

אגיש מקע ווארט

גליון תתי"ח סוכות, הושענא רבה, שמחת תורה, ופרשת וזאת הברכה תשפ"ו

עלון מורחב זה נתרם ע"י נדיבי עם החפצים בעילום שמם

יה"ר שזכות הרבים יעמוד לכל המסייעים בהוצאת גיליון זה שהשפעת ושמחת החגים ימשך על ידיהם ועל זרעם כל הימים. ויזכו לשמחה נחת ובריאות. ולפתקא טבא. ולשפע ישועות מקיפות ברוחניות ובגשמיות אכי"ר

סוכות

בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות - אמונה תמימה

ישנה קושיה עצומה, המצריכה עיון: אין מצוה בתורה, שעשו בה צרוף של כל כך הרבה הקלות, כמו מצוה סוכה. אדם יושב בסוכה, יש חור במחיצה, היא איננה סגורה - לא נורא, יש דין "לבד". המחיצה נחשבת כאילו היא סתומה. הסך הכשר מרוחק מהדפנות? - לא נורא, יש דין "דופן עקומה". הדופן כאילו מתעקמת והרי היא מגיעה לסך. הדופן נמוכה ולא מגיעה לסך, חלק מהגובה נשאר פתוח? - לא נורא, אומרים "גוד אסיק", והדופן כאילו עולה למעלה. אין לסוכה ארבע דפנות, גם לא שלוש, יש לה בסך הכל שתי דפנות ועוד דופן שלישית ברוחב טפח? - לא נורא, ישנה הלכה למשה מסיני שמספיק "שתים כהילכתן ושלשית אפילו טפח". הסך מסוכך רק חמישים ואחד אחוזים משטח הסוכה, כאשר בחלק משעות היום יש בה שמש, ואדם יושב תחת השמש? - לא נורא, מכיון שסוף כל סוף, בשעה מסויימת, כשחמה בראש כל אדם, "צילתה מרובה מחמתה" - הסוכה כשרה. נראה על פניו, שקיבצו והביאו את כל ההקלות האפשריות אל מצוה אחת... ולא זו בלבד, אלא שאפשר לעשות את הדפנות של הסוכה מכל דבר, גם מרהיטים שראו ימים יפים יותר, ועתה הם בדרכם לאשפה, מדיקטים שבורים ואפילו מקרטונים, ולסוכך ניתן בפסולת גורן ויקב, והרי לך סוכה למהדרין... מכל אלו אדם בונה את הסוכה, והם מקבלים קדושה עלינו, אסור להשתמש בהם כמו קורבן! והנה באותו חג עצמו, כשמגיעים למצות ארבעת המינים, פתאום מחמירים בחומרות על גבי חומרות. מחפשים בזכוכית מגדלת אם אין נקודה זעירה שחורה על האתרוג. נקודה קטנה שכזו - יכולה לפסול את האתרוג. לא שמענו על שום פרי, מפרות ההדר, שמישהו מסתכל על העוקץ שלו... בלאו הכי אין מישהו שאוכל את העוקץ של התפוח... זה לא מעניין אף אחד אם העוקץ נמצא או לא. רק באתרוג, אם נפל לו העוקץ - האתרוג פסול. ושוב נוטלים את הזכוכית מגדלת להתבונן על חודו של הלולב, אם אין שם פתיחה זעירה, או שחלילה, נקטם קצה העלה

במשהו זעיר, שלא ניתן לראותו בעין רגילה, בלי להשתמש בהגדלה. מתבוננים, ושבים ומתבוננים, מודדים, ושבים ומודדים, אם שלושת העלים של ההדס, יוצאים בדיוק בקו אחד, "חוט המקיף", ואם הם לא יוצאים מאותו קו - ההדס פסול. מה קורה כאן? באותו חג עצמו אנחנו מתנהגים בהנהגות שונות שהן לכאורה תרתי דסתר. מקבלים מאוד במצוה אחת, ומחמירים מאוד במצוה השניה, וישראל, עם קדושים, מוכנים להשקיע דמים מרובים ולקנות ארבעה מינים מהודרים, עם כל החומרות. מה ההבדל בין שתי המצוות הנהוגות באותו חג? מדוע במצות סוכה, מקילים, ובמצות ארבעת המינים, מחמירים? שמעתי על כך תירוץ נפלא: אם יגידו לבן אדם: "לך תגור במדבר. תסתדר שם בתוך איזשהו אוהל" - הוא לבטח ישלול את הרעיון. בשכלו הוא מבין שלא שייך להסתדר במדבר בלי תנאי מגורים הולמים. המדבר הוא מקום מסוכן, יש בו נחשים, ושאר מיני פורענויות. הוא לבטח יאמר, על פי הבנתו ושכלו: "כדי לגור במדבר צריך מינימום של בית, סגור ומוגן, ולא אוהל רעוע!" סוד מצות סוכה הוא: "שים את שכלך בצד! הקב"ה בעל הבית, והוא יגן עליך גם את תדור באוהל רעוע, בן שתי דפנות ושלשית אפילו טפח. גם באוהל כזה תסתדר! אתה תראה שתסתדר גם במה שנראה לך לפי השכל שלך שלא תוכל להסתדר בו. גם אם הפרוץ מרובה, גם אם אין דפנות, גם כשאתה חשוף לאור - ה' צילך, ושומר עליך בצל כנפיו הנאמנות. כשמגיעים למצות ארבעת המינים, ושכל האדם לא מבין מה האסון הגדול אם יש על קליפת האתרוג נקודה שחורה, ושכלו גם לא מבין את מי זה מעניין אם נפל לאתרוג העוקץ, או מה זה משנה אם שלושת העלים של ההדס לא יוצאים ממש מאותו חוט המקיף - גם כאן אומרים לאדם: שים את שכלך בצד! תעשה את מה שהקב"ה אומר לך לעשות, בין אם השכל מבין, ובין אם אין הוא מבין! חובה על האדם לעשות את המצוות, כי כך ציווהו הקב"ה! אדם מקיים את המצוה במסירות ובדייקנות, ואת השכל שלו הוא שם בצד! בעל ה"שרידי אש" כתב, כי חג הסוכות הוא ה"סגור" הטוב ביותר שאדם יכול להביא איתו, לפני הקב"ה, לקראת יום חיתום הדין בהושענא רבה. הוא שווה במשך כל השבוע בסוכה רעועה, צפוף לו, חם לו, השכנים מכל הכיוונים מפריעים, חתולים ומעופפים למיניהם טורדים את שלוותו, והוא לא

מקטר, לא מתלונן. אדרבה, הוא שר ומזמר, מהלל ומשבח את הקב"ה. אכן, אין פרקליט טוב מזה. פעם הגיעה אשה לרבנית קניבסקי ע"ה, וסיפרה לה שהעובר במעיה הפוך. הרבנית אמרה לה, שבעלה, רבי חיים זצ"ל, אומר שבמקרה זה יש לבדוק אם האחד מהספרים שבבית איננו מונח הפוך. "אם העובר הפוך - אות הוא כי אחד הספרים מונח הפוך, וכשיהפכו אותו - גם העובר יתהפך", כך אמרה לה. האשה ההיא לא שמעה היטב את דבריה של הרבנית קניבסקי, ובמקום לשמעו את המילה "ספרים" היא שמעה "סירים": "ששום אחד מן הסירים שבבית לא יהיה מונח הפוך"... האשה שבה לביתה והחלה לסדר את כל הסירים שבמטבח, שיעמדו בסדר ישר, ולא הפוך. היא עלתה לקומה השניה של ארונות המטבח, והחלה לארגן גם את כל הסירים של פסח, שגם הם יעמדו ישר, ואף אחד מהם לא יעמוד הפוך... כעבור כמה ימים, בבדיקת אולטרה סאונד, נמצא שהתינוק התהפך... היא מיהרה לרבנית קניבסקי להודות לה, וסיפרה לתומה, כי אכן הפכה את כל הסירים, גם את אלו של פסח, והעובר התהפך... הרבנית מיהרה לספר לרבי חיים את הסיפור, והוא אמר: "מה שמציל את העובר אינו העצה, אלא אמונת החכמים. אשה זו עשתה מה שהיה נראה לה שהורו לה לעשות, ומן השמים שילמו לה את שכרה בשלמות!" כאשר אדם מקיים את המצוות בתמימות, מתוך אמונה טהורה, מניח את שכלו בצד ומקים כי כך הקב"ה ציווה, בלי שאלות - הקב"ה מחיש לו את הישועה. חובה על יהודי לדעת: אני לא פועל כלום, לא מפעיל כלום. "בידך אפקיד רוחי" אתה, בורא עולם,

עושה את הכל, ואני בסך הכל ממלא את רצונך. כשחיים מתוך הבנה שכזאת - זוכים לכל הברכה שבעולם.

בשום מצווה שבתורה לא מצאנו פטור של "מצטער". תארו לעצמכם שיבוא משהו ויאמר: "חם לי. אינני מסוגל ללמוד או להתפלל". האם יפטר מקיום המצווה? בודאי שלא! יגידו לו: "חם לך? תלחם!" ואילו כשמגיעים למצוות סוכה, הדין הוא ש"מצטער פטור מן הסוכה". שואל החידושי הרי"ם זצ"ל: מדוע דוקא במצוה זו פטרו את המצטער? מדוע לא יאמרו לו שעל אף הצער ילחם ויקיים את המצווה? ותירץ: המצטער מגלה שלדעתו הצער נגרם לו בגלל הסוכה. לדעתו, אם הוא היה בבית - לא היה לו את הצער הזה. והאמת אינה כן! אם מגיע לאדם צער, הוא יקבל אותו באיזושהי צורה בכל מקום, גם אם היה יושב בביתו. בכך הוא מגלה שאינו מאמין באמונה שלמה שהוא בידיו של הקב"ה. חסר לו אפוא, בהבנה הבסיסית במהותה של מצוות סוכה, לפיכך פטור הוא מן הסוכה. יהודי שמבין מהי מצוות סוכה, ומאמין באמונה שלמה שהוא בידיו של הקב"ה, הוא מבין שהצער לא נגרם מהסוכה. הוא מבין שאת אותו צער שנגזר עליו, היה מקבל בכל מקום. יהודי שכזה מצטער מהצער ולא מהסוכה. אבל מי שמצטער "מן הסוכה" - פטור ממנה. לחיות עם אמונה בלי שאלות, לבטוח בה' עד הסוף, בלי לערב את השכל - זוהי מהותו של חג הסוכות.

(דורש טוב)

ריתחא דאורייתא

"העושה סוכתו תחת האילן פסולה" - האם גם בסוכה שתחת אילן גבוה מאד (גבוה חמישים אמה...)

יש שאלה מצויה, במקומות שיש בנינים גבוהים מאד: סוכה הנמצאת בחצר הבנין ויש מעליה מרפסת בגובה רב [בקומה 12] האם הסוכה נפסלת מחמת המרפסת, דשמא כיון דהמרפסת כ"כ גבוהה מהסוכה כבר אינה פוסלת את הסוכה שתחתיה.

ובאמת דיש להעמיד נידון זה כבר במתני' ד"העושה סוכה תחת האילן פסולה", האם כוונת המשנה אף לאילן המתנשא לגובה יותר מכ' אמה, או שמא רק אילן שבתוך כ' אמה פוסל את הסוכה שתחתיה דהוא מיצל על הסוכה דלמטה, אבל אילן גבוה מאד שהוא יותר מכ' אמה אינו פוסל, כיון דאינו מיצל על הסוכה שלמטה.

וראיתי בספר אפקי מים שהביא שנשאלו בזה ב' ת"ח מופלגים שעסקו במסכת סוכה בעיון, לת"ח אחד יצא שהסוכה פסולה, ולת"ח השני יצא שהסוכה כשרה. והלכו לשאול בזה את פסוקי הדור. **המתיר הלך לשאול בזה את הגרש"ז אויערבאך זצ"ל** "שהשיב בחיור, שזה דבר פשוט שהסוכה כשרה", ושנשאל הגרש"ז א איך זה שהפוסקים לא דיברו בזה, השיב בפשטות: "מכיון שעד לאחרונה לא היה בנינים רבי קומות". **והת"ח האוסר הלך לשאול בזה את הגר"ש ואזנר זצ"ל** והסכים עמו לאסור את הסוכה.

ונשאל בזה גם פוסק הדור מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ע"י אברך שלא היה לו מקום לבנות את סוכתו אלא תחת אילן גבוה יותר מכ' אמה, אם הסוכה כשרה או לא. והשיב מרן הגר"ש אלישיב **שהסוכה כשרה**

ומרן הגר"ש זצ"ל שאל את האברך היכן הוא גר? והשיב ברח' "בגשר החיים" בירושלים. אמר לו הגר"ש שיבקש מא' מגדולי התורה שבשכונתו שיבדוק שאכן האילן גבוה יותר מכ' אמה. ואותו ת"ח שנתבקש מהגר"ש לבדוק את גובה האילן אמר שמתוס' בסוכה ט, ב' (ד"ה הא קא מצטרף) מבואר שאף באילן הגבוה יותר מכ' אמה הסוכה פסולה, וניגש להראות כן להגר"ש, והגר"ש חזר בו ובאמת פסל את הסוכה. [ואמרו, שנתקיים בהגר"ש קרא ד"רגלי חסידיו ישמור", שהגר"ש שאל היכן הוא

גר, אף שלא היה דרכו בכך כלל, אלא שמהשמים מנעו בכך מכשול מהגרי"ש זצ"ל, שע"י כך חזרו לאותו אברך לומר לו שהגרי"ש א חזר בן].

הנה מצד הסברא היה נראה דהסוכה כשרה [כהגרש"א וכפי שסבר הגרי"ש בתחילה], דבגמ' בסוכה ט', ב' מבואר שסוכה תחת האילן פסולה ילפינן לה מקרא ד"בסכות תשבו שבעת ימים" ולא בסוכה שתחת האילן. ובראשונים מבואר דאין החסרון משום דהאילן הוי סכך פסול, אלא משום דהוי ב' סככין כמו סוכה תחת הסוכה, דילפינן מקרא דצריך לישב תחת סכך אחד ולא בסוכה תחת סוכה או תחת האילן ותחת הבית. וכ"כ הרבינו חננאל: "העושה סוכתו תחת האילן פסולה. מפני שהיא כסוכה תחת הסוכה". וכ"כ המאירי. והיינו דאיכא גזה"כ דסוכה צריכה רשות המצלת בפני עצמה ולא תחת רשות אחרת המצלת.

אולם בר"ן מבואר דהחסרון בסוכה שתחת האילן הוא משום דכל צל הסוכה הוי מחמת **האילן שהוא סכך פסול** ולא מחמת הסכך הכשר. וכ"כ רבינו אברהם מן ההר "דתו לא מהני ליה סכך כשר דמסכך ביה ולא מיד".

והנה לא מבעיא להר"ן דסוכה תחת האילן פסולה משום דאין הסכך מיצל אלא האילן - דסוכה תחת אילן גבוה מעל כ' כשרה - דהרי מבואר בסוכה דף ב' שסכך למעלה מכ' אמה אינו מיצל על הסוכה [והצל מחמת הדפנות], א"כ סוכה שתחת אילן גבוה מכ' אין האילן מיצל על הסוכה כלל, אלא אף אי נימא כהראשונים דסוכה שתחת האילן פסולה מגזה"כ, ג"כ יש לצדד (קצת מחודש) דכיון דאין האילן מיצל על הסוכה נמצא דאין שום שייכות בין הסוכה לאין ואי"ז חשיב דהאילן "תחת" הסוכה, דאטו צריך להיזהר בשעת האכילה בסוכה שאין מטוס מעל הסוכה...? דלכא' כיון שנמצא בגובה עצום אין שייכות בין המטוס לסוכה ואי"ז חשיב שהסוכה "תחת" המטוס. (ויש לבדוק סברא זו). [והערוני דמטוס לא מאהיל לענין טומאה, וא"כ ה"ה לענין סוכה].

ועכשיו נעבור לאב"א גמרא: הנה כשראיתי את הנידון הנ"ל [האם סוכה שתחת אילן גבוה כשרה או לא] היה בעיני פלא, דלכא' יש גמ' מפורשת בסוכה דף ט', ב' - שגם סכך מעל כ' אמה פוסל את הסוכה שתחתיה דאיתא התם [לענין סוכה תחת סוכה] "אמר רב ירמיה פעמים ששתיהן כשרות, פעמים ששתיהן פסולות וכו'" ומבאר הגמ' שהציור ששניהם פסולות הוא בכה"ג שהסוכה העליונה גבוה מעל כ' אמה, ולהכי העליונה פסולה [כדין סוכה דלמעלה מכ' אמה פסולה]. והסוכה התחתונה פסולה כיון שהיא תחת הסוכה העליונה, - והרי הסכך של העליונה גבוה מעל כ' אמה? מוכח דאף סכך הנמצא מעל כ' פוסל את הסוכה שתחתיה.

ויש ליישב: דהנה נתבאר לעיל דהטעם להכשיר סוכה תחת אילן גבוה, משום דכתבו הראשונים דכל יסוד הפסול דסוכה שתחת האילן הוא כגזה"כ דהסוכה צריכה להיות עם סכך אחד ולא להיות "תחת" דבר אחד המיצל, ובאילן גבוהה מאד אי"ז חשיב דהוא "תחת" הסוכה דלמטה, ונראה לומר סברא, דאם יש דפנות המחוברות בין הסוכה דלמטה לסוכה דלמעלה בזה מסתבר דאף אם הסכך דלמעלה הוא מעל כ' אמה - פסולה, כיון דאיכא דפנות שמחוברות את הסוכות תחשיב דהסוכה העליונה "תחת" הסוכה התחתונה, וא"כ לק"מ מהגמ' הנ"ל, דהגמ' איירי דאיכא דפנות המחוברות את ב' הסוכות, ולהכי חשיב סוכה "תחת" סוכה.

והנה מצאתי בס"ד השישועות יעקב (סי' תרכ"ה סק"א) ג"כ כתב להתיר סוכה שתחת אילן גבוה מעל כ' אמה, (דמעל כ' אמה אינו מיצל על הסוכה שתחתיה), ורמי אנפשיה מהגמ' הנ"ל, וכתב ליישב דאיירי בסוכה גדולה יותר מד' אמות על ד' אמות, ואיתא בגמ' בסוכה דף ב' דביותר מד' איכא צל סכך **אף ביותר מכ' אמה**, נמצא דהסכך דלמעלה מכ' מיצל ולא הסכך דלמטה.

ובקצרה: דלעולם י"ל דסוכה תחת אילן גבוה מאד הסוכה כשרה [כהגרש"א], משום דלמעלה מכ' אינו מיצל [ולא שייך את הפסול של הר"ן], וכן לא חשיב אילן וסוכה "תחת" הסוכה [ולא שייך את הפסול דהראשונים דסכך אחד ולא ב' סככין]. והא דאיתא בגמ' דסכך גבוה מכ' אמה פוסל את הסוכה דלמטה: נתרץ כהישוע"י דאיירי בסוכה גדולה דבכה"ג אף סכך דלמעלה מכ' אמה מיצל [ושייך את הפסול של הר"ן דאין הסכך דלמטה מיצל כלל]. ולהראשונים דסוכה תחת האילן פסולה מגזה"כ דסך א' ולא ב', נתרץ דהגמ' איירי דאיכא "דפנות המחוברות" בין ב' הסוכות ושפיר חשיב סוכה "תחת" הסוכה ופסולה.

סיכום השיטות בזה

סוכה שיש על גבה מרפסת או אילן יותר מכ' אמה, לדעת הישועות יעקב הסוכה כשרה, אולם רק בסוכה שאין בה ד' על ד' (דאין אין האילן מיצל על הסוכה). ולהגרש"א זצ"ל כשרה בכל ענין. וכך סבר הגרי"ש זצ"ל בתחילה. אולם דעת הגר"ש וואזנר והגרי"ש דמסקנתו דהסוכה פסולה. **וכן משמע מהמשנ"ב** בסי' תרכ"ח סק"ח. [והנה השו"ע (סי' תרכ"ו, א') כתב "אין לעשות סוכה תחת בית או אילן, והעושה סוכתו תחת האילן, יש אומרים שאם האילן צילתו מרובה מחמתו פסולה בכל ענין" וצ"ב מהו הלשון "בכל ענין". ועמד בזה "הבית מאיר" שם, עיי"ש שנדחק. אולם יתכן דכונת השו"ע לרבות דאפילו אם האילן גבוה יותר מכ' אמה פסולה. וצ"ע].

מכתב מהגר"ש וואזנר זצ"ל

ב"ה, ירושלים ע"ה, כ"ח ניסן תשנ"ג לפ"ק.

כבוד ידידינו המפואר הרב הגאון המופלג טובא בן גדולים כש"ת ר' דוב שפירא שליט"א בעיה"ק ירושלים ת"ו.
יקרתו קבלתי ואשתדל להשיב בעניי בקיצור עכ"פ, **אודות הויכוח בענין סוכה שיש על גבה מרפסת ביותר מכ' אמה**, ודעת כב' להחמיר, ודעת שכנגד להקל הואיל ואינו עושה צל תחת' ולדעתו מותר בין לדעה ראשונה בין לדעה שניה שבס' תרכ"ו.

ואומר בטח דודאי פשטות מימרא דר' ירמ' ט' ע"ב (ואית דגרסי רבה) דפעמים דשניהם פסולים, והיינו מטעם סוכה שתחת סוכה, ואפילו בשעליונה למעלה מכ' כמבואר בגמ' ושניהם צילתה מרובה מחמתה הרי דפסול סוכה תחת סוכה הוא פסול בפני עצמו ואינו מושפע מדיני צל, וכמש"כ גם כב', ומה שהביא בשם הגאון ישועות יעקב דר' ירמ' איירי בסוכה יותר מד"א דאיכא גם פסול צל, קשה לקבל את זה דהא ר' ירמ' אסתם סוכה דמשנתנו קאי דלדין איתכשר בז' טפחים ומכ"ש דחזינן לרבנן בכורי יעקב וביאור הלכה העתיקו דין זה דפסול גם למעלה מכ' סתם אף לדין דסתם סוכה מפחות מד' אמות.

ובודאי פשטות לשון הטור סי' תרכ"ו דצריך לעשות תחת אויר השמים לא תחת אילן ולא תחת ביתמורה דאם עשה ועליון שם סיכון גמור עליו דפסולה כאשר העיר כ"ת, **לכן לדינא צריך להחמיר בזה כמש"כ כב' מעלתו**

והרינו דוש"ת באהבה - מצפה לרחמי ה'

שמואל הלוי וואזנר

(בארות יצחק)

חג הסוכות על שם מה

בטור (או"ח ת"ז) כתב שהמועדים הם כנגד ג' אבות. "פסח" כנגד אברהם שנאמר לושי ועשי עוגות. "שבועות" כנגד יצחק שבשופר של מתן תורה היה מאילו של יצחק. "סוכות" כנגד יעקב דכתיב "ולמקנהו עשה סוכות", עיי"ש.

ולכאורה הדבר צ"ב בשלמא הפסוק שנאמר באברהם הוא זכות שהיה מתעסק בהכנסת אורחים מתוך יסורים שיין לומר שבזכות זו זכו למועד הפסח, וכן אילו של יצחק שמתוך מסירות נפש עילאית שהיתה בעקידה שיין לומר שע"י זכו ישראל במועד של שבועות, אבל מה רמז זכות יש בעשיית הסוכות למקנה וקריאת המקום על שם זה שלכן יזכו ישראל בחג הסוכות.

ובאמת בפסוק עצמו יש להבין. שנאמר "ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות על כן קרא שם המקום סוכות. מדוע נקרא המקום על שם מה שעשה למקנה ולא ע"ש מה שעשה לעצמו.

אמנם ברש"י משמע שגם לעצמו עשה סוכות ועיין בשפ"ח שכתב שא"י לפי פשוטו של מקרא. ובתרגום יהונתן כתב: "ואתעכב תמן תריסר ירחי שתא ובנא ליה בית מדרשא ולגיתיו עבד מטלן, בגין כך קרא שמא דאתרא "סוכות", והנה פירש שלעצמו לא בנה כל בית, אלא הבית שנזכר שבנה הוא בית המדרש, אבל "בית" לעצמו לא בנה, ורק למקנהו בנה מקום - סוכה. לפי"ז מה שקרא המקום "סוכות" הוא לזכר שלעצמו לא בנה בית כי עובר אורח בעוה"ז.

מעתה יובן היטב מה זכות יש בבניית "סוכות" זו, ובזכות זה זכו ישראל מצות חג הסוכות שענינה - צא מדירת קבע לדירת

אראי לזכור שכל ימינו בעוה"ז הוא "ארעי", רק בית המדרש הוא דבר של "קבע" לנצח נצחים.

בונתן טעם להסמך לכך את העובדה הבאה שאותה שמענו מפי בעל המעשה, שזכה להסתופף בצילו של מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל, הסיפור עוסק בהוראה שקיבל ממרן זצוק"ל, אלא שאגב גילה מרן גילוי נפלא - מדוע ולמה רכש הוא עצמו דירה למגורים מכספו: "לאחר נישואי רכשתי דירה משלי בשכונה שבה התגוררתי, ונכנסתי למרן זצוק"ל לשאול בעצתו. מרן זצוק"ל גילה הבנה כלכלית בסוגיה: "כמה תצטרך להוסיף על הסכום שתקבל על דירתך הנוכחית. בכדי לרכוש את הדירה בשכונה בה אתה חפץ?" - שאל. ומשעניתי שהעלות תהיה כמאה אלף דולר, החל לברר: "האם ישנו הפרש בין דמי השכירות החודשיים אותם מקבל על דירתך, לסכום בו אתה שוכר?" השבתי בחיוב - "כמה ההפרש?" בירר. - "ארבעים דולר" השבתי.

"ובכן, הבה נחשב. לו תמשיך לגור בשכירות, לשנה הינך מוסיף ארבע מאות ושמונים דולר, שהם ארבעת אלפים ושמונה מאות דולר בעשר שנים, ואילו אחר חמישים (!) שנה - אתה משלם על ההפרש בסך הכל עשרים וארבע אלף דולר... ובכן, אמור אתה, האם זה לא יותר הגיוני לשלם עשרים וארבע אלף, במקום לשלם מאה אלף?"...

"אבל", המשיך מרן זצוק"ל, "למה אנשים בכל זאת לא רוצים לגור בשכירות? ראשית, כך אינם תלויים בדעת אחרים, משכיר יכול לבקש מחר לצאת לפתע וכד'. שנית, לאדם יש חביבות מיוחדת לבית שלו". וכאן הוסיף מרן וגילה: "אתה ידוע מדוע אני רכשתי את הדירה הזו? מסיבה אחת: הבט על הקירות כאן.

השאלה זועקת לשמים: איך ניתן לשמוח? אנשים עם כל כך הרבה בעיות וצרות ל"ע, דאגות בריאות ופרנסה - **כיצד ניתן לקיים מצווה זו של השמחה?**

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל ראה יהודי בשכונת 'שערי חסד' בירושלים, הולך עם גב כפוף ופנים עצובות. הרב שאל אותו: "מה קרה? מדוע פניך נפולות? וכי בגלל הצרות?". הרב המשיך ואמר: "אני מכיר אדם שאשתו נפטרה עליו בגיל צעיר, ואם לא די בכך הבן שלו נהרג בתאונה מול עיניו כשפגע בו אוטובוס. ואם זה לא מספיק, שלושת בניו הגדולים ללא ילדים".

"ערירים! ולמרות כל זאת הוא לא נפל לעצבות היהודי שאל בפליאה: "מיהו אותו אדם?". הרב השיב: "אני!"

כפי שאתה רואה, אינני מקפיד מדי על צורת הבית ואחזקתו, [כמדומני שאף הוסיף ואמר "ראית את החורים בקירות?"]... היה לי אפוא חשש, שאם הדירה תוחזק אצלי בשכירות, אולי הנהגתי בה תהיה שלא על דעת בעל הבית, רק לכן רכשתי את הדירה מבעל הבית!"

(הגרמ"צ ברגמן שערי אורה - מוסף ש"ק יתד נאמן)

האברבנאל כותב: **והיית אך שמח - להבטיחו, שאם ישמח ויגיל בחג הסוכות, יהיה שמח וטוב לב כל השנה, ואם תתעצב בראשית השנה - בעיצבון תאכלנה.** כי כן טבע המציאו, השמח בחלקו שמחה וששון ישיג. והנאנח בלי סיבה, יאנק דום כל הימים.

ריתחא דאורייתא

בדין מדרגה בדופן הסוכה

מצוי מאד בסוכות שעושים במרפסות תלויות, שהמרפסת מוקפת מחיצה של אבן בגובה כחצי מטר, ובקצה המדרגה לצד החוץ מעמידים את דפנות הסוכה כשהם נסמכות על סורג הברזל שמקיף את המרפסת, או שמשתמשים בסורג עצמו כדופן וידוע שמרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל עורר שלכאורה מחיצה זו, אם היא גבוהה ג' טפחים ורחבה ג' טפחים אינה ראויה לשמש כדופן לסוכה לפי שהיא מחיצה תלויה, ונדפסה הערתו לראשונה בספר 'הסוכה' בהערות.

ומעשה שהיה אצל הגאון רבי מאיר שמואלביץ שליט"א, שנכנס אצלו אחיו ראש ישיבת מיר הגאון רבי רפאל זצ"ל, וראה שיש בסוכתו מדרגה כזו, והעיר לו על כך. והגר"מ שמואלביץ שאל על כך בלילה את הגרש"ז אויערבך, והגרש"ז אומר לו שיעיין בדבר, ולמחרת בבוקר אמר לו הגרש"ז שלא ישן כל הלילה וחיפש פתרון לבעיה ולא עלתה בידו, ולדעתו דופן זו אינה כשרה לסוכה.

ותוכן דבריו, שמכיון ששני חלקי המחיצה רחוקים זה מזה ג' פחים אינם מצטרפים יחד, והחלק התחתון אינו ראוי לשמש כדופן מכיון שאינו גבוה י' טפחים. והחלק העליון אינו ראוי לשמש כדופן מכיון שהוא אינו מגיע לקרקע הסוכה, והרי הוא פסול משום מחיצה תלויה. ואע"פ שבפועל גדיים אינם בוקעים תחתיו, אין זה מועיל, כי הפסול של מחיצה תלויה אינו תלוי בבקיעת הגדיים בפועל.

ואח"כ התיר את הסוכה משום שאנו רואים את החלק התחתון של המחיצה כאילו היא מחיצה עבה כמה טפחים, והיא מצטמצמת במקום שמסתיימת המדרגה ונותרת מחיצה דקה של דופן עץ, ומכל מקום היא ממשיכה את המחיצה שמתחילה כנגד קרקע הסוכה. ולפי ביאור זה א"א לאכול על המדרגה, מכיון שהיא חלק מן הדופן.

וכעבור זמן חזר בו מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל לגמרי והכשיר את הסוכה אף במקום המדרגה, מפני שמצא בכף החיים שהביא בשם שו"ת דבר שמואל למהר"ש אבוהב שהכשיר בזה, וס"ל שאף מקום המדרגה נחשב לחלק מרצפת הסוכה, וסוכה שחלק מרצפתה גבוה וחלקו נמוך כשרה אפי' ההפרש ביניהם פחות מ' טפחים. וביטל הגרש"ז אויערבך דעתו מפני דעת מהר"ש אבוהב, ונדפסו הדברים בארוכה בשו"ת מנחת שלמה תנינא (סימן נו).

וידוע שמן הגרי"ש אלישיב זצ"ל התיר סוכה זו לכתחילה ואפילו לאכול על גבי המדרגה מותר לפי דעתו.

וכשעסקנו בסוגיא דחקק הקשינו מסוגיין על סברא זו, שאם אפשר לראות את המדרגה כמחיצה עבה, מדוע לא נתיר גם בחקק ונאמר שרואים את כל הקרקע עד כנגד החלק העליון של הדופן כמחיצה עבה.

ותירצו בני החבורה, שמחיצה במהותה היא דבר המבדיל בין חוץ לפני, והקרקע שכנגד החקק אינה מבדילה כלום ואין עליה שם מחיצה כלל. ולפ"ז אם יחפור מבחוץ כנגד החלק העליון של המחיצה על עומק החקק, יוכל להשתמש גם במקום החקק.

עוד הקשו לפי סברתו הראשונה של מרן הגרש"ז אויערבך לאסור את הסוכה משום מחיצה תלויה, מדוע כתב רש"י שהמחיצה שמעל החקק אין עליה שם דופן מפני שאין בה עשרה טפחים, הרי לכאורה גם אם היה בה עשרה טפחים היתה פסולה לשמש כדופן מפני שהיא מחיצה תלויה!

(מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

(ידוע שבתמונות של רבינו הוא מחייך ומלבין שיניים).

המתכון להיות שמח הוא לחיות באמונה שהכל מאיתו יתברך. גם אם יש לו קושיות הוא יודע שהוא בן אהוב של הקב"ה.

בתורה כתוב: "בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת. למען ידעו דרתיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל... אני ה' אלקיכם" (ויקרא כ"ג, מ"ב-מ"ג).

הב"ח כתב: "ועיקר המצוה הוא להביא לידי האמונה בהשם יתברך, שהוא הבורא ומנהיג את כל העולם כולו. ברצותו שיעבדם תחת יד מצרים, ובצותו רווח להם בהוציאם מארץ מצרים, כי הכל בידי שמים ומזה יבין להנהגת ה' עימו, כי הכל לטובתו הגמורה, ובידיים טובות הוא נתון בכל עת ובכל שעה".

בחג הסוכות דווקא מזמינים את שבעת האושפיזין, מכיוון שעם כל הקושי שעבר עליהם הם לא שאלו שאלות.

אברהם אבינו התנסה בעשרה ניסיונות. רק בגיל 100 נולד לו בנו והוא העלה אותו לעקידה. יצחק אבינו פשט את צווארו. יעקב אבינו ברח מעשיו, היה בבית לבן וכן מה שנעשה עם דינה בתו. יוסף הצדיק היה בכלא במשך 12 שנים. אהרון נפטרו לו שני בניו. דוד המלך אומר תשבחות לה' למרות שחמיו נלחם בו ובנו אבשלום רצה להורגו.

"למען ידעו דרתיכם" (ויקרא כ"ג, מ"ג) - שיש מנהיג לבירה! זאת הסיבה שצריך לכתחילה לבנות סוכה באופן שרואים את הכוכבים. כדי שהאדם יתבונן וירם עיניו כלפי מעלה

(פיני עין חמד)

ריתחא דאורייתא

מלקות על ישיבה בסוכה

עובדא הוה שנזדמן רבינו שליט"א לשמחה של מצוה בחול המועד סוכות בסוכה של אולם שמחות, כידוע דיני הסוכה רבים וסוכה שלא נעשתה ע"פ חכמים מצוי שתהי' פסולה ואין יוצאים בה ידי מצות סוכה, ובפרט בסוכות ציבוריות, כשבא רבינו לסוכה של אותו אולם שמחות, אמרו לו בעלי השמחה שרב פלוני הבקיא מאוד בהלכות מחיצות והלכות סוכה הי' כאן בשמחה קודם לכן ובדק את הסוכה ואמר שהיא כשרה למהדרין, אמר רבינו אם כך שהרב הכשיר את הסוכה אפשר לחייב עפ"י דבריו מלקות! רבינו אמר את דבריו הסתומים כחידה למשתתפי השמחה להרבות שמחה חג לחשוב ולהבין למה חייבים על ישיבת סוכה מלקות בעקבות הכשרת הסוכה ע"י הרב.

התשובה לחידה זו מפורשת בגמרא, דמי שישן בסוכה בשמיני של חג ילקה משום איסור בל תוסיף. וזה דווקא בסוכה כשרה עובר בבל תוסיף ולא בסוכה פסולה.

ומקושיית הגמרא דהישן בשמיני בסוכה ילקה משום בל תוסיף, מוכח לכאן דלא רק שינה הוה בכלל המצוה

בסוכה אלא מה ששוכב לישון בכלל המצוה הוא, דאל"ה לא משכחת לה כמעט התראה וקבלתה תוכ"ד דיבור לשנתו.

ולפי"ז יהיה אסור לשכב לישון לפנות ערב בשמיני עצרת אף שיודע שלא יירדם רק בלילה, ויל"ע אי לא יירדם אח"כ אם יש בזה קיום עשה או בעי שיירדם אח"כ ואי בעי אח"כ יהא בהתראת ספק. ולכאן מדברי תוס' ברכות י"א ב' שאין מברכין על שינה שמא לא יירדם מתבאר דאין בזה מצוה.

(ודבר דבר)

בסכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכות

מקור הענין של ה"אושפיזין" מחדש ה"זוהר הקדוש" פרשת אמור (דף קג ע"ב) שם מובא שאבות העולם באים לישב איתנו בסוכה, ובזה מבאר הזוהר את לשון הכתוב (ויקרא כג, מב): "בסוכות תשבו שבעת ימים", אלו השבעת ימים הם נגד שבעה צדיקים שהם אברהם יצחק ויעקב, משה אהרן יוסף דוד, ולזה אמר "בסוכות תשבו שבעת ימים" ולא אמר "בשבעה ימים תשבו" אלא "תשבו שבעת ימים", שמזמין אותם ומחלה פניהם ואומר להם תשבו, ואחר כך "כל האזרח" שהוא על שאר העם.

אלא שבאמת צריך להבין מדוע כל אבות העולם יורדים ובאים אלינו רק בחג הסוכות, ומדוע אין "אושפיזין" גם בחג הפסח או בחג השבועות, לכאורה אינו מובן במה נשתנה מועד חג הסוכות משאר המועדים והרגלים.

והנה אנו מוצאים כבר בפסוקי התורה, שיש הבדל בין חג הפסח לחג הסוכות, בפרשת ראה כאשר עוסקת התורה בחג המצות נאמר (דברים טז, ב): "וזבחת פסח לה' אלוך צאן ובקר במקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם", ואילו בהמשך כאשר עוסקת התורה בחג הסוכות נאמר (שם פסוק טו): "שבעת ימים תחוג לה' אלוך במקום אשר יבחר ה' וגו' והתורה לא מסיימת "לשכן שמו שם", כפי שנאמר בחג המצות, ותמוה הדבר, מפני מה בחג הפסח נאמר: "לשכן שמו שם", ובחג הסוכות השמיטה התורה תיבות אלו?

ותירץ מורי רבי הגר"ח קניבסקי זצ"ל, כי בסוכות ישנה השראת השכינה בכל סוכה וסוכה, ועל כן דוקא בפסח צריכה התורה להדגיש שהולכים אל המקום אשר בחר ה' לשכן שמו שם, אבל בסוכות אין צורך להדגיש הסבר זה כיון שהשראת השכינה נמצאת בכל מקום שיש סוכה, וזהו המקום שהקב"ה משכן שמו שם.

על פי זה יתבאר היטב מדוע באים ה"אושפיזין" ויורדים אלינו דוקא בחג הסוכות, כי לעולם יתכן שהיו משתתפים איתנו בכל שלושת הרגלים, אלא שאבות העולם והצדיקים הקדושים והטהורים עליהם השלום, אינם יכולים לרדת לזה העולם המלא חטאים, טומאה וטינופת, מקומם בעולם העליון, גבוה מעל גבוה, דבוקים בקב"ה, עטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה וכיצד יבואו ממקומם הטהור, וירדו לעולם הזה אשר

רבו בו המרחיקים אותו ממנו יתברך.

תצפנם בסכה מריב לשונות

בשו"ע איתא כיצד מצות ישיבה בסוכה, שיהיה אוכל ושותה (וישן ומטייל) (טור) ודר בסוכה כל שבעת הימים, בין ביום בין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. [שולחן ערוך סימן תרלט ס"א]

המשנה ברורה (שם סק"ב) כתב על זה: "וישן ומטייל - וכן אם ירצה לספר עם חבריו יספר בסוכה, דסוכתו צריך להיות כביתו בכל השנה וכמו שמסיים המחבר".

מסיים המשנה ברורה כך: "ולפי שקדושת הסוכה גדולה מאוד, ראוי למעט בה בדברי חול ולדבר בה כי אם קדושה ותורה, וכל שכן שיהיה זהיר מלדבר שם לשון הרע ורכילות ושאר דיבורים האסורים", עכ"ד.

רק בחג הסוכות יכולים אבות העולם וכל אותם הצדיקים, אברהם יצחק ויעקב, יוסף משה אהרן ודוד, כל ה"אושפיזין", לבוא ולהשתתף איתנו בסוכה, כי בסוכה ישנה השראת השכינה כמו בבית המקדש, הסוכה עצמה זהו המקום שבחר ה' "לשכן שמו שם", ומפני כן כאשר יורדים האושפיזין ובאים אלינו לסוכה, אזי בעצם הם נשארים דבוקים במחיצתו של הקב"ה, כי הסוכה הינה מקום קדוש וטהור, ולשם יכולים גם הם לרדת ולשהות עמנו.

(אש תמיד)

ריתחא דאורייתא

בעניין פלורוסנטים בסוכה

איתא בגמ' בסוכה [י:] "אתמר, ויי סוכה המופלגין ממנה ארבעה... פסולה".

מעשה שהיה: שלב א: מעשה שהיה בישיבת תורת חיים במוסקוה בנינו סוכה של כמאה מטר רבוע ובשלושה קוי אורך היו פזורים בתי קבול של פלורוסנטים שרוחבן הוא בגבול של ארבעה טפחים לגר"ח נאה. והם היו קשורים לנסרים תלושים ברוח בטפח בערך. והנסרים היו ע"ג מסגרת מנסרים ברוחב טפח וחצי המחוברים במסמרים. וע"ג הנסרים התלושים היה סכך ירוק, והנה הגיע אברך אורח כרוח סעה ואמר שהסוכה פסולה מחמת בתי הפלורוסנטים שזה מתחת [סכך פסול] ופוסל בסוכה בד' טפחים.

וטענתי לו שאור הוא נוי סוכה ואינו סכך פסול!

וטען שאור זה לא נוי, ואף לדברי זה רחוק ד"ט מהסכך הירוק.

ועניתי א) מדוע הוא מודד מהסכך הירוק הרי הנסרים הם גם סכך כשר מדינא ואף ממנהג אינם פסולים כיון שיש יותר ירוק, ומהנסרים זה תוך ד"ט והנסרים והירוק אם סכך אחד!

ב) ואף לדבריו הרי תחילתו בתי הפלורוסנט נמצא תוך ד"ט מהסכך הירוק ומדוע הוא מצריך שהנוי יסתיים תוך ד"ט?

وهוא הסתכל עלי כמו שמסתכלים על החמץ אחר ביטולו. והפטיר שמהגמ' מופלגין מוכח שהנוי צריך להסתיים בתוך ד"ט. והוא מסופק אם יברך על הסוכה.

בצר לי חיפשתי בספר הסוכה ומצאתי שהביא שאחד מגדולי הדור הסתפק בזה אם צריך שהנוי יסתיים תוך ד"ט או סגי שיתחיל.

ועוד דייקתי לו מלשון הרמ"א ומהרי"ל כן שכתב "שלא לתלות רק בפחות מד" והרי התליה נעשית לרוב בחלק הסמוך לסכך, משמע דסגי בזה וכן מסתבר כיון שיש חלק שבטל לסכך הכל נגרר אחריו.

שלב ב':

עד שיבררו אם מי האמת החמרתי כדברי האברך ומאז בקשתי שלא ישימו כלל בתי פלורוסנט במטר הראשון של הסוכה, וכך שאפילו לדבריו ההמשך יהיה כשר מדין פסל.

וכמו כן בקשתי שבתי הפלורוסנט יהיו ע"ג השלחנות ולא מעל הספסלים.

שלב ג':

אחר שנים רבות בקשתי שישאלו את פי מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל והשאירו לי הודעה בתא קולי שאמר "אין לך נוי גדול מזה" אלא בעינין שידלקו ולא כשכבוי. וגם סגי שיתחיל בתוך ד"ט [ומצאתי שכן הוכיח בשיעוריו מהסוגיא ע"ש].

ושאל הרב לרלפלד את מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל ואמר שנטיית הלב היא דסגי שיתחיל תוך ד"ט, ולמעשה צ"ע.

(שם)

בסיום דבריו מוסיף ה'נחלת דוד' כי לכן חג הסוכות הוא כנגד גאולה האחרונה, מפני שאז עתיד להיות מתוקן עוון לשון הרע. מעתה יש לומר כי לפיכך מדגיש המשנה ברורה ואומר כי יש לנהוג במשנה זהירות שלא לדבר בסוכה לשון הרע ורכילות ושאר דיבורים האסורים, ואף על פי שכל השנה זה אסור, אבל הסוכה כיון שיש בה כח מיוחד לשמור על הלשון, והיינו שכל מוצאות הפה מסבבים את הלשון ושומרים עליה שלא תדבר דיבורים האסורים, אזי אם בכל זאת מדבר אדם דיבורים אסורים בסוכה, לשון הרע ורכילות, מאבד בזה את ההגנה והשמירה של הסוכה.

והמעלה הגדולה של הסוכה היא כמו שאומר דוד המלך ע"ה (תהילים כז, ה): "כי יצפני בסוכו ביום רעה יסתירני בסתר אהלו בצור ירוממני", וממשיך ואומר (שם ו): "ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי וגו'", היינו כאשר האדם חוסה בצלו של הקב"ה ומסתתר תחת צל כנפיו, זוכה לשמירה והגנה מיוחדת.

ואת כל זה עלול להפסיד אם מדבר דיבורים האסורים בסוכה, כי מאחר והסוכה באופן מיוחד באה לשמור עליו מחטא הלשון, ולקרב הגאולה העתידה שבה יתוקן זה הפגם, אם נלחם כנגד זה, וחוטא בכל זאת בלשונו, עלול לאבד ולהפסיד את כל ההגנה והשמירה של הסוכה.

(נחלת דוד)

הרי שכתב המשנה ברורה שיש איסור מיוחד לדבר דיבורים האסורים ולשון הרע בסוכה, ובאמת שאיסור זה הרי הוא כל השנה כולה, וגם בביתו אסור לדבר לשון הרע ורכילות ושאר דיבורים האסורים, ואם כן לכאורה אינו מובן מדוע צריך לומר שבסוכה אסור לדבר דיבורים אסורים, הרי איסור זה אינו שייך לסוכה, רק בכל מקום הוא אסור.

אבל הנה מצינו כבר שהתייחס לזה דוד המלך בתהילים ואמר (לא, כא) "תצפנם בסוכה מריב לשונות", זאת אומרת שיש בסוכה כח להגן מריב לשונות דוקא, ועל כן צריך משנה זהירות מלדבר דיבורים האסורים בסוכה.

ובדרושי ה'נחלת דוד' (ח"ב דרוש י) כתב בשם הגר"א שמצות סוכה באה להכניע את היצר הזה של לשון הרע, והרמז לזה כי בסוכה ישנם ד' אותיות, ס ו כ ה, ואותות אלה הינם מארבעת מוצאות הפה, סמ"ך מאותיות השיניים (זסשר"ק), וי"ו מאותיות השפתיים (בומ"ף), כ"ף מאותיות החיך (גיח"ק), ה"א מאותיות הגרון (אהח"ע), ואילו ממוצא הלשון (דטלנ"ת) אין שום אות בתיבת "סוכה".

והסיבה לכך שאין בתיבת סוכה ממוצא אותיות הלשון, מפני שארבעת מוצאות הפה הללו, שהם השיניים, השפתיים, החיך והגרון, מסבבים את הלשון ושומרים עליה לבל תפרוץ בלשון הרע ורכילות ושאר דיבורים אסורים, וזה כוונת הפסוק "תצפנם בסוכה מריב לשונות", כי הסוכה שומרת על הלשון כאמור.

ריתתא דאורייתא

ברכת לישב בסוכה עבור אחרים אם נחשב להפסק קודם הטעימה

בספר שלמי תודה סוכות עמ' רמו מסתפק באחד שלא יצא מן הסוכה משעה שגמר את הסעודה עד שבאו לסעוד שנית ובני ביתו יצאו וחזרו אח"כ כדי לסעוד בסוכה והם צריכים לברך שנית לישב בסוכה כשבאים לסעוד והוא אינו צריך לברך עלה סוכה כיון שלא ימצא משם אחר לישב בסוכה אחר ברכת המוציא כדי להוציא את בני ביתו או כיון דהוא אינו צריך לברכה זו הד הברכה הפסק לדידיה בין ברכת המוציא לטעימה.

ושוב הביא ראייה יש להוכיח דין זה מההיא דנר חנוכה דהנה מ"ב בסי' תרע"א ס"ק ס"ה כתב דשליח ציבור שהדליק נר חנוכה בבית הכנסת וחוזר ומדליק בביתו בברכה דאינו יוצא במה שהדליק בבית הכנסת כיון שאין זה ביתו וצריך לחזור ולהדליק בביתו בלילה הראשון לא יחזור ויברך בביתו ברכת שהחיינו שכבר יצא בברכה זו במה שבירך בבית הכנסת אם לא שמדליק להוציא את אשתו ובני ביתו ובשעה"צ ס"ק נ"ג היבא שכ"כ השערי תשובה בס"ק י"א בשם ספר מחזיק ברכה סק"ח שהביא כן שם ספר זרע אמת ח"א או"ח ס' צ"ו ע"ש והכא נמי תיקשי דכיון שכבר יצא לעצמו בברכת שהחיינו שבירך בבית הכנסת ואינו צריך לחזור ולברך עוד ברכה זו בשעת הדלקה ורק בני ביתו יוציאים בברכה זו א"כ היכי חוזר ומברך שהחיינו בין ברכת ההדלקה להדלקה כדי להוציאם והא הוי הברכה הפסק לדידיה בין הברכה על ההדלקה למעשה ההדלקה ואיך רשאי לברך שהחיינו כדי להוציאם אלא מוכח דכל שמברך ומוציא גם אחרים בברכה אם הם צריכים לברך עוד ברכה אחרת והיא מסדר הברכות אף שהוא אינו צריך לברכה זו כיון שמברך כדי להוציאם אין זה נחשב הפסק אף לדידיה דכיון דלדידהו הוי זה עכשיו מסדר הברכות והם יוציאים ממנו בברכה ובהדלקה ובברכה זו שהיא מסדר הברכות אין הברכה הפס לדידיה אף שהוא כבר יצא בברכה זו.

הגר"ד לנדאו שליט"א אמר שיש לחלק מההיא דנר חנוכה דהתם כיון דמצות נר חנוכה היא נר איש וביתו הויא זה מצוה אחת על כל בני הבית ולא מצוה על כל יחיד בפני עצמו ובזה אמרין שפיר דהיכא שמוציא את בני ביתו בהדלקה והם צריכים לברך שהחיינו קודם ההדלקה הוי הברכה מצרכי המצוה ומצי מברך כדי להוציאם אע"פ שכבר בירך לעצמו אין זה הפסק אף לדידיה דכיון דחדא מצוה היא והוא מוציא אותם במצוה א"כ כיון דלדידהו הוי הברכה צורך המצוה אין זה הפסק אף לדידיה אבל גבי סוכה דהויא מצוה בפני עצמה על כל יחיד ויחיד א"כ אף שמברך ומוציא גם את בני ביתו מ"מ אין שייכות בין המצוה והברכה שלו להמצוה והחיוב ברכה שלהם וכיון דלעצמו אינו צריך לברך לישב בסוכה אפשר דחשיב הפסק לדידיה אע"פ שמברך כדי להוציא את בני ביתו ואין להוכיח מנר חנוכה למצות סוכה מיהו מההיא דרבי מפזרן וחזור וסודרן על הכוס כדי להוציא את בניו ובני ביתו שפיר יש להוכיח דכל שמוציא אחרים החייבים בברכה זו אין זה הפסק אף לדידיה אע"פ שכבר בירך קודם לכן ברכה זו עכ"ד.

(שלמי תודה סוכות עמ' רכח)

סוכות כנגד יעקב: העיקר זה ה"בית מדרש" ושאר עניני העולם טפלים ובטלים

ידוע מש"כ הטור (הלכות ראש חודש סימן תי"ז) "שהמועדים נתקנו כנגד אבות: פסח כנגד אברהם דכתיב (בראשית יח) לושי ועשי עוגות ופסח היה. שבועות כנגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק. **סוכות כנגד יעקב דכתיב** (בראשית לג) **ולמקנהו עשה סוכות**". עכ"ל.

ורגילים לפרש, דמצוות סוכה בא להשריש שעוה"ז הוא "עראי", וכדאיתא בגמ' בסוכה דף ב' "בסוכות תשבו שבעת ימים - אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושבע בדירת ארעי", והשקפה זו למדנו מיעקב יבנו, דהנה התרגום יונתן בן עוזיאל כתב על הפסוק "ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית, ולמקנהו עשה סכות": "ויעקב נטל לסוכות ויתעכב תמן תריסר ירחי שתא ובנא ליה בי מדרשא ולגיתיו עבד מטלן". [ויעקב נסע לסוכות והתעכב שם תריסר חדושי שנה, ובנה לו בית מדרש, ולמקנהו עשה סוכות]. מבואר בדרי התרגום, שהבית שבנה יעקב אבינו לא היה בית למגורים אלא "בית מדרש" ללימוד התורה, וזה היה "בית" מאבנים ["ויבן לו בית"]. אבל למקנהו דזהו עניני עוה"ז עשה "סוכת" מבנה "ארעי" מענפי עצים.

בברכות שבירך יצחק אבינו את יעקב ועשיו - עומד הרמב"ן על חילוק לשון, דאצל עשו כתוב "ויען יצחק אביו ויאמר אליו: הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל" (בראשית כ"ז, ל"ט). אצל עשיו פתח הברכה ב"הנה", ואצל ברכת יעקב לא פתח ב"הנה" אלא "ויתן לך... מטל השמים ומשמני הארץ וגו'". עיי"ש מש"כ בזה הרמב"ן.

וראיתי בזה ביאור נפלא מהגר"ש ד"וואלקין זצ"ל (בנו של הגר"ר אהרן): וז"ל "ונראה עפ"י דאיתא בספרי פר' קרח סי' קי"ז: "הנה" לשון שמחה, וי"ל דזהו שהוסיף בברכה לעשו: "הנה", כלומר: ההנאה והעונג במשמני הארץ יהיו במלוא השמחה והחדווה, אך לא כן חלק יעקב, שמשמני הארץ ורוב דגן ותירוש אינם תמצית שמחת וחדוות יעקב, ואינם אלא אמצעי שיהיו לו נחת רוח וישוב הדעת למען יוכל לפנות לבו אל עבודת ה' המוטלת עליו, ועל כן אין ברכתו פותחת ב"הנה", ואדרבה כששלח מלאכים לעשו צוה לומר לו: "ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה" (בראשית ל"ב, ו') פתח בלשון "ויהי", **ושמעתי מפה קדוש הגה"ק רבי אברהם וינברג זצוק"ל הרבי מסלונים**, שפירש עפ"י מה שאמרו חז"ל (תנחומא, שמיני ט') דכל מקום שנאמר "ויהי" אינו אלא לשון צרה, דהיינו שאמר יעקב דהשור והחמור ושאר הקנינים הגשמיים המה אצלו בבחינת "ויהי", כי לצרה ולתלאה יחשבו בעינו". עכ"ל. ודברים אלו הוי תוספת נאה לנתבאר לעיל "דסוכות כנגד יעקב" שביטל את כל עניני העוה"ז.

ובנותן טעם להביא כאן ווארט נאה שהובא בגליון הנפלא "משולחן גבוה", דבפר' כי תבא - פרשת "ביכורים" נאמר "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלוקיך", ואמרו חז"ל "בכל הטוב" אין טוב אלא תורה, [וידועים דבריו של "האור החיים" שם על ענין מתיקות ועריבות שבתורה ושהתורה כוללת כל

הטובות שבעולם]. וצ"ב מדוע רמזה התורה ענין השמחה בלימוד התורה דוקא בפרשת ביכורים?

וביאר רבי יוסף צבי דינר זצ"ל (במקדש הלוי) שבזמן קצירת הפירות והבאת הביכורים שמחתו של האדם גדולה כשרואה ברכה בעמלו וזכה לראות את ההבטחה "הזורעים בדמעה ברינה יקצורו", לכן דוקא בשעה זו מרמזת לנו התורה כי אין מקום לשמחה אמיתית "במשמני ארץ"... ובשפע הטוב של הפירות, אלא רק בטוב האמיתי של התורה הקדושה, שזו שמחה אמיתית.

ויש להוסיף, דכיון דחג הסוכות נתייחד ל"זמן שמחתנו" לאחר כפרת יוה"כ וכו', לכן ציוותה התורה לצאת מדירת קבע ולהיכנס לדירת ארעי, כי שמחה אמיתית לא יכולים להשיג אלא כשבאים לידי הכרה כי העולם הזה הוא רק ישיבת ארעי, ואדרבה כל הקנינים הגשמיים של עניני העוה"ז הם מבחינת "ויהי" לשון צער [כהנ"ל], כי מי שהוא שקוע בהבלי העולם א"א להיות אצלו שמחה, כי הקנאה והתאוה מפריעים לו להיות שמח כי תמיד נדמה לו שחסר לו, יש לו מנה רוצה מאתים, אבל אם האדם מבין כי העולם הזה הוא רק ישיבת ארעי הוא לא מקנא בשום אדם וממילא הוא שמח במה שיש לו.

כתב הגר"י ניימן זצ"ל: הגה"צ ר' משה רוזנשטיין זצ"ל היה אומר, רגילים לומר טעם למה קוראים בסוכות "קהלת" מפני שהיא זמן שמחותינו ומפחדים שמא ישמחו יותר מדאי לכן קוראים קהלת כדי להבהיל את העולם הזה וממילא ימעט בשמחה, והוא אמר בדיוק להיפך, מפני שמצוה להיות שמח מאד, וכל זמן שאדם קשור להבלי העוה"ז א"א להיות שמח כראוי, כי תמיד הוא מקנא בחבירו, והתאוה והכובד וכולות את לב האדם ומפילות עליו עצבות, לכן קוראים את קהלת ומתבוננים איך שכל הבלי העולם הזה הם הבל הבלים ולא כדאי לרדוף אחריהם, אז הוא יכול לקיים בשלימות המצוה של "ושמחת". עכ"ל.

הנה איתא בברכות נ"ד, ב' "שלשה צריכים שימור [מן המזיקין], ואלו הן, חולה חתן וכלה, וי"א אף תלמידי חכמים בלילה". ופרש"י דהטעם שחתן וכלה ות"ח צריכים שימור "מקנאתו מתגרה בהם". והקשה ה"בן איש חי" (בן יהודע בברכות שם) אמאי לא תני "עשיר" דצריך שימור? **ותירץ הגר"ר אברהם ארלנגר זצ"ל** (ברכ"א ברכות שם) וז"ל: "ובספר בן יהודע הקשה מ"ט אין השטן מקנא בעשירים. **ונראה דלק"מ שיועד השטן שלעשירים אין חייהם חיים, שטרודים תמיד בכספם, ודואגים על הפסד, ויש לו מנה רוצה מאתים, ויש לו הרבה חסר לו הרבה**". עכ"ל.

(בארות יצחק)

ומפטיר ביחזקאל ביום בא גוג. ולמעלה בהלכות פסח כתבתי למה מפטירין כך. [טור הלכות לולב סימן תרס"ג]

כך מנהיגנו בשבת חול המועד סוכות להפטיר בנביא יחזקאל בנבואה העוסקת במלחמת גוג ומגוג.

שינה ב"מיטת קומתיים" בסוכה

מצוי הדבר בבתי כנסיות, שתחת העזרת נשים התקרה בבית הכנסת עצמו נמוכה יותר (כמו בישיבת פוניב'ז) יש שטענו שאין לצרף למנין אותם שעומדים מתת לתקרה שנמוכה עם אותם שתחת התקרה הגבוהה, **דמופסקים ע"י מחיצת "פי תקרה"**. וכ"כ בספר אגן הסהר (ח"א אות תי"ז) **שהגר"א גנחובסקי זצ"ל** היה מקפיד כשהיה צריך את העומדים תחת התקרה הנמוכה לצירוף המנין, שיכנסו כולם תחת התקרה הגבוהה.

והוסיף בספר הנ"ל "שמעתי שבישיבת סלבודקא על פי הוראת הגר"ד לנדו שליט"א היתה תלוי מודעה ליד הש"ץ שאין לתרץ לחזרת הש"ת למנין עשרה לאותם שעומדים באגף החדש שמופסק בפי תקרה כיון שפי תקרה מחלקת הרשויות".

אולם בלומדינו מסכת עירובין פרק כל גגות, אמר לי מורינו ראש הכולל (דרשב"י) הגר"ר בן בציון ברגמן שליט"א דמסתבר דלגבי התקרה שתחת העזרת נשים לא אמרינן "פי תקרה יורד וסותם" כיון דלא לא נעשתה כלל לשם "תקרה" ליושבים תחתיה, ואין זה אלא **"ריצפת העזרת נשים"** [ואדברה לו יצויר דהיה שייך למיעבד עזר"נ בלי תקרה זו היה עדיף טפ"ן, ופשוט דרך לענין התקרה דלמעלה דמשמשת כתקרה עבור כל הבית מדרש אמרינן "פי תקרה". וא"כ שפיר אפשר לצרף למנין גם את העומדים מתחת העזר"נ, כיון דאינם מופסקים במחיצת פי תקרה. ודו"ק. (וע"ע ב"אגרות משה" בזה לענין גשרים ואכ"מ).

ונתעוררתי מסברא זו לענין מה שדנו פוסקי הדור האחרון, בדבר משפחות גדולות שאין מקום לכולם לישן בסוכה, האם מותר לישן **"במיטת קומתיים"** במקום שאין בין מיטה למיטה עשרה טפחים, שהנה בשו"ע סי' תרכ"ז סעי' ג' מבואר דהעצים היוצאים מארבע ראשי המטה, אסור לפרס עליהן סדין ולישן תחתיו אפילו אם אינם גבוהים עשרה טפחים, שכיון שהם "קבועים" יש להן דין "אוהל" גם כשאינם גבוהים "טפחים. ולפי"ז כתב בשו"ת קנין תורה (ח"ה סי' א') שהוא הדין לענין "מיטת קומתיים" שכיון שהמיטה העליונה קבועה בחוזק על המיטה התחתונה, הרי יש לה חשיבות "אוהל" גם כשאינן "טפחים בין המיטות והישן תחתיה לא יצא ידי"ח

אולם יש לצדד [לפי הסברא הנ"ל] דשפיר אפשר לישן תחת מיטת קומתיים [אם אין בין המיטות "טפחים], ואין לדון את המיטה העליונה כאוהל קבוע למיטה התחתונה, שהרי עיקר המיטה העליונה עשויה לישן עליה, ולא להיות "אוהל" למיטה התחתונה, ומה שנותנים את המיטה זו על זו הוא רק משום חסרון מקום. ובאמת בשבט הלוי ח"ז סי' ל"ו כתב בזה להקל. עיי"ש.

ואכן הטור בהלכות פסח (סימן ת"צ) הביא בשם הגאונים לפרש מפני מה מפטירים בסוכות בגוג ומגוג, וזה לשונו שם: "והכי אמר רב האי שמעתי מפי חכמים, כי תחיית המתים עתידה להיות בניסן ונצחת גוג ומגוג בתשרי, ומשום הכי בניסן מפטירין העצמות היבשות ובתשרי ביום בא גוג", ע"כ.

זאת אומרת שהמלחמה העתידה של גוג ומגוג אשר אנו מחכים לה, עתידה להתרחש בחג הסוכות.

הגאון רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל הביא בשם הגר"א לפרש על פי זה מה שאנו מזכירים בהושענות (הושענת א-ל למשועות): "הושע נא שלוש שעות", אשר לכאורה אין להם פירוש, מהם שלוש שעות הללו שאנו מבקשים להיוושע בהם. ופירש שאלו הן השעות של מלחמת גוג ומגוג, משום שמלחמת גוג ומגוג תתרחש במשך שלוש שעות בלבד, ובאמת היום זה לא פלא, ומובן מאד כיצד זה יכול להיות, כי בעולם כמו שלנו שיש פצצות אטום וכיוצא באלו, אכן ניתן להחריב את כל העולם כולו מספר פעמים בתוך זמן קצר, ה' ירחם.

ועל כן אנו מבקשים ואומרים "הושע נא שלוש שעות הושע נא", והוסיף הגר"א ואמר כי מי שיהיה באותה העת בסוכה יינצל ממלחמה זו. מבהיל הרעיון.

על פי זה יתכן לבאר באופן חדש ונפלא את הקושיה שהקשו המפרשים ואשר עסקנו בה באריכות, מפני מה קבעה התורה לעשות זכר לענני הכבוד יותר משאר הניסים שאירעו לאבותינו במדבר, ניסים גדולים ועצומים כמו ירידת המן מהשמים, המים שיצאו להם מן הבאר, לכל אלו אין שום מצוה מיוחדת שבאה להם כזיכרון, רק לענני הכבוד עשתה התורה 'זכר' במצות סוכה, והלא דבר הוא.

ועתה יש לומר שבאמת אין אנו עושים זכר לכל הניסים שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל בשעתו כאשר נצרכו לכך, יהיו הניסים גדולים ככל שיהיו.

אלא ה'זכר' שאנו עושים לניסים, זה רק בניסים כאלו שאנו זקוקים להם לדורות, והיינו שאותם ענני כבוד שהגינו על עם ישראל בצאתם ממצרים, והחזירו את החיצים והבליסטראות אל המצרים שרדפו אחריהם כמובא בחז"ל, אותם ענני כבוד שהם הסוכות שאנו עושים זכר להם, הם יגינו עלינו במלחמת גוג ומגוג שלא ניפגע, וישיבו את כל החיצים והחניתות אל הגוים הבאים עלינו לכלותינו.

זאת אומרת שתכלית ענני הכבוד והסוכות שאנו עושים כיום, הוא בכדי לספק לנו המשך הגנה אף לזמנינו ולעתיד לבוא, שאותה הגנה שסיככה והגינו עלינו ביציאתנו ממצרים, תמשיך ותסוכך עלינו בימינו אנו ובמלחמת גוג ומגוג העתידה לבוא, ואשר כהיום הזה לאור כל מה שמתרחש בעולם, נראית קרובה מתמיד.

לפיכך אנו עושים 'זכר' רק לענני הכבוד ולא לשאר הניסים שהיו לישראל במדבר, שהם היו ניסים רק לשעתם ואין להם המשך לדורות.

(הגר"ח וואלוז'ין - הגר"א)

[וכמובן שאין ב' הנידונים הנ"ל] פי תקרה, ואוהל קבוע] דמי ממש אהדדי, דלגבי פי תקרה יותר מסתבר לומר דאם אינו נעשה לשם תקרה לא אמרין דיוורד וסותם, דיסוד ענין "פי תקרה" דהוא בא להבדיל ולסיים את המקום כמש"כ החזו"א (ס"ז, ט"ז) כתב וז"ל "ענין הקירוי הוא מגדיר את המקום שכנגדו מסביבותיו, ואם נשלמו תנאיו הוא עצמו חשיב ככל דין מחיצות דהיינו דינא דפי תקרה" וכשלא נעשה לשם תקרה מסתבר דאינו מסיים ומבדיל, אבל לענין אהל יש מקום לומר דאף אם לא נעשה לשם כך, חשיב אהל, דסוף סוף איכא אהלה קבועה. וצ"ע.]

(בארות יצחק)

ארבעת המינים - ארבעה סוגים שונים שיש בעם ישראל

ידועים דברי המדרש (ויקרא רבה ל', י"ב) הממשילים את ארבעת המינים לארבעה סוגים שונים שיש בעם ישראל. לדברי המדרש, הלולב רומז לבני אדם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים, וכמו התמר שיש בה טעם ואין בה ריח. ויש להקשות: מי הם אותם האנשים שיש בהם תורה בלי מעשים טובים? וכי אדם שלמד תורה ואינו מקיים את מצוותיה, יש לכך ערך?! האם אפשר להחשיבו כאדם שיש בו תורה?

עוד יש להקשות: בדברי המדרש התבאר שהלולב רומז לאנשים שיש בהם תורה, בגלל התמר הגדל עליו. אם כך מדוע לא ציוותה התורה ליטול את התמר עצמו, בו יש טעם, מדוע נצטוונו איפה ליטול דווקא את הלולב שהוא הענף המחזיק את התמר?

את התשובה לשאלה ניתן ללמוד על פי המעשה אותו נוהג היה לספר החת"ם סופר:

בימי המהרש"א, מת איש אחד שהיה רשע גמור. בשעת הטהרה עבר בן ישיבה אחד על פני המת השוכב, ניגש והקיש על אפו לקול צחוקם של הנוכחים. בלילה לאחר הקבורה, בא הנפטר בחלום לאותו בחור ואמר לו שהוא קורא אותו לדין תורה בבית דין של מעלה על שביזה אותו.

בבוקר קם הבחור בבהלה, וסיפר על החלום לאביו. האב הרגיעו וניחמו, אך משנשנה החלום במשך כמה לילות הלכו למהרש"א ושחו לו על כל הענין. מיד ציווה שיביאו את הבחור שישן בביתו, וכאשר יתעורר בלילה בבעתה ימהרו להודיעו על כך. הבחור הובא לבית המהרש"א וישן באחד החדרים, ואכן באמצע הלילה התחיל הבחור לצווח מבהלה.

המהרש"א הוזעק למיטת הבחור, והחל לדבר עם המת. "מה אתה רוצה מהבחור?" שאל המהרש"א, והלה ענה: הוא ביזה אותי. שאל המהרש"א "הלא רשע גמור היית כל חיך, וכי לא מגיע לך שיבזו אותך?!" ענה המת: לא, לא הייתי רשע גמור. מעשה אחד עשיתי בחיי שבגינו אניני ראוי להיקרא 'רשע'.

וכך סיפר המת: "פעם ראיתי יהודי תלמיד חכם נופל לתוך הנהר

וטובע, מיד קפצתי לתוך המים והצלתי את חייו. הודות להצלה זו נעשינו ידידים, ומחמת זה התחלתי לתמוך בו ולפרנסו כל ימי חייו. כאשר באתי לעולם העליון קידמו אותו בכבוד רב כמו תלמיד חכם, ולא הזכירו לי שום עוונות. בשמים אמרו, שמכיון שהצלתי תלמיד חכם והחזקתי בו, יש לי דין של תלמיד חכם, ולכן אני תובע את הבחור כמי שביזה תלמיד חכם".

שמע המהרש"א את דברי המת וענה לו: "עליך לדעת, שאמנם בגלל שהחזקת תלמיד חכם, יש עליך דין של ת"ח, אבל לאמיתו של דבר העבירות שלך לא נמחקו. עכשיו רוצה השטן להכשיל אותך, כי אם אתה תגרום שהבחור ימות, תתבטל כל טענתך שאתה תלמיד חכם בגלל שתמכת בת"ח, כיון שאתה גורם למותו של תלמיד חכם צעיר. עצתי לך, שתוותר ותמחל לבחור וכך תוכל להמשיך ולהחזיק בתור 'תלמיד חכם'. למשמע דבריו השתק המת, ויותר לא הגיע בחלום אל הבחור.

למדנו שאדם המחזיק בתלמיד חכם ומפרנס אותו יש לו דין של תלמיד חכם, גם אם הוא רחוק מאד מעולמה של תורה.

כעת נוכל ליישב את שתי הקושיות בהן פתחנו: אכן, אדם שלומד תורה אך אינו מקיים את מצוותיה לא שייך להחשיבו כאדם שיש בו תורה. לימוד התורה ללא קיום המצוות שבה אין לו כל ערך. בהכרח איפוא שכוונת המדרש לומר שהלולב רומז לאנשים שאמנם אין בהם תורה ומעשים טובים מצד עצמם, אבל הם תומכי תורה. הם מחזיקים בלומדי התורה, וככאלו נחשבים הם בעלי תורה, למרות שמימיהם לא פתחו ספר.

מכיון שכך תיושב גם הקושיה השניה הפלא ופלא, שהרי אותם אנשים אין בהם תורה מצד עצמם, ולכן לא נצטוונו ליטול את התמר עצמו. אמנם תורה אין בהם, אבל הם מחזיקי תורה ובשל כך ציוותה התורה ליטול את הלולב שהוא הענף המחזיק את התמר, ובכך רמזה לנו התורה על אותם אנשים שאינם מקיימים בעצמם את מצוות התורה, אך בשל היותם מחזיקי התורה נחשב הדבר שהם בעלי תורה אך בלא מעשים טובים.

(ללמדך מאצרותיו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון

בספר 'פרי עץ חיים' (שער חג הסוכות פ"ד) כתב שהמילה 'סוכה' כשהיא כתובה בכתב מלא, היא במספר צ"א שהוא כמנין שם הוי"ה ואדנו"ת גם יחד. והובאו הדברים כבר בכמה וכמה ספרים ונתפרסמו.

אלא שעל דבר זה תמה בהגהות 'חשק שלמה' בסוף מסכת סוכה בהשמטות לתחילת המסכת, וכיום כבר נדפסו דבריו בתחילת המסכת (ב ע"א), שכן בכל התנ"ך כאשר נכתבה תיבת סוכה, היא בכתב חסר "סכה", ואם כן איזו משמעות יש לדרוש את מנין תיבת סוכה במלואה כמנין הוי"ה ואדנו"ת, אם בשום מקום בתנ"ך אינה נכתבת כן רק בכתב חסר.

ומוסיף לומר, כי אמנם כאשר נכתב בתורה בלשון רבים "סכות", אזי יש וי"ו אחרי הכ"ף, אבל אין זה שייך כלל לתיבת "סוכה", כי הוי"ו שאחרי הכ"ף אינו אלא ללשון ריבוי, אך לא בא לעצם

תיבה "סוכה", ואם כן למעשה בשום מקום לא נכתב בתנ"ך "סוכה" מלא, ומה טעם יש לדורשו כן.

אומר החשק שלמה דבר נפלא, כי באמת במקום אחד נכתב בתנ"ך, סוכה מלא וי", והוא בפסוק זה בתהילים "ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון", שם נוסף וי"ו לאחר הסמ"ך, להורות כי ישנה אפשרות לכתוב זו בכתיב מלא.

ובאמת יש ספרים שנכתב "סכו" חסר, אך ב'מנחת שי' כותב שצריך לכתוב מלא "סוכו", וכן בספרים מדוקדקים שנכתבו בזמן הגר"א ועל פי צוואתו והשגחתו, כתוב "סוכו" מלא.

ולבאר הענין אומר החשק שלמה **בדרך רמז**, כי לפיכך בכל

מקום נכתב "סכה" חסר, לרמז למה שאמרו חז"ל כי בעולם הזה אין השם שלם ואין הכסא שלם, ולכך גם "סכה" אינה כתובה בצורה שלימה, כי "סוכה" במילואה היא הרי כנגד שתי השמות הללו, הוי"ה ואדנ"ת ומכיון שאין השם שלם, לכך גם היא חסרה.

אבל לעתיד לבוא שיתמלא השם, אז יהיה באמת "סוכה" מלא.

לזה מרמז הכתוב "ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון", כלומר אימתי יהיה "סוכו" בשלימות? בזמן שיהיה "מעונתו בציון", ואז השם שלם והכסא שלם, וה' יפרוס עלינו סוכת שלומו במהרה ונזכר לישב בסוכת עורו של לוי'תן.

(אש תמיד)

ריתחא דאורייתא

חידה: - היאך יתכן שיש 3 דפנות כשרות [רוחב ואורך שבעה על שבעה פחים העומדות ברוח מצויה וגובה עשרה פחים לפחות, ולא גזולות] וסכך כשר [צלתו מרובה מחמתו, אינו גזול, תלוש מהקרקע, גדולי קרקע, עמיד ל - 7 ימים, ובכל אופן הסוכה פסולה?

פתרון א': כתוב במשנה [יז.] שצריך שהסכך יהיה סמוך לדפנות תוך שלשה טפחים [פחות מ - 24 ס"מ לשיטת הגר"ח נאה שפוסקים כמותו לחומרא בדאורייתא] א"כ שייך שיהיו דפנות למהדרין וסכך למהדרין וכל החיסרון הוא שהסכך רחוק יותר מ 42 ס"מ, והסוכה פסולה מהתורה!

דבר זה מצוי מאוד לאלה שנוהגים לסכך במחצלאות שרוח קצת חזקה מסיטה אותם [מכיון שהן קלות מאוד] ומרחיקה אותם מן הדפנות.

[ומסיבה זו (ועוד סיבות) אינני מסכך במחצלאות רק בסכך של ענפי אילנות או דקל כמו שהיה בזמן משה רבינו!].

ומעשה שהיה לפני כמה שנים אצל חברותי, שבשבת בבוקר הרוח הסיטה את המחצלת במקצת, וכיון שהיו לו 4 דפנות, 3 דפנות נשארו עדיין תוך ג' טפחים, סוכתו עדיין נשארה בכשרותה. אולם אח"כ הרוח הסיטה את המחצלת מדופן נוסף כך שנשארו לו רק 2 דפנות שסמוך להם סכך [שהסוכה פסולה] "ומכיון שבשבת אסור לבנות אהל עראי היה אסור להזיזה והצמידה לדפנות, לכן נאלץ לאכול סעודה שלישית אצל השכנים!

מומלץ לנוהגים לסכך במחצלת ששימו קצת סכך כבד [עצי דקל] על המחצלת, או לקשור את המחצלת בחבלים שאינם מקבלים טומאה [ובדיעבד בכל חלב] כדי שהרוח לא תסיט את המחצלת, וישאר בשבת וביו"ט ללא סוכה [כי בחול המועד אפשר לחזור ולתקן].

פיתרון ב': נפסק ברמ"א [סימן תר"מ סעיף ד'] שהעושה סוכתו במקום ריח מסריח שמצטער באכילתו לא יצא ידי חובתו [אפילו שהדפנות והסכך כהלכתן].

פתרון ג': הרמ"א [סימן תרל"ה] פוסק שצריך לבנות את הדפנות תחילה ואח"כ את הסכך ואם הקדים לפרוס את הסכך קודם בנית הדפנות פסול בדיעבד לרוב האחרונים משום תעשה ולא מן העשוי [מ"ב שם].

גם זה מעשי מאוד שאדם לא יבקש מפועל שיבנה עבורו סוכה אלא אם כן משגיח עליו. משום שיתכן שלפועל יהיה קל יותר להתחיל בסכך והוא לא ידע. וכל החג לא יצא ידי חובתו לא הוא ולא אורחיו וברכו ברכה לבטלה!.

פתרון ד': הרמ"א [סימן תרמ' סעיף ד'] פסק את המרדכי שאם אדם אוכל בסוכה אבל חושש לישון שם בגלל ליסטים לא יצא ידי חובת אכילה!

משום שסוכה צריכה להיות כמו דירה ואם חלק משימושי דירה אינה יכולה לשמש, אינה נחשבת לדירה כלל [ויש אחרונים שחלקו, שבדיעבד יצא ידי חובת אכילה (מ"ב שם)]

נפק"מ היום במצב הביטחוני המעורער, שאלה שעושים סוכה ברחוב ואוכלים ביום, ובלילה פוחדים לישון [וישנים בסוכה שבמרפסת] לא יצאו י"ח! ולכן עדיף שיצטופפו ויאכלו את סעודות יו"ט ושבט... בסוכת המרפסת. - אבל מי שלא חושש לישון בלילה, רק חושש מגנבים ולא משאיר בסוכה כסף וכלי כסף ודברי ערך, פסק הרמ"א בתשובה שיצא ידי חובתו.

פתרון ה': אדם שהחליט להרחיב את סוכתו ומשלשת הדפנות שהיו לו שנה עברה יצר שתיים. וחיפש דופן שלישית ומצא בחצר של שכניו דלת ישנה זרוקה שכבר שוכבת שם זמן רב ללא שימוש. וחשב שיקחנה [ללא שבקש רשות משכניו] רק לסוכות ויחזירנה אחר החג. הרג הוא נחשב לגזלן ולא יצא ידי חובת מצות סוכה משום ששואל שלא דעת נחשב לגזלן. (שם)

ריתחא דאורייתא

מה עדיף אכילה בסוכה או שינה

מעשה נער שעבר עליו רוח טהרה וחזר לצור מחצבתו ועקב הנסיבות וצוק העיתים נתאפשר לו רק דבר אחד או לאכול בסוכה או לישון בסוכה. ועלו ונסתפקו כדת מה יש לו להעדיף האכילה או השינה.

וכותב הגר"א גינחובסקי ובחול המועד סוכות תשס"ד שאלתי להגאון רבי דב לנדו שליט"א לענין אכילה ושינה מאי עדיף וקאמר די"ל דבשינה יש יותר זמנים ואמרת דהנה במ"ב ס' תרלט ס"ק יא הביא מהפמ"ג דשיעור שינת ארעי דאסירא מחוץ לסוכה אפשר שהוא שיעור הלולך מאה אמה וקאמר דכ"ז כשישן ארעי אבל בשינת קבע חשיבא כל חלק וחלק ממנה קבע, ואמרת דא"כ באכילה נמי ואמר דא"נ ומ"מ יש בשינה יותר מאשר באכילה דנהי דהנה דזה לכא' מספר אין סופי אך י"ל דזה עד המוחש ולא פחות מהמוחש וא"כ יש בשינה יותר מבאכילה וצ"ת בדברי תוס' נדה ולענין הטענה דזה בקו"ע וזה בשוא"ת אמר דמ"מ שוין הן וכן לענין אם ישן מקיים מצוה בסוכה בעת שנתו קאמר דמוכחא כן מהגמ' דדיינין להעירו כאשר האיר יום ואמרת דא"כ מוכחא דלא כהפרי יצחק שכ' דטעמא דשרי מדינא לישן בתפילין אע"פ שיש היסח הדעת להסוברים דאף בלא קלות ראש מתסר מפאת דדמי למניח תפילין בשבת כיון דאינו מקיים מצוה וקאמר דממטה אפרים דדן מאי חשיבא סוכה או ד' מינים ולמה לא אתי עלה מפאת שינה וקאמר די"ל דאיירי בארצות הקרות דאין ישנים בסוכה

(ודבר דבר)

וענף עץ עבת וערבי נחל. (ויקרא כג, מ)

מצות ד' מינים שיטול כל אחד לולב אחד וב' ערבות וג' הדסים וכו'. הגה: ויש לקשור ההדס גבוה יותר מן הערבה (מהרי"ו). [שולחן ערוך סימן תרנא ס"א]

הרמ"א לא פירש טעם הלכה זו, מפני מה יש לקשור את ההדס גבוה יותר מן הערבה, והמשנה ברורה (סק"ב) כתב שהטעם על פי הקבלה, וצווה לעיין גם בלבוש.

הלבוש לא כתב את טעמי הקבלה רק לפי פשוטו וזה לשונו (שם ס"א): "ויש לקשור ההדס גבוה יותר מן הערבה, שהרי הוזכר תחילה בפסוק, ועוד כדי שיראוהו כשהוא מברך עליו ולא יאמרו שמברך בלא הדס", עכ"ד.

אכן בנותן טעם יש להוסיף ולומר בזה על פי מה שכתבו חז"ל במדרש (ויקרא רבה ל, יד) להמשיל את הד' מינים לאיבריו של אדם: "השדרה של לולב דומה לשדרה של אדם, וההדס דומה לעין, וערבה דומה לפה, והאתרוג דומה ללב", ע"כ.

תצפנם בסכה מריב לשנות. (תהילים לא, כא)

כיצד מצות ישיבה בסוכה, שיהיה אוכל ושותה (וישן ומטייל) (טור) ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום בין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. [שולחן ערוך סימן תרלט ס"א]

הנחלת דוד (דרושים ח"ב דרוש י') מביא בשם הגר"א כי בתיבת 'סוכה' ישנם ד' מוצאות הפה, ס' משיניים, ו' משפתיים, כ' מחיר, וה' מהגרון, מלבד מוצא הלשון שאין בה, והרמז בזה שהסוכה באה לשמור על האדם מחטאי הלשון. ואשר לכן חג הסוכות הוא כנגד הגאולה האחרונה שבה יתוקן חטא הלשון כמבואר בדברי חכמי האמת, ע"כ דברי הנחלת דוד בקצרה שם.

אך הנה לעיל בסמוך הבאנו את דברי ה'חשק שלמה', שכתב כי בכל התנ"ך לא מצינו תיבת "סוכה" מלא, ואם כן ראוי לשאול ולהתבונן ברמז זה שהובא בשם הגר"א כי בתיבת סוכה יש כל ד' מוצאות הפה מלבד הלשון, שכן מאחר וגם האות וי' איננה קיימת בתיבת סוכה בכל התנ"ך, אם כן חסר בה גם ממוצא השפתיים ושוב אין הפירוש עולה יפה.

אכן נראה לומר הפלא ופלא כיצד הדברים עולים ומתחרזים יחד, כי הרי החשק שלמה כתב שלפי הגירסה המתאימה עם דעת הגר"א, אזי יש לגרוס בפסוק בתהילים (עו ג): 'ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון', 'סוכו' מלא וי', ובזה ביאר את דברי המקובלים שאמרו כי "סוכה" עולה בגימטריה צ"א כמנין הוי"ה ואדנו"ת יחד.

מעתה לפי זה יומתקו מאד גם דברי הנחלת דוד בשם הגר"א שיש ב'סוכה' את כל מוצאות הפה, והיינו היכן מצינו "סוכה" מלא? באותו פסוק 'ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון', ויהיה הפירוש כמו שפירש החשק שלמה, 'ויהי בשלם סוכו', אימתי יהיה השם שלם והכסא שלם? כאשר יהיה 'מעונתו בציון', לעתיד לבוא.

לפיכך דוקא כאשר מדברים על שלימות השם שיהיה לעתיד לבוא, שם נמצא הרמז של כל ד' מוצאות הפה השומרות על הלשון, כי השמירה הזו על הלשון מביאה לכך שיהיה "מעונתו בציון", שאז יתוקן חטא הלשון.

(נחלת דוד)

ר"ת אתרג: א'מונה, ת'שובה, ר'פואה, ג'אולה,

מדוע אנו מקפידים כל כך באתרוג שיהיה מהודר יותר משאר המינים?

לפי שבכל הארבעה דברים המרומזים בר"ת אתרג: א'מונה, ת'שובה, ר'פואה, ג'אולה, חייב להיות שלימות, וכמו שאנו מבקשים ואומרים אני מאמין באמונה שלימה, החזירנו בתשובה שלימה, והעלה רפואה שלימה לכל מכותינו, וגאלינו גאולה שלימה מהרה למען שמך.

כי בכל הדברים האלה יש גם מציאות של חציין, אבל אנו מבקשים שיהיה הכל שלימות הגמורה.

(בלבת אש')

ראוי שיטול רק שתי הדסים כמו שנוטל שתי ערבות ולא שלושה, וצריך ביאור.

התשובה היא שאמנם יש לו לאדם מלבד שתי עיניו, עוד עין נוספת, והיא עין השכל, אסור לו לאדם להשתמש רק בשתי עיניו בלבד, רק החכם עיניו בראשו, אין זו העין הרגילה הנראית, אלא העין שבראש, העין המתבוננת, איזהו חכם הרואה את הנולד, וגם החכמים נקראים 'עני העדה', זו העין הנוספת שכנגדה נוטלים ג' בדי הדס.

מה מאד יומתק הדבר שמצינו כי חז"ל מכנים את ההדס שאינו משולש בשם 'הדס שוטה', לא לחינם בא הכינוי הזה, כי מי שיש לו רק שתי עינים ומשתמש רק בהם, ולא בעין השכל, זה האדם נקרא שוטה, כי אי אפשר ללכת רק אחר מראה העינים אם לא משתמש בחכמתו, בעין הנוספת, זו שאינה נראית, זו שנמצאת בתוך ראשו, והדברים נפלאים למתבונן.

(אש תמיד)

על פי זה יש לומר כי מכיון שההדס דומה לעין ואילו הערבה דומה לפה, אם כן בדין הוא שההדס יהא גבוה יותר מן הערבה באיגודו ללולב שהרי העין גבוהה מן הפה.

ובפנימיות הענין יש להוסיף בזה כי מלבד מה שמציאות העין גבוהה מן הפה, עוד יש לומר כי העין גם שולטת על הפה, ובדבר שעניו של אדם מביטות, בדבר זה פיו ידבר, ואדם אשר עיניו רואות תלמוד תורה פיו ידבר דברי תורה, ואדם אשר עיניו רואות תפילה פיו יעסוק בתפילה, ואילו חלילה עיניו רואות דברים שאינם ראויים אזי אף פיו ידבר ויעסוק בדברים אלו, אם כן הפה נמשך אחרי העיניים.

זהו הטעם איפה לדין שהביא הרמ"א בשם המהר"י וייל שההדס אשר רומז לעין צריך להיות באיגודו ללולב גבוה יותר מן הערבה הרומזת לפה, לרמז כי העין שולטת על הפה והיא מעליו, שכל דבר אשר העין רואה, בו יעסוק הפה, ועל כן על האדם ליתן דעתו לכך שעניו לנוכח יביטו למען ישמור דרכיו.

(אש תמיד)

פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל. (ויקרא כג, מ)

מובא במדרש (ויקרא רבה ל, יד): "רבי מני פתח, (תהילים לה, י) כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, לא נאמר פסוק זה אלא בשביל לולב, השדרה של לולב דומה לשדרה של אדם, וההדס דומה לעין, וערבה דומה לפה והאתרוג דומה ללב, אמר דוד אין בכל האיברים גדול מאלו שהן שקולין כנגד כל הגוף הוי כל עצמותי תאמרנה", ע"כ.

בדברי המדרש הללו למדנו שדימו חז"ל את ארבעת המינים לארבעה איברים בגופו של אדם.

אך הנה יש כאן מקום לשאול שאלה גדולה.

הגמרא בסוכה (לד ע"ב) אומרת: "תניא, רבי ישמעאל אומר, פרי עץ הדר - אחד, כפת תמרים - אחד, ענף עץ עבות - שלושה, ערבי נחל שתיים".

האתרוג אומרים חז"ל שהוא דומה ללב, ומוכן אם כן שנוטלים אתרוג אחד, כי לב יש רק אחד. כמו כן הלולב דומה לשדרתו של אדם, ועל כן גם לולב יש רק אחד, מאחר והשדרה אחת היא.

ערבה דומה לפה, היינו לשפתיים ועל כן באמת נוטלים שתי ערבות כפי שכתוב "וערבי נחל" כנגד ב' השפתיים שיש לו לאדם.

אך על נטילת ההדסים **יש להקשות** לאור מדרש זה, כי הרי אנו נוטלים שלושה הדסים שכתוב "ענף עץ עבות", ולכאורה הרי אין לו לאדם כי אם שתי עיניים בלבד, ובהתאם לכך היה

ריתחא דאורייתא

לישב בסוכה

כתב השו"ע (תרמ"ג ס"ג): 'שאר ימים מברך על הסוכה קודם ברכת המוציא ונוהגים לברך על הסוכה אחר ברכת המוציא קודם שיטעום', והגמרא (סוכה כז.) לומדת שחובה לאכול לילה ראשון בסוכה מליל הסדר שבו יש חיוב לאכול כזית מצה. ויש לבאר אם כן, מדוע בסוכות אנו מברכים 'לישב בסוכה' על כל אכילה בשבעת ימי החג ואילו בפסח נפסק לברך 'על אכילת מצה' רק בלילה הראשון ולא בשאר הימים? ויש לומר: א. ההבדל הוא שהאוכל מצה בשאר הימים הוא אוכל להשביע רעבונו, ואנוס לאכול מצה ולא חמץ להנאת גופו, אבל על ישיבה בסוכה וודאי אי אפשר לומר שזוהי הנאת גופו. (כלבו) ב. יכול האדם להתקיים שבוע בלא מצה ויאכל דברים אחרים, אבל לא יכול לחיות שלושה ימים ללא שינה, לכן על הסוכה יש לברך. (בעל המאור) ג. הנס עם המצה התרחש רק ביום הראשון של פסח (יציאת מצרים עצמה), ובסוכות כל יום ויום נוסף היה נס וענני כבוד. ד. כשמברך על אכילת מצה בליל פסח, הרי מברך על עיקר מצוות החג וברכה זו תקפה לכל החג כברכת שהחיינו. בסוכות לעומת זאת, עיקר מצוות החג היא השמחה, ומצוות סוכה היא מצווה אחרת.

(ר' זבולון זק"ש)

האם מותר לשבת בסוכה תחת מאוור תקרה?

ד. שאלה: בסוכות הגדולות של אדמורי"ם ורבנים מתקבלים קהל גדול במשך ימי החג, ומכיון שקשה להתקין מזגנים בסוכה עלה הרעיון להתקין מאוור תקרה גדול שיקל על הנאספים את החום, והתעוררה השאלה האם מותר לשבת בסוכה תחת המאוור בשעה שהוא מסתובב, דהנה בכל כנף אין שיעור ג' טפחים שזהו שיעור סכך פסול שאסור לישיב תחתיו לכתחילה כמבואר במ"ב (סימן תרלב סק"ג), אבל מחמת מהירות הסיבוב נראה כאילו יש ממש תקרה עגולה באמצע הסוכה בכל השטח שכנפי המאוור מגיעות אליו. האם יש לחוש לזה או לאו?

תשובה:

הגאון הגדול רבי אברהם גניחובסקי זצוק"ל עמד בזה בשיעור שמסר בימי החג, והוכיח מדין סכך פסול הפוסל את הסוכה תלוי בקביעותו של הסכך, שהרי הבונה סוכה על גבי רכב והרכב עובר בנסיעתו תחת גשר, הדבר פשוט שבאותו רגע שבו עבר תחת הגשר לא היה לסוכתו שם סוכה כלל, ואע"פ שהרכב אינו קבוע כעת במקום מסוים אלא באמצע נסיעה, מכל מקום הרי הגשר שהוא הסכך הפסול קבוע ועומד ולכן הוא פסול. משא"כ סוכה הקבועה במקומה שעבר עליה מטוס או שירד עליה שלג וכיסה את הסכך, הסוכה כשרה גם בשעה שיש מטוס מעליה ובשעה שהשלג צבור על גבי הסכך. וכן כתב הגאון מברעז'אן בספרו דעת תורה סימן תרכו. ונמצא שדין סכך פסול תלוי בזה שיהיה הסכך קבוע במקומו. ולפי זה יצא הגר"א גניחובסקי לדון לענין מאוור תקרה דמכיון שבשעה שהמאוור פועל יש בכל מקום שתחת כנפי המאוור סכך פסול בכל מקום מחמת מהירות הסיבוב הכנפים, יש לחוש בזה לפסול את הסוכה. אמנם העידו בפנינו תלמידיו שלא החמיר אלא במאוור שכנפיו רחבים ג' או ד' טפחים, ובזה מכיון שיש כאן סכך פסול בשיעור שאסור לישיב תחתיו, והוא מסתובב במהירות באופן שבכל עת יש בכל מקום שתחת המאוור סכך פסול מעל ראשו, חשיב דבר קבוע ופוסל את הסוכה, אע"פ שמצד האמת רוב החלל פנוי מכל מקום חשיב כאילו כל החלל שתחת המאוור נמצא תחת סכך פסול. אבל במאוורים המצויים שאין רוחב כנפיהם אלא ב' טפחים גם לדעת הגר"א גניחובסקי אין להחמיר כלל.

והגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א בזה"ל: כיון שהוא מסתובב ותופס שיעור ד' טפחים שא"א להשתמש שם בחלק זה, יש להחמיר בו כדין סכך פסול שפוסל בד' טפחים, ע"כ.

והגאונים רבי שמואל אליעזר שטרן, רבי משה שאול קליין, ר"ע פריד, רבי נפתלי נוסבוים שליט"א השיבו שבמאוורים המצויים אין בזה בית מיוחד, מכיון שבכל כנף בפני עצמה

אין שיעור סכך פסול, אין הכנפים מצטרפות יחד מחמת הסיבוב. ואמר לי הגר"נ נוסבוים שאם הכנפיים רחבות ג' בודאי יש להחמיר בזה וכדעת הגר"א גניחובסקי. ודעת הגאונים רבי מנדל שפרן ורבי שמאי גרוס שליט"א שאפילו היו כנפי המאוור רחבות ג' טפחים אין בזה איסור מכיון שאינם קבועים במקום אחד אלא נמצאים בתנועה כל הזמן. ודימו דין זה לטלית המנפנפת שנתבאר במשנה פ"ח דאהלות שאינה נחשבת אהל לענין טומאה, והוא הדין לענין לפסול הסוכה.

וכל זה לענין מאוור תקרה, אבל מאוור התלוי על הקיר ורוחבו ג' טפחים, ומחמת שהוא תלוי באלכסון מוטה כלפי מטה הרי הוא תופס ג' על ג' טפחים בחלל הסוכה, דעת הגר"ע פריד והגרמ"ש קליין והגרש"א שטרן שאסור לשבת תחתיו לכתחילה, ואם הוא ד' על ד' אסור מדינא.

אמנם הגר"ש גרוס והגר"מ שפרן הורו שגם במאוור התלוי על הקיר יש להקל בזה אם מסתובב אילך ואילך ואינו קבוע במקום אחד, ודימו דין זה לדין טלית המנפנפת שהבאנו לעיל בדברי הדעת תורה בשם המשנה פ"ח דאהלות דלא חשיב אהל לענין טומאה, והוא הדין שאינו פוסל בסוכה. אמנם אם קבוע במקום אחד ואינו מסתובב אסור לשבת תחתיו.

[א.ה. לכאורה אין איסור בזה אלא אי אמרינן לבד לחומרא, והנה המ"ב סוף סימן תרל"ב פסק דלא אמרינן לבד לחומרא, אמנם בסימן תרכו סקי"ז כתב: אכן כדי לצאת ידי כל הספיקות יראה שיהיה ריווח בין העצים הדקים בין אחד לחבירו כשיעורו ג' טפחים. וביאר בשער הציון: כן מסיק בזה בספר בכורי יעקב לחוש בזה לדעת הב"ח משום חשש לבד, ע"כ. ועיין בפסקי תשובות סימן תרכו אות ח שכתב בשם הרבה מפוסקים דורנו שלא חששו לחומרת הב"ח אף לכתחילה וסמכו על רוב הפוסקים שלא חששו כלל ללבד לחומרא. והנה המאוור אם נצמצם את שטח הכנפיים והמנוע והרשת המקיפה אותו מבחוץ יותר מסתבר שלא נמצא בו שיעור ג' על ג' טפחים, אלא מחמת לבד שמצרפים את האויר שבין פסי הרשת המקיפה את המאוור, וא"כ אי אפשר לאסור זאת מדינא אלא לחומרא בעלמא. ונראה שבג' על ג' אין מקום להחמיר כלל שהרי אף בסכך פסול ממש אין בזה אלא חומרא בעלמא כמו שכתבנו לעיל בשם המ"ב (סימן תרלב סק"ג).

דין תורה קמיה התרומת הדשן: אחד שדחף את חבריו בעת סיבוב הקפת הבימה בהושענות - וניזוק

על עדותו של המן הרשע במנהגי ישראל. וזה לשון הנוב":
"... המדרש מספר מה שאמר המן, וא"כ אתמהה וכי מהמן
נלמד פסקי הלכות" אלא שכיון שזה סיפור דברי המן שאמר
לאחשורוש מנהגן של ישראל, אנו למדים ממנהגן של ישראל
שהוא תורה". עכ"ל. קמן שסומכים על המן איך נהגו ישראל.

והנה בפשוטות טעם שנהגו בהקפות להיות "מקפצים
ומרקדים", הוא כמשנ"ת לעיל דכיון דשעת ההקפה הוא
זמן "שמחה" וזכר ל"ושמחתם" ובשעת שמחה מרקדין. או
בנוסח דעצם השמחה מביאה לידי ריקוד.

**אולם יש לבאר ביתר עומק: דהנה נתנוכחו מרן הגרי"ז זצ"ל
ובנו הגרי"ד זצ"ל בטעם הדבר שבחג הסוכות היו "מרקדין"
בבית המקדש וכלשון הרמב"ם (סוף הל' לולב) "רוקדין,
ומספקין, ומפזזקין ומכרכרין". ועוד הוסיף הרמב"ם ד"מצוה
להרבות בשמחה זו וכו' שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין
ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות". וצריך להבין מהו
הטעם דמצינו שמחה זו ש"רוקדין ומספקין ומטפחין" רק
בחג הסוכות ולא בשאר ימי שמחה.**

וביאר הגרי"ד זצ"ל "והנראה בזה, דהנה באמת לכאורה הא
דרוקדין ומספקין אין זו שמחה כלל, דהלא שמחה לא שייך
אלא בלב, וריקוד וסיפוק וכו' בעצמותן לא הוו כלל שמחה
אלא שהם דברים הגורמים לשמחה, אבל הם בעצמותם
ובעיקרם לא הוו שמחה. והנה ריקוד מצאנו אצל דוד המלך
כשהיה רוקד ומכרכר לפני ארון ה', כדכתיב (ש"ב ו, יד -
טז) ודוד מכרכר בכל עוז לפני ה' וגו'. ונראה דבאמת היכא
שהחיוב הוא רק שמחה לא שייך בזה כלל דין ריקוד, כיון
שהריקוד בעצמותו אינו שמחה, ורק כשהשמחה הוא לפני
איזה דבר שייך בזה ריקוד. ולהכי דוד המלך שהיה לפני ארון
ה' היה מפזז ומכרכר, דכשהוא שמח לפני איזה דבר שייך
בזה שמחה על ידי דבר חיצוני.

ולפי זה נראה משום הכי בחג הסוכות היה מצוה של ריקוד
בבית המקדש, כיון דבסוכות כתיב **"ושמחתם לפני ה'
אלקים שבעת ימים"**, אם כן במקדש ששם הוא לפני ה',
היה מצוה של ריקוד וסיפוק, אבל בשאר דיני שמחה באמת
ל"ש כלל הך שרוקדין ומספקין". עד כאן דברי הגרי"ד. ולפי
דבר הגרי"ד שבבית המקדש **רקדו** מדין "ושמחתם לפני ה'",
א"כ הקפת ההושענות שהם זכר ל"ושמחתם לפני ה'" נמי יש
לרקוד כפי שהעיד המן הרשע.

**והנה לפי "התרגום ד"שמחים ומקיפים בהושענא,
ומקפצים ומרקדים כגדיים" א"ש טפי הפסק של התרומת
הדשן** שהמזיק בשעת הקפת הבימה פטור כדין מזיק בשעת
שמחה: דכמו דהמזיק בפורים פטור משום דבזמן שמחה
וריקוד וקיפוף איכא "מחילה" [כמש"כ הפרמ"ג (סי' תרצ"ה)
דכיון דמחמת "שמחה" עושין כן, כו"ע נחא להו בזה, ומחלי
אהדין], הוא הדין בריקוד בהושענות. ואולי מוחלים בפורים

ר' אליעזר ור' גרשום הגיעו ל"דין תורה" קמיה בעל ה"תרומת
הדשן": ר' אליעזר תבע את ר' גרשום "על אשר דחפו בעת
סיבוב הושענות בחג הסוכות וכיון להזיקו [דהיה שונא לו
כבר זה ימים ושנים], ונדחף כ"כ עד שנשבר עצמות כתפו
ונזקק לרופא ולרופאתם. ור' גרשום השיב **שסבב כמנהג
העולם שרגילין בדחיפות בעת הזאת**, ובלא כוונתו להזיקו
אירע". עכ"ל.

והנה בפשוטות נראה דר' גרשום חייב ללשם לר' אליעזר
דמיה נזק, דאף אם נאמין לר' גרשום ש"בלא כוונתו להזיקו
אירע", הא קי"ל דאדם המזיק חייב אף באונס.

אולם התרומת הדשן פסק דאם באמת ר' גרשום דחפו שלא
בכוונה להזיק הוא **פטור**, מההלכה הנודעת באור"ח תרצ"ה
דהמזיק מתוך שמחת פורים פטור, והוא הדין הכא דהזיקו
בשעת "שמחה" של מצוה. וזה לשון התרומת הדשן: "אם לא
כיון להזיקו אף על גב דודאי נזק מכחו היה פטור מכלום,
כיון דבשעת שמחה של מצוה הזיק כדאיתא בא"ז ובאשרי
בשם התוס' בסוף מס' סוכה". עכ"ל. ופסק זה הובא להלכה
בדרכי משה בחו"מ סי' שע"ח. ורמז לזה ברמ"א שם סעיף
שכתב דהמזיק מתוך שמחת חתן וכלה פטור **"וכן כל דבר
"שמחה"**.

לכא' צ"ב איזה "שעת שמחה" יש בהקפת ההושענות טפי
משאר קיום מצוה דנימא דמזיק פטור מדין "מזיק בשעת
שמחה"? ובפשוטו השמחה שיש בשעת ההקפה - הוא
משום דההקפה הוא זכר ל"ושמחתם", וכנודע שאבל אינו
מקיף (רמ"א סי' תר"ס), ואסבר לן בביאור הגר"א (שם)
"דכתיב **ושמחתם** לפני ה' אלקיכם שבעת ימים והוא בשעת
ההקפה". עכ"ל. [הובא במשנ"ב שם].

ואפשר להוסיף ביתר שאת:

שמעתי שיש חסידים ואנשי מעשה, שבשעה שמקיפים סביב
הבימה, הם קצת **רוקדים ומקפצים**, ולא הולכים בסיבוב
דזהו זמן "שמחה" וזכר ל"ושמחתם". ויש לזה סמך מהמן...
שאמר לאחשורוש "ישנו עם אחד... ודתיהם שונות מכל עם",
ובתרגום שני על מגילת אסתר (ג', ח') כתוב, שהמן סיפר
לאחשורוש על הדת של היהודים: "הם מתפללים **ושמחים
ומקיפים בהושענא, ומקפצים ומרקדים כגדיים**, ואנחנו לא
נדע אם מקללים אותנו או מברכים אותנו, וקוראים אותו חג
הסוכות".

וזה לשון התרגום: "ועלין לבי כנשתהון, וקורין בספריהון
ומצלין, וחדי והדרין בהושענא, ושורין ומרקדין היך גדין,
ולא ידענא אם מילט לייטין לנא, ואם מברנא מברכין
לנא, וקרין יתיהחגא דמטלטלתא". עכ"ל התרגום. ומרהיטת
לשון התרגום נראה שהיו קופצים ומרקדים כגדיים בשעה
שמקיפים בהושענא.

ועיין בנודע ביהודה יור"ד סי' קס"א שכתב דאפשר לסמוך

אני מפחד מאד לשנות מנהגים, ואין לשנות המנהג, אלא אני מציע שהאבלים יאחזו את הספר תורה על הבימה בשעת ההקפות ועל ידי כן יפטרו מההקפה". הובא בספר "ציוני הלכה" להג"ר בן ציון קוק שליט"א (אבילות, עמ' תקכ"ו).

נמצא, שכהיום הזה שאין כ"כ "שמחה" בהקפת הבימה על הלולב, לכא' הדוחף את חבריו בשעת ההקפה חייב, דנהי שאבל אינו מקיף הוא רק משום דהגרי"ש "מפחד לשנות מנהגים".... אבל לענין חו"מ דיסוד הפטור של הדוחף תליא ב"שמחה" כמבואר בתרומת הדשן הנ"ל, השתא דליכא כ"כ שמחה - חייב לשלם כשהזיק, וצ"ע. [והרמ"א שפסק את התרומת הדשן דפטור, אזיל לשיטתו באור"ח דאבל אינו מקיף משום שמחה, אבל אם ליכא כ"כ שמחה אולי מודה הרמ"א דגם בחו"מ חייב].

(בארות יצחק)

מתעורר משינתו בסוכה ואומרים לו הנך צריך לחזור ולברך לישיב בסוכה

מן הסוכה בהיותו ישן והחזירוהו לסוכה, אכן נראה שצריך להעירו, אך לא מצד הברכה אלא כדי שיכוין למצוה וכל זמן של אנתכוין לשם מצוה הרי הוא כישן חוץ לסוכה, (וזה שלא כמתבאר מדברי המנח"ח הנודעים במצוה שכ"ה), ומה שכוין למלות בעת הליכתו לישון לא מהני למעשה החדש שעושה כעת.

והערתי דלפי זה יצא חידוש דמי שנפלה טליתו בעת השינה יהיה אסור להחזירו עליו, להמבואר בביאור הלכה בס' ס' שהלובש בגד של ד' כנפות בלא כוונה הרי הוא מבטל מצות עשה. והרהר בזה הגרד"ל ואמר שאכן כך יעלה לפי המבואר.

(והוסיף שדברי הביאור הלכה הנ"ל זה הפשטות, אלא שהיה לוהערה בדברי המשנ"ב בהלכות יו"ט שכתב שם הביאה"ל בס' תצ"ח סעי' י"ח ד"ה דם בהמה בסופו שמדוע הוצרך להוסיף שאם לא יכוין למצוה דילמא היה רישומו ניכר לערב הא בלא טעם זה הרי אם לא יכוין למצוה הרי הוא מבטל עשה בזה שמכסה בלא כונה).

(אגן הסהר ח"א)

גם משום דקשה ליהזר בשעה שעביד שמחה - שמרקד וקופץ - שלא יזיק אחרים הוא הדין בהקפת ההושענות קשה ליהזר ומוחלים אהדדי. או בנוסח: דאם יהיה חייב לשלם ימנעו מלרקוד ולשמוח מחשש שמא יזיק.

והנה על פסק הרמ"א הנ"ל ש"אבל" על אביו ואמו אינו מקיף עם הלולב, וכדאסבר לן הגר"א משום דכתיב "ושמחתם" והוא בשעת הקפה. תמה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל: "איזו שמחה יש בהקפה על הלולב, אדרבה הרי באותה שעה מתפללים ומתחננים, וכי מפני שהמקור הוא מהכתוב "ושמחתם" נעשית שמחה האסורה לאבל. [וכמב תמה על כך בדברי מלכיאל (ב'), צ"א].

בודאי דין זה נאמר בזמנם שלא היה בעיר אלא לולב אחד או שנים, ומי שזכה להקיף בלולב שמחתו היתה לעילא לעילא - כזכור לי מחוץ לארץ באותם ימים - אך בזמנינו שי שלכל אחד לולב ומקיף בו, אין זה שמחה יתירה ומתר אף לאבל להקיף, ומ"מ מאחר ואף בזמנינו המנהג שהאבל אינו מקיף,

יש לחוד חידה: היתכן שאם יברך ברכת לישיב בסוכה כדת וכדין, ובקומו משינתו בסוכה ואומרים לו הנך צריך לחזור ולברך שוב לישיב בסוכה.

הפתרון: בכתבי רבינו נמצא דבר חידוש דמי שהיה ישן בסוכה והוציאוהו בתוך שינתו לחוץ והחזירוהו, ושכאשר מתעורר מוטל עליו לחזור ולברך לישיב בסוכה.

עוד מצייר רבינו אופן אחר שישב בסוכה על גבי עגלה [או מכונית] ולא שם לא שהעגלה עומדת לעבור תחת גשר ועברה, שאדם זה כאשר נודע לו שעברו תחת גשר צריך שוב לישיב בסוכה.

ולמד כן רבינו מהדין המבואר בהלכות ציצית [סי' ח' סעי' ט"ו]

דמי שנפלה טליתו שלא מדעתו כשחוזר ולובשה צריך שוב לחזור ולברך. (והיינו דס"ל לרבינו דכמו כן מי שנרדם ונפלה מעליו הטלית בתוך השנה והחזירוהו עליו, דכאשר מתעורר צריך לומר לו שיחזור ויברך).

וכאשר הקבלתי פני הגאון רבי דב לנדו שליט"א בחוהמ"ס תשע"ח והצעת לי לפניו אתה דברים הנ"ל, אמר דמי שהוציאוהו

כשלא קיים מצות סוכה כראוי האם יכול לחזור ולקיים את המצוה בשלימות

ולתקן, או שמא כיון דכבר יצא בדיעבד אינו יכול לתקן את מצוות קר"ש. 1. [ובספר 'שיח השדה' להגאון מקוז'גלוב (סי' ה') האריך בזה].

ולכא' יש לנידון זה פשיטות מדברי מרן הח"ח זצ"ל בביאור

דנו רבותינו: המקיים מצוה שלא לכתחילה דיצא בדיעבד, האם יכול לחזור ולקיים המצוה לכתחילה. וכגון הקורא קר"ש ולא דקדק באותיותיה דיצא בדיעבד, האם יכול לחזור ולקרא קר"ש בדקדוק, או שמא כיון דכבר יצא תו אינו יכול לחזור

דקתני "לא קיימת מצוות סוכה מימין", דאין הכוונה דלא יצא כלל (כמו שדייקו תוס') אלא דק מדרבנן לא יצא. וע"ז הביאו דוגמא ממתני' ד"כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו" דהתם נמי הוא לאו דוקא. אבל לעולם חלוקין בגדרים ודינם.

ובעצם הנידון הנ"ל אם המקיים מצווה שלא לכתחילה, דיצא בדיעבד, האם יכול לחזור ולקיים המצווה לכתחילה: הנה באמת צ"ב מה הצד שיכול לחזור ולקיים את המצווה לכתחילה לאחר שכבר יצא ידי חובתו. ונראה לבאר: דבפשוטו מבינים שמצווה לכתחילה ומצווה בדיעבד זה אותו מעשה מצווה אלא שזה לכתחילה ומעליא וזה בדיעבד, אולם כנראה שלכתחילה ודיעבד הוי ב' מעשים חלוקים יש "מצווה לכתחילה" ויש "מצווה בדיעבד" ולהכי יש מקום לומר דמי שקיים "מצווה בדיעבד" אכתי יכול לקיים את המצווה לכתחילה דהוי מעשה מצווה אחריתי ולא רק דמשלים איזה תוספת על המעשה מצווה שעשה בתחילה.

ומעתה נראה, דמסתבר דיש כמה דרגות של לכתחילה ודיעבד, היינו שיש מקומות שהדין לכתחילה באמת הוא רק מעלה ותוספת למצווה [ואז אינו יכול לחזור ולקיים את הלכתחילה], ויש מקומות שהדין לכתחילה הוא ממש מעצם המצווה. ואיכא כעין גריעותא במעשה מצווה [ואז שפיר מצי לחזור ולקיים המצווה לכתחילה].

והנה בתשובות והנהגות (כרך ד' סימן קס) כתב "שמעתי לגבי ק"ש שהגאון רבינו חיים מואלוז'ין זצ"ל נהג לקרוא ק"ש בהברה אשכנזית ואח"כ בהברה ספרדית לצאת לכל הדיעות, וקשה הלוא יצא בדיעבד, א"כ מאי מועיל שיקרא שנית, אלא כיון שחסר לו דקדוק אותיותיה שוב שייך להשלים ולקיים מצווה מן המובחר". עכ"ל.

ולדברינו, צ"ל דקרא ולא דקדק באותיותיה הוי חיסרון בגוף הקריאה ולא הוי "מעלה" בעלמא. עד כדי כך דנשאלתי בילדותי מת"ח שליט"א אמאי באמת מי שלא דקדק באותיותיה [כגון שאמר 'על לבבך' ולא נתן רווח] יצא ידי"ח, הרי הוא "חיסר" אות אחת, שהרי אמת אות ל' אחת בשביל ב' המילים, וכעת ראיתי שעמד בזה ה"אגרות משה" (אור"ח ח"ה סי' ד') עיי"ש שנדחק. עכ"פ ודאי הקורא קר"ש בלא דקדוק חשיב כעין גריעותא בגוף הקריאה, ולהכי שפיר ס"ל להגר"ח מואלוז'ין זצ"ל דיכול לחזור ולקורא בדקדוק, דקריאה בדקדוק עם כל תיבותיה חשיב כעין קריאה אחריתי שלא קיימה כלל קודם לכן. ודו"ק היטב.

והסתפקתי לדעת מרן הגר"ח זצ"ל (הובא לעיל) דראשו ורובו בסוכה אינו לכתחילה, ולכתחילה בעי' שיהיה כולו בסוכה, מי שאכל את הכזית הראשון בליל סוכות רק ראשו ורובו, האם יכול לחזור ולאכול כזית כשכולו בסוכה. דיש לברר אם הא דרובו ככולו אינו לכתחילה [מדאורייתא, לכמה ראשונים], האם "רובו" חשיב כעין גריעותא במצווה, ושפיר יכול לחזור ולקיים המצווה לכתחילה וכמשנ"ת לעיל, או שמא

הלכה בהלכ' סוכה סי' תרל"ד: דהנה נחלקו הראשונים בהא דתנן בסוכה כ"ח ע"א דהיושב ראשון ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית דלא יצא, דלתוס' לא יצא מדאורייתא וכדמשמע מלישנא דמתני' "דאמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מצוות סוכה מימין". ולדעת הריטב"א והר"ן מדאורייתא יצא. והאד אמרו לו "לא קיימת מצווה סוכה מימין" כתב הריטב"א "פירושו לא קיימת מצוות סוכה כראוי וכרצון חכמים, ודכוותה בפרק ערבי פסחים מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, שפירושו שלא קיים מצוותו כראוי אבל ודאי אינו מעכב, וכן רבים". עכ"ל. וכ"כ הר"ן שם.

והנה הביאור הלכה (סי' תרל"ד) הביא את פלוגתא דתוס' והריטב"א אם לא יצא כלל או"ד יצא מדאורייתא, וכתב (ומקורו בביכורי יעקב) "ולדינא אין נפקותא דלכל השיטות צריך לחזור ולאכול בסוכה". היינו דגם לריטב"א והר"ן דיצא המצווה מ"מ צריך לחזור ולקיים המצווה "כראוי וכרצון חכמים". [ומשמעות דבריו דאף צריך לחזור ולברך "ליישוב בסוכה" ורק לענין "שהחיינו" הביא דנחלקו הבכורי יעקב והפרמ"ג. עיי"ש].

והעיר זקני הג"ר מרדכי גניזי זצ"ל "ונראה דמה שנקט הביאור הלכה כדבר פשוט דאם ישב בליל יו"ט בסוכה ששולחנו בתוך הבית שחייב לחזור ולאכול בסוכה, לענ"ד צ"ע דאטו מי שלא אמר שלושה דברים בפסח חייב לחזור ולאכול מצה ומרור ולומר ג' דברים, דנראה דא"א לו לחזור ולתקן דבר זה, דכיון שמצוות התורה לא נפסלה א"כ בחזרתו בשניה לא מקיים את המצווה דאורייתא, וא"כ מה הועילנו אם יחזור וישב בסוכה כדין חכמים, סו"ס המצווה לא התקיימה כראוי". עכ"ל בספרו "מורשת יעקב" סוכה דף כ"ח.

אולם באמת יש לדחות הראיה מדברי הביאור הלכה: דשמא לעולם גם לח"ח לאחר שקיים המצווה ויצא ידי"ח תו לא שייך לחזור ולתקן את המצווה, ונסכים להלכה של ה"מורשת יעקב" דמי שלא אמר ג' דברים בפסח אינו יכול כבר לתקן את המצווה, (ובאמת שלא מצאתי בפוסקים דברים מפורשים האם לדעת הריטב"א והר"ן חייב לחזור ולאכול מצה ומרור ולומר ג' דברים אלו), אבל לגבי סוכה ששולחנו בתוך הבית נראה דצריך לחזור ולאכול בסוכה כדין, דשאני אמירת ג' דברים בפסח דהוי תוספת בקיום המצווה, דבזה אולי יש לצדד דאינו יכול כבר לתקן המצווה ולעשותה בשלימות, אבל הכא בסוכה ששולחנו בתוך הבית דחז"ל אסרו סוכה זו, [מחמת הגזירה דשמא ימשך] "וכאילו לא ישב בסוכה" (לשון הרמב"ם והשו"ע), ושוויהו רבנן כמי שלא אכל בסוכה כלל, בזה פשיטא דצריך לחזור ולאכול בסוכה, דאע"ג דמדאורייתא יצא, מדרבנן לא יצא כלל מצוות סוכה, ומחוייב מדרבנן לחזור ולאכול בסוכה כדין, ולהכי צריך גם לחזור ולברך "ליישוב בסוכה" כדמשמע בביאור"ל שם.

ומה שהשווה הר"ן והריטב"א בין סוכה ששולחנו בתוך הבית למי שלא אמר ג' דברים בפסח, הוא רק לענין לישנא דמתני'

בתרתי: א. חזינן דאף שכבר יצא ידי"ח אפשר לחזור ולקיים אפי' מעלה בעלמא כ"מצוה בו" (והוכיח כן מדבריהם החלקת יואב שהובא לעיל בהערה 8).

ב. חזינן דאף במצוה דאית בה חלות שפיר אפשר לחזור ולקיימה בשלימות, ודלא כהפרי יצחק הנ"ל.

אולם נראה ליישב: דהנה עצם דבריהם דשייך לחזור ולקדש בעצמו לאחר שכבר חלו הקידושין ע"י השליח לכא' תמוהים וכמו שתמה בגליוני הש"ס להגר"י ענגיל (בריש האיש מקדש) וז"ל "והוא דבר מתמיה דכיון דסוף סוף חלו הקידושין ע"י שליח א"כ מהענין לקידושין שניים והרי את אשתו הוא מקדש". עכ"ל. וצ"ע. ולחומר הקושיה נראה, דשאני המעלה של "מצוה בו" דהוי כעין כגדר "**חיבוב מצוה**" שמראה שאין המצוה עליו לטורח ששלח שליח, אלא הוא בעצמו טורח במצוה, וענין חיבוב מצוה יתכן דשייך אף לאחר קיום המצוה, וגם לאחר שחלו הקידושין, דסוף סוף איגלאי מילתא למפרע דהוא מחבב ורוצה לקיים המצוה ואינו עליו לטורח. ולפי"ז אין ראייה כלל מהריב"ש לנידון דידן, ודלא כהחלקת יואב דדימה הדברים. וצ"ע.

(בארות יצחק)

"כולו" בסוכה הוי רק תוספת מעלה, וא"כ אינו יכול לחזור כבר לחזור ולקיים המצוה לכתחילה שכולו בסוכה, דכבר יצא את המצוה. וצ"ע. [ויש לי בזה עוד כמה ספקות בכמה מצות, וקצרה היריעה.

הפרי יצחק ח"ב סי' ל' במכתב לבית הלוי, כתב בשם המהרש"ק דכל הנידון הנ"ל אם המקיים מצוה דיצא בדיעבד אם יכול לחזור ולקיים המצוה לכתחילה, זה רק במצוה על "הגברא" דבזה שפיר יש מקום לומר דיכול לחזור ולקיים המצוה לכתחילה, אבל במצוות שיש בהן "חלות בחפצא", פשוט דאינו יכול לחזור ולקיים את המצוה בשלימות, וכגון המגרש בגט שכשר רק בדיעבד, דפשוט אינו יכול לחזור ולתת גט אחר דכשר לכתחילה - כיון דכבר פקע האישות - ע"י הגט הראשון דכשר. ולכא' ה"ה לקידושין דאינם לכתחילה דתו לא שייך לחזור ולקדש לכתחילה, כיון דכבר חל חלות הקידושין ע"י המעשה קידושין הראשון וכתב הפרי יצחק שיש להאריך בסברא זו. וצ"ע.

ויש קצת להעיר, דהנה בשו"ת ריב"ש (סי' פ"ב) כתב בשם הראב"ד ז"ל דמי שקידש ע"י שליח יחזור ויקדשנה בעצמו, דמצוה בו יותר מבשלוחו. וכ"כ בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (סי' רס"ד) "וששאלתם למה נוהגים לחזור ולקדש מי שקידש ע"י שליח. נראה משום דמצוה בו יותר מבשלוחו לכן חוזר ומקדשה בעצמו". עכ"ל. ומדבריהם חזינן לכא' דלא כהנ"ל

מצטער המוכרח לשהות בסוכה האם מברך לישב בסוכה

ב] ונראה לדון עוד נפ"מ באופן שחלק מהסוכה תחת גג הבית, האם אוסר לו לאכול שם הואיל ויכול לשבת בחלקו הכשר של הסוכה כיון שאין חילוק מבחינת הצער בין ב' המקומות.

יסוד הספק הוא לפי שאין פטור מצטער אלא כגדרי 'תשבו כעין תדורו', שאם היה מצטער כן בביתו היה יוצא מביתו, אך אם גם מביתו לא היה יוצא, גם מהסוכה אל יצא, וכעין מש"כ הרמ"א (סי' תר"מ ס"ד) דאין המצטער פטור מן הסוכה אא"כ יצא מן הצער ביוצאו מן הסוכה, ועל כן בכה"ג דמחמת האורח הוא מוכרח לשהות בסוכה י"ל דאין פטור מצטער, ועוד י"ל דהוי זה כעין תדורו, דה"נ בבית אם היה מצטער היה נשאר שם בשביל האורח, או שמא אין מתחשבים בסיבה חיצונית המכריחתו להישאר בסוכה דנים לפי עיקר הישיבה שהיא בגדר מצטער. והלום ראיתי בספר הליכות שלמה משמיה דהגרשז"א זצ"ל שהסתפק בזה (בעובדא דהגרש"ע).

ג] **עד"ז יש להסתפק במי שהתעורר באמצע הלילה ומצטער מיתושים אלא שהבית נעול ואינו יכול להכנס לביתו בלי להעיר את אשתו ובנותיו, או שהבית פתוח אך מ"מ חושש** שאם יכנס הביתה אשתו תתעורר, ועל כן הוא נשאר בע"כ בסוכה, האם יכול לברך בכה"ג לישב בסוכה, מי נימא דהוי זה כאין לו בית אחר מלבד הסוכה, וחשיב כעין תדורו, דגם מביתו לא היה יוצא מפני הצער אם לא היה לו בית אחר או

ידוע המעשה בהג"ר חיים עוזר זצ"ל בעל האחיעזר שהיה חולה ולא אכל בסוכה כדן מצטער פטור מן הסוכה, אולם כשבא לבקרו הגר"י ויינברג זצ"ל בעל השרידי אש יצא הגרש"ע לסוכה לקבל את פניו, והסביר השרידי אש שכנראה הוא סבור שעל מצות הכנסת אורחים אין פטור 'מצטער'. [מובא בספר שרידי אש על המועדים עמ' ע].

והוסיף על כל מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל, דה"נ **חולה שיש לו בן קטן שהגיע לחינוך ובנו מפחד לישן בסוכה לבדו** יהא האב חייב לישן עמו בסוכה מדין מצות חינוך דרמיא עליה, דעל מצות חינוך אין פטור מצטער. וטעם הדבר נראה לבאר בתרתי, חדא משום דמצות חינוך היא מצוה כללית ולא מצות סוכה, ועוד דאף אם היה זה סניף ממצות סוכה מ"מ יסוד פטור מצטער הוא מדין תשבו כעין תדורו, אבל מצות חינוך המוטלת עליו אינה ישיבה ודיוור, ועל כן פשוט דלא שייך בזה פטור מצטער.

א] והנה שמעתי ממו"ר זצ"ל להסתפק איך הדין אם באותה שעה היה אוכל הגרש"ע בסוכה האם היה מברך לישב בסוכה, ואמר שאין הדבר מוכרע בסברא אולם נטיית לבו היא שלא היה מברך. וספיקו הוא אם באותה שעה פקע פטור מצטער מאחר והוא מוכרח לשהות אז בסוכה.

דשאני הכא דיש לו בית אחר ורק עתה באופן ארעי אינו יכול להשתמש בביתו וכה"ג לא הוי כעין תדורו.

ד] וכן הוי עובדא במי שהתארח אצל ההורים בחוה"מ סוכות וקשה היה לו להרדם בסוכה מחמת הרעש שבקע משמחת בית השואבה באולם סמוך, ומטו משמיה דהגר"נ קרליץ זצ"ל דמקרי מצטער כה"ג, אולם מחמת ריבוי האורחים לא היה חדר פנוי בתוך הבית בשבילו ובע"כ נשאר לישון בסוכה, ונסתפק אם יוכל לברך לישב בסוכה. והנידון הוא כנ"ל בהיות ועתה אין לו מקום אחר לשהות בו מלבד הסוכה, וה"נ בבית אם היה מצטער ולא היה לו מקום אחר לשהות בו לא היה יוצא מביתו, אך מאידך גיסא י"ל דזוהי רק סיבה חיצונית ולא מקרי כעין תדורו מחמת כן.

והנה אין הכרח דפשיטות אחת יש לכלל הציורים, דיתכן שהעדר אפשרות לישון עתה בבית מקרי סיבה חיצונית גרידא, משא"כ הכנסת אורחים היא חלק מה'תדורו' של אדם בביתו שהוא מקבל אורחים גם בחדר שהוא מצטער בו כי הוא מצווה בכך.

ה] עד"ז הוי עובדא באחד ששהה ביו"ט א' דסוכות בבית החולים עם חולה ושם יש חדר גדול לישון בשבת ויו"ט עבור המלוים של החולים וכן יש סוכה גדולה, והנה בלילה הלא היה החולה זקוק לו ועל כן לא היה פטור מדין חולים ומשמשיהם, אלא שבב' המקומות לא היה נח לו לישון כלל מחמת דוחק המיטות, וגם מחמת ששכבו שם אנשים שונים ומשונים, והנידון הוא אם מחויב לישון בסוכה כי הוא מצטער בב' המקומות הנ"ל בשווה, או דה'תדורו' שלו הוא בביתו הטבעי ולא בחדר השני שבבית החולים ומקרי מצטער ועל כן אינו מחויב לישון בסוכה ויכול לישון בחדר שבתוך הבנין בבית החולים (אע"פ) שאינו נח יותר מבחינת הצער לישון במקום כזה ומה שמעדיף לישון שם הוא רק מחמת שקרוב יותר לחדרו של החולה או מסיבות אחרות). אמנם בצירוף זה מסתבר טפי לענ"ד דמקרי מצטער יותר מב' הציורים הקודמים.

ונראה להציע ראייה לנידון זה, דהנה יש מ"ע דאורייתא של אכילת פת בסוכה בליל יו"ט ראשון דסוכות, וילפינן לה בגז"ש ט"ו ט"ו ממ"ע דאכילת מצה בחג הפסח, ודנו הראשונים והאחרונים מ"ט אין מברכים על מ"ע זו כשם שמברכים על אכילת מצה בחג הפסח, ויש מן הראשונים שנקטו דברכת לישב בסוכה היא ברכת המצוות של מ"ע זו, אולם יש אחרונים שנקטו דלא תקנו ברכה על מ"ע זו מכמה טעמים, [עי' ספר שלמי תודה סוכות סי' א' אות ג' שהביא כן מהאדר"ת, ויש עוד מקורות באחרונים לצד זה], וכן יש להוכיח לפ"ד המהרש"ל (סוכה כז). שנקט דמ"ע זו מתקיימת גם מחוץ לסוכה, ולדבריו פשוט דאין ברכת לישב בסוכה פוטרת מצוה זו, והכרח דלא תקנו כלל ברכה על מצוה זו, והרחבנו בענין זה במק"א.

וצ"ע לדעות אלו, דהנה נחלקו הפוסקים אם מצטער פטור

ממ"ע זו של אכילת פת בסוכה בליל יו"ט ראשון כמו בשאר ימים, או דחייב מפני שמ"ע זו נלמדת ממ"ע דאכילת מצה בפסח, ושם אין פטור מצטער, ומבואר בדבריהם דלהדעות דמצטער חייב במצוה זו הרי הוא מברך לישב בסוכה, כגון כשיורדים גשמים בסוכה (עי' משנ"ב סי' תרל"ט סקל"ה), וצ"ע דהא אין כאן קיום מצות סוכה של שאר ימי החג כיון שהוא מצטער, אלא יש לו רק קיום המ"ע של חובת אכילה בסוכה בליל יו"ט ראשון, ועל מצוה זו הרי לא תקנו ברכה לדעת האחרונים הנ"ל, ומצד מצות סוכה של שאר הימים הרי אם מברך כשהוא מצטער הו"ל ברכה לבטלה כמש"כ המשנ"ב (שם סקמ"ה).

ונראה לישב, דהן אמנם לולי חובת ליל א' דסוכות יש לו פטור מצטער על חובת ישיבת סוכה דשאר הימים וברכתו לבטלה, אבל מאחר שמחויב מצד חובת ליל א' לישב עתה ולאכול בסוכה, שוב פקע ממנו פטור מצטער גם כלפי מצות ישיבת סוכה של כל החג ושפיר מברך ע"ז לישב בסוכה, והטעם הוא משום שאין פטור מצטער אלא כשגם בביתו היה יוצא משם מפני הצער, אבל כה"ג שמחמת איזה מצוה היה מוכרח להשאר בביתו ולא היה יוצא ממנו, ה"נ בסוכה אין לו פטור מצטער וחזר עליו חיוב סוכה הכללי של שאר הימים.

ועפ"ז יש ליישב עוד מה שהקשה בספר שלמי תודה (סי' י' אות ב' ד"ה והנה) על דברי הרמ"א (סי' תרל"ט ס"ה) דכשיורדין גשמים בליל א' מקדש בסוכה כדי לפטור בזה גם חובת שהחיינו על הסוכה מלבד חובת שהחיינו על היו"ט, וקשה דהתינח דפוטרי בזה חובת שהחיינו על מצות ליל א', אולם איך יפטור חובת שהחיינו על מצות ישיבת סוכה דשאר הימים, [ע"ש מש"כ בזה], ולפי דרכינו לק"מ, שהרי ככה"ג פוקע הפטור מצטער לגמרי ומקיים ג"כ מצות ישיבת סוכה של שאר הימים.

ולפ"ז נפשט הספק שפתחנו בו במעשה דהגר"ר חיים עוזר שהוצרך לשהות בסוכה כשהיה מצטער מכח מצות הכנסת אורחים, דלפי האמור עולה דבכה"ג פוקע הפטור מצטער כיון שגם בביתו היה נשאר בכה"ג על אף הצער. מאידך גיסא יש להוכיח להיפך, דהנה במשנ"ב (שם סקל"ה) כתב בשם האחרונים דכיון דהוי ספיקא דדינא אם יש פטור מצטער לגבי מצות האיכלה של ליל א' דסוכות, על כן חייב לאכול מספק, דספיקא דאורייתא לחומרא, אבל לא יברך, דספק ברכות להקל. ולדברינו הנ"ל קשה, דכיון שמחויב לשהות בסוכה בשעה זו מחמת דין ספיקא דא' לחומרא, שוב יפקע ממנו פטור מצטער גם כלפי מצות ישיבת סוכה של כל החג, וא"כ יוכל לברך לישב בסוכה, ומאי שנא אם מחויב לשהות בסוכה מחמת מצוה ודאית או מחמת ספק מצוה דא' ושו"ר מובא בשם מו"ר זצ"ל שהביא ראייה זו.

אולם נראה לדחות דאין להוכיח מזה לציור של הגרח"ע, דהנה אילו יציעו לאדם המצטער בסוכה ממון רב אם ישאר שם, בודאי ישאר שם, אך לא מסתבר שפוקע כה"ג הפטור

'שלא לדור' כדי לקיים מצותו, משא"כ במעשה דהגר"ע י"ל
דהכנסת אורחים היא חלק מצורת חיי האדם ודירתו וכה"ג
חשיב שפיר 'תשבו כעין תדורו', וצ"ע בכל זה.

(הגר"א זנגר)

מצטער אע"פ שגם אם היה לו כן בבית היה נשאר, דסו"ס לא
הוי 'תשבו כעין תדורו', אלא שמסכים 'שלא לדור' כדי לזכות
בממון רב, וא"כ נראה מסברא דגם בניד"ד, מצוה זו דליל
א' המכריחתו להשאר בסוכה היא סיבה חיצונית המכריחתו



מאודו להישאר בסוכה עד כמה שיכול. אדם שאלו הן הרגשור
תיו והשגותיו יצא מהסוכה רק בלית ברירה, ואף אם על פי גדר
הדין שהיה מחוץ לסוכה מעבר לשיעור זה זה איננה בגדר "ביטול
מצות עשה" מכל מקום פשוט כי בעומק הדברים יש בזה משום
ביטול עניינה ומהותה הפנימיים של המצוה, שהם דביקות וקרבת
אלקים (ולא עוד אלא שהיודע כי כך הם פני הדברים, ומרהיב
עוז ויוצא מהסוכה, מזלזל כביכול בהקב"ה, מבעט בשכינה ומואס
במצוות, שהרי כל מעשה שעושים בסוכה נחשב למצוה, בעוד
שאותו מעשה עצמו שנעשה מחוץ לסוכה איננו מצוה ואין לך
בזיון גדול יותר מאשר היכול לחטוף מצוות של קרבת אלקים
בקל, ואיננו עושה זאת)

[דולה ומשקה]

מסירות נפש בזמן המלחמה

רוב הציבור כאן לא זכה לראות את קדושת אור פניו של הרב
מבריסק זצ"ל, אנחנו הנמלים זכינו לראות את האיש הקדוש הזה
שכל החובות הלבבות התגלם בו מי שראה את הבריסקר רב מבין
את המעלות של החסיד בחובות הלבבות מה זה ענוה מה זה
פרישות מה זה בטחון הבריסקר רב ישב פעם על המרפסת אצלו
בבית הבריסקר רב ישב פעם על המרפסת אצלו בבית אולי זה
היה בסוכות והוא סיפר מסוכות שנת ת"ש הוא היה אז בורשא
בתחילת מלחמת העולם והמשפחה שלו היתה בבריסק וחלק היו
בדרך הגיע חג הסוכות ולרב היו ארבעה מינים אבל לאלפי יהודים
שהיו שם לא היה ארבעה מינים והמצב היה שהגרמנים ימח שמם
נלחמו ורצו לכבוש את פולניה והפולנים הכריזו שעל ורשא הם
ילחמו עד החייל האחרון כך הרב סיפר הגרמנים שמעו את זה
והיה שבועות של הפצצות שהפציצו בלי סוף והרב תיאר שבני
אדם נהרגו כמו זבובים היו יורדות פצצות ומשפחות שלמות נכ-
חדו רח"ל ותחת מטר ההפצצות בין הפצצה להפצצה באו יהודים
לברך על הארבעה מינים אמר הרב כהאי לישראל שהיה לפני
הבית שלו תור של יהודים כמו מהבית של הרב בירושלים עד בית
הכנסת זכרון משה כזה תור ארוך של יהודים היה וכמובן שלא
נתנו לאף אחד לעשות נענועים אלא כל אחד קיבל את הארבעה
מינים ובירך את הברכות והלאה הרב אמר בהתרגשות אז ראו מה
זה יהודים תחת מטר של הפצצות יהודים סיכנו את נפשם ממש
ובאו כזה תור גדול כדי לזכות לקיים את המצוה ארבעה מינים

מצוות סוכה – קרבת אלוקים ע"י שמארחים את הקב"ה במשך ז' ימי החג

חומרא גדולה מצאנו בגדרי קיום המצוה של ישיבת סוכה בדב-
רי בעל היסוד ושורש העבודה וזה לשונו: אסור לו לשהות בביתו
רק שיעור הדיבורים של צרכי שתיה. ויהי ככלותו לדבר מיד חייב
לשוב לסוכה, כי אם ישהה מעט יותר מכדי צורכו בבית עובר על
מצות עשה של בסוכות תשבו... ועל כל רגע ורגע ששהה בביתו
חוץ לסוכה על לא דבר הכרחי כנ"ל, עובר על מצות עשה מן
התורה... (שער האיתון י"ב).

ולכאורה יש לתמוה מניין למד בעל היסוד ושורש העבודה חו-
מרא גדולה זו שאין לצאת מהסוכה אם לא להכרח גדול, ואף זה
לזמן קצר בצמצום, הרי גדר חיוב הישיבה בסוכה הוא תשבו כעין
תדורו (סוכה כ"ו). ודרכו של כל אדם לצאת מביתו לצרכים השו-
נים אף שאינם בגדר אונס, ואיננו מצמצם יציאתו בדקדוק, ואם כן
הוא הדין גם בדין הישיבה בסוכה, וצריך ביאור. ויש לבאר: אדם
שיזכה לארח את הגאון רבי עקיבא איגר, אולם ידע מראש כי
זוכה לזה ליום אחד בלבד, שבו יכול הוא לשאול את רבי עקיבא
איגר שאלות ועצות ללמוד עימו ולהתברך ממנו, ינצל את שהותו
של האורח עד תום. כל בר דעת לא יניח את האורח אף לא לרגע,
ישהה בקרבתו ככל שיוכל, ורק בלית ברירה יוותר על האפשרות
להנות ממנו עצה ותושיה, דעת ותבונה. ואם יאמר לו אדם אחר
כי הוא מסכן ואומלל, שכן כבול הוא לאורחו ואיננו יכול לצאת
ולבוא כרצונו, ילעג לו המארח ויאמר לו כי אדרבה, מאושר הוא
מהזכות המופלגת שנפלה בחלקו, וכלל אי אפשר לכנות מציאות
זו כעונש או חסרון. הוא הדין והיא המידה ביחס לחג הסוכות.
בחג זה הקב"ה משרה את שכינתו בסוכה, וכביכול מתארח אצל
כל אחד ואחד מישראל למשך ז' ימי החג. וכפי שגילו חז"ל (זוה"ק)
רעיא מהימנא אמור ק"ג) שהסוכה היא "צילא דמהימנותא" צל
האמונה המבין בשכלו ומרגיש בליבו כי אכן הוא מארח כביכול
את הקב"ה, לא יעזוב את הסוכה אף לא לרגע. לא הכרח או חיוב
יאלצוהו להישאר בסוכה, אלא הוא עצמו מתוך הבנה למעלות
העליונות בהן יכול הוא לזכות, ומתוך הכרה כי זוכה הוא לקרבת
אלקים שכמעט ואי אפשר להשיגה בשאר ימות השנה, ירצה בכל

אבל בזה לא נגמר הסיפור סיפר הרב ובזה אני נזכר תמיד
בסוכות וזה מאד מחייב אותנו כי כתוב בגמ' מגילה

[כח ע"א] שאלו תלמידיו את ר' זירא במה הארכת ימים ואחת מהסיבות לא ששתי בתקלת חברי שואלים בעלי המוסר האם בשביל שלא ששתי בתקלת חברי מגיע אריכות ימים הרי צריך להיות מושתת גדול כדי לשוב כשרואה את חבריו נכשל ומבא-רים שאין הכוונה בלא ששתי בתקלת חברי' שלא שמחתי בזה שהחבר שלי נכשל אלא לא ששתי בשמחה הפרטית שלי בזמן של תקלת חברי לא שמחתי בשמחתי הפרטית כשלחברי יש צרה גם בני אדם שהקב"ה משמח אותם צריכים לדעת שלחברי אין את זה שיש הרבה שאין להם את זה זכיתם פעם לראות את רבי איסר זלמן האיש הקדוש הזה שכשרבי אהרן קוטלר היה מדבר בליקווד על תתן חסד לאברהם החסד של אברהם אבינו הוא היה אומר שראו את זה אצל השווער רבי איסר זלמן אחדי מלחמת העולם רבי שניאור קוטלר זצ"ל הנכד של רבי איסר זלמן היה בירושלים והוא נסע להתחתן לפני נסיעתו הוא עלה אל הסבא רבי איסר זלמן להפרד ממנו ולקבל ברכת הדרך ומזל טוב לקראת החתונה רבי איסר זלמן נפרד ממנו בירך אותו במזל טוב ואחר כך הוא ליווה אותו וירד אתו שתי מדרגות ונתן לו להמשיך ללכת לבד והוא חזר לביתו תלמיד חכם אחד שהיה שם בבית שאל את רבי איסר זלמן למה הוא ירד אתו רק שתי מדרגות למה הוא לא ירד אתו יותר הוא הרגיש שזה מדרגות למה הוא לא ירד אתו יותר (הוא הרגיש שזה בכוונה הוא לא עשה סתם דברים) ענה לו רבי איסר זלמן המדרגות שלא ירדתי זה בשביל כל האלפים שלא זכו להתחתן זה היה אחרי מלחמת העולם השנייה לא ששתי בתקלת חברי.

[רבי משה מרדכי הלוי שלזינגר זצ"ל מח"ס 'משמר הלוי'
נערך ע"י בנו הרוד"ג בצלאל שלזינגר שליט"א]

והשם בך את אברהם בכל - זו סוכה

איתא במדרש וה' בך את אברהם "בכל" - זו סוכה, וביאר הגר"א דתיבת "בכל" זהו ר"ת של כל הפסוקים בתורה של חג הסוכות, 'ב'סוכות תשבו שבעת ימים' כ"ל האזרח בישראל ישבו בסוכות, 'למען ידעו דורותיכם וגו' ומה שדבר זה נרמז בתיבת בכל שמעתי מחכ"א י"ל משום דזהו מצוה שהאדם מקיים בכל גופו כדלהלן אות י"ג בשם הגר"א עוד אפשר"ל בבאור המדרש הנ"ל בדרך רמז דכידוע עיקר מצוות החג סוכות הוא סו'כ'ה לול'ב ער'ב'ה אות שלישי בכולם ר"ת "בכל"

תהילים [ע"ג] ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון ומובא בשם הגר"א זיע"א שביאר כוונת הפסוק דיש ב' מצוות שמקיימים בשלם דהיינו בכל הגוף "סוכו" מצוות סוכה, "ומעונתו בציון" מצו-ות ישוב א"י ויל"ע דהא גם מצוות עליה לרגל הוי בכל הגוף ויתכן דג"ז בכלל ומעונתו בציון דכידוע ציון קאי או על א"י או על ירו-שלים או על ביהמ"ק וא"כ י"ל דגם עליה לרגל בכלל הפסוק מיהו אינו עולה יפה לפי השמועה מהגר"א דהם רק ב' מצוות וצ"ע ק עוד ילה"ק ממצוות טבילה דמקיימים בכל הגוף ואולי משום דא-פשר ומדא' אפי' רובו אינו חוצץ בחציצה אינו חשיב כל הגוף אמנם יעוין בחי' מרו רי"ז הלוי (הל' מקוואות) דלעולם צריך בט-בילה ביאת כולו. וגם כשחוצץ חשיב ביאת כולו יעו"ש היטב, ולפ"ז איכא למישדי נרגא בדברינו ואולי סובר הגר"א דטבילה

אינה מצוה אלא שאם רוצה ליטור צריך טבילה. והדברים ארוכים, ויעוין בשלמי תודה מה שהעיר בשם הגרש"א זצ"ל דמשכחת לה שהאדם יהא יושב כולו בסוכה ומ"מ אינו מקיים מצות סוכה בכל גופו רק בראשו ורובו כגון שיושב על יד שולחן שהוא גבוה מעשרה והחל לתחתיו עשרה ורגליו תחת השולחן דהוי השולחן חלל הפסק בין רגליו לסוכה, והוא כמו שרגליו חוץ לסוכה ואינו מקיים המצוה בכל אבריו

הרה"ק ר"ב מפשיסחא אמר שמצוות סוכה היא גדולה כל כך משום שכל האדם נכנס בגופו ומלבושו בתוך הסוכה מה שלא נמצא בכל המצוות. אבל הגר"ש של מלענטשנע זי"ע אמר שמצ-וות שבת גדולה יותר משום שאף שיוצא החוצה השבת מקיפו, אבל מצוות סוכה דוקא הוא מבפנים, אבל כשיוצא לחוץ אינו עם מצוות סוכה, אבל הוסיף: כשיושבים בסוכה בשבת הרי הם מתחברים יחדיו, ואז הוא המצווה גדולה לאין ערוך משום שאז האדם מקיים אותה מבפנים ומבחוץ יחדיו, מה שבאמת לא נמצא בכל המצוות.

כוכבים בסוכה

הרא"ש [ס"ג] הביא שבירושלמי דייק מלשון המשנה [סוכה כב.] המעוכה כמין בית אף על פי שאין הכוכבים נראין מתוכה כשרה דלכתחילה בעינן שיראו הכוכבים דרך הסכך וכתב הקרבן נתנאל דהיינו מדקתגי כשרה דמשמע רק בדיעבד. ויש להבין הטעם שראוי לכתחילה שיראו את הכוכבים מהסוכה. בפרי מג-דים [א"א תרל"א כ] כתב הטעם כדי שיגיע למדת ההתבטלות בסוכה כמו שנאמר [תהלים ח, ד] כי אראה שמך מעשי אצבע-תיך ירח וכוכבים אשר כוננתה, מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו. והיינו כאמור לפי שתוכן מצות סוכה שירגיש את האר-עיות ואפסיות האדם בעולם, וזה מתקיים ע"י התבוננות בצבא השמים עכ"ל.

[אתה בחרתנו]

סגולה עצומה בהרחבת דירה ולהסיר את כל המ-תנגדים.

סוכת החג בחג ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין ותני עלה ר' יהודה מחייב בעירוב ובמזוזה ובמעשר [סוכה י']

הנה כולנו יודעים כמה קשיים נלווים לכל מי שרוצה להרחיב את דירתו ולכן כדאי לדעת את העצה הבאה מן הגר"ג אדל-שטיין זצקו"ל סיפר מעשה ששמע מבעל המעשה עצמו שרצה לבנות סוכה והשכנים הערימו עליו קשיים. והתנגדו לבניה אותו אדם עלה בדעתו עצה על פי מה שאמרו חז"ל [שבת כג] הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה שהלא גם סוכה הרי היא דירה אמנם היא דירת עראי אבל היא דירה של מצוה ממחשבה למעשה הלך ובדק את המזוזות או הידור אחר במצות מזוזה ומיד נעלמו כל הקשיים וב"ה יש לו סוכה נאה סוכה נוחה מאד.

אשרי עין ראתה זאת - מהות שמחת בית השואבה

בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיה לולב ניטל

שאלות ותשובות

(מבית הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל)

שאלה:

הטעם למצות סוכה זה זכר לענני כבוד א"כ מדוע נצטוו ישראל לקיים מצוה זו דוקא שבעה ימים הרי עם ישראל ישבו יותר משבעה ימים, ועד כמה שעושים זאת רק זכר לאותם ענני כבוד מספיק יום אחד ומה הענין בשבעה ימים

תשובה:

שבוע כולל כל השבועות.

(שו"ת הגר"ח ק)

מסביבתו כי בדרך כלל האדם כשלעצמו צריך להיות שמח ורק סביבתו ושאר דברים מונעים ממנו שמחה זאת וזהו המועד של סוכות לצאת מסביבתו ולהתייחד עם עצמו ולשמוח והדרגה של שמיני עצרת זה שאחר שהגיע למדרגה זו חוזר לביתו להיות בשמחה זו אף בביתו וסביבתו והוא השמחה הגדולה ביותר ואפשר לומר עוד דסוכות הענין הוא שמוציא את עצמו מקבע של עוה"ז ומראה שכ"ז רק עראי ולכן קוראים בו קהלת להראות שכל עניני העולם הם הבל ואחר הסוכות כשהחזרים לדירת קבע נתקן מיד חג שמחת תורה והיינו שכשמתחילים לחיות צריך להיות רק ע"י תורה וזהו חלק מעצם חיותו.

[ר' שלמה ברמן זצוק"ל]

התביעה על הגויים בחג הסוכות

בהפטרה לוי"ט ראשון של סוכות אומר הנביא [זכריה י"ד יט] זאת תהיה חטאת מצרים וחטאת כל הגויים אשר לא יעלו לחוג את חג הסוכות

וצריך להבין הלא הגויים לא מצוים לחוג את חג הסוכות ואיזה חטא הוא בשבילם אשר לא עלו לחוג את חג הסוכות.

ונראה לי לומר, דהנה דוד המלך אמר "נתת שמחה בליבי מעת דגנתי ותרומתי רבו" (תהלים ד' ח'), דוד המלך הגיע למדרגה שכ- שראה אצל הגויים שפע הוא שמח בשמחתם, וכך צריך להיות בן אדם להיות שמח בהצלחת חבריו. דוד המלך אומר: נתת שמחה בליבי, לא רק שמחה חיצונית ומלאכותית, להראות לפני חבריו שאני שמח בשמחתו, אלא נתת שמחה בליבי - שמחה אמיתית. בשם הסבא מקלם מרן רבי שמחה זיסל זצ"ל אומרים, כי לש- מוח בשמחת חבריו יותר קשה מלהשתתף בצרת חבריו, כי מי שמשותף בצרת חבריו עוד לא יודעים אם זה יוצא מטוהר לב, כי כמו אריה שטורף, אחרי שהוא טורף שכבר יצא ממנו הארס נהיה טוב מאד לכולם, כך יכול להיות שתיתך כששמע מצרת חבריו שמח בליבו מאד והשתמש בכל רע שיש בו ואח"כ ממילא הוא טוב וגם עוזר לחבריו. אבל אם האדם שמח בהצלחת חבריו אז זה בטוח שזהו מליבו הטוב.

זהו החטא של הגויים, כשאתם רואים שאומה שלימה שמחה איך לא השתתפתם איתם. על זה לא צריכים להיות מצווים, מי

במדינה שבעה זכר למקדש. (מא ע"א)

הקשה הגאון ר' יחזקאל סרנא זצ"ל ראש ישיבת חברון כיצד נוהגים אנו לשמוח בגלות בשמחה שעושים זכר לשמחת בית השואבה שהיתה במקדש הרי הזכרת בית המקדש כרוכה אצלנו ביגון ובאבל ?

וביותר קשה הרי בסדר העבודה אומרים אנו "אשרי עין ראתה שמחת בית השואבה עם שואבת רוח הקודש רוח נדיבה, הלא למשמע אוזן דאבה נפשינו" ואמנם מן הראוי הוא שיהיה כך, ואם כן, לשמחה מה זו עושה? ענה ראש הישיבה ואמר משל למה הדבר דומה לאדם שקיבל מברק ובו בשורה שזכה בהגדלה בסך גדול של כסף שמח האיש מאוד ומיד כינס את בני משפחתו ואת אוהביו ועשה משתה גדול בשעת המשתה ניגש אליו אחד הק- רואים וביקש ממנו שיואל בטובו להראות את שטרי הכסף שזכה בהם שכן מעולם לא זכה לראות סכום כסף גדול כזה השיב לו האיש שברצון היה מראה לו אלא שלפי שעה לא הגיע הכסף לידו תמה אותו אדם ושאל: אם אין לך הכסף מה פשר השמחה הוציא הלה את המברק והראה אותו לשואל ואמר לו: במברק זה ביש- רוני על אודות הזכיה, ואף על פי שלא הגיעני עדיין הכסף, בטוח אני שאכן הוא יגיע בקרוב, לפיכך כבר מעתה אני שמח. הוא הדין בענינו סיים הגר"י סרנא זצ"ל, הנביאים הבטיחו לנו ובישרו לנו אודות הגאולה העתידה ובנין הבית השלישי, נמצא שאנו המאמי- נים בדבריהם הנאמרים באמת כבר קיבלנו את "המברק" המבשר שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ובמיוחד בימי חג הסוכות מתחזקים אנו באמונה כאשר אנו יושבים בצילא דמהימנותא ומ- תעלים בבטחון עד שאנו מסוגלים כבר לשמוח בבשורות הגאולה ובבנין בית המקדש לפיכך מזכירים אנו בשמחה את שמחת בית השואבה וכאן סיים ראש הישיבה בהתפעלות עצומה ואמר אני אומר שמה ששמחים ישראל היום בשמחת בית השואבה אין זה זכר למקדש שהיה ונחרב בעוונותינו הרבים אשר עליו דאבה נפ- שנו אלא שמחים אנו זכר למקדש אשר ייבנה במהרה בימינו! על זה בודאי עלינו לשמוח!

(מתנת חיים להגר"מ סלומון שליט"א)

הלימוד מדין אתרוג היבש

"לא המתים יהללו וגו' תהלים [קטו יז] למדו מזה [ירושלמי סוכה רפג] שאתרוג היבש פסול כיון שאין בו לחלוחית הוא כמת ואם אתרוג יבש פסול מכש"כ האדם צריך להשתדל שלא יהיה יבש ולהיות מהודר וחי וכל חי מרגיש ובמה - בדעת, כי זאת מחייה את האדם בזה ובבא על כן "כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו" [ברכות לג ע"א] כי כיון שאין בו דעה הוא כמת [רבי שמחה זיסל זיו הסבא מקלם]

שמחת הסוכות

בנערנו ובזקנינו נלך כי חג ה' לנו [שמות י ט] ובמדרש פליאה איתא שזה הולך על חג הסוכות ומבואר דבחג הסוכות צריך לשתף גם נערנו וזקנינו ובאמת יתכן דזה קאי על שמחת בית השואבה שאחד מסמני ההיכר והבולט בחג זה הוא אשרי יל- דותינו שלא ביישה את זקנותנו [סוכה נג ע"א] וזהו חג לנערנו וזקנינו. ו

באמת עיקר שמחת סוכות הוא לצאת מביתו והיינו לצאת

כמה דינים בדיני סיכוך ושיבת סוכה

א) איתא בשו"ע סי' תרל"א סע' ג' דרך הסיכוך להיות קל כדי שיראו ממנו הכוכבים הגדולים, היתה מעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבים נראים מתוכה כשרה. מרן זיע"א היה מניח הרבה סכך, והיה נכנס לסוכה הרבה פעמים ומעורר שכאן צריכים להוסיף עוד סכך או שכאן יש חור ויש לשים סכך, והיה מסתכל בפינה אחת של הסוכה לראות אם רואה משם כוכבים.

כשנכנסו אליו כמה מאנשי ירושלים והעירו על הנהגתו שהרי צריכים לראות את הכוכבים, והשיב שבפינה אפשר לראות כוכבים, ואח"כ מצאתי שכך הוא להדיא במהרי"ל [והובא בדרכ"מ].

ופ"א החרקוב'ער רב שאל את מרן זיע"א על כך, והשיב מרן דחמתה מרובה מצילתה יש לדון בכל מקום בסוכה בפנ"ע עכ"ד. אולם הדברים צריכים ביאור שהרי במקום חמה תמיד יש חמה ובמקום צל הוא צל וא"כ במקום חמה לעולם נימא דהוי חמתה מרובה, והאיך אפשר לומר דדינין כל מקום בפנ"ע.

ב) לענין הנידון אם צריכים שולחן בסוכה [עיין בשו"ע סי' תר"מ דבעינן סוכה הראויה לכל מילי, ויעוי"ש במ"ב ס"ק כ"ז בזה], בחו"ל לא ישנו בסוכה ולכן לא ראו ודקדקו אם הקפידו בזה או לא. אבל כאן בא"י לפני שאחי התחתנו לא היה מקום בסוכה לכל המיטות וגם לשולחן, ולכן היו מוציאים את השולחן כדי להכניס עוד מיטות, ומרן זיע"א ראה ולא אמר בזה מיד.

ואולם יש לשון בפרדס הגדול (הל' תפילין סי' ל"ט) דבר-כת לישב בסוכה לא נקבע על ישיבת עראי אלא על ישיבה בשולחן ומיטה, דמשמע מלשונו שצריכים שולחן. [והעיר א' לרבנו זצוק"ל דלפי דברי הפרדס גם בשעת אכילה ניבעי מיטה, ואמר רבנו זצוק"ל שזו הערה טובה].

ג) בשו"ע תרל"ט סע' ב' ומותר לשתות מים ויין וכו' חוץ לסוכה ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים הרי זה משובח, וכ"כ הרמב"ם בהל' סוכה פ"ו ה"ו.

מרן זיע"א לא היה מקפיד לשתות מים או לשתות תה בסוכה דוקא כיון דאינו דין אלא הנהגה שמשובח, וכל פעם שביקש לשתות תה היה אומר האם להביאו לסוכה או לא. ומרן זיע"א ביאר בדין זה דהמצוה מן המובחר הויא לש-תות בסוכה, אבל אין מצוה מן המובחר שלא לשתות חוץ לסוכה, דאם שותה חוץ לסוכה לאו כלום עביד ואילו אם שותה בסוכה אית ליה קיום מצוה, וזהו הכונה שהמחמיר שלא לשתות חוץ לסוכה הרי"ז משובח כי עי"ז יש לו עוד מצוה של שתייה בסוכה אבל לא שייך בזה חומרא שלא לשתות חוץ לסוכה ואין בה צד ביטול מצוה.

ושאל א' שיח' דלפי"ז נתחדש בדין זה רק שיש קיום מצוה בסוכה ומאי אשמעינן בכך. והשיב רבנו זצוק"ל

דסד"א דקיומו תלוי בחיובו, וכשאין חיוב אין קיום, קמ"ל. [והנה אם נבאר בכונת דין זה שהוא משום ביטול מצוה ועל כן יש להחמיר, העיר חכ"א שיח' דלכאורה כל זה הוא רק במי שיש לו סוכה דבכה"ג איכא למימר שלא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים, אבל במי שאין לו סוכה לכאורה לא שייך לומר הכי ואין בו ביטול מצוה ובכה"ג אין ענין להדר בזה. ואמר לו רבנו זצוק"ל דמדברי הרמב"ם לא משמע כדבריו אלא משמע דהחומרא היא שלא לשתות כלל חוץ לסוכה והיינו בכל גווני].

והנה רש"י בריש פרק הישן כתב 'ועיקר ישיבת הסוכה אכילה שתיה ושינה', וצ"ע שהרי אין חיבו שתייה בסוכה. ואולי כונתו לשתיית יין דהוי קביעות יותר מסתם שתייה ולהכי בעי סוכה.

במשנה ברורה תרל"ט ס"ק י"ג ובשעה"צ שם נקט דש-תייה תוך הסעודה חשיב קבע וצריכה להיות בסוכה [יעוי"ש לענין איזה משקין], אבל מרן הגר"ח זיע"א חלק על דבריו ואחז שגם תוך הסעודה אפשר לשתות חוץ לסוכה, וכך הורה לאחרים.

ד) איתא בתוספתא מעשה רב דכשהגר"א היה בבית האסורים בסוכות התאמץ בכל כוחו ורץ ממקום למקום והחזיק בריסי עיניו ועשה כל התחבולות כדי שלא לישן חוץ לסוכה אפילו שינת עראי עד שהושיבוהו בסוכה ע"כ. והכונה בזה היא דאע"ג דמצטער פטור מן הסוכה הוא היה רץ ממקום למקום גופא כדי שלא יהיה בכלל דין מצטער שפטור.

ה) בגמ' סוכה דף כ"ח ב' כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי כיצד וכו' אוכל ושותה ומטייל בסוכה. הנה מה שכתוב ומטייל בסוכה כמו שעושה בביתו אין פירושו שהולך דרך טיול שם דהא גם בביתו אינו עושה כן, אלא הכונה היא 'צו פארברענגן', וכן מצינו בתשעה באב הלשון הזה וגם שם הכונה הוא כנ"ל, וכך מבואר בפוסקים. ו) בשו"ע תרל"ה סע' א' סוכה אף על פי שלא נעשית לשם מצוה כשרה והוא שתהיה עשויה לצל. ומרן זיע"א היה אומר שבמשך כל זמן הסיכוך יאמרו שהוא לשם צל, ושאלתי את מרן זיע"א על כך שהרי דין זה הוא דין כוונה וא"כ למה לא סגי במחשבה דאטו איכא בזה דין דיבור דוקא.

והשיב מרן זיע"א, כן, כן, צריכים להגיד בפה דוקא, כי אם אומרים בפה אז יודעים שככה חושבים אבל אם רק סומ-כים על זה שחושבים, כבר א"א לדעת על מה הוא חושב. ובאמת מצינו גם לענין אזכרות בכתבת ס"ת דאיתא בשו"ע יו"ד סי' רע"ד דכשמתחיל לכתוב יאמר הריני כותב לשם ס"ת, וצ"ע איזה דין דיבור איכא בזה ולמה לא סגי במחשבה [ועיין בדברי הגר"ח בספרו הל' תפילין ובמש"נ בשיעורי רבנו מאיר הלוי על זבחים ודף ב: עמ' מ"ד בכל כונה לשמה].

(מאורות רבינו מאיר הלוי)

הנהגת מרן הגרי"ז בעניין סכך הסוכה

מנהגו של מרן זצ"ל הי' לכסות את הסוכה ברבוי סכך עד שנעשה כיסוי עבה, ואחד מהטעמים בזה היה כפי שמובא אף על הגר"ח מוולאז'ין הי' רגיל לעשות כן משום הקור, דהיינו שכדי שלא יהא מצטער מחמת הקור הקפיד לכסותו בכיסוי עבה. ומרן אמר שאף דבמשנה (סוכה פ"ב מ"ב) מב' דבעינן שיהא יכול לראות מסוכתו את הכוכבים, מ"מ לזה לא בעינן דבכל חלק וחלק מהסוכה יוכלו לראות את הכוכבים אלא סגי אפי' אם בפינה אחת בסוכה רואים כוכבים.

עוד טעם שהרבה מרן בסכך הוא משום דנקט דבעינן בכל חלק וחלק מהסוכה שיהא צלתו מרובה מחמתו ולא סגי אם בצירוף כל הסכך יחד הוא כן.

(אמרי מרן ר"מ הלוי)

בדבריו שסוכה מורה על מדת הבטחון שאם אנו חוסים בצלו של השי"ת זוכין להשגחתו ית', וכן האריך הערוך לנר [סוף מס' סוכה] וז"ל והנה צל ההכך מרמז לתשועת ה' ע"ד ה' צלך והדפנות הם מרמזים על עניני העולם אשר עליהם מרחף צל הסכך והם סובבים את האדם מכל צדדיו ועל כן הסכך למעלה מעשרים פסול שאז יושב בצל דפנות ולא בצל סכך לרמז על השם בטחונו שתבא לו תשועתו ע"י עניני העולם שזה פסול ולא נרצה לפני ה' עכ"ל שזהו הנהגת ה' צלך, כפי שיעור שפונה להשי"ת זהו השיעור שזוכה להשגחתו ומי שבטוח באמת בהשי"ת בודאי יזכה לישועת ה', וזהו הענין של חג הסוכות להורות על "בטחון בהשי"ת" הנה כתיב [תהלים כז ה] כי יצפני בסכו ביום רעה יסתרני בסתר אהלו בצור ירוממני. ואיתא במדרש [שם] שזה קאי על "סוכות" ועי' במה שפי' רבינו אברהם בן הגר"א [שם] בא"ד וז"ל ואגב אורחיה רמז לנו כי חג הסוכות מורה על מדרגת הבטחון כמ"ש כי יצפני בסכו עכ"ל [וע"ע במש"כ האברבנל דברים כב ו ז"ל וז' ימי הסוכות המורים על הבטחון בהשי"ת עכ"ל וע"ע במש"כ ר' צדוק הכהן צדקת הצדיק אות קע"א וז"ל וידוע דטעם סוכה הוא החסיון בה' והבטחון בו עכ"ל]

השגחה אע"פ שאינו ראוי לכך

איתא בגמ' [ב"מ פה א] ההוא עגלא דהו קא ממטו ליה לש-חיסה אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי וקא בכי אמר ליה זיל לכך נוצרת אמרי הואיל ולא קא מרחם ליתו עליה יסורין ע"כ והקשה המשגיח ר' נתן וואכטפויגל זצ"ל [לקט רשימות אלול ימים נוראים עמ' קמא] ז"ל מה הטענה על רבי הא קיי"ל סוף בהמה לשחיטה [ברכות יז א] וכי כל השוחט בהמה נידון ליסורין? וביאר המשגיח אע"ג דכל בהמה עומדת לשחיטה ובודאי אין טענה על מי שנוטל בהמה לשחיטה מכל מקום אם העגל בורח ובא בצל כנפיו ומבקש רחמים שתציל אותו מדת הרחמים מחייבת שצריך לשמור אותו בצלך ולא לזרוק אותו. לפי"ז ביאר המשגיח זהו ענין הסוכה שהיא "צילא דמהימנותא" כדאיתא בחז"ל וענינה החיסוי בצל ה' ואדם הזוכה לחסות בצלו ית' זוכה

שהוא לא בעל מידות רעות הוא שמח בשמחת חבריו. אם אתם לא משתתפים בשמחתנו, אות היא שאתם שונאים אותנו ואתם בעלי מידות רעות.

פעם הלכנו לטייל עם המשגיח דישיבת לומז'ה מו"ר הגה"צ רבי משה רוזנשטיין זצ"ל ושמענו שבבית אחד יושבים גויים ור' קדים ושמחים. אחד מהתלמידים התחיל לקלל אותם, כך היינו רגילים. אמר לו רבינו זצ"ל, מדוע אתה מקלל אותם הלא הקב"ה שמח שיצירי כפיו שמחים. כך צריך להיראות בן אדם, לאהוב ולשמוח בהצלחת כל יציר כפיו ית'. ולכן רואים שעם ישראל בסוכות כשהם היו שמחים הקריבו שבעים פרים בעד שבעים אומות, שכולם יהיו שמחים, שהשמחה תהיה מלאה.

מורי ורבי המשגיח זצ"ל היה אומר, שכאשר רואה אדם עשיר שלא חסר לו כלום הוא שמח מאד שלכל הפחות עבדו הוא לא צריך לדאוג, כי כשרואים אדם שחסר לו הלא צריכים להצטער ולדאוג בשבילו.

בזה אפשר לבאר הפסוקים בתהלים (ק"ז, א-ב): "הללי את ה' כל גויים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו", הגמרא (פסחים ק"ח ע"ב) מקשה וכי בגלל שגבר עלינו חסדו הם צריכים להודות לה? אבל לפי הנ"ל יכול להיות שהקב"ה דורש מהאומות שייגעו למדריגה של אהבת הבריות מה שהגיע דוד המלך, כמו שדוד המלך אמר כי הוא שמח בשמחת הגויים, כך אתם צריכים לשמוח בשמחתנו, ואז יגיע העולם לשלימותו, ואז תקויים הנבואה של ישעיה (ב, ד) "לא ישא גוי אל גוי חרב וגו'". זה החטא של הגויים שלא באו לחוג את חג הסוכות, מפני שאם אתם לא עושים כן אז עומד העולם להחרב. וקיום העולם הוא באהבת ריעים, באהבה לכל יציר כפיו של הקב"ה, אז יכול להיות "ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם"

(רבי יעקב ניימן)

המקיים מצות סוכה ה' מיסך עליו

וכן איתא בדברי המדרש [ילקוט שמעוני פרשת אמור רמז תרנ"ג] בסוכות תשבו שבעת ימים זהו שאמר הכתוב וסוכה תהיה לצל יומם אמר רבי לוי כל מי שמקיים מצות סוכה בעולם הזה אומר הקב"ה הוא קיים מצות סוכה אני מיסך עליו מחמתו של יום הבא דבר אחר וסוכה תהיה לצל יומם כל מי שמקיים מצות סוכה בעולם הזה הקב"ה מיהך עליו מן המזיקין שלא יזיקו אותו שכן הוא אומר באברתו יסך לך ע"כ וביאר הכתב סופר [מאמר לחג סוכות] דברי המדרש אמאי דוקא במצות סוכה יש שמירה כזו וז"ל "וצריך לעיין למה דוקא בשביל מצות סוכה הלא כל המצות מגינים כתרס בפני פורענות? ונראה ליישב. הנה הבר-טח בה' חסד יסובבנהו ומי שאינו מאמין בהשגחה באמת אינו מושגח כדכתיב [ויקרא כו כג] ואם תלכו עמי בקרי והלכתי אף אני עמכם וכו' ופי' הרמב"ם [מו"נ ח"ג פ' ל"ו] בקרי לשון מקרה שתאמרו הכל במקרה אף אני אניה אתכם וכבר אמור בספרים כי מצות ישיבת סוכה לרמז שאנו שוהים בצל של הקב"ה ואנו מאמינים שמושגחים אנחנו מאתו ית"ש ואין תולים במקרה ומי שמאמין בזה ועושה רמז לאמונה זו הוא באמת מושגח מאתו ית"ש וזה כוונת הילקוט מי שמקיים מצות סוכה בעוה"ז שבו מראה כי מאמין שהכל בהשגחתו ית"ש הקב"ה סוכך עליו מן המזיקים לא תאונה אליו רעה ואתי שפיר עכ"ל הרי להדיא

לרחמים מיוחדים אף שעל פי דין אינו ראוי להם והיינו שאנחנו באים בצלו של הקב"ה ומבקשים רחמים ואף אם ח"ו נגזר עלינו משהו מ"מ מדת הרחמים מחייבת שלא זורקים מי שבא לתוך רשותך כי אתה ה' מחסי עכ"ל הרי מבואר אע"פ שאין האדם ראוי להשגחת השי"ת מ"מ אם בא לחסות בצילו זוכה אע"פ שאינו ראוי כדברי המדרש אפילו רשע ובטוח בה' חסד יסובבנו.

שמחת חג למרות היסורים

יהודי בעל יסורים גדול נגש להגראי"ל שטיינמן זצ"ל בשאלה: כיצד אוכל לקים מצות "ושמחת בחגך"? השיב לו הרב: אם אחד נותן לשני מכה ואחר כך נותן לו 200 דולר, המכה אמנם כואבת אבל בכל זאת הוא מרגיש שקבל על כך איזה שהוא פיצוי. ואם המכה יתן לו אלף דולר כפצוי, המוכה כנראה יבקש אחר כך עוד מכה... ואם הוא יתן לו מאה אלף דולר, אז כבר המכה יתחנן למכה נוספת... ואם יתן לו מליון דולר כפצוי על כל מכה, אז כבר המוכה יפול לפני רגליו ויתחנן שיתן לו עוד מכה...

כך כל בן-אדם! משום שבעולם הבא מחכה לו שכר כה גדול עבור היסורים שסובל כאן בעולם הזה, שאם היה יודע את גודל השכר שמצפה לו שם למעלה על כל סבל או יסורים שעובר כאן בעולם הזה, היה פשוט מתחנן ומבקש מהקב"ה שיתן לו עוד ועוד מכות.

(צדיק כתמר יפרח)

מדוע הקריבו בחג פרים בשביל אומות העולם

במסבת סיום החג בישיבת גאון יעקב אמר הגראי"ל שטיינמן זצ"ל: ברוך השם עברו ימים כאלה קדושים, ודוקא בימים כאלה, הקריבו כל יום פרים בשביל אומות העולם! וכאן נשאלת השאלה: מה? וכי אנחנו אמורים לדאוג לאומות העולם? והרי הקב"ה בעצמו אמר לנו שנעשה כל יום כך וכך פרים, למה? בשביל אומות העולם. האין מבינים את זה? האם אנו אלו שאמורים לדאוג בשביל אומות העולם?

אלא שענין זה הוא כמו מה שכתב רבי חיים ויטאל (בשערי קדושה) שיאהב את כל האנשים ואפילו גוים!!! א מאדנע זאך! - [וזה דבר תמוה]. וכאן יוצא שהקב"ה רמז לנו שצריך לדאוג אפי' לו לגוים, ובוודאי העיקר זה כלל ישראל, אבל צריך לדאוג גם לגוים.

וכל זאת משום שבסוכות אנחנו נהיים יותר גבוהים, נכנסים לסוכה, מאן באקומט א העכערקייט - [מקבלים התרוממות], וד' ווקא שם, מהמקום הגבוה הזה, מלמדת אותנו התורה שצריך לא לשכוח את אלו הכי נמוכים, שנזכור שיש גם גוים בעולם!

נכון! הגוים הם אלו שהחריבו את הבית המקדש, והם הרסו לעצמם! כי בבית המקדש היה פרים שמכפר עליהם, ועכשיו אין להם. (עיי' סוכה ב"ה), ומה נשאר להם? כלום! בעולם הבא לא יהיה להם כלום! ועד היום, בימינו אנו, הגוים כל מה שעושים הורסים לעצמם, בבחינת תמות נפשי עם פלישתים.

(בנתיבות ההלכה)

אברהם אבינו קיים מצות סוכה

ואברהם זקן וגו' וה' ברך את אברהם בכל [בראשית כד א]

ובמדרש פליאה מכאן שקיים אברהם אבינו מצות סוכה ופי' הגר"א כי בכל הוא ראשי תיבות: בסוכות תשבו וגו', כל האדם וגו', למען ידעו דורותיכם, ע"כ. אכן יש להבין מה השייכות לכאן. ונראה כי איתא במפרשים דלמה לא הלך אברהם אבינו בעצמו לטרוח במצוה זו והרי להשיאו אשה הוא ממצוות הבן על האב [קידושין כט ע"א] אמנם מצינו דהעקידה היתה ביוהכ"פ. וא"כ כשבא לבאר שבע ויוגד לאברהם הנה ילדה מלכה וגו' ובתואל ילד את רבקה זה היה בי"ג בתשרי, וא"כ אם אברהם היה הולך היה לו בדרך היה בטל ממצות סוכה, ולכך שלח להעבד שהוא פטור מסוכה. ולכך הקדים הפס' ורמז שאברהם אבינו קיים מצות סוכה. ויש להוסיף דזה איתא כתוס' [גיטין ס ע"א] בשם המדרש [ב"ר מ"ד] דאחרי סמוך, לאחר מופלג והביאו מא' חרי מות דהיה בו ביום וכן כאן דכתיב ויהי אחרי הדברים האלה היה מיד ובתורה שלמה בשם מדרש אור האפלה ויוגד לאברהם ברוח הקודש ולכאורה מאי נפ"מ ולפי האמור אתי שפיר ודו"ק והנה כשבא אליעזר כתיב ואבוא היום אל העין [בראשית כ"ד מב] ופי' רש"י: היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ, וצ"ב למאי נפ"מ. אמנם להמבואר א"ש, דחשש אליעזר שישאלו לו למה לא בא אברהם בעצמו, והתירוץ היה משום מצות סוכה, ולכא' הלא בעצם הוא בא ביום י"ג וא"כ ליכא הפרעה למצות סוכה, וע"ז השיב שרק מצד קפיצת הדרך בא היום וזה לא היה ידוע מראש, וגם דאין סומכין על הנס ולכך שלחו אברהם.

במעלת הישיבה בסוכה

כתב בספר יסוד ושורש העבודה שאדם הנמצא מחוץ לסוכה ללא צורך עובר על מ"ע מן התורה, וקשה הרי נאמר: "תשבו" כעין תדורו, והרי על אדם יוצא מביתו גם ללא צורך? תירץ הגרש"ז אורבך זצ"ל שאם יגידו לאדם שכל רגע שאתה שווה בבית תקבל מאה דולר, הוא לא יצא מביתו רק להכרח גדול, וכל שכן מצות סוכה שמקיימים כל רגע ודאי ששווה לא פחות ממאה דולר

(לבני ישראל)

שיטת הצדיקים שישבו בסוכה בעת ירידת הג' שמים

מסופר כי הג"ר חיים עוזר גרודז'נסקי ז"ל מוויילנא היה פעם בחג הסוכות מוטל חולה במיטתו, והנה הזדמנו אליו אורחים באותה שעה. התנצל בפניהם הגרש"ע ז"ל ואמר להם: "הנה חולה אני ומוטל במיטה, אנא, רדו אתם לבדכם ותאכלו בסוכה... בני הבית יכינו לפניכם סעודה שם... אין בכוחי לכבדכם בעצמי כפי הראוי..."

עשו האורחים כדבריו וירדו לסוכה... והנה לפתע לאחר זמן מועט הגיע אף הוא עצמו אחריהם ונכנס לסוכה תמהו האורחים: הלא חולה הוא מר ופטור הוא מן הסוכה? נענה ואמר הגרש"ע ז"ל: "בשכבי כעת במיטתי הרהרתי לעצמי בדן זה, וחד שבתי שאמנם נכון הוא שחכמים פטרו את החולה והמצטער ממצות סוכה, אולם זאת לא מצינו שיפטרו חכמים את החולה והמצטער ממצות הכנסת אורחים... הלא כך היה אצל אברהם

אבינו ע"ה, שאפילו שהיה חולה ומוותש - קיבל והכניס את המלאכים במסירות נפלאה..."

מעשה זה היה רגיל בפי מרן הבית ישראל מגור זי"ע, שהיה מקלס את דברי הגר"ע ז"ל, ואף היה מוסיף ואומר: "לפי המצאתו המתוחכמת של הג"ר חיים עוזר ז"ל, ניתן להבין מה שהיה מנהג הרבה מצדיקי הדורות שאפילו שבעת ירידת הגשמים המשיכו ליישב בסוכה, ולכאורה זה היפך מפסק הרמ"א (ס' תרלט סעי' ז') שפטור משיבת סוכה והיושב בה קרוי "הדיוט"... אמנם, אין הכי נמי שמצד הלכות סוכה יש פטור בעת ירידת הגשמים, אך מצד הלכות הכנסת אורחים של האושפיזין הקדושים שנמצאים בסוכה אין בזה כל פטור... הלא הכנסת אורחים נוהגת גם בעת ירידת הגשמים..." עכדה"ק. ושפתיים יישק.

[ליקוטי אב]

ראשון לחשבון עוונות

מפני מה דוקא יו"ט סוכות נחשב כראשון לחשבון עוונות הסבר נפלא על כך אמר הרה"ק בעל תפארת שלמה זי"ע בימי הדין בשעה שהשטן מקטרג על ישראל ומפרט חטאיהם מתייצבים כנגדו כל מליצי יושר וטוענים כי כל מה שחטאו במשך השנה היה באונס כי היצר פיתה אותם בדברי תרמית והוא שגרם להם שילם משיב השטן כנגדם וכי גם בעסקי ממונות מניחים היהודים לרמותם והרי אם יבוא מאן דהוא לרמות לחבירו בפרוטה אחת תיכף ומיד יעצור בעדו ולא יניחנו כלל ולמה רק בדבר עבירה אפשר לבוא עליהם בערמה בתור פשרה בין שתי הטענות יצאה החלטה להמתין עוד כמה ימים ונראה מה לעשות בדינם והנה בשעה שישראל כשרים תיכף ומיד במוצאי יום הכיפורים תרים לחפש אחרי ארבע עת המינים' מהודרים במחירים מפולפלים ללא שום משא ומתן הרי בכך נסתם טענת היצר והראיה שמשלמים טבין ותקילין על מה שגוי לא ישלם יותר מכמה פרוטות

אם כך נאמנים הם שגם בעבירות נכשלו בתרמית היצר ויצאו זכאים בדין לכן ביום טוב סוכות כשנוטלים הלולב והאתרוג לברך עליהם מוכח מכך שצדקו טענת המליצי יושר ונמחקו כל העוונות ומכאן ואילך מתחיל חשבון חדש ורישום מחדש [הגדה של פרשה]

מי שבא לתוך צילו של הקב"ה זוכה לרחמים מיוחדים

חג הסוכות הוא אחד משלשת הרגלים הנקרא זמן שמחתנו החג מתחיל בט"ו תשרי וממשיך שבעת ימים ובענין זה יש לבאר על פי דברי מרן הגרי"ז זצ"ל המבוארים בספר שמושה של תורה דהנה איתא בגמ' ר"ה לב שאין אומרים הלל בר"ה משום שספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפני הקב"ה וישראל אומרים שירה והגרי"ז הראה את דברי הרמב"ם בפירוש המשניות למס' ר"ה פ"ד מ"ז שאין אומרים הלל בראש השנה לפי שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מה' ומברך ומנוס אליו והקשה הגרי"ז מהו מברך ומנוס אליו ותירץ במשל לאבא שמכה את בנו שאע"פ שהבן רוצה לברוח מן האב באותו זמן הוא נאחז באביו ומבקש ממנו להציל אותו כמו כן מפני יראת הדין אנו בורחים מה' אבל גם מתקרבים אליו ומבקשים מחסה אצל הקב"ה בעצמו ומובא שם עוד שלפני ר"ה האחרון של חיי הגרי"ז בא מרן הרב שך זצ"ל לברכו בשנה טובה ושאל הגרי"ז אותו מה יהיה הסוף והרב שך רצה לנחמו עם דברי הגמ' ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג המובאים בטור סי' תקפ"א שכלל ישראל באים לר"ה לדין כשהם לבושים לבנים ועטופים לבנים ומסתפרין ומכבסין לכבוד יום הדין מפני שהם בטוחים שיעשה להם נס שלא כמנהג העולם וענה על זה הגרי"ז כל זה נכון אבל במה במה להיות בטוח והגרי"ז ביאר את שאלתו שמי שיודע ומרגיש שהוא נמצא בתוך צרה גדולה וסומך ובוטח על חסדי ה' הוא נקרא בעל בטחון כמו אדם שצריך לעבור על

ריתחא דאורייתא

רבים הקשו: מדוע אין מברכים על מצות אכילה בערב יום הכיפורים?

הנצי"ב, בספרו "העמק שאלה" (פרשת וזאת הברכה) תירץ על כך, כי מצות אכילה בערב יום הכיפורים אינה אלא הכנה לקראת תענית יום הכיפורים, ולא תיקנו חכמים ברכה אלא על גוף המצוה ולא על ההכנה למצוה.

קשה: מדוע אם כן נתקנה ברכה על מצות שחיטה, והלא אין מצוה לשחוט, אלא שאם רוצים לאכול צריך להתיר את הבהמה באכילה על ידי השחיטה, ונמצא כי השחיטה אינה גוף המצוה אלא הכנה לאכילה בלבד?

כמו כן קשה: מדוע נתקנה ברכה על טבילת כלים, הלא אין כל מצוה לטבול כלים, אלא שאם רוצים להשתמש בכלים צריך לטבולם, ונמצא כי הטבילה אינה גוף המצוה אלא הכנה בלבד?

תירוצי הגרי"מ פיינשטיין והגר"ח פ' שיינברג זצוק"ל: לגבי יום

הכיפורים עד שלא התענה ביום הכיפורים - לא עשה כלום באכילתו. מה שאין כן לגבי שחיטה, גם אם לא אכל לבסוף, מכל מקום השחיטה שינתה את מצב הבשר. כמו כן לגבי טבילת כלים - הטבילה שינתה את מצב הכלי.

תירוצי הגרי"ש אלישיב זצוק"ל: אכילה בערב יום הכיפורים הינה מצוה בפני עצמה, אך הואיל והיא הכנה למצות התענית ביום הכיפורים עצמו, הרי היא נחשבת כביכול ל"טפילה" למצוה "העיקרית", ולכן לא יברך עליה.

מה שאין כן בשחיטת בהמה על מנת לאוכלה, ובטבילת כלים על מנת שיוכל להשתמש בהם, הרי אין מצוה באכילת הבהמה ולא בשימוש בכלים, אלא אדרבה, ציוונו התורה וחז"ל להקדישם מצות שחיטה ומצות טבילת כלים לפני שימושינו הגשמיים. א"כ בכי האי גוונא לא מסתבר לומר שהמצוה "טפי" לה" לשימוש ה"עיקרי" והוא השימוש הגשמי. אלא זה ברור שבכי האי גוונא המצוה עומדת בפני עצמה והיא ה"עיקר" לענין ברכה, ולכן יברך גם על השחיטה וגם על טבילת כלים..

(מרפסין איגרי)

לא אמר כפשוטו משל לעבד שבא ליתן כוס לרבו ושפך אותו על פניו – אכן יבואר עם מה שנודע כי ר"ה ויום הבפורים המה ימי הדין ואחריהם ימי החג במצות לקיחת הלולב ושיבת הסוכה והימים האלה המה ימי רחמים להמתיק הדינים ע"י המצות המקיפות אותנו ואשר אנחנו ממלאים ידינו ברכה בימים ההם אמנם ברדת גשמים המכריתים אותנו לבטל מצות הסוכה הנה זה עד משחק נאמן כי הוא יתברך איננו חפץ ח"ו לפשר הדינים כי אם שישארו בתוקפם ובגבורתם כאשר היו וזאת נודע כי המציגה הוא עירוב מים ביין להמתיק את חריפותו שיהיה ראוי לשתייה וזהו ענין המשל לעבד שבא למזוג כוס לרבו היינו לבטל חריפותו והאדון שפך המים הלאה וזהו ושפך לו קיתון של מים על פניו ר"ל שאינו רוצה במציגה ע"כ לשונו הקדוש ומבואר היטב בטוב טעם על פי מה שביארנו שאחרי ימי הדין שאנו מפחדים מפני הדין ובורחים אנו לתוך הסוכה לצלו של הקב"ה ומבקשים ממנו רחמים להציל אותנו בזה אנו מראים הבטחון בו וה' עוזר להבוטח בו וגם שמי שבא לתוך צילו של הקב"ה זוכה לרחמים מיוחדים אע"פ שאינו ראוי להם על פי דין וכשיורד גשמים וצריכים לצאת מן הסוכה ולצאת מתוך צלו של הקב"ה אז אין אנו זוכים עוד לאותם רחמים ונשארים אנו במדת הדין וזהו באמת סימן קללה רחמנא ליצילן

[אורות החג]

חוסים בצל כנפי השכינה - סדר הפסוקים

הנה בתורה בפר' אמור מוזכר קודם מצות ד' מינים ואח"כ מצות סוכה ואילו במס' סוכה הסדר הוא להיפך קודם סוכה ואח"כ ד' מינים וצ"ב בטעם הדבר ויתכן דהנה ידוע בשם הקדוש שת לוי מובא בס' תוספת חדשים בתחילת פסחים שחג הפסח בתורה מוזכר בלשון חג המצות ואצלנו מוזכר בשם פסח וביאר דאנו מזכירים את השבח של ה' שהוא פסח עלינו וה' מזכיר את השבח שלנו שלא הספיק בצקם וכו' ומעתה נראה דזהו נמי הענין כאן דהנה ד' מינים זהו שבח של ישראל שהם נצחו בדין וכמבואר בחז"ל תנחומא פר' אמור ואילו סוכה הוא שבח של ה' שעושה לנו ענני כבוד וא"כ בתורה כתוב קודם השבח של ישראל בד' מינים ואלו במש' כותבים קודם את השבח של ה' במצוות סוכה קודם ודוק והנה למסכת קורין סוכה ובתורה זה נכתב בלשון רבים סוכות ויתכן ע"ד הנ"ל דהקב"ה קורא לחיוב שלנו לעשות כ"א סוכה אבל אנו קורין לזה סוכה בלשון יחיד שאנו כולנו חוסים בסוכת הקב"ה.

[באור פניו]

כל הלכות הסוכה רומזים לתורה

כ' הגר"א יונה ד"ה חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך דברים פ"ז י"ג ואמרו סוכה י"ד בפסולת גורן ויקב ואמרו שם כ"כ שיהא צלתה מרובה מחמתה והענין כי כל מעשה עוה"ז ועשרו וטובו הכל מהשמש והוא שאמרו מו"ק כ"ח במזלא תליא מילתא כפי אשר השמש עומדת במזלות והוא ידוע לחרו"זים ולכן כתבה התורה באספך שלא תימשך אחר עוה"ז תעשה סוכה בפסולת גורן ויקב שכל סעודה הוא על הלחם והיין כמש"כ קהלת י' לשחוק עושים לחם ויין ואמרו שלא תהנה מתם אלא

גשר רופף והוא יודע שהוא רופף ויודע שנמצא בסכנה גדולה ועובר עליו וסומך ובוטח על ה' הוא נקרא בעל בטחון אבל מי שחושב שהגשר איתן ועובר עליו זה לא שייך למדת הבטחון כלל וה' עוזר לאדם כפי מדת הבטחון בו כדכתיב כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו כפי הבשם קדשו בטחנו כך הבו ישמח לבנו ועוד כתיב יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך כפי היחלנו לך כך יהי חסדך ה' עלינו וכמו כן ביום הדין שבריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמוות מי לא נפקד כהיום הזה אם אנו חרדים כדבעי מאימת הדין ואז שמים אנחנו את בטחונינו בחדס ה' זה נקרא בטחון ואז מתקיים הפסוק ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו והוא מלך עוזר ומושיע ומגן וזהו כוונת הירושלמי הנ"ל שכלל ישראל בטוחים שיעשה להם נס שיש להם חרדת הדין כדבעי ובטוחים בה' ואז ה' יעזור להם כפי מדת הבטחון והביא את דברי ר' שלמה אבן גבירול בפיוטיו כתר מלכות' אלקי אם עוני גדול מה תעשה לשמך הגדול ואם לא אוחיל לרחמך מי יחוס עלי חוץ ממך לכן אם תקטלני לך אייחל ואם תבקש לעוני אברח ממך אליך ותכסה מחמתך בצלך ומבואר שכשיש פחד מיום הדין ובורחים מה' גם כן מתקרבים אליו דאף שיש פחד מיום הדין ובורחים אבל שמים הבטחון בה' ומתקרבים לה' ומב' קשים הצלה מה' אבל אם אין חרדים כדבעי אז הוא בגדר שוטה אינו מרגיש {שבת יג} ואין זה שייך למדת הבטחון ואין על מה לבטוח שה' יעזור ויעשה נס וסיים מרן הגר"ז וא"כ במה אהיה בטוח והנה בספר לקט רשימות של ר' נתן מאיר וואכטפויגל זצוק"ל המשגיח דשיבת לייקווד מבאר את הענין של הסוכה דאיתא בגמ' ב"מ פ"ה דההוא עגלא דהו קא ממטו ל' לשחיטה אזל תליא לריש' בכנפי' דרבי וקא בכי אמר ל' זיל לך נוצרת אמרי הואיל ולא קא מרחם ליתו עלי' יסורין והקשה המשגיח מה הטענה על רבי הא קי"ל סוף בהמה לשחיטה [ברכות יז] וכי כל השוחט בהמה נידון ליסורים ותיירן שאע"פ שכל בהמה עומדת לשחיטה ואין טענה על מי ששוחט בהמה מ"מ אם העגל בורח ובא בצל כנפיו ומבקש ממך רחמים להציל אותו מדת הרחמים מחייבת לשמור אותו בצלך ולא לזרוק אותו ולפ"ז ביאר המשגיח הענין של הסוכה שהוא צילא דמהימנותא כדאיתא בחז"ל והיינו לחסות בצל ה' ומי שזוכה לחסות בצלו של ה' זוכה לרחמים מיוחדים אע"פ שאינו ראוי להם על פי דין וזהו הענין של הסוכה שאנו באים לחסות בצילה בצל ה' ומבקשים רחמים ואע"פ שג' זר עלינו משהו מדת הרחמים מחייבת לשמור אותנו בצל כנפיו כי אתה ה' מחסי ועל פי זה מבואר כל הענין היטב שאחרי הימים הנוראים ר"ה ויום הכפורים ימי הדין שאנו מפחדים מפני אימת הדין ורוצים לברוח אבל שמים אנחנו בטחונינו בה' שרק הוא יכול לעזור לנו ובורחים אליו ומתקרבים אליו נכנסים אנו לתוך הסוכה שהוא צילא דמהימנותא צל ה' ומבקשים אנו הצלה מה' לרחם עלינו ובזה שאנו בורחים לתוך הסוכה אנו מראים הבטחון שיש לנו בה' ואז כפי הבטחון כך ה' עוזר לנו ולא עוד אלא שמי שבא לחסות בצל כנפיו של ה' זוכה לרחמים מיוחדים אף שאינו ראוי להם על פי דין ומדת הרחמים מחייבת לשמור אותו בצל כנפיו ולפי הדברים הנ"ל ולפי הדברים הנ"ל יובנו היטב דברי הגר"א זצוק"ל בקול אליהו פרשת אמור על המשנה בסוכה דף כח ירדו גשמים וכו' משלו משל למה הדבר דומה לעבד שבא למזוג בוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו ופירש רש"י ושפך לו קיתון של מים על פניו וכו' וזה לשון הגר"א ויש לדקדק מדוע

שאלות ותשובות

(מהגרי"ש אלישיב זצוק"ל)

אגוד בסוכה

שאלתי לרבנו: מה שהולך ומתישב בסוכה לאגוד הד' מי-נים 'בערב סוכות', האם צריך דוקא בסוכה. והשיב יש מנהג כזה (ערב חג הסוכות תשס"ה).

אמר ה'יהי רצון' שאומרים בשעה שאוגדים את הלולב - הגדפס בכמה סדורים. ואחר שסיים ה'יהי רצון', תמה רבנו על הנאמר שם: 'ותתן לי זכות שאאגוד אותם בבית מקדשך במהרה בימינו אמן', ע"כ, מה הענין לאגוד בבית המקדש? אפשר הרי לאגוד בבית, ולבוא אחר כך לבית המקדש. (ערב חג הסוכות תשס"ה).

התפלה שהתפלל רבנו בשעת אגוד הלולב בערב חג הסוכות

יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלוקי אבותי, שיתקשרו על ידי אגודת לולב זה הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה. ועל ידי שלושה הדסים שהם כנגד שלושה אבות אברהם יצחק ויעקב, ועל ידי שני בדי ערבות שהם כנגד משה ואהרן, ועל ידי לולב ואת-רוג שהם כנגד יוסף ודוד, יתקשרו ארבע אותיות של שמך הגדול והקדוש, ועל ידי שלושה הדסים אות יו"ד של שמך הגדול, ועל ידי שני בדי ערבות מלוי ה"א של שמך הגדול, ועל ידי הלולב מלוי וי"ו של שמך הגדול, ועל ידי האתרוג מלוי ה"א אחרונה של שמך הגדול. ומשם תשפיע לעבדך (פלוני בן פלוני) אמתך חיים טובים שעולה כמנין 'הדס' וכמנין 'לולב' עם שתי המלות, ותתן לי זרע כשר וחכם וצדיק שעולה כמנין 'ערבה' עם הכולל, ותתן לי לב טוב וכשר להבין תורה שעולה כמנין 'אתרוג' עם הכולל, ותתן לי זכות שאאגוד אותם בבית מקדש במהרה בימינו, אמן.

(עובדות והנהגות)

התחתנה איתו שהוא יהיה ת"ח והוא עוסק הרבה בחסד והולך לחולים ולכא' אי"ז תפקידו והלכו לשאול את בעל הלשם ואמר להם שבאותו תפקיד בעבודת ה' שהוא מרגיש את הסיפוק הרב ביותר זהו תפקידו כשר' אריה ענה לו שאמנם הוא מאוד אוהב ללמוד אך את הסיפוק הגדול ביותר הוא חש כשהוא עוסק בגמילות חסדים אמר לו בעל הלשם שזהו כנראה התפקיד שהועיד לך ה' ובע"ה בניך וחתניך יהיו גדולי תורה ואכן כך היה והיינו שדבר שאדם עושה והוא שמח בזה סימן שזה התפקיד שלו וכע"ז הבאנו על מרן הגראי"ל זצ"ל שמעשה בבחור בן שמונה עשרה שרצה ללמוד לבדו בבית מדרש והרגיש שכך תהיה עלייתו בתורה ואמנם רבני הישיבה ואביו לא הסכימו שיעזוב את הישיבה וסוכם שרבנו יכריע בזה ובאו יחד לרבנו ובתחילה אמר לו מבואר בגמ' מכות י' א' חרב אל הבדים ונואלו ולא עוד אלא

בפסולת ותפרוש מעושר עוה"ז רק תשב בצל שלא תחת השמש ותהיה תורתך קבע ומלאכתך ארעי וזהו צלתה מרובה מחמתה ולפי"ז מבואר דסוכה נחשבת כצל תורה דע' ברבנו בחיי בספר כד הקמח ערך סוכה וציינו המקו"ח לחו"י בסי תרל"ט שכל ענין-ני הסוכה רומזים לתורה צל סוכה צל תורה שלוש דפנות כנגד תורה נביאים וכתובים וגובה עשרה כנגד עשרת הדיברות ואורך ורוחב שבעה כנגד שבעה חכמות חלל הסוכה שבעים טפחים כנגד שבעים חכמות כנראה כוונתו לדופן נשים פטורות מסוכה נשים פטורות מתלמוד תורה מצות סוכה יומם ולילה והגית בו יומם ולילה וכן כתב בבאר היטב לב' והתורה מתחיל בב' וכיון דסוכה מרמז לתורה מש"ה שיעור גבהה כ' דהיינו ק"כ טפחים כנגד ג"פ מ' יום שניתנה בו תורה ושני חייו של משה רבנו ע"ה ורחבה שבעה כנגד שבעה רקיעים עיי"ש ולהנ"ל הביאור דהרי מיעוט עוה"ז מביא ממילא לריבוי תורה וכדכ' התוס' כתובות קד א דאמרין במדרש עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו וניחא דזהו אחר קבלת לוחות שניות שהיה ביוה"כ ששם נאמר דין יגיעה א"כ ממעט את העוה"ז וממילא יתמלא שמחה.

[באור פנין]

זמן שמחתינו

הנה ימי הסוכות נחשבים כזמן שמחתינו ויש להבין כיצד שמחים ואמאי דוקא ימים אלו נקראים זמן שמחתינו והנה כל הקללות של פר' כי תבוא נאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלוךך בשמחה וכבר כתב הרמב"ם פ"ח מלולב הט"ו השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן עבודה גדולה היא וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר דברים כ"ח תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב ואאמו"ר הגאון שליט"א הביא ששמעתי מאדם שחקר אודות הרבי מקלוזניבורג שהיה בתקופת השואה וחקר אצל אנשים שהיו סביב האדמו"ר ושמע מכולם שהיה האדמו"ר אומר בכל עת לסובביו תחת אשר לא עבדת את ה' אלוךך בשמחה ומשום שעלינו להיות באושר ובשמחה הגדולה ביותר כאשר אנו עובדים את ה' וסיפר הנכד של החפץ חיים הרב ר' הירש"ל זקס זללה"ה שבידוע בזקנתו היה הח"ח מתבודד ועושה חשבון הנפש עם עצמו ובחולשת זקנתו כבר היה פחות מסתתר בהתבודדותו והיה עושה שוב ושוב חשבון מה כל זכויותיו בעולם ועל מה ייתבע בב"ד של מעלה ושמעוהו שחושש מאוד שמה שיכריע לכף חובה זה ענין השמחה בעבודת הבורא והיה אומר לעצמו אמנם עשית מצוות אבל איפה היתה השמחה של מצוה למה לא ראו שאתה הכי מאושר בעולם' כי על זה כל התוכחה הנוראה ואחר כך שמעוהו מתעודד ומחזק עצמו ואומר אבל אתה עדיין חי ויכול לתקן וכמובן שזה היה לפי דרגתו שהיה מסופר על החפץ חיים שפעם נסע עם עגלון לבית המרחץ ביום ו' ובסוף הנסיעה הוא שילם לו את הכסף והתמלא שמחה עצומה שזכה לקיים מצוות ביומו תתן שכרו ויש להבין אמאי אי השמחה גורם למצב כזה שהוא נענש בעונש חמור כל כך ונראה דהנה מתי האדם שמח בדרך כלל ונראה שאדם שמח שהוא מלא את תפקידו מתוקה שנת העובד ומצאנו ב' נביאים בסגנון א' דהנה היה פעם דין תורה של ר' אריה לוי עם אשתו שאשתו טענה שהיא

יועץ ערך שמחה שמקבל שכרו בעולם הזה והחיד"א בספר יוסף תהלות על תהילים לז ד מביאו ומפרש בזה הפסוק והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך תתענג על ה' שיהיה לך שמחה ותענוג בקיום מצוות ה' בשכר זה ויתן לך משאלות לבך בעוה"ז דעל השמחה משלם השי"ת שכר בעוה"ז עוד ביאר החיד"א בס' חומת אנך עה"פ אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד גבור בארץ יהיה הון ועושר בביתו תהילים קי"ב דאין ספק דהחפץ במצות ובפרט דכתיב מאד הוא שמח שמחה גדולה ואז אוכל בעולם הזה השמחה שישמח ולזה אמר גבור בארץ וכו' הון ועושר בביתו שהם טובות העולם הזה על השמחה שהוא שמח שזו שכרה בעוה"ז עוד ביאר החיד"א דברי הגמ' בברכות ח א גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים הנהנה מיגיעו הוא ששמח מאד בעשיית כי בשכר השמחה הוא אוכל בעוה"ז והקדקד קיימת לעוה"ב והרי זה משובח היינו יותר מירא שמים דהיינו שמקיים המצות בפשיטות דאילו ביר"ש כתיב אשרי איש ירא וגו' ובנהנה מיגיעו כתיב יגיע כפיו כי תאכל אשריו וטוב לך אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב וכבר גילה רבינו האר"י זצ"ל כי כל מה שזכה בידעתו הנפלאה היה בעבור מה שהיה שמח מאד בעשיית מצוה ועסק התורה וזוכה לקבל פני שכינה ע"כ ספר לב דוד פרק י"ד אות ג' והראוני לדברי הנתיבות בס' אמת ליעקב שם שכ

שמטפשינ ועוד אמר לו וכי אתה חושב שאתה כמו החזו"א שלמד לבד ובגמ' גיטין סה א מבואר שאדם מוכר בנכסי אביו רק מגיל עשרים זאת אומרת שלהחלטה חשובה כזאת צריך גיל עשרים אמנם לאחר שראה רבנו שאין הבחור חפץ לקבל דבריו וכנראה הרגיש שהבחור ישבר אם לא יאפשר לו זאת אמר לו רבנו אני מסכים בתנאי שתהיה שמח בלימוד. כי לימוד התורה צריך להיות בשמחה ואם אינך שמח בלימוד אתה חוזר לשיבה ובשפת האידיש אמר לרבני הישיבה אתם תראו שיחזור בעוד תקופה ובאמת כך היה שהלך ללמוד לבד במשך שלשה חודשים והכל היה בסדר אולם הבחור טען שהוא מרגיש שאינו שמח בלימודו והרי אמר לו רבנו שאם אינו שמח יחזור לשיבה וכך היה שחזר לשיבה והיום הוא ת"ח גדול ב"ה ואחר שזכינו להבין שהשמחה מגיעה לאדם במה שהוא מרגיש שזה מתאים לו ומקיים את תפקידו והנה אם נתבונן הרי תפקיד שלנו בעולם זה להיות עבדי ה' ולקיים מצותיו וא"כ מוטל עלינו לשמוח בכל מצוה שאנחנו עושים שהרי בזה אנו ממלאים את התפקיד שלנו בעולם ואלא מה שאנו לא שמחים במצוות אז אנו כביכול מראים שזה לא התפקיד שלנו בעולם רק התפקיד שלנו זה להנות בעוה"ב ולזה אמר לנו כך לא תקבלו עולם הזה תראו מה הוא עוה"ב עולם התלאות אבל אדם ששמח במצוות כותב הפלא

ריתחא דאורייתא

שתיית מים חוץ לסוכה

כשהיו במינסק בשעת מלחמה"ע הראשונה היה אחד שראה את מרן הגרי"ז זצ"ל שותה חוץ לסוכה אע"פ שהיה באמצע סעודה, והעיר לו שבמשנה ברורה מחמיר בזה, ומרן הגרי"ז זצ"ל שמע וצעק למרן להמשיך לשתות. סיפר לי אחד שמרן הגרי"ז זצ"ל הלך פעם עם הגרי"ז מלצר זצ"ל בסוכות, והגרי"ז לא רצה לשתות חוץ לסוכה משום מש"כ השו"ע (סי' תרלט סק"ב) דהמחמיר שלא לשתות חוץ לסוכה תבא עליו ברכה. ואמר מרן שלא לשתות כלל ולשתות חוץ לסוכה שניהם שוין דבשניהם אינו שותה בסוכה, וממילא אין נפק"מ לשתות או לא לשתות.

בענין הוצאת אתרוגים לחו"ל בשביעית

הנה במסכת שביעית (פ"ו מ"ה) איתא אין מוציאין שמן שריפה ופירות שביעית מהארץ לחוצה לארץ. הנה ה' פולמוס גדול לגבי האתרוגים שהיו מביאים כל השנים מאר"י לחו"ל, האם מותר להביאם לחו"ל בשביעית, וה' כמה עצות ואופנים אין להביאם לחו"ל באופן המותר, וכמדומה דיש עצה בזה המובאת בשם רבי יהושע לייב די-סקין זצ"ל, והיה עוד עצה אחרת שעשו שלא קנו הסוחרים את האתרוגים מהגויים שמכרו את האתרוגים רק לאחר שהוציאום לחו"ל, דאז נמצא שהגוי הוציא ושוב ליכא איסור. והעצה זו היה נוגע בזמנם שלא היו פרדסים של יהודים באר"י אלא האתרוגים היו מפרדסים של גויים בכפרים, ואף כשאנו הגענו לכאן היה כן, שהיה אתרוגים משכם, ומאום אל פחם, וקעברע, כנראה לעיל בענין אתרוגים (אלו).

והנה בימים עברו לא היו מצויים אתרוגים, ולא ה' אתרוג לכאור"א, אבל רבי הערש לייב זצ"ל ורבי רפאל שפירא זצ"ל כן השיגו אתרוגים לעצמם, לרבי הערש לייב ה' אתרוג מאר"י ולרבי רפאל ממרוקו, ומרן הגרי"ז זצ"ל לא היה לו אתרוג ונהג לקחת את האתרוגים שלהם במתנה על מנת להחזיר ולצאת בו ידי חובתו, ובשנת מוצאי שביעית לא הלך מרן הגרי"ז לרבי הערש לייב ליטול את האתרוג שלו כ"א אל רבי רפאל. וכשראה רבי הערש לייב שמרן הגרי"ז לא בא, שלח לקרוא לו ושאל אותו מדוע אינך רוצה ליטול את האתרוג שלי בשנה זו, וענה לו הגרי"ז אל תתמהו כי שנה זו היא מוצאי שביעית והוא חושש אולי זה עתה מגיע זמן הביעור, כי בזמנם לא היו בקיאים בזמן הביעור של אתרוגים מתי הוא. והנה כשהלך מרן הגרי"ז לישון לפנות בוקר הגיע אליו שליח מרבי הערש לייב לקרוא לו שיקום ויבוא לביתו. כשהגיע לביתו של רבי הערש לייב ראה אותו יושב עם הרבה ספרים סביבו, והיינו שרבי הערש לייב לא הלך לישון אלא היה עוסק בסוגיות אלו כדי להוכיח מתי הוא זמן הביעור של אתרוגים באר"י, ואחר שמצא רא"י קרא למרן הגרי"ז שיבוא אליו. כשהתחיל רבי הערש לייב להרצות לפניו את הדברים ראה מרן הגרי"ז בש-עונו שכבר לפנות בוקר, ולכך הלך אל הפניה והתחיל לברך ברכת התורה, וכשרבי הערש לייב ראה את זה 'האט ער גע-קרעכצט', ואמר מה, הוא עדיין לא אמר ברכות התורה. אחר שגמר מרן הגרי"ז את הברכות פנה לשמוע את דברי רבי הערש לייב ואת ראייתו, אולם בחריפותו סתר על אתר את הוכחתו. וראיתי מובא שמיד אחר הסוכות ציוה רבי הערש לייב שיעשו מהאתרוג מרקחת ולאכלו תיכף כי לאחר מכן כבר חשש שמא הגיע זמן הביעור.

(אמרי מרן ר"מ הלוי)

שהעובד מראה יש לו רק שכר בעוה"ז ולא לעולם הבא וכך משמעות דברי הרמב"ם פ"ט מתשובה ה"א והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמתה תמיד שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כגון שובע ושלוש ורובי כסף וזהב כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנוכח לחיי העולם הבא וכן הוא אומר בתורה אחר שהבטיח בטובות העולם הזה וצדקה תהיה לנו וגו' וכן הודיענו בתורה שאם נעזוב התורה מדעת ונע- סוק בהבלי הזמן כענין שנאמר וישמן ישורון ויבעט שדיין האמת יסיר מן העוזבים כל טובות העולם הזה שהן חזקו ידיהם לבעוט ומביא עליהם כל הרעות המונעים אותן מלקנות העולם הבא כדי שיאבדו ברשעים הוא שכתוב בתורה תחת אשר לא עבדת את ה' וגו' ועבדת את אויבך אשר ישלחנו ה' בך נמצא פירוש כל אותן הברכות והקללות על דרך זו כלומר אם עבדתם את ה' בשמחה ושמרתם דרכו משפיע לכם הברכות האלו ומרחיק הקללות מכם עד שתהיו פנויים להתחכם בתורה ולעסוק בה כדי שתזכו לחיי העולם הבא וייתב לך לעולם שכולו טוב ותאריך ימים לעולם שכולו ארוך וכו' ובהמשך כתב כלומר אם עבדתם את ה' בשמחה ושמרתם דרכו משפיע לכם הברכות האלו ונמצאתם זוכין לשני עולמות עכ"ד הרמב"ם והיינו שאם מקימים בשמחה את המצות זוכים לשכר למיעוט טרדות בעוה"ז והסבר הוא פשוט שהרי הגר"ס אמר למה אפשר לקבל שכר בעוה"ז ולא ירד לו מהשכר בעולם הבא משל לאדם שנכנס למסעדה וכולם משלמים מחיר גדול והוא רואה שהעובדים אוכלים מה שהם רוצים ומסבירים לי שמי שעובד במסעדה לא משלם על מה שאוכל כך בעוה"ז מי שעובד את ה' הוא מקבל שכר כמו שהוא מהעובדים במסעדה ואי"ז מוריד לו מהשכר בעולם הבא וא"כ כשאנו שמחים במצוות ה' ובעבודת ה' אנו מראים שזה התפקיד שלנו בעולם וא"כ אם זה תפקידנו אז מגיע לנו שמחה לכל השנה כולה ומגיע גם כל עניני הגשמיות ולכן דוקא בחג הסוכות אחרי שקבלנו מלכות ה' ברה"ה ויה"כ עכשיו אנו מראים את השמחה בעבודת שלנו לה' ואז זוכים לכל השפע של החג ודבר חדש כתב החזו"א בקובץ אגרות ח"ב צ"ג ראוי לעשות החסד בשמחה כמו שעושה סוכה וכשמוע קול שופר ושאר מצוות ועיקר עשיית מצוה הוא שמח- תה שזכינו לכך והנה בגמ' הלשון אדם גדול הוא ושמח במצות למה אדם ששמח במצות נהפך להיות אדם גדול ולדברנו מבואר היטב שאם הוא שמח במצות סימן שהוא מרגיש שהמצות זה התפקיד שלו בעולם וא"כ זה מראה על מהותו שהוא אדם גדול ודבר נפלא מצינו במש"ח ויקרא פ"ג בזה"ל עוד יש לומר דהכ- וונה של לימוד בלילה הוא שלומד בעת אופל לא לכבוד רק בסתר בצנעה בעת הדחק והלומד על מנת להתכבד או לעשות רב או להשלים את נפשו הוא כזורע ואחרי כן כשבא לעת הת- עליות נעשה כקוצר וזה הזורעים בדמעה ברינה יקצורו תהלים קכו ה נאמר על כל מפעלות האדם אם לא בא עדיין התכלית נעשה כזורע לאיזה פעולה ואין זה שעת רינה אבל העוסק בתו- רה במסתרים ולבלי לאיזה תכלית רק התקשרותו לתורה הוא התכלית אם כן השכר שלו הוא משיג בעת עסקו בתורה וזה קומי רוני בלילה שתיתכך בעת הלימוד ירונו מטוב לב כי קשור הוא להשם יתברך מדי עסקו בתורה וטועם נועם התורה האל-

קית ודוק' עכ"ד והיינו שאם המטרה שלו זה להרויח שידע את התורה וכדו' אז השמחה שלו היא רק כשהוא יודע וזוכר אבל אם השמחה שלו הוא מעצם הלימוד הספיקו שלו הוא מעצם זה שהוא לומד אז ודאי שיתמלא שמחה כבר עכשיו וגודל החיוב שמחה במועד מצינו בב"י יור"ד סי' שצ"ב לגבי מי שמתה לו אשתו שצריך לחכות ג' רגלים עד שיא אשה אחרת והביא שם בזה"ל כתב הרא"ש בפרק אלו מגלחין סי' מח זה לשונו ויש שהיו רוצים לומר שאם מתה אשתו קודם ראש השנה שיא אחרת אחר הסוכות דקיימא לן מו"ק כד דראש השנה ויום הכפורים כרגלים ולא מסתבר כלל דהא דהצריכו להמתין שלש רגלים לאו משום תוספת אבלות אלא כדי שתשתכח ותשקע הראשונה מדעתו בשעה שהוא עם השניה כדתניא נדרים כ ולא תתורו אחרי לבבכם במדבר טו לט מכאן אמר רבי נתן לא ישתה אדם בכוס זה ויתן עינו בכוס אחר ואמר רבי אלעזר לא נצרכה אלא לשתי נשיו הילכך צריך הרחקת זמן ואין ראש השנה ויום הכפו- רים כרגלים בדבר זה אלא קבעו הדבר והזמן ברגלים אף על פי שאין הרחקת הזמן שוה בהם מכל מקום שמחת הרגלים מסייעת לשכחה מדעתו עד כאן מבואר שלמרות שהצער אשה מתה אלא לבעלה אבל כוח שמחת המועד להשכיח את הצער ולכן אנו מוצאים גם בסוכות ענין גדול של הידור מצוה וחביב מצות שהנה כתב היעירות דבש ח"ב דרוש ה' לחודש אלול וז"ל וכן כל המצות כולן הם נוחות לעשותן ואפילו בסוכה אמרין במסכת סוכה כה ב המצטער פטור מסוכה כי לא ניתנו המצות לעול רק לטובה ולנחת והנביא צועק עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך ענה בי מיכה ו ג וא"כ יש אדם לשמוח מאד מאד אבל בעוה"ר נהפוך הוא אשר כל המצות עליהם לטורח ומשא וזהו בעוה"ר חולי רע ותכלית הקוץ ממאיר בגלות אשר אין מקיים מצות ה' בשמחה כדכתיב דברים כ"ח מ"ז תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב הלא יש לנו לשמוח על הנס הנפלא שאנו בין האומות וה' נתן לנו חן בעיניהם להניח אותנו שומרים המצוות ובאמת עבירה גוררת עבירה על ידי שאינם שמחים במ- צות כראוי אינם משגיחים ג"כ על המצות שיהיו כראוי וכו' אבל אילו היה בשמחה וחדוה וגיל כראוי מדקדקים היינו בעשייתם בתכלית הדקדוק בכל פרטי דברים כראוי היינו מוסיפים שמחה כי היא מעוררת את הנפש וכמו בשמחה של שטות מעוררת הנפש הבהמית שתנועת הניגון תשמח נפש כאשר שאול שנרפא ממרה שחורה שנגן דוד כן בשמחה של מצוה תעורר נפש השכ- לי חלק אלהי ממעל עכ"ד ומעתה בימים אלו שאנו מרבים בש- מחה במצוות אנו מדקדקים בכל פרט ופרט במצוות ויש דרגה גבוהה יותר ששמחים ביסורים ומוטל עלינו לקבל בשמחה כי הכל מאיתו יתברך . ויש בזה דבר נפלא שסיפר הגאון רבי אב- רהם יצחק ברזל זצ"ל על אביו הגה"צ ר' עזרא ברזל זצ"ל שרבנו הגרא"ל קרא לו עבד ה' לפני שלש שנים שכבו שניהם בבית החולים הוא וידידו הגדול ר' שלום שבדרון ז"ל ושניהם היו במצב קשה מאוד ר"ש ה' במצב עוד יותר קשה והחליטו להפגיש את שני החברים אי מי שראה את הפגישה הזאת את העינים של ר' שלום את העינים העצובות ואת ההתלהבות של אבא ואז אבא צעק לעברו בשארית כוחותיו ר' שלום למלך יש כל מיני חיילים כך הוא אמר יש חיילים שמשתמשים בטנקים ויש המשתמשים במטוסים ויש חיילים של אוניות הם כולם יחד עושים את המל- חמה למלך אנחנו כבר לא יכולים להלחם אבל יש למלך עוד סוג

בגדר נענועי הלולב בהלל

הנה בגדר הנענועים שבלולב השו"ע (סימן תרנ"א סעיף ח') כותב את המקומות ששם צריך לנענע עם הלולב, וכתב "ינענע בשעה שמברך, וכן ינענע בהודו לה' וכו', וכן באנא ה' הושיעה וכו'".

וכתבה משנה ברורה (סקל"ז), "ינענע בשעה שמברך, אפילו נוטל שלא בשעת ההלל מנענע לכל הרוחות, ואף על פי שיחזור ויטלנו בשעת ההלל וכו'".

מבואר בשו"ע ובמשנה ברורה שמלבד הנענועים שצריך לנענע בלולב בשעת ההלל, צריך עוד לנענע בשעת נטילת הלולב, שכשנוטלים את הלולב ומברכים עליו צריך לנענע. יש להסתפק מהו גדר נענועי הלולב בהלל, האם עיקר המצווה של נענועי הלולב הוא בשעת הברכה והנטילה כמו שכתב השו"ע שצריך לנענע בשעה שמברך, אלא שיש עוד הלכה שצריך גם להמשיך ולנענע בשעת ההלל, אבל את עיקר מצוות הנענועים מקיימים מיד בנענועים הראשונים שמנענעים לאחר הברכה. ונענועי הלולב בהלל אינם מעי-קרא מצוות לולב, אלא הם דין נוסף שצריך נענועים בהלל, אבל הנענועים הראשונים שמנענע בשעת הברכה שייכים לעיקר מצוות לולב.

או דלמא דגם הנענועים של ההלל הם בכלל עיקר מצוות לולב, ומצוות לולב הוא נטילת הלולב ונענועו בשעת הברכה וההלל. וכשנוטל לולב ולא מנענע אותו בהלל, חסר חלק עיקרי בקיום מצוות לולב. ואפילו שעצם מצוות נטילה הוא נטילת הלולב, וגם מי שאין לו לולב בהלל ונוטל לולב לפני או אחרי הלל ומנענעו, קיים בזה מצוות לולב, ואפשר גם לברך על זה. מכל מקום לגבי עצם המצווה, השלמות של מצוות לולב נעשה רק כשמשלים את נענועי הלולב בשעת ההלל. שהנענועים הללו הם חלק עיקרי במצווה.

ויש בזה כמה נפקא מינה, ועיקר הנפקא מינה הוא במי שנטל את הלולב ושכח לברך, דהנה השו"ע, (סימן תרנ"א סעיף ח') כתב, "יברך על נטילת לולב ושהחיינו, קודם שיטול האתרוג, כדי שיברך עובר לעשייתו וכו'". וכתב המשנה ברורה (סקל"ו), "ואם שכח לברך קודם לקיחה מברך אחר כך, דהא גם הנענוע הוא מן המצווה".

ובשער הציון (סקל"ב) הוסיף מדברי הפרי מגדים שאם כבר נענע גם כן, אף שאוחז עדיין את הלולב בידו, שוב אין יכול לברך וקדשנו במצוותיו. משום שכבר נגמר קיום המצווה. ואמנם כתב דדעת הגר"א שאפשר לברך אפילו אחר כך. מבואר במשנה ברורה שכיון שצריך לברך על המצווה עובר לעשייתן - לפני קיום המצווה, ממילא אם נטל את הלולב ולא בירך צריך להיות ששוב לא יוכל לברך כיון שכבר קיים את המצווה. אלא שכתב שכל זמן שלא נענע את הלולב עדיין יכול לברך עליה, משום שגם הנענוע הוא מן המצווה, ונחשב הדבר שעדיין לא גמר את קיום המצווה ולכן יכול לברך עליה. אבל אם כבר נענע את הלולב, נגמר קיום מצוות לולב ושוב אי אפשר לברך עליה.

ומעתה יש לדון מה הדין אם לא בירך על הלולב ונטלו ונענע בו, אלא שעדיין לא נענע את הנענועים שבהלל, אם יכול לברך על הלולב, או לא. אם נאמר שהנענועים של הלל אינם שייכים לעיקר מצוות לולב, אלא זה כעין ענין בפני עצמו שצריך לנענע את הלולב בשעת ההלל, אם כן גמר המצווה של הלולב הוא מיד כשגמר לנענע אחרי הברכה, ואם לא בירך עד עתה שוב אינו יכול לברך.

אבל אם כצד השני שהנענועים הם חלק ממצוות לולב, אם כן גם על אלו הנענועים שייכים דברי המשנה ברורה "דהא גם הנענוע הוא מן המצווה", ואם כן אפילו אם כבר נענע בשעת הברכה עדיין אפשר לברך את ברכת הלולב כל זמן שלא נענע בשעת ההלל.

והנה יסוד דבריו של המשנה ברורה שאפשר לברך על הלולב כל זמן שלא נענע בו הם מדברי התוספות בסוכה (דף ל"ט א', ד"ה עובר) שכתב "הואיל והמצווה לא נגמר עדיין לגמרי דבעי ניענוע מברך". אלא שגם בדברי התוספות הללו לא נתפרש כוונתו על איזה נענוע הוא מדבר אם על הנענועים שלאחר הברכה, או אפילו על הנענועים שבהלל.

אבל בתוספות בפסחים (ד' ז' ב', ד"ה בעידנא) כתב לה-דיא את דבריו על הנענועים שבהלל, דאיתא בגמרא לגבי לולב "בעידנא דאגבהה נפיק ביה", והקשה התוספות אם כן איך אפשר לברך על הלולב, הרי תמיד מיד כשמגביהו יצא ידי חובתו, והרי צריך לברך עובר לעשייתו. ותיירץ "ואומר ר"י אע"ג דנפק אכתי עוסק במצווה, שצריך לנענע בקריאת הלל".

מבואר בדברי התוספות שאם נטל את הלולב ולא בירך עליו, יכול עדיין לברך כל זמן שלא נענע בשעת ההלל. ומפורש כצד השני שהנענועים שבהלל הם שייכים לעיקר מצוות לולב, וכל זמן שלא נענע בהלל עדיין לא גמר את קיום מצוות לולב. ולכן פשוט שגם אם כבר נטל את הלולב ונענע בו, אלא שלא נענע בהלל נחשב הדבר שלא גמר את המצווה ויכול עדיין לברך על הלולב.

וכסבא הזו מפורש גם בהגהות מלימוניות (הלכות לולב פרק ז' הלכה ו'), שכתב "אבל רשב"ם אומר שאין לברך קודם שיטלנו דמיחזי כן כי חוכא ואיטלולא, אלא יטלנו והדר יברך והוי שפיר עובר לעשייתו כיון שעיקר מצותו הוא הנענוע בשעת הלל כדאיתא פרק לולב הגזול וכו'".

מפורש גם בדבריו שהנענועים שבהלל שייכים לעיקר מצוות לולב, ואינם מצווה בפני עצמו. ולכן דעת רשב"ם שזמן הברכה הוא בדווקא לאחר הנטילה ולפני הלל, שאפילו שכבר קיים את המצווה בנטילה, מכל מקום את עיקר המצווה שהוא הנענועים שבהלל עדיין לא קיים, ועל כן נחשב הדבר כברכה עובר לעשייתו.

והדברים מפורשים בשו"ע (סימן תרנ"ב סעיף א') שכתב, "מצוות לולב ביום ולא בלילה, וכל היום כשר לנטילת לולב וכו', ומכל מקום זריזים מקדימים למצוות ונוטלים אותו בבוקר, וזמנו הוא משתנן החמה, ועיקר מצוותו בשעת ההלל וכו'". וכתב המשנה ברורה (סקל"ד), "ועיקר מצוותו בשעת ההלל, כדי לנענע 'בהודו והושיעה נא' וכו'".

והשו"ע, והמשנה ברורה מדברים על עיקר מצוות לולב,

נטילת הרבה אתרוגים

הנה יש נהגו אחרי נטילת אתרוג ממין אחד ליטול עוד מהר-בה מינים שונים והנה ידוע דהאדמו"ר מראדזין זצ"ל טען לגבי התכלת שהיו ספיקא דאורייתא היא ולמה לא נחוש עכ"פ בספק לצובעו בתכלת והשיב הגרי"ד מבריסק זצ"ל דאימתי אמרי-נן ספיקא דאורייתא לחומרא רק אם כשיקיים המצוה עכשיו מספק יצא בודאי חיובו אבל כאן גם אם ילבש תכלת מספק לא יצא מידי ספק וכה"ג לא אמרין ספיקא דאורייתא והוכיח כן מגמרא סוף ר"ה עי תשובות והנהגות ח"א סי' כ"ו וא"כ לפי סברא זו אין ענין ליטול עוד סוגים של אתרוגים שהרי תמיד ישאר בספק וצ"ע והנה בעליות אליהו העי וי מובא על הגר"א הנה אני שמעתי טעמו מפני ספק יחוס כהני הזמן לכן פדה עצמו מכמה כהנים ובפרט שמעתי שפדה את עצמו מן הרב ר' מאיר כהן רפאפארט על שהכנהו ראפאפארט היו מוחזקים למיוחסי כהונה ע"ש ולכא' יש להבין אם חשש שזה כהן ספק א"כ מה מועיל שנתן לו אם ישאר בספק אחרי הפדיון וע"כ דחלק על סברא זו ומורנו הגרי"א רפפורט שליט"א ר"ל דאצל הגר"א כנראה היה שראה בקדושתו שנשאר עדיין שאינו פדוי וכל פעם ניסה מחדש לראות אולי כבר יצא מכלל קדושת בכורה

[באור פנין]

של חיילים והם החיילים המשוררים לפניו הם שרים למלך אמר אבא לר' שלום לשיר למלך אנחנו עוד יכולים אנו יכולים להגיד תהילים בא נעשה את זה והעומק בזה הוא שאנו צריכים לדעת ולהבין שהכל זה תפקידים שהקב"ה נותן לנו ובכל שנה ושנה צורת השמחה צריכה להיות בכל המצבים אז מוטל עלינו להת-עלות ולשמוח בזה ולדעת ולהבין שזה צורת העבודה של שנה זו ולשמוח בזה ורבנו הגר"ק מובא בס' יגל יעקב עמ' שצד כתב מכתב מ בזה"ל ונראה לעינינו יש רק להתחזק בתורה וחסד ומע"ש וח"ו לילך בעצבות רק בשמחה ושמחה מגרשת את כל הדינים ודאי רבנו שרז לא אניס ליה מצא מקורו ברוך בחז"ל ובמדרשים אבל ודאי שנזכה בכח השמחה לבטל את כל המגי-פות והצרות ונסיים בדברי רבנו הגר"ח מולוזין בהפרד רבי זונדל מסלאנט מרבנו הגר"ח מולאזין צוה אותו לשמור על שני תמי-דים כהלכתם מחד גיסא שויתי ה' לנגדי תמיד ומאידך גיסא טוב לב משתה תמיד בראשון פתח השולחן ערוך את חיבורו באורח חיים ובפסוק אחרון סיימו הוסיף הגר"א זצ"ל ואמר שאומרים העולם אם אדם בבוקר יקום עם שויתי אז בלילה הוא יסיים את היום אם טוב לב משתה תמיד הוא יקבל שמחה ואושר על עב-דות לה'

[באור פנין]

להפסיק בין ברכת לולב להלל. ושמעתי שמרן הגרי"ז זצ"ל גם דייק בדברי הרמב"ם שהנ-ענועים של הלולב בהלל שייכים לעצם מצוות לולב, ולפי זה אמר שיש להקפיד לגמור את המצווה עם אותו לולב ואתרוג שבירך עליהם, ולנענע בהלל עם הלולב שבירך עליו ולא עם לולב אחר.

והגרי"ז זצ"ל היה מקפיד על זה גם כשהיו לפניו כמה את-רוגים או לולבים, ונענע בכולם, מכל מקום בשעת ההלל נטל את הלולב והאתרוג שהחזיק בשעת הברכה.

ודבר זה מצוי מאוד בבתי כנסיות שהרבה הולכים ליטול ולנענע את הלולב של הרב, שהוא בוודאי יותר מהודר וכשר מהלולב והאתרוג שלהם. וצריך להקפיד שיברך בתחילה על לולבו ינענע, ורק אח"כ ילך לנענע את הלולב של הרב, שאם בתחילה יברך על הלולב של הרב, שאם בתחילה יברך על הלולב של הרב ייצא שבשעת ההלל יקח לולב שלא בירך עליהם.

ויתכן עוד שלפי זה ביום הראשון שיש דין "לכם" בלולב, וצריך שהלולב שמברך עליו יהא שלו, כך יש להקפיד שגם הלולב שמנענע בו בהלל יהא שלו. כיון שהנענועים הללו שייכים לעצם מצוות לולב, אם כן ביום הזה שיש דין לכם במצוות לולב, הדין לכם הולך על כל המצווה, וגם הנענועים שבהלל צריכים להיות בלולב שקנוי לו.

ואם כן מי שאין לו לולב ומבקש מחברו לנענע בלולבו בשעת ההלל, ראוי להדר גם לקנות ממנו את הלולב, בכדי שיקיים את מצוות הלולב כהלכתה שיהא בו דין "לכם" גם בשעת הנענועים שבהלל.

(שלמים בציון)

ובזה כתבו שעיקר מצוות לולב הוא בשעת ההלל, ומבאר המשנה ברורה כדי לנענע בו בהלל. ומבואר להדיא שהנענו-עים שבהלל שייכים לעיקר מצוות לולב.

וברמב"ם גם יש לדייק כן, שכתב (הלכות לולב פרק ז' הלכה ט' י') "משיגיבא ארבעה מינין אלו וכו' יצא, ומצווה כהלכתה שיגיבא וכו' ויוליך ויביא ויעלה ויורדי וינענע הלולב שלשה פעמים בכל רוח ורוח. כיצד מוליך ומנענע וכו', והיכן מוליך ומביא בשעת קריאת ההלל בהודו לה' כי טוב תחלה וסוף, ובאנא ה' הושיעה נא".

והנה הרמב"ם כותב בהלכה הזו את דיני קיום מצוות לולב, ובתוך זה כתב שקיום המצווה מתקיים כאשר נוטלים את הלולב ומנענעים אותו, והיכן מנענעים? בהלל. ולכאורה אם נענועי הלולב בהלל אינם שייכים לעצם מצוות לולב, תמוה מאוד לשם מה הרמב"ם מכניס את ענין נענועי הלולב בהלל למצוות לולב.

אלא מוכח דסובר שנענועי הלולב בהלל, הוא מעיקר מצ-וות נטילת לולב, ושלמות מצוות לולב מתקיים כאשר נוטל את הלולב ומנענע בו בשעת אמירת ההלל.

ונראה לפי זה כיון שהנענועים שבהלל שייכים לעצם מצ-וות לולב, וגמר מצוות לולב נשלם בנענועים שבהלל, אם כן ראוי להסמך את הברכה של הלולב להלל, ולא להפסיק ב-ניהם. כדי שלא יהא הפסק בין הברכה לגמור המצווה.

ובאמת השו"ע בסמ"ח תרמ"ד (סעיף א') כותב, "שחרית אחר חזרת תפילה, נוטלין הלולב ומברכין על נטילת לולב ושהחיינו, וגומרים ההלל וכו'". מבואר בשו"ע שהזמן שראוי לברך על הלולב הוא אחרי שחרית לפני הלל, שאז נוטל את הלולב ומברך עליו ומיד גומר עליו את ההלל. וזהו כמו שנת-באר שצריך לברך על הלולב סמוך לאמירת הלל, שלא ראוי

מה היה השמחה הגדולה בניסוך המים?

נפלא להתבונן שלעם ישראל עיקר הקרבן של חג הסוכות הוא ניסוך המים קרבן הכי זול שיש ואמנם יש עוד קרבנות בחג אבל עיקר הריצוי הוא בניסוך המים אבל על האומות צריך פר שזה הקרבן הכי גדול שיש ורבו הגראי"ל זצ"ל אמר בזה הנה בכל ימות השנה הקריבו קרבנות וברובם יש נסכים אך היו מנסכים יין אבל בסוכות היו מנסכים מים וכתוב ושאתם מים בששון וזה הי' השיא של השמחה בכל החג הי' שמחה אבל את שמחת בית השואבה מציינים במיוחד בילקוט יונה כתוב על יונה הנביא שהי' מעולי רגלים ונכנס לשמחת בית השואבה ושרתה עליו רוח"ק שזה הדרגה הכי גבוהה ובסוכה נג א איתא אמרו עליו על הלל הזקן כשהי' שמח בשמחת בית השואבה הוא אמר אם אני כאן הכל כאן ואם אני כאן מי כאן לא היו נותנים שם לאנשים פשוטים מי רקד ועשה השמחה האנשים הכי גדולים כמו הלל הזקן ובזה עשו יותר משאר דברים בניסוך היין לא עשו דבר מיוחד כמו לניסוך המים והנה אין אנו יודעים את טעמי התורה אבל יתכן עכ"פ לפרש גם בדרך זה דהנה אור זה הדבר הנצרך ביותר בעולם דא"א לחיות בלעדי אור אז יש אור בכל העולם ולאחר האור מים זה הדבר הנצרך ביותר דאדם לא יכול לחיות בלי מים וכן בע"ח וצמחים כל אלו אינם יכולים להתקיים בלי מים וזה הדרגה השניה לאחר אור והנה בדרך כלל עבודת הי' אינו בדברים כ"כ פשוטים וגם בסוכות היו מקריבים פרים אילים כבשים שהם קרבנות גדולים מאוד וכן ניסוך היין אבל מים זה דבר פשוט ואינו עולה ביוקר ואעפ"כ עשו כזה ענין בניסוך המים דאדרבה באו ללמדנו שאין צריך דוקא דבר חשוב דבר שעולה ביוקר אלא גם במים שזה דבר פשוט אפשר לעבוד את הי' וגם לא היו מנסכים הרבה מים אלא ג' לוגין לכן היתה שמחה שא"א לתאר דהדבר הזה מלמד בדברים הכי פשוטים אפשר לעבוד את הי' ונלמד לנצל את כל הכחות שיש בבריאה שזה שייך לו לעבוד בהם את השם ואדם ילמד מזה עד כמה לנצל את כל חייו כל דבר שיש לו לנצל לעבוד את הי' וזה השמחה הגדולה ביותר ונזכה לעבוד את הי' בכל הלב ובכל מה שיש לנו אפי' בדברים הפשוטים וע"י זה נזכה ג"כ לגאולה האמיתית בבא"ס

[אילת השחר מהדורה החדשה פר' אמור]

סוכות לעתיד לבא

בגמ' בע"ז ג' ע"א אמרינן דהגוים באים בטענה להקב"ה שלא נתן להם את התורה נותן להם הקב"ה מצות סוכה מוציא חמה מנרתיקה והם בועטים בה ויוצאים והק' הגרי"פ גולדוסר שליט"א בספרו יצפנני בסוכה עמ' מח אמאי שהקב"ה רוצה להוציא את הנכרים מבתיהם מוציא חמה מנרתיקה ואילו בגמ' בסוכה אמרינן דאם ירדו גשמים בחג סימן קללה הוא לישראל וא"כ למה הקב"ה לא הוריד גשמים על הגוים כדי להוציאם מהסוכה וי"ל לישראל הקב"ה מוריד גשמים בגמ בריש תענית אמרינן ג' מפתחות הם בידו של הקב"ה שהקב"ה מעניש את עם ישראל הוא מעניש בידו להראות את חביבותם אף שהם חוטאים נגדו לעומת זאת אצל אומות העולם הקב"ה מעניש ע"י שליחים ע"י הוצאת השמש מנרתיקה ואאמו"ר הגאון שליט"א ביאר דידוע היסוד של הצפנת פענח פ"ו מסוכה דסוכה שירדו גשמים איננה בכלל סוכה משא"כ במצטער לכן באומות העולם הקב"ה מוציא

חמה דאם היו יורדים גשמים לא היה נקרא שבועטים בסוכה דאיננה סוכה.

[באור פנין]

חג הסוכות - ולא חג הלולב

יש לשאול מדוע נקרא חג הסוכות ולא חג הלולב או חג ארבעת המינים ובספר נחלת צבי ביאר מפני שכתוב חג הסוכות שבעת ימים ומשמעו בלי הפסק כי מצות סוכה נהגת גם בלילה משא"כ שאר מצוות של חג כמו ד' מינים אינן נהגות בלילה ולכן נקרא החג על שם מצות סוכה ולא על שם שאר מצות הנהגות בחג זה כי רק למצות סוכה אין הפסק כל ימי החג עוד מתרצים מפני שמצות הסוכה נהגת מדאורייתא בכל שבעת הימים כדכתוב בסוכות תשבו שבעת ימים לא כן הלולב דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון ורק לפני הי' שבעת ימים עוד נראה לענ"ד לתרץ מפני שבמצות סוכה כל הגוף נמצא בסוכה ולכן היא חשובה יותר מאשר נטילת לולב שאין כל הגוף עושה המצוה רק מנענע בידו עוד נראה לומר מאחר והסוכה זכר לענני כבוד המורים על יוקרה וכבוד לעם ישראל לכן נקרא החג על שם הסוכה

[תפארת המועדים]

אמר ר' יהושע ב"ח כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו [סוכה נג]

יש לדקדק בלשון לא ראינו שינה בעינינו מאימתי רואים שינה בעיניים הרי כשישנים אין העיניים רואות ויש לומר שהרי ידוע שההלולב בטל כישן דמי ואמר רבי יהושע בן חנניא שבשעה שהיינו שמחים בשמחת בית השואבה לא זו בלבד שלא עצמנו עין אלא גם לא הלכנו בטל שהיא כמו שינה שאפשר לראותה בעיניים

[דרשות חתם סופר]

בהא דעתיד הקב"ה להושיב בסוכת עורו של ליויתן

יש לעיין מה הכוונה גבי ליויתן ונראה שליויתן הוא מלך הדגים שבים והוא הכי מסוכן לאדם שכל אדם שנוכל לידיו לא ניצול ודוקא הוא יהי' לעתיד לבוא לשומר על האדם דלעתיד לבוא האדם יהי' על החיות עד כדי כך שמלך החיות ישמור על האדם ומה שאמר ליויתן ולא אמר ארי' דנראה שמלך שבים כוחו יותר כיון שאדם לא יכול לחיות במים וכלל לא יכול להלחם עמו ודוקא הוא שכוחו כל כך גדול על האדם וגובר על האדם הוא יהי' שומר על האדם

[מנחה שלוחה]

סדר לקיחת הד' מינים

כתב השל"ה וזה לשונו כתב האבן שועיב בדרשת סוכות וז"ל ושמעתי שיש לאדם להקדים נטילת האתרוג בשמאל ואח"כ לולב בימין וכשמניחו או נתנו נותן הלולב תחילה ואח"כ האתרוג כענין התפילין וכן הקדים הפסוק פרי עץ הדר כו' וכמ"ש בתפילין והיו לאות על ידך כל זמן שהיו הטוטפות בין עיניך

יהיו שתיים וכן כל זמן שהלולב בימין כו' עכ"ל והמגן אברהם בסי' תרנא ס"ק ח' הביא את זה להלכה וגם הובא בבאר היטב שם וכן הובא בסידור ווילנא לעשות כן ואף שיש חולקים על הלכה זו כמובא בשערי תשובה שם והרוצה לדעת איך לעשות יעשה שאלת חכם מ"מ יש ליתן טעם להלכה זו ולבאר מה הרמז בזה ומה הלימוד שלוקחים מדין זה ואף שדין זה מיוסד על הפסוק שהקדים האתרוג מ"מ יש לבאר טעמו של מקרא ונראה שהביאור הוא על פי המדרש הנ"ל שהאתרוג הוא כנגד הת"ת כנ"ל וכל הקיום של כלל ישראל וכן קיום העולם תלוי בת"ת אבל הקיום של הת"ת אינו תלוי בהם ומשום הכי צריך ליקח האתרוג תחילה שהוא יש לו קיום בפני עצמו אבל אין ליקח הלולב קודם שבלי הת"ת אין להם שום קיום ורק אחרי שיש לו האתרוג בידו אז לוקח הלולב שע"י הת"ת יש קיום לשאר וקודם מסלק הלולב מידו ואח"כ האתרוג שלא שייך לסלק האתרוג קודם שלשאר אין להם קיום לבדם רק ע"י הת"ת ומשום הכי מסלק הלולב קודם ואח"כ האתרוג וזה מה שאיתא בגמ' סנהדרין צט אפיקורוס כגון מאן אמר רב יוסף כגון הני דאמרי מאי אהנו לן רבנן לדידהו קרו לדידהו תנו ופירש רש"י בד"ה מאי אהני לן והם אינן יודעים שעולם מתקיים עליהם וממשיכה הגמ' אמר ליה אביי האי מגלה פנים בתורה נמי הוא דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי ופירש רש"י ד"ה מגלה פנים בתורה הוא שכופר במה שכתוב בתורה ובד"ה אם לא בריתי יומם ולילה וגו' שמהנין לעולם ומקיימין אותו והוא אומר דלא מהני מידי וממשיכה הגמ' אמר רב נחמן בר יצחק מהבא נמי שמע מינה שנאמר ונשאתי לכל המקום בעבורם ופירש רש"י ד"ה מהכא נמי שמעינן שהצדיקים מהנין לאחרים וכתב במשנת רבי אהרן ח"א על תורה ותלמודה במאמר תכלית הבריאה שתהיו עמלים בתורה ב' וזה תוכן דבריו שהתורה היא תכלית הבריאה וכשה' נתן התורה לכלל ישראל זה היה על דעת בן שכלל ישראל כולם יהיו עוסקים רק בתורה ולא בדברים אחרים ויהיו קבועים לגמרי לעבודת ה' במדרגה עליונה של קדושה שזוהי תכלית הבריאה והמכוון בבריאה אבל אחרי חטא העגל כבר זה לא שייך שאי אפשר לכלל ישראל כולם להיות במדרגה זו אבל בהכרח שחלק מהם צריכים להיות עוסקים רק בתורה וקבועים לגמרי בעבודת ה' שזוהי המכוון והתכלית של הבריאה ואז כשכלל ישראל מחובבים רים יחד יש עליה גם לשאר העם שיש להם שייכות לאדם השלם

ואז מתקיים התכלית במקצת גם אצלם על ידי שהם משמשים אותו שהוא מקיים את התכלית של הבריאה וזהו הביאור בדב"ר המדרש הנ"ל ומה הקב"ה עושה להם לאבדן אי אפשר אלא אמר הקב"ה יוקשרו כולם אגודה אחת והן מבפרין אלו על אלו ששאר העם שאינם מקיימים התכלית של הבריאה יש הו"א רח"ל לאבדן וזה אי אפשר אלא יוקשרו כולם אגודה אחת והן מבפרין אלו על אלו שהת"ת מכפרין על השאר כיון דהם באי חדות ביחד ובזה יש עליה לשאר העם שיש להם שייכות לת"ת וגם מקיימים במקצת את תכלית הבריאה שהם משמשים הת"ת וזהו הביאור במה שכתבנו לעיל שלשאר העם כשהם לבדם אין להם קיום שאינם מקיימים תכלית הבריאה ולהת"ת יש קיום שהם מקיימים תכלית הבריאה וע"י יש גם קיום לשאר העם כיון דיש להם שייכות להת"ת שמקיימים את תכלית הבריאה ובזה מתקיימת התכלית במקצת גם אצלם וכן כתב המסילת ישרים בפרק י"ג בביאור מדת הפרישות וז"ל ואם תשאל ותאמר א"כ איפוא שזה דבר מצטרך ומוכרח למה לא גזרו עליו החכמים כמו שגזרו על הסייגות ותקנות שגזרו הנה התשובה מבוארת ופשוטה כי לא גזרו חכמים גזרה אלא א"כ רוב הציבור יכולים לעמוד בה ב"ק עט ב' וגורן רבב מציבור יכולים להיות חסידים אבל די להם שיהיו צדיקים אך השרידים אשר בעם החפצים לזכות לקרבתו ית' ולזכות בזכותם לכל שאר ההמון הנתלה בם להם מגיע לקיים משנת חסידים אשר לא יוכלו לקיים האחרים הם הם סדרי הפרישות האלה כי בזה בחר ה' שכיון שאי אפשר לאומה שתהיה כלה שוה במעלה אחת כי יש בעם מדריגות מדריגות איש לפי שכלו הנה לפחות יחידי סגולה ימצאו אשר יכינו את עצמם הכנה גמורה ועל ידי המוכנים יזכו גם הבלתי מוכנים אל אהבתו יתברך והשראת שכינתו וכענין שדרשו ז"ל בה' מינים שבלולב ויקרא רבה פ' ל' יבואו אלה ויכפרו על אלה ע"כ לשונו וזהו הביאור במדרש הנ"ל שלאבדן אי אפשר שכשהם לבדם יש הו"א חלילה לאבדן אבל זה אי אפשר ומה העצה שיוקשרו כולם אגודה אחת שיהיו כולם באחדות והן מבפרין אלו על אלו שהיחידי סגולה שמקיימים משנת חסידים ומכילים את עצמם הכנה גמורה הם מכפרים על השאר ומזכים להשאר לזכות לאהבתו ית' והשראת שכינתו

[אורות החג]

ריתחא דאורייתא

ברכת לישיב בסוכה במי שיצא ללא היסח הדעת

שהיה לבוש בהם ופשט. אותם מעליו, הפשיטה מעליו הוי מעשה סילוק מקיום המצוה, וכשחוזר ומתעטף או מניח צריך לחזור ולברך (לדעת המחבר). משא"כ בסוכה, שיציאתו לא הוי מעשה סילוק דלא עביד מעשה לפשוט הסוכה מעליו, אלא הוא דבר דממילא, דממילא הוי חוץ לסוכה ונמצא במקום שאין קיום מצות סוכה שם, ולכן אפשר דמודה השו"ע שאינו חוזר ומברך כשחוזר בלא הסיח דעתו.

(מעדני שלמה)

כתב השו"ע (בסי' תרלט ס"ח) שאין מברכין על הסוכה אלא בשעת האכילה, ושאלתי את מרן זצ"ל, מאי שנא ממה שפסק השו"ע לענין טלית (סי' ח' סי"ד) דאם פשט טליתו אפי' היה דעתו לחזור ולהתעטף בו מיד צריך לחזור ולברך כשיחזור ויתעטף בו, וא"כ לכאורה ה"ה בסוכה נמי שיברך על כל כניסה וכניסה אפי' אם יצא ללא היסח הדעת כלל, דסוף סוף ע"י יציאתו הו"ל כפושט את הסוכה מעליו, דומיא דטלית. ואמר מרן, שיש לחלק בין טלית לסוכה, דבטלית וכן בתפילין

וקדשתנו במצוותיך

"אהבת אותנו!"

בתפלת שלוש רגלים אנחנו אומרים: "אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו" - הקדוש ברוך הוא בחר בנו מכל העמים, והוא אוהב אותנו. מהי אהבה?

בכל יהודי ישנה נשמה גבוהה, והנשמה הזאת קיימת בו תמיד, גם אם התנהגותו אינה תואמת את הנשמה הפנימית שלו. הקדוש ברוך הוא בוחן כליות ולב, והוא יודע מה קורה עם כל אחד מאתנו, בפנימיות שלו. אהבה היא הבנה. הקדוש ברוך הוא אוהב אותנו, ולא יחליף אותנו בשום עם. לעולם.

אנחנו אומרים, אפוא, לבורא העולם: הקדוש ברוך הוא, אנחנו מודים לך על ש"בחרתנו", ועל כך שאתה אוהב אותנו ורוצה בנו. אתה רוממתנו מכל הלשונות, נתת לנו תורה וזכית אתנו במצוות. ומאחר ונתת לנו את התורה והמצוות, התקדשנו. המהות שלנו שונה עכשיו, היא רוחנית ומרוממת. ולא רק באופן חד פעמי התקדשנו, אלא שבכל רגע ורגע אנחנו מתקדשים על ידי מצוות שאנחנו עושים, כפי שאנו אומרים: "וקדשתנו במצוותיך". לגויים ישנה טעות אחת גדולה, בין שאר הטעויות שלהם. זו טעות באופן המחשבה, שמובילה אותם לחיים של טעות, שרצו-פים במעשים שליליים.

למה כונתנו?

הגישה של הגויים היא, שבן אדם יכול להיות או מלאך או חמור. מצב של נורמליות - הם לא מכירים ולא מבינים. כיון שכך הכמרים שלהם - באופן רשמי - לא מקימים משפחות, כאילו הם קדושים מכדי לשאת אשה ולהוליד ילדים. הבעיה היא "שמה שהם כן עושים הרבה יותר גרוע ממה שבן אדם ממוצע עושה, ואי אפשר להאריך מפני 'הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו'. מצ-פים מהם להיות מלאך, והם הופכים לחמור. אצלנו, ביהדות, המצב שונה לגמרי.

משה רבנו, מנהיגם של ישראל וגדול הנביאים שבכל הדורות, מקים משפחה. התורה אפילו כותבת לנו את השם של הרבנית ואת שמות הילדים שלו. גם אהרן הכהן מקים משפחה.

נו, מה, בלעם יותר גדול ממה רבנו?!

בלעם מחשיב את עצמו "מלאך", ולא מקים משפחה. ומה התוצאה? - המשפחה שלו זו האתון שלו...

בא הקדוש ברוך הוא ופותח לה את הפה, שתספר לכולם איך נראה אבי אבות הנביאים של אומות העולם, אלו פנים יש לו, רחמנא ליצלן.

בואו ננסה לברר: איך, באמת, אפשר להיות כ"אדם" ולהיות קדושים ומרוממים כמשה רבנו וכאהרן הכהן?

התשובה היא - "אשר קדשנו במצותיו וצונו!" אנחנו עושים מה שהבורא יתברך מצוה. ובין הצווים נכלל - אשר קדשנו במצוותיו וצונו לאכול ולשתות, להקים משפחה...

זהו "וקדשתנו במצוותיך וקרבתנו מלכנו לעבודתך". הבורא יתברך קרב אותנו לעבודתו, ואנחנו עובדים אותו בכל פעולה ובכל מעשה, באכילה ובשתיה, בלינה ובדבור. כך גם אנחנו מקיימים "ושמחת בחגך", אנחנו משמחים את הלב בבשר וביין, מכבדים את החג במטעמים ובבגדים נאים, אך אין זו הוללות אלא התקדשות לשם שמים.

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שהחיינו אם בירך בסוכה אחרת

שאלה: האם מי שאכל בלילה ראשונה בסוכה שאינה שלו וא"כ לא בירך שהחיינו על עשיית סוכתו צריך להדר לבירך שהחיינו על פרי חדש בסוכתו כדי לפטור עשייתה או שמא כל החיוב של שהחיינו הוא רק בעושה סוכה שיאכל שם כזית של חובה?

תשובה: פטר גם סוכתו

ירדו גשמים ונפסקו והקיץ אחרי עלות אם צריך לעלות לסוכה

שאלה: במחבר איתא "ישן וירדו גשמים וכו' ישן בביתו עד עלות ויעור משנתו". ומשמע שאם הקיץ אחרי עלות צריך לעלות לסוכה, האם זה נכון? ואם כן מה הדין אם באופן זה שילך לסוכה לא יצליח להירדם עוד והוא רגיל לישן יותר?

תשובה: אחרי עלות קמים כבר.

(ואם כן אין הדיוק נכון דאורחא דמילתא קט).

(שאלת רב)

שאלה: אם צריך לשתות יין כל יום מימי חוה"מ, איזה יין ומהו שיעורו?

תשובה: מו"ח מרן שליט"א סובר שכל יום צריך לשתות, ורק יין ולא מיץ ענבים, ורק מי שיש לו הנאה מכך, וצריך שיעור רביעית. ושאלתיו ממסכת עירובין (דף מ ע"ב) "מכל מקום כוס בעינן", ופירש רש"י "ושאר יומי לכו"ע לית להו", ואם צריך כל יום יין הרי יש לו? וענה לי שמדובר בזמן ביהמ"ק שאז יצאו יד"ח בקרבנות. אכן לא משמע כן, כי זה שקלא וטריא של אמוראים בזמנם. ולענ"ד אם אין נהנה מיין - יאכל כזית בשר בהמה. אבא זצ"ל היה שותה בחוה"מ כל יום מעט יין.

(דרך שיחה)

ב"משך חכמה" כתוב, שהעבודה המוטלת על האדם היא להמליך את השכל על הרגש, בכל אחד מאתנו יש רגש ושכל, ובהרבה מקרים הרגש מאים להשתלט על השכל ולשבש את התנהלות האדם.

בן אדם אוהב יופי. באופן טבעי בני אדם מתפעלים מיופי, ואולי אפילו משתוקקים לו.

בן אדם אוהב גבורה, אנשים הופכים את בעל הכח ל"מלך הגבורה", אליל הגבורה.

בן אדם אוהב כסף. הוא מעריץ את המיליארדר, בעל ההון, ועושה ממנו "אליל כסף". הוא מתפעל ממנו, מתרגש ממנו.

רגע, בן אדם, למה אתה מתלהב מהכסף שלו? יצא לך משהו

צא מדירת קבע ושב בדירת עראי

מורי ורבותי, במשך השנה האדם מתגשם בדרך כלל, על כך פנים בביתו. הוא אוכל מאכלים טעימים, ואם זה לא מוצא חן בעיניו - הוא כבר נותן לאשתו ביקורת על בישול שלה, ומייעץ לה איך לבשל מהיום והלאה... הילדים רואים את זה, וגם הם מתלוננים על כל דבר שאינו לפי הטעם המשוגע שלהם. אני בבית לא הקפדתי על ילדי כמעט על שום דבר, חוץ מדבר אחד: מאוד הקפדתי אם ילד התלונן על הטעם של האוכל! אמא בישלה הכי טרי ובריא ונקי, ואתה מתלונן על זה?

לדעתי זו הדרך להיות מפונק עולמי ומגושם, בהמה ולא אדם, כמו רוב הילדים שהולכים בדרך הזאת לדאבוננו. האם ההורים אשמים? בודאי שהם אשמים! כל הורה בישראל, כל אבא ואמא כשדפקתם 'אשמו' - על זה דפקתם, שקלקלתם את בניכם ובנותיכם בפינוק של אוכל ושאר דברים שטותיים! ואם תשאלו: "ככה אתה מדבר אלינו באמצע המועד?" - התשובה היא כן! כי יש לנו עוד הושענא רבה שיכולים לחזור בתשובה עד אז, ואני ידיד שלכם ורוצה שתקבלו פתק טוב, אם על מה שעוד לא חזרתם בתשובה ביוה"כ תחזרו כעת.

לכן יסוד היסודות של היהודי הוא: עולם הזה הוא דירה עראית ולא דירת קבע. ויסוד היסודות של הגוי והחילוני הוא: עוה"ז הוא דירת קבע. והנה רובנו מתגשמים במשך השנה, אז מה עשה לנו הקב"ה מרוב חיבה? מכיון שבחודש אלול שיפרנו את מצבנו הרוחני, ובר"ה קיבלנו עול מלכות שמים פעם אחר פעם, ובעש"ת חזרנו בתשובה שלימה לפניו ית', פייסנו אחד את חבריו והתפשרנו עם כל בית ישראל, וביום הכיפורים לא אכלנו ולא שתינו, לא לבשנו נעליים של עור ולא רחצנו, עמדנו על רגלינו ודפקנו על ליבנו פעם אחר פעם, השפלנו את עצמנו, הודינו והתודינו שחטאנו עוינו פשענו, וכך התחברנו שוב לקב"ה! אז מה רוצה עכשיו הקב"ה לעשות בשבילנו? לתת לנו במשך שבעה ימים להרגיש איך שחיים בדירה עראית בעוה"ז, מה שהיינו צריכים להרגיש כל השנה. זה מעין מה שנתן מרוב חביבות לבני"י שיצאו ממצרים קור של ארבעים שנה איך לחיות בדירה עראית כאן באוהלים במדבר שממה, הם היו נעים ונדים ולא ידעו האם הם נשאים כאן עשר שנים או שבן לילה כבר הולכים למקום אחר (עי' רמב"ן במדבר ט, יט). אף פעם הם לא ידעו, וכל רע היו מוכנים שהענן יזוז וכולם זזים מהמקום. איזה חיים היו אלה, הם חיו בעל כרחם בדירה עראית בעוה"ז, איזה

מהמיליארדים שלו, הוא יתן לך שקל או דולר או אירו? לא, הוא לא נותן ולא יתן, כי כגודל עשרו גודל קמצנותו, אבל אנשים מעריצים אותו, נופלים שדודים לפניו. למה? כי הם מעריצים כסף.

אלו רגשות בולטים באדם, אבל יש עוד רגשות. הרבה רגשות. מה עושים? איך משליטים עליהם את השכל, כדי לעבוד עבד דת ה'?

אומר לנו הקדוש ברוך הוא: אתם רוצים שמחה? טוב מאד, חשוב באמת לשמוח. אז הנה, בבקשה, יש לכם "ושמחת בחגך". תוכלו לשמוח גם בהכנסת ספר תורה, ויפה מאד יהיה לכם אם תלכו לשמח חתן, ותשמחו שניכם יחד.

אתם אוהבים יופי? - מצוין, תקנו אתרוג יפה. "התנאה לפניו במצוות". יש לאדם חוש ליופי, וזה נהדר. רק אל תחפש אותו בזבל, תחפש אותו במצוות ותקדש אותו.

על פי זה מבאר ה"אור שמח" את מאמרו של רבי חנניה בן עקשיא, "רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות". הקדוש ברוך הוא נתן לישראל תורה ומצוות רבות, ומעתה את כל הרגשות שלנו אנחנו יכולים וצריכים להכניס במצוות.

יש לך רחמנות - תקים מצות צדקה. מתעורר בך, לעתים, צד של אכזריות - תתאכזר על היצר. תלחם בו.

כל מה שאתה חש ומרגיש, רוצה וצריך - אתה יכול להכניס במצוות. ובעת שאתה עושה את מעשיך מחמת צווי ה', הנך מתקדש.

שני אנשים יכולים לאכול אותו אוכל - אחד מתבהם ואחד מתקדש. אחד אכל בתאוה שווארמה וסטייק, ונעשה עוד יותר מגושם מאשר היה לפני כן. השני - גם הוא אכל בתאבון, אבל הוא אכל כדי שיהיה בריא, שיהיה לו כח לעבוד את ה'. האכילה הזאת אינה מרגשת אותו, היא מקדשת אותו. הוא מקיים בה מצוה. ככל שאדם מכון יותר לשם שמים, הוא מתקדש יותר, עד שיכול אדם להיות כמלאך מאכילה של שווארמה וסטייק... יכול אדם להיות כמלאך ולבנות בית, בעת שהוא מתנהל לפי הוראות בורא העולם, ועושה את מעשיו כדי לעשות את רצון הבורא.

(אריה שאג)

ריתחא דאורייתא

"ארבעת מינין שבלולב, כשם שאין פוחתין מהן - כך אין מוסיפין עליהן. לא מצא אתרוג - לא יביא לא פריש ולא רמון ולא דבר אחר" (סוכה לא).

מובא בסמ"ג, שפעם אחת לא הניחו האומות לקיים מצוות, וצויה לעשות סימנים לכל מצוה. ולכאורה: הלא כאן ראינו מדברי הגמרא שאין לעשות סימן, ואם לא מצא אתרוג - אין לו להביא דבר אחר כסימן לאתרוג?

האדמו"ר בעל "אמרי אמת" מגור אמר על כך תירוצ נפלא: דוקא באתרוג אמרו שאם לא מצא אין לו להביא פרי אחר, שכן התורה לא פירשה איזה "פרי עץ הדר" יש לקחת, אלא שחז"ל אמרו זהו "פרי עץ הדר" האמור בתורה. מעתה, אם יביא פריש או רמון, יטעו בני אדם לומר שאלו הם "פרי עץ הדר" שבתורה, וכדברי הגמרא: "דאתי למיסרך", אבל בשאר מצוות המפורשות בתורה, שאין מקום לטעות בהם - אפשר בשעת הצורך לעשות סימנים!

(אמרי אמת)

חינוך שהם קיבלו!

ולא זו בלבד, אלא מצווים עלינו שאנחנו נבנה את הבית בעצמנו. "אבל אני לא ידוע איך לבנות דבר כזה, אני בונה בית לך-קסוס עם פאר יוקרה, אני לא יכול לבנות דירה עראית כמו שעתה השונמית לאלישע המסכן הזה, עלית קיר קטנה עם מיטה כסא שולחן ומנורה, אוי ואבוי, בושה לגור בדבר כזה, אני לא יכול לבנות את זה, אם אתה תבנה לי אולי אני אהיה מוכן לשבת!" - אבל אנחנו מצווים לעשות את הסוכה בעצמנו ולשבת בה, זה חינוך להיות ללא גג המגן מגשם ומשאר הדברים המתרחשים בעולם, וזה גלות כשיוצאים מהבית ומשנים מקום.

היום בבוקר קמתי מהשינה בסוכה, וברגע הראשון הייתי מטושטש ולא הבנתי היכן אני נמצא, האם אני בארץ ישראל או בארה"ב, האם זה בוקר או צהריים? כזה מבולבל הייתי, הסתכלתי למעלה וראיתי שזה לא תקרה - אבל את השאר עוד לא הבנתי... ומתוך הבלבול הזה צריכים להתחזק לעבודת הבורא.

אני מייעץ בהלצה למי שהולך לחפש שידוך לבנו: "אל תגיד לשדכן את כל היחס שלך!" - "למה לא? אנחנו באמת מיוחסים עם כמה דורות של רבנים!" - "אני מתכוין לדבר אחר. הרי היו לך סבא, ואבא של אבא של סבא, והם גרו באהלים כמו בדואים במדבר. אברהם אבינו ישב באהל, וכן יצחק ויעקב, ואם תגלה את זה אולי לא ירצו להשתדך איתך... איזו בושה, סבא שלך גר באוהל, אני לא אשתדך איתך! רק אל תגיד לי שגם סבא שלי גר באוהל..." אבל האבות הקדושים אכן גרו באהלים ולא התביישו בזה, היה להם נח לגור באהלים בעוה"ז, ולזה באתי הלילה להסביר לכם מדוע נתנו לנו מצווה כזאת.

דוד המלך אומר: "אחת שאלתי מעם ה' אותה אבקש". מה זה 'שאלתי' ומה זה 'אבקש'? ישנם פירושים עמוקים בזה, אבל אני הקטן תמיד אוהב להוסיף פירוש קל שנותן לי לי תועלת: "אחת שאלתי מאת ה'" - ומה עשית אח"כ? - "הלכתי לישון..." האם זה נקרא ששאלת? אבל אם "אותה אבקש", התחזקתי במרץ רב להשיג את הדבר שהתפללתי עליו, זאת 'שאלה' צודקת, אתה גם 'מבקש' וגם פועל להשיג את זה.

ומהי הבקשה? "שבתי בבית ה' כל ימי חיי". איך זה יתכן, הרי אתה צריך לאכול וללכת לישון, אתה לא יכול להיות בבית ה' כל ימי חייך, אז איך מבקש דוד המלך את זה? יתכן לומר בדרך דרוש, שדוד המלך רצה להיות תמיד בבית ה'. נכון שכשהוא מתפלל הוא בבית ה', וכשהוא עוסק בתורה בבית המדרש הוא בבית ה', אבל הוא רצה שגם בביתו הוא ירגיש שהוא בבית ה', דהיינו להרגיש שהוא לא קשור לגשמיות כי זו דירה עראית, והחמירות הגשמית לא נוגעת ללבו. כמה שנותנין לו לאכול זה מספיק לו, איזה מיני תבשילים זה לא נוגע לו, אם המיטה שלו רכה או לא זה לא איכפת לו, כי הוא חי חיים ארעיים בתוך ביתו. למה? כי הוא קשור לתורה ומצוות ולרוחניות, וכך הוא נמצא תמיד בבית ה'!

את זה רצו ללמדנו בחג הסוכות. אנחנו נשארים שבעת ימים בסוכה כי זה בית ה', אין לנו את כל הנוחיות ואנחנו ששים ושמחים על זה ושמחים בחלקנו, ואת זה נתנו לנו בסוכות. לכן בא יצר הרע ואומר: "צא מן הסוכה ותסתובב ברחובות, תלך לטיולים, תדבר דברים בטלים, תבטל את הזמן בחינם רק אל תשב בסוכה!".

ריתחא דאורייתא

אדם שמצטער מהסוכה האם כשיכול לעשות פעולות שלא יהא מצטער יש לו חיוב לעשות כן?

יש לחקור אדם שמצטער מהסוכה האם כשיכול לעשות פעולות שלא יהא מצטער יש לו חיוב לעשות כן או דילמא אין לו חיוב לעשות פעולות להיפטר מהצער. הנה בשו"ת מהר"ח אור זרוע סימן קצ"ד הקשה על הא דאמרין בגמ' כ"ה ב' א"ר אבא בר זבדא חתן והשושבינים פטורין מן הסוכה, ופריך הגמ' וליעבד חופה בסוכה, ומתוך הגמ' אמר רבא גזרה משום צער חתן, דסוכה אינה מרווחת וחתן בעי מקום מרווח לכנוס כל בני החופה, וקשה יעשה סוכה מרווחת בחדר שעושה בו חופה ומאי טעמא פטור. ועוד הקשה: מהא דאמרין התם בגמ' כ"ו ע"מ א' רבא שרא ליה לרב אחא ברד-לא למגני לחוץ לסוכה משום סירחא דהורצאה, פירוש קרקע לבנה שהיו מטיחין בה רצפה של סוכה משום נוי והיתה מס-רחת, ל"א עפר שקורין בלעז ארזאל שמדובקת בגופה של ערבה ומצטער מחמת סוכה הוי, רבא לטעמיה דאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה, וקשה ללישנא קמא לא יטיח רצפת הסוכה באותה קרקע לבנה ואם כבר הטיח יסיר או יעשה לעצמו סוכה אחרת דקיימא לן כחכמים סוכה כ"ז ע"מ ב' דאמרו עושין סוכה בחולו של מועד, ודוחק לומר שדווקא

ביו"ט שרא ליה ולא בחול המועד. ומתוך בשו"ת מהר"ח אור זרוע: התורה לא חייבה לעשות סוכה לרוחב כל בני החופה ושיהא נוח לחולה לישן כמו בבית, שהרי מגרנך ומיקבך כתיב דהינו פסולת גורן ויקב התירה התורה ולא הוצרך לעשות באופן שהוא רחב. וכן כתב הגאון רבי שלמה זלמן אוירבעך זצ"ל וז"ל והנה יש לדון בעיקר פטור זה של מצטער מיתור-שים וכדומה דהנה הא דאינו מחויב באותו זמן שהוא מצטער בסוכה זו לבנות סוכה אחרת, אף שהרי כל רגע ורגע משבעת הימים יש עליו מצות עשה של ישיבת סוכה, נראה דהוא משום דכיון שבנה את סוכתו באופן שהיא ראויה לשבת ימים תו לא מחייבין ליה לבנות אחרת אם נתחדש לה בה צער שלא ידע ממנו בשעת בנייתה. ומקשה: אבל אכתי צריך עיון בפטור של צינה דלמה לא יתחייב מדינא להכניס תנור וכדומה כדי שיוכל לישן שם. ומתוך: דכלל הוא דכל שפטור ופקעה ממנו חובת הישיבה תו לא צריך לחפש טעם דקי איך ישוב להתחייב. וכן בשו"ת מועדים וזמנים חלק ח' השמטות לחלק ב' כתב ליישב: הא דקימ"ל דמצטער מחמת הקור פטור מן הסוכה, וקשה הרי יכול ליישב ולישון בה ע"י חימום, אלא כיון דחזינן שהתורה התירה לסכך בפסולת גורן ויקב, ואין צורך לפעולות אלו ודי בצורת עראי, וא"כ יש לומר דהוא הדין שאינו חייב לתקן חימום חשמלי לדירת עראי, ויש גדולים שנהגו להכניס חימום לסוכה כל ימי החג: כך היה נוהג הגר"ח הלוי זצ"ל.

[תורת המעדנים]

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: אם שני אנשים לקחו ביחד את הלולב ואתרוג, אם יצאו שניהם יד"ח, או לקיחת שנים לא מהני ולא יצאו עד דרך אחד לבדו לוקח אותם?
תשובה: צ"ע.

בשור"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' שע"ב) כתב בזה"ל, ע"ד אשר נסתפק באם אחד נותן לולבו לאחר במתנה והנוטל אוחזו בידו והנותן מחזיק בו למעלה אם יצא בו המקבל, נראה דלא יצא בו מתרי טעמי, אחד דביום א' בעינן קנין וכל עוד שלא נטלו לגמרי המקבל והנותן אחזו בידו עדיין לא נחשב קנין, וזה תליא בדין אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו כמ"ש בחו"מ סי' קצ"ח, רק אף גם אם הי' תחלה כולו בידו רק בשעת קיום המצוה אחז בו הנותן הוא או אחר נמי לא יצא, והדבר פשוט ממ"ש בשבת צ"א בפלוגתא דעשאוהו שנים עיי"ש, ואנן קיי"ל בזה יכול זה יכול ועשאוהו ב' פטורין זה א"י וזה א"י עשאוהו שנים חיב כ"א חטאת וזה יכול זה א"י היכול חייב והשני פטור דהוי מסייע ואין בו ממש, א"כ ה"נ אם כ"א החזיק בענין שמידו לבדו בלתי אחיזת חברו נמי לא הי' נופל בידו אז נחשב שנים שעשאוהו ואנן בעינן ולקחתם שיהי' לקיחה לכ"א ואחד ולא בשנים יחד, ואם המחזיק בו למעלה לא הי' תופסו בחזקה בענין שלולי החזקת המקבל הי' נופל מידו אז יצא בו המקבל דהוי זה יכול זה א"י והוי מסייע ואין בו ממש ויצא בו המקבל, ולא מבעיא ביום א' דלא יצא בו דבעינן לקיחה תמה רק אף גם ביום שני דל"ב לקיחה תמה מ"מ בעינן שיהי' הנוטל אחד ולא ב' גם בעינן שיהי' רובו קיים ולא חתיכת אתרוג כמ"ש האחרונים, ולכך אם מחזיקין שנים לא יצא כלל, עכ"ל.

(הליכות חיים)

כי שבעת הרועים שבעה אבות האומה באים כאורחים בחג הסוכות. ובאמת צריכים להבין למה באים האשפיזין אלינו דוקא בחג הסוכות ולא בחג אחר בפסח או בשבועות.

אולם אם מתבוננים קצת אנו מוצאים את התשובה - בנוהג שבעולם אם מישהו מזמין אורח לבוא ולסעוד אצלו ודאי שצריכים להשתדל להכין מבעוד מועד ארוחה מכובדת כדי שתהא כפי כבודו של האורח המזומן, ולא רק הארוחה צריכה להיות לפי כבודו של האורח אלא שצריכים להכין את הדירה שתהא נקיה ומסודרת וגם השולחן יהיה ערוך כהוגן" שאם לא כן הרי זה זל-זול בכבוד האורח שמזמינים אותו לא עשו שום הכנות הראויות לעשות.

וכמו כן בכל ימות השנה מי יעיז להזמין לביתו את שבעת הרועים, כי מי יכול לומר שביתו מוכן ומזומן בקדושה וטהרה הראוי לקבלת אורחים חשובים כאלו, ועל כן בכל ימות השנה אין אומרים עולו אושפיזין עילאין כי חושש אולי אין ביתו מוכן כהוגן כראוי לכבוד אורחים חשובים אלו, אבל בחג הסוכות שהסוכה שורה עליה קדושה, ואף סוכתו של אדם פשוט הוקצה למצוותו וסוכת החג אסורה בהנאה אחרת מחמת קדושתו, לכן דוקא בחג

והנה לאחר הפסוק אחת שאלתי וכו' בא פסוק כי יצפני בסוכה וכו', והגאון (מובא בביאור בנו רבי אברהם על תהילים, במחזור הגר"א לימים נוראים) אומר שמדובר כאן על מצות סוכה. הרי ביקשת "שבתי בבית ה' כל ימי חיי", וכמו שדורשים בהגדה של פסח "למען תזכור את יום צאתך ממצרים כל ימי חייך" - לרבות הלילות, אז מכיון שביקשת לשבת בבית ה' גם בימים וגם בלילות, לכן ארבעה ימים לאחר יוה"כ אני נותן לך מצוות ישיבת סוכה, שבה תשב בבית ה' גם בימים וגם בלילות.

אתה הולך לישון ונרדם וישן - וכל רגע אתה מקיים מצווה! האם יש עוד מצוה כזאת שאפשר לקיים בשינה? אתה נמצא בדירה ארעית, בתוך ה'קורס' של הקב"ה להיות בבחינת 'אהל צדיקים' ולא 'בית רשעים', כי עוה"ז אצלך אינו בבחינת דירת קבע אלא דירה ארעית.

והנה הפסוק אומר במשלי (פרק כז פסוק ח): "כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו". מפרש הגאון שזהו משל: ישנה ציפור שנודדת מן קינה כי משהו גזל לה את הקן והיא נעה ונדה ולא מוצאת מנוח לכף רגלה, וכן ישנו איש שנודד ממקומו. למשל אם הוא נסע לו בדרך מדברית להגיע לבית מלון ונתקע באמצע הלילה, ואף משאית או מכונית לא עוברת שם, וכל הלילה הוא בלי קורת גג ובלי אוכל ומפוחד מחיות המדבר.

והנמשל הוא התפילה והתורה. התפילה היא 'קן' שהוא דירה לשעה, והתורה היא 'בית' קבוע לכל היום. "כצפור נודדת מן קנה" - זה אדם שרגיל להתפלל כהוגן כל יום, הוא מתעמק ומכוין בתפילה ולא מוציא את עיניו מהסידור להציץ אנה ואנה, זה הבית שלו לשעת התפילה. "איש נודד ממקומו" - מדבר על התורה, על איש שלומד ויגע בתורה שעות רבות בכל יום. ואם יום אחד לא היתה לו את האפשרות ללמוד ולהתפלל כי הוא היה טרוד באיזה עסק, הוא מרגיש בסוף היום כנודד ממקומו וכחבית ריקה לגמרי: "איזה יום גרוע היה לי, לא הייתי 'בבית' שלי! התפילה היא דירה ארעית לשעה, התורה היא דירת קבע שלי כל היום, ולא היו לי את שתי הדירות האלה - אז אני כציפור הנודדת וכאיש הנודד, כזאת הרגשה רעה יש לי!". אם יש לך הרגשה כזאת - זה סימן טוב!

(שיח שלמה)

שמחת בית השואבה

המהרי"ל דיסקין זצ"ל הי' עושה שמחת בית השואבה בביתו והיו מרקדים שם, והי' אומר להם כאפ אריין לרקוד בשנה זו דל-שנה הבא אפשר וועט מען גיט צולאזן (לשנה הבאה אולי כבר לא יתנו לרקוד), [והיינו משום דברי הרמב"ם (לולב פ"ח ה"ד) דשבבית המקדש לא היו עושין אותה אלא גדולי חכמי ישראל].

שמעתי שבולאזין היו עושים שמחת בית השואבה, והנצי"ב והגר"ח היו רוקדים על השולחנות, ובבריסק מרן זצ"ל לא היה הולך לשמחת בית השואבה אף שהיו שם גדולי העיר, ואף בשמחת תורה היה הולך רק להקפה אחת ואח"כ הלך וישב לו בחדר (הקפות שניות בא בכלל מהספרדים והחסידים למדו מהם)

(אמרי מן ר"מ הלוי)

האשפיזין באים בחג הסוכות דוקא

הנה בשעת הכניסה לסוכה אומרים, עולו אושפיזין עילאין, הכנסו אורחים עילאין אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף דוד

הסוכות מזמינים את האשפיזין עילאין לתוך הסוכה, כי בימי החג אף סוכתו של אדם פשוט שורה עליה קדושה וראוי לקבל האשפיזין עילאין קדישין.

(להורות נתן)

מבאר דברי המהר"ל ז"ל בא שלא נצטוונו לעשות סוכה של ו' או ז' דפנות דומיא דענני כבוד * טעם שבאים שבעה אושפיזין בסוכה

בשו"ע או"ח (סי' תרכ"ה) בסוכות תשבו שבעת ימים למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל הם ענני הכבוד שהקיפם לבל יכם שרב ושמש. והב"ח שם הקשה בשם הרא"ם (פ' בהעלותך י' ל"ד דלמה לא צויתה שיעשו דפנות בסוכה אחד למעלה ואחד למטה וארבע מארבע רוחות דומיא דענני כבוד שהיו מארבע רוחות, וכפירש"י (פ' בהעלותך שם) וענן ה' עליהם יומם, שבעה עננים כתובים במסעיהם, ארבעה מארבע רוחות, ואחד למעלה ואחד למטה, ואחד לפניהם מן-מיך את הגבוה ומגביה את הנמוך והורג נחשים ועקרבים עכ"ל. ותירץ מהר"ל בגור אריה בהעלותך שם, כי הענן היה מן השמים, ובין שהיה מלמעלה בין שהיה מן הצד הכל הוא נחשב למעלה, תדע דהא כתיב ועננך עומד עליהם (בהעלותך י"ד י"ד), כי כולם עליהם נקרא, וכמו שהשמים שמקיף את העולם גם מלמטה, ואעפ"כ נקרא למעלה (וכנאמר בשמים ממעל), לכן אין מצות סוכה רק למעלה ולא למטה. והכונה דכתבו תוס' (סוכה ב.) דענין קר סוכה הוא על שם הסכך עיין שם, והוא מלמעלה, והיינו דכיון דענני הכבוד בא מלמעלה מתייחס הכל למעלה.

ויבואר יותר על פי דאיתא (שבת לא): דסותר בשבת אינו חייב אלא כשהוא על מנת לבנות במקומו, ופריך מכדי כל המלאכות ממשכן ילפינן והתם סותר על מנת לבנות שלא במקומו הוא, א"ל שאני התם כיון דכתיב על פי ה' יחנו, כסותר על מנת לבנות במקומו דמי. וצריך ביאור. ושמעתי לפרש בשם הג"ר חיים שמואלוויץ ז"ל, משל למי שנוסע מעיר למקום אחר, הנה כשהתרחק מהלך יום אחד אז הוא אומר שכבר התרחק מהעיר עשר פרסאות והתקרב אל עיר חפצו עשר פרסאות, אבל כשת-נוק מונח בחיק אמו ואמו מוליכתו מעיר לעיר, הנה לגבי התנוק אין נפקא מינה אם הוא נמצא רחוק מעיר פלונית או קרוב לה, כי תמיד הוא נמצא בחיק אמו, ומה לו הכא ומה לו התם. וכמו כן אילו היו ישראל נוסעים במדבר על דעת עצמם אם כן ודאי שכל מקום חנייתם היה נחשב שינוי מקום, אבל מכיון שנסעו רק על פי ה' אם כן מה נפקא מינה היכן הם נמצאים, דגם כשנסעו ממקום למקום לא הוי שינוי מקום, דתמיד הם נמצאים בחיקו של הקב"ה, וכי היכי דאיתא בי גזא דרחמנא איתא.

ובאמת יש לסברא זו מקור בהלכה, דהא קיימא לן דהיוצא חוץ לתחום בשבת אין לו אלא ארבע אמות, אולם מבואר בר"ה (כג): דחכמה הבאה לילך והבא להציל מן הגייס - וכן כל היוצא ברשות - יש להם אלפים אמה לכל רוח כאנשי העיר, וביאר הרב המגיד (פכ"ז משבת ה"ט) שכיון שהלכו ברשות הרי המקום שהגיע אליו כאילו קנה בו שביתה בין השמשות עיין שם. והביאור, דאיסור תחומין הוא משום דכתיב (בשלח ט"ז כ"ט) אל יצא איש ממקומו, אבל אם הוא יוצא ברשות על פי ציווי המקום אם כן אין זה נחשב כיציאה ממקומו, דתמיד הוא במקומו של הקב"ה. ועיין שו"ת להורות נתן (ח"ד סי' ל"ו). והוא כענין על פי ה' יחנו

ריתחא דאורייתא

"כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" (ויקרא כג, מב)

הרשב"ם מפרש בזה הלשון: "אפילו אותן שיש להם בתים, ישבו בסוכות". ותמהו עליו רבים, וכי היה עולה על הדעת לומר שמי שאין לו בית חייב בסוכה, ומי שיש לו בית יפטור מסוכה? יישוב נחמד יישוב הגאון רבי שמעון פאללאק זצ"ל בשו"ת שם משמעון (או"ח סי' כ"ז) שמכיון שאמרו (סוכה כו,א) שהעוסק במצוה פטור מן המצוה ואין לנו עוסק במצוה יותר ממי שדר בבית עם מזוזה שהיא מצות עשה השוה בכל, וא"כ איך יעזוב את מצות מזוזה בשביל מצות סוכה שאינה שוה בכל ויתבטלו על ידה ממצות מזוזה כיון שסוכת החג הרי פטורה ממזוזה. וביותר - שאף ביתו יפטור ממזוזה, מכיון שמזוזה היא חובת הדר, א"כ בשעה שיוצא מביתו לסוכתו נפטור הבית ממזוזה שהרי בשעת ימי החג נעשה הבית עראי (ולא עדיף ממי שיוצא לדרך שביתו נפטור ממזוזה, יעויין בשדי חמד מערכת מ' כלל קכ"ז) וע"ז קמ"ל ש"כל האזרח בישראל ישבו בסוכות", ואף מי שיש לו בית מחוייב על כל פנים לישב בסוכה. והוסיף שם חידוש גדול, שבאמת לאותן השיטות ב"שדי חמד" שמי שיוצא לדרך מחוייב אח"כ כשחוזר לביתו לקבוע את המזוזה מחדש משום תעשה ולא מן העשוי, היה מן הראוי גם כשחוזר מהסוכה לביתו לקבוע מחדש את המזוזה בביתו.

וסיים "והוא דבר חדש ומחודש שלא נתעורר עליו עוד שום אדם עד הנה". ויעוי"ש עוד ישוב, שמכיון שמהיום הראשון של חג הסוכות מתחיל חשבון עוונות, וזמן חתימת הדין הוא לאחר חג הסוכות, היה הו"א שתכלית מצות הסוכה היא בכדי להסתיר את האדם בימים הללו מהמשטינים והמקטרגים [כמו שמצינו בזהר הקדוש פר' ויקהל לענין הכנסת נח לתיבה במבול, שהיה זה כדי להסתירו ולהטמינו ממלאכי הדין] וממילא מי שיש לו בית שבלאו הכי הוא נסתר מאימת הדין, הו"א שאינו צריך לשבת בסוכה, וע"ז בא הכתוב לומר "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות", דהיינו שאף מי שיש לו בית מחוייב לישב בסוכה משום ש"בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים".

והוסיף, שזהו הטעם שאנו אומרים הלל אף ביו"ט הראשון של סוכות אף שהוא ראשון לחשבון עוונות משום שכיון שאנו יושבים אז בסוכה יש לנו מגן ומחסה, ומשא"כ בר"ה וביום הכיפורים שאין לנו סוכה למסתור, אז אין אומרים הלל.

(סוכות היוצרים)

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

זקן או חולה לענין שינה בסוכה

נשאלה שאלה בזקן או חולה שאם ישן בסוכה יצטרך לעשות צרכיו בסוכה, אם בכה"ג נימא שלא ישן כלל בסוכה.

תשובה: ישן בסוכה, ומה שאסור לעשות דבר בזוי בסוכה - אז יהיה אנוס. ואף שבשעת עשיית ביזוי בסוכה לאו סוכה היא, מ"מ לאחר שגומר חוזרת הסוכה למקומה.

שאלה: האם גם בכה"ג שאנוס הוא לעשות דבר ביזוי בסוכה פקעה כשרות הסוכה.

תשובה: אין זה שייך לאיסור, אלא מציאות הוא, ורוב פוסקים לא ס"ל כן.

"בסוכות תשבו"

שאלה: כתב המ"ב (סי' תרלט סקט"ז) "ויכוין בשעת ברכתו לישב בסוכה" על האכילה ועל הישיבה שאחר זה". וצ"ע דהרי הוא יושב בשעת אכילה עצמה ולמה צריך לישב זמן מה אחר כך?

תשובה: דברנו ע"ז כמה פעמים ויש לומר דהרי מה שיושב בעת האכילה אינו משום שרוצה הישיבה, ורק שכך נוח יותר לאכול, וצריך שתהיה הישיבה בשביל עצמה.

ראשו ורובו בסוכה.

שאלה: יש מי שטען שראשו ורובו בסוכה הוא לכתחילה, שאל"כ איך יושבים בסוכה ורגלי תחת השלחן..

תשובה: בכל גווני של "רוב", אין זה לכתחילה, כגון רוב כוס בד' כוסות שכתב המ"ב (סי' תע"ב ס"ט) שלכתחילה צריך כולו, וה"נ כן. ורגלי תחת השולחן שאני, כיון שכך הוא צורת הישיבה נחשב כולו בסוכה..

(דרך שיחה)

ברכה באתרוגים, בלא שתצטרך לטפל בזה כלל וכלל".

ואכן כך היה, כמעט ולא השקעתי בעצים כלל, ובכל שנה יצאו הרבה אתרוגים יפים ומהודרים.

וגם החזון איש בעצמו בשנים האחרונות שלו היה קונה אתרוג מהאתרוגים הללו, ומברך עליהם".

הברכה נמשכה שנים רבות, ובכל שנה היו הרבה נהנים מהאתרוגים הללו. אח"כ במשך השנים באו אנשים ונטעו הרבה עצים אחרים מהאתרוגים הללו, ומאז שכבר לא היה צורך בברכה שבעץ הזה, נתמעט גידול האתרוגים מהעץ שבחצר ביתו של הגרמ"ל זצ"ל.

והוסיף וסיפר עוד, שהמקור של האתרוג שהביא החזון איש את הגרעינים שלו היה מעץ שמצא בצפת באיזה מקום נידח ולא מיושב.

דכמקומו דמי.

וזה מה שכתב המהר"ל דענני הכבוד אף שהקיפוהו לששה רוחות מכל מקום נחשב הכל למעלה, דכיון שישראל היו ברשותו של הקב"ה אם כן מה לי מטה ומה לי לצדדין או למעלה, הכל נחשב למעלה שהוא ברשותו של הקב"ה.

ומכאן יש להעיר על מה שכתב בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' שס"ג) דגם קרקע סוכה הוי בגדר סוכה עיין שם, ונפקא מינה שאם סותר הסוכה אסור ליהנות מקרקעו דנאסר למצותו, ולדב-רי גור אריה דליכא דין סוכה למטה צריך עיון. ויש לחלק.

ויש לומר דזהו הטעם שבאים בסוכה שבעה אושפיזין, שהם כנגד שבעה עננים שהם לכבודם של ישראל, כמו כן באים שבעה רועים לכבוד ישראל.

גם יש לומר מה שאין עושין סוכה של ארבע דפנות ואחד מלמטה ואחד מלמעלה - דבאמת מצות סוכה אינה זכר על העבר גרידא ולהודות על חסדי השי"ת שעשה לנו בשעת יציאת מצרים שעשה לנו סוכה של ענני הכבוד, אלא שהסוכה באה ללמד שאנו מוגנים תמיד בצלא דמהימנותא והקב"ה שומר עלינו תמיד, וענני הכבוד הוא דבר המנשך, דעל ידי שנכנסים בסוכה שהיא מצוה הרי זה מגין עלינו, וכמו שאמרו (סוטה כא.) דמצוה בעידנא עסיק ביה מיגני ומצלי, ועל כן עושין סוכה של שלש דפנות שהוא פרוץ ואף על פי כן יוצאים לסוכה, ומראים לכל שאין מתייראין משום אויב כי המצוה מגני ומצלי, ואילו היו עושין סוכה של ארבע דפנות ולמעלה ולמטה הרי זה הגנה טובה בגשמיות ואינו ניכר שהקב"ה מגין עלינו על ידי המצוה - ועל כן עושין סוכה של שלש דפנות שבדרך הטבע אינו מגין, רק המצוה מגינה על ישראל, ומראים שענני הכבוד שעשה לנו הקב"ה בשעת יציאת מצרים הוא דבר נמשך, והשי"ת שומר עלינו גם עכשיו ולתמיד.

(להורות נתן)

ברכת ה' באתרוגים ובערבות

כתב המשנה ברורה בסימן תרמ"ח (סקס"ה), "אתרוג המורכב הסכימו הפוסקים שהוא פוסל דלא מקרי אתרוג כלל וכו'. אמנם בסימן ר"ז מפקפק החתם סופר מאוד בענין הסימנים אחרי שלא נזכרו בש"ס, ודעתו דלמעשה אין לסמוך על סימנים כלל להקל ודין של אתרוגים כדין עוף טהור דנאכל במסורת, דהיינו שאותו המקום יהיה מוחזק מימים קדמונים שאתרוגיהם אינם מורכבים וכו'".

הנה היום יש בשוק הרבה אתרוגים שידועים כאתרוגי חזון איש, שגידולם מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל בחצר ביתו, על פי הוראת מרן החזון איש.

ושמעתי ממרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל את המעשה של השת-לשלות נטיעת העצים, וכך סיפר, "באחת מהשנים הגעתי לבית החזון איש אחרי חג הסוכות, והחזון איש הוציא מהארון שבביתו מעטפה ובתוכה היו גרעינים מהאתרוג שלו שבירך עליו בחג הסוכות. ואמר לי, "קח את הגרעינים הללו וטע אותם בחצר ביתך".

אמרתי לו, איך אוכל לגדל אתרוגים, הרי בכדי שייצאו אתרוגים טובים ומהודרים צריך לטפל בהם הרבה, ואיני יודע כיצד לטפל בזה.

ענה החזון איש ואמר: "הקב"ה יכול במשב רוח אחד לתת

ושאל את החזון, איך הוא יודע בבירור שעץ הזה אינו מורכב. הרי אין לו מסורת על העץ הזה.

ענה החזון איש, "שהעץ הזה יש לו דין של מסורת, שאותו מקום שנמצא העץ הוא מוחזק לאינו מורכב, שאף אחד לא היה מרכיב שם עץ לאתרוגים.

הגאון רבי אברהם הורביץ זצ"ל, בספרו "אורחות רבנו" (חלק א' עמוד שס"ו אות י"ח) מספר, "בחצירי שתלתי עץ ערבה מהודר, שהבאתי במיוחד ממוצא בשנת תשי"ד, מו"ר (מרחק בעל הקהלות יעקב זצ"ל) היה נוטל ממנו כל השנים למצווה, וכן חל-קתי ממנו בחינם לכל המבקש. חצירי גבלה עם חצרו של פוקר, והעץ עמד לא רחוק מהגדר, עינו הייתה צרה ביהודים שנוטלים ערבות למצווה. מהעשה? חפר בור מחצירו אל תחת העץ ושפך נפט לתוכו כדי שהעץ ימות. כשמו"ר ביקר בביתו סיפרתי לו על כך, מו"ר יצא לראות, ואמר: "עץ זה שמזכה הרבה יהודים במצוות יגדל יותר טוב עם הנפט וכאשר יענו אותו כן יפרוץ", וכך הוי, מה ששפך יותר נפט העץ גדל יותר, והתפשט מאוד וגבה עד שעלה למעלה מגג ביתי והיו צריכים לקטוף את הערבות מהגג, והיה שפע עצום של ערבות, כך זה נמשך כמה שנים עד שעברתי דירה".

(שלמים מציון)

והיית אך שמח לרבות לילי יו"ט האחרון

וביאור דברי הזוהר דבשנת השמיטה יש שמחה למעלה

בחג הסוכות נאמר (ראה ט"ז י"ד) ושמחת בחגך. וצריך ביאור, הלא כל החגים חייבים בשמחה, וכמבואר ברמב"ם (פ"ו מו"ט הי"ז) וכן ברמב"ם (פ"ח מלולב הי"ב), ואם כן אמאי נאמרה מפורש בתורה מצות השמחה דוקא בחג הסוכות. גם צריך ביאור אמרם (סוכה מח): והיית אך שמח (ראה ט"ז י"ו לרבות לילי יו"ט אחרון לשמחה. מה ענין לילי יו"ט אחרון.

ונראה על פי מה דאיתא בזהר הקדוש (פ' שלח קע"א ע"ב) דבשנת השמיטה יש שמחה למעלה (והובא בס' כף החיים הלכות ראש השנה ס' תקפ"א אות ע"ה). וצריך ביאור מה ענין השמחה דוקא בשנת השמיטה. ונראה לפרש על פי המסופר בה"ק ר' זושא ז"ל שהיה עני מחוסר לחם, ופעם אחת בא אליו קרובו לבקרו ומצא את אשתו ובני ביתו יושבים ובוכים על רעבונם, ושאל היכן נמצא בעלה הר"ר זושא, והשיבה שהוא נמצא בבית המדרש, וכשהלך הקרוב אחריו לבית המדרש מצא את הר"ר זושא שמח וטוב לה, ושאלו לשמחה מה זו עושה הלא אשתו ואני ביתו בוכים מרעב ואלו הוא שרוי בשמחה, והשיב הרב הקדוש, כי אשתו ובני ביתו סומכים ומצפים שהוא יפרנסם והוא עני מחוסר כל ואם כן בדין הוא שיבכו, אבל אני סומך ובוטח בהקב"ה שהוא יפרנסני ואני סומך ובטוח שלא יעזבני ולא יטשני ועל כן אני שמח.

ומבואר מזה, כי האדם הסומך על כחו ועוצם ידו שהוא יפרנסו הרי הוא עצב, כי שוא תשועת אדם, אבל מי ששם בה' מבטחו כי הוא יכלכלנו ויפרנסנו הרי הוא שמח, כי הקב"ה הוא כל יכול ואין מעצור בידו להושיעו והיפלא מהד' דבר. ולכן בכל ששת השנים

ריתחא דאורייתא

"ולקחתכם לכם ביום הראשון פרי עץ הדור כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אליהם שבעת ימים" (ויקרא כג, מ)

בשנות מלחמת העולם הראשונה כשנפגש מרן הגר"ח זצ"ל עם מרן החזו"א זצ"ל במינסק, ודנו ביניהם אם חייבים לנסוע לעיר אחרת כדי להשיג אתרוג. באותה תקופה לא היה למרן הגר"ח כסף לקנות אתרוג, הגיעו הדברים למרן החזו"א שהיה לו אתרוג נקי ומהודר, והחליט לנסוע לסוכות למינסק כדי שמרן הגר"ח יוכל לברך על האתרוג שלו.

מרן הגר"ח כשראה את האתרוג שמח מאד, אבל לקח משקפת ועיין היטב שמא נראה איזה פגם כל שהוא, ומרן החזו"א תמה מה צריך משקפת והלא אם לא נראה לעין זהו הידור, ומרן הגר"ח הסכים עמו הלה, והוסיף דנראה לו דיש עכ"פ איזה הידור שהאתרוג תמים כפשוטו, ואין בו שום מום כלל אפילו במשקפת, לכן הסתכל שמא הקב"ה זיכהו לכך.

וכן הביא מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בספרו "אגרות משה" וז"ל: "ומה שכתר"ה דן להקל באם הרופאים רואים תגובות בעלעקטריק ראדיאגרם לומר שאינו כלום ונחשב מת אם אך הפסיק לנשום, ודימה זה למה שמותרין לאכול כל הדברים שנתחמצו אף שידוע שמתחמצים ע"י תולעים שרואים אותם במיקרוסקופ, מפני שהתורה לא אסרה אלא תולעים ושקצים ורמשים שנראו לעינים כדשמע מפי זקנו הגאון ר' שמחה זעליג זצ"ל אשר כן אמר הגאון ר' חיים הלוי מברסק זצ"ל, ובעצם לא היה צריך להביא מדברים שנתחמצו דהא כל האויר מלא משקצים ורמזים כאלו, ובכל נשימה ונשימה בולע האדם כמה אלפים ואולי מיליונים מהם ובהכרח שאינם בכלל השקצים ורמשים שנאסרו בתורה.

וכן דימה למה שזקנו הגר"ש ז"ל אמר שאין להתחשב במראות דמים עם מיקרוסקופ, וכן לא ברבוע של תפילין ופגימת סכין לשחיטה וכדומה, שג"כ הוא דין ברור ופשוט שלא שייך להסתפק כלל, ואף אנחנו קטני קטנים ידענו זה לדבר פשוט שא"צ לפנים. כי לא הוזכר זה בגמ' וכל הדורות הכשרים הגאונים והצדיקים והחסידים לא השתמשו במיקרוסקופ, וברור שהם קיימו כל דיני התורה ולא נכשלו בשום דבר אף באונס.

אך הביא שם את דעתו של מרן הגר"ש זצ"ל שאינו סובר כן גבי ריבוע של תפילין.

(נתיבות רבותיו)

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שכח לברך לישב בסוכה לפני שתיית כוס קידוש

מו"ר שליט"א שכח לברך לישב בסוכה לפני שתיית כוס הקידוש, והזכירוהו, ובירך מיד לאחר ששתה. ונשאל, כי הרי כל הטעם שמברך קודם כיון שאסור לאכול קודם קידוש הוי התחלת הסעודה, א"כ כיון שכבר שטה אחר הקידוש ראוי יותר לברכה בסעודה לאחר המוציא. והשיב דכיון שזה התחלת הסעודה כבר נתחייב בברכת לישב.

שאלה: במ"ב (סי' תרמג סק"ט) כתב שחלוק קידוש דלילה מביום, וביום יש מחלוקות בזה, והרי גם ביום א"א לו לאכול קודם, ומ"ש מבלילה).

תשובה: בלילה אוכלים סעודה, וא"א לאכול קודם קידוש, ואילו ביום, לולי דעת הגר"א, א"צ אכילת פת, ויכול לאכול כזית מזונות, שא"צ לקידוש השיעור של סוכה. ואמנם אין חילוק בדין הסעודה בין יום ללילה, אבל המנהג למעשה שביום יש הרבה שאוכלים סעודה גמורה אח"כ, ובלילה אוכלים מיד.

בשנה אחרת טעה מו"ר שליט"א ולא בירך לישב בסוכה בקידוש, ואח"כ בהמוציא הקדים ברכת לישב לברכת המוציא, והסביר, כי אף שברכת המוציא קודם, מ"מ כאן שכבר נתחייב קודם בברכת לישב, צריך להקדים ברכת לישב להמוציא.

(דרך שיחה)

עיה ל"ה י' ששון ושמחה ישיגו, אמר ליה שמחה לששון אנא עדיפנא מינך, דכתיב (אסתר ח' י"ז) שמחה וששון ליהודים, אמר ליה ששון לשמחה, חד יומא שבקון ושויך פרוונקא, דכתיב (יש' עיה נ"ה י"ב) כי בשמחה תצאו, אמר ליה שמחה לששון, חד יומא בקון ומלו בך מיא דכתיב (ישעיה י"ב ג') ושאתם מים בששון עכ"ד. והוא מאמר פלאי אשר סתרי תורה גנוזים בו. ומכל מקום נימא ביה מילתא בדרך פשוט.

דהנה שמחה היינו בלב, וכנאמר (תהלים ק"ד ט) ויין ישמח לבב אנוש, וכן (שם י"ט ט') פקודי ה' ישרים משמחי לב, וכן (משלי ט"ו ל') מאור עיניים ישמח לב, וכן הרבה. וששון היינו שמחה שבגלוי וחינונית, וכפירש"י (תרומה כ"ה ה') תחשים מין חיה והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם סססגונא, ששש ומתפאר בגוונין שלו. הרי שששון הוא בחינוניות כענין התפארות בגוונין הרבה שהוא בגלוי.

והנה שמחה של מצוה צריכה להיות הן בתוכיות הלב והן בחיצונית, וכדחזינן בש"ס סוכה (נא). דחסידים ואנשי מעשה היו מרקדים בשמחת בית השואבה. והרמב"ם (פ"ח מלולב הט"ו) כתב "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל-שציוה בהן עבודה גדולה היא, וכל המנוע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו, שנאמר (תבוא כ"ח מ"ז) תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב, וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקמות אלו חוטא ושוטה, ועל זה הזהיר

שהאדם צריך להוציא פרנסתו ממה שהוא מעבד אדמתו, וחורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה, הרי הוא עצב, כי מי יכול להבטיחו שיגיעתו לא תהיה לריק, ושמא ישלש השדפון בתבואתו ויאכל הכל. אבל בשנת השמיטה אשר הקב"ה ציונו שלא לזרוע ולא לחרוש ולא לקצור, והוא יתברך הבטיחנו כי וציוית את ברכתי (בהר כ"ה כ"א), והבטיחנו לפרנס אותנו מדלילה, לכן כל ישראל שמחים כי הם בוטחים בהקב"ה, ושמחת ישראל בבטחונם בהקב"ה היא המעוררת שמחה בשמים.

ומעתה יבואר גם ענין השמחה היתירה בחג הסוכות, כי בחג זה נצטוונו לצאת מבתינו צא מדירת עראי ותיכנס לדירת קבע, אשר בדרך הטבע אין זה שמירה מעלייתא, אלא שבמה שאנו נכנסים לסוכה הננו מראים לעין כל כי אנו חוסים בצלו של הקב"ה והוא מגין עלינו מכל פגע ח"ו. ולכן נקראת הסוכה צלא דמהימנותא, כי כל צל אחר הוא צל עובר, וכדאיתא במדרש (בראשית רבה פצ"ו ס"ב) ימינו כצל עובר כצל עוף הפורח שאין בו ממש, נמצא דכל צל אינו נאמן להגן עליו, אבל הסוכה היא צלא דמהימנותא הוא צל ומחסה נאמן להגן עלינו. ועלכן בכל ימות השנה שהאדם בוטח בקורות ביתו הרי הוא עצב כי אין זו שמירה מעלייתא, ואף אם יתבצר במבצרים עד לב השמים אינו מובטח שלא יגיעהו כף אויב ואורב, אבל כשישראל נמצאים בסוכה הננו בטוחים כי אנו בצלו של הקב"ה, וזה מבטח נאמן, ואז אנו בשמחה כי אנו שרויים בצלא דמהימנותא, ועל כן איכא בחג הסוכות שמחה יתירה.

ומעתה יובן מה דאיצטרך קרא לרבות לילי יו"ט אחרון לשמחה, דהרי ביום טוב אחרון אנו יוצאים מן הסוכה ונכנסים לבית, ואם כן סלקא אדעתין דשוב לא שייך שמחה שהרי יצאנו מצלא דמהימנותא המגין עלינו, קמשמע לן קרא לרבות לילי יו"ט אחרון לשמחה, כי כשאנו יוצאים מן הסוכה אל הבית הננו נוטלין עמנו לתוך הבית את הבטחון בהקב"ה כי הוא מגן עלינו, ועל כן צריכין אנו לשמוח גם בלילי יו"ט אחרון של חג.

והנה בס' כף החיים שם כתב, דאפשר דשמחת שנת השמיטה בשמים היא רק בזמן שבית המקדש היה קיים, אבל לא בזמן הזה, עיין שם טעמא במילתא. אולם למאי שכתבנו דענין השמחה בשנת השמיטה היא מחמת הבטחון בהקב"ה שאנו נתונים תחת השגחתו בשלימות, יש לומר דשמחת השמיטה היא גם בזמן הזה, דהנה בסמ"ע (ח"מ סי' ס"ז) כתב דדוקא בזמן שהשמיטה והיוכל נוהג מן התורה היה מקוים בהם הברכה לגדל בשנה הששית לשלש שנים עיין שם, אולם בס' שבילי דוד לח"מ (סי' ס"ז) כתב, דגם בזמן הזה דשביעית דרבנן שייכת הברכה, משום דבית דין של מעלה עושין מה שבית דין של מטה גוזרין. וכן כתב בס' חזון איש (שביעית סי' ח"ד). ועיין בזה בס' נתן פריז על ה' שמיטה ופרוזבול (ח"מ סי' ס"ז סק"ב). וכיון דגם מצוה דרבנן בכוחה להביא ברכה לישראל שלא כדרך הטבע, ואנו מקיימין כל מצוות שביעית כהלכתה והן לא נזרע ולא נקצור ואנו סמוכים על ברכת השי"ת, אם כן השמחה שרויה גם בזמן הזה.

(להורות נתן)

בהני תרי מיני חד שמיה ששון וחד שמיה שמחה

(סוכה מ"ח ע"ב)

בש"ס סוכה (מח); הני תרי מיני, חד שמיה ששון וחד שמיה שמחה, אמר ליה ששון לשמחה אנא עדיפנא מינך, דכתיב (יש'

הוא למען עדיך כל בשר יבוא, שגם אחרים ילמדו ממנו עבודת ה'. ועל פי זה כתב בס' מאור ושמש (נצבים כ"ט כ"ח) לפרש הנ- סתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת. כי לגבי הקב"ה היה די שיתפלל ויעשה מצוה בהסתר כי הקב"ה יודע מחשבות, והיינו הנסתרות לה' אלקינו, והוא דצריך לעשות את המצוה בגלוי כדי שממנו ילמדו הבנים לעבוד את ה' לדורות עולם, והיינו והנגלות הוא בשביל לנו ולב- נינו לעשות את דברי התורה הזאת עיין שם].

ואמר ליה שמחה לששון אדרבה חד יומא שבקוך ומלו בך מיא, רצה לומר שאם שמחתו בעשיית המצוה תהא רק חיצו- נית, אם כן ימלאו בו מים דהיינו שפנימיותו תהא ריקן בלא שום חשיבות אלא כקנקן מים הנראה כקנקן מלא יין. וחכמינו ז"ל הודיעונו זאת, כדי שנדע שהשמחה האמיתית והשלמה היא, אם אנו שמחים במצות ה' הן בפנימיות לבנו וכענין (תהלים ל"ג כ"א) כי בו ישמח לבנו, והן בחיצוניות להראות שמחתנו בעשיית המ- צוה לעיני כל, ישמח ישראל בעושי.

(להורות נתן)

ושמחת בחגך והיית אך שמח

בתורה נצטוונו ושמחת בחגך והיית אך שמח, ונאמר כאן ציווי על האדם שחייב להיות בשמחה בכל שבעת ימי החג. (והגם שאנו אומרים שמצווה גדולה להיות בשמחה תמיד, זה רק עצה טובה ומועילה לחיי האדם להיות בשמחה, אבל בחגים הוא מצות עשה מן התורה להיות בשמחה בכל שבעה) ודור- שי רשומות דורשים, ושמחת בחגך, והיית אך שמח, כלומר, אם אתה שמח בחג, אזי יש בזה הבטחה, שוהיית אך שמח, כל- מר, בזכות זה תזכה להיות בשמחה כל השנה. וכבר אמרו בשם הגר"א, שמצוה זו של להיות בשמחה כל שבעת ימים זו אחת מהמצוות הקשות ביותר, להיות בשמחה ז' ימים בלא הפסק ואפילו רגע אחת אסור להסיח מלהיות בשמחה, והנה מקשים

שלמה ואמר (משלי כ"ה ו') אל תתהדר לפני מלך, וכל המש- פיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו, הוא הגדול המכובד העובד מאהבה, וכן דוד מלך ישראל אמר (שמואל ב', ו' כ"ב) ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה', שנאמר (שמואל ב', ו' ט"ז) והמלך דוד מפז ומכרכר לפני ה". הרי שבשמחה של מצוה צריך שישמח הן בתוכיות לבו והן בחיצוניותו וכענין והמלך דוד מפז ומכרכר לפני ה'.

והנה הני תרי מיני דחד שמיה ששון וחד שמיה שמחה, לא זכו למעלת עשיית המצוות בשמחה ובששון בשלימות בחיצוניות ובפנימיות, ולכן נקראו מינא דעדיין היצר שולט בהן ואין תוכן כברם - והיצר הרע נקרא מין וכאמרו (שבת קה:) לא יהיה בך אל זר (תהלים פ"א י') זה יצה"ר, והתוכחו מה עדיף, אם להקדים שמחה חיצונית ואשר על ידי הפעולות החיצוניות יתעורר גם לשמחה פנימית, או שמקודם יש לבוא לשמחה פנימית בלב ורק אחר כך להראות שמחה חיצונית, אבל בלא שמחה פנימית אין להראות שמחה חיצונית כי אין תוכו כבדו.

והיינו דאמר ליה ששון לשמחה אנא עדיפנא מינך דכתיב ששון ושמחה ישיגו, שמתחלה צריך לעשות פעולות של שמחה חיצונית היא בחינת ששון, ועל ידי זה יבוא לשלימות וישיג גם שמחה פנימית, דמשום הכי כתיב קודם ששון ואח"כ שמחה. ואידך אמר דשמחה עדיפא מיניה דכתיב שמחה וששון ליהודים, שמקודם צריך לאתערותא פנימית בשמחת הלב למ- צות הקב"ה, ורק אחר כך רשאי להראות גם שמחה חיצונית, אבל כשמראה שמחה חיצונית בלא שמחה פנימית שאין תוכו כבדו אין זה מן הראוי.

ואמר ליה ששון לשמחה חד יומא שבקוך ושויך פרוונקא, רצה לומר שאם לא יראה שום שמחה חיצונית רק פנימית, אם כן חד יומא תפוג השמחה מלבו, כי דברים שבלב בלי התפעלות חיצונית אין לה קיום. [דאיתא מהאריז"ל לפרש קרא (תהלים ס"ה ג') לך דומיה תהלה שומע תפלה עדיך כל בשר יבוא, כי לגבי הקב"ה היה סג' בעבודה שבלב בדומיה, כי אחר כונת הלב הן הדברים, ומה שצריך שיהא שומע תפלה, ולא רק בלב,

ריתחא דאורייתא

"ולקחתם לכם ביום הראשון" (כ"ג, מ)

סוכה לט, א תוס' [ד"ה עובר לעשייתן] "... ואפילו נקיט להו כדרך גדילתן אפשר שיתכוין שלא לצאת בו עד אחר ברכה..." מרגלא בפומי דכבוד מו"ח הרה"ג הצדיק רבי שלמה כהן זצ"ל שלכאורה תהי' מכאן ראי' להספק הנחמד המובא בשו"ת "בנין שלמה" של זקנו מאור הגולה ה"חשק שלמה" זיע"א סי' מ"ח ובמפתחות שם [והביאו בחזו"א או"ח סי' קמ"ט ס"ק ב] בשם אור ישראל מסלנט זיע"א בנטל בידו ד' מינים קודם עלות השחר, והאיר היום, אם יוצא, דלקח בידו בשעת הפטור, ועכשיו רק מחזיק [ועי' "מרומי שדה" יומא מ"ט א' וה"אור שמח" פ"ה מעביוה"כ"פ וחזו"א הנ"ל] אם "ולקחתם" היינו מעשה הנטילה ["נעמען"] וזה עשה בפטור, ולא יצא, או "ולקחתם" היינו האחיזה ["האלטען"] והרי מחזיק עכשיו בזמן החיוב בידו, ויצא.

ואמר מו"ח זצ"ל דלכאורה ראי' מהתוס' דילן, דהלקיחה היתה במפורש שלא לצאת ידי חובה, ואחרי הברכה הוא מכוון לצאת, ויוצא, אע"פ שכבר מחזיק בידו מקודם בלי קיום מצוה. כך שמעתי מפיו הרבה פעמים בחג הסוגות מאז סוכות הראשון [תשכ"ה] שבאתי לביתו. לשמו ולזכרו תאות נפשו!

אחז"ר ראיתי בס"ד שכבר זכה בזה ה"בכורי יעקב" בסימן תרנ"ב ס"ק ד', ועי"ש מש"כ לחלק ולדחות את הראי'.

(משמר הלוי)

שאלות מענינות בהלכה

שאלה: מעשה שהיה והחזאי של השרות המטראולוגי הודיע שבלייל סוכות ירדו גשמים וגם ברקים נראו מרחוק היו אנשים שנסתפקו אם חייבים לישון בסוכה מאחר ועדיין אין גשם ולא מצטערים, או שמע מכיון שבביתו כה"ג לא היה הולך לישון בחדר שהגשמים עלולים לחדור לתוכו ולהקיצו משנתו ה"ה דפטור מסוכה.

תשובה: לא מצינו בהדיא בפוסקים שאדם שעדיין לא מצטער, אלא שיודע שבאמצע הלילה ירדו גשמים ויצטער יהיה כבר כעת פטור ממצות סוכה. אך אם כבר כעת מצטער בגלל כך שיודע שבאמצע שנתו יצטרך לצאת מהסוכה יתכן דפטור. וחתני הרב ד"מ טננבוים שליט"א, הראה את דברי הריטב"א במסכת סוכה סוף פרק ב' והובאו ב"בכורי יעקב" תרל"ט ל' שכתב: דלפי המבואר שם בגמרא דהאכל בסוכה וירדו גשמים אין מטריחין אותו לעלות, "דמינה שאם [לא] היה אוכל עדיין וראה גשמים באים ושמים מתקדרין בעבים, שאוכל חוץ לסוכה, ואין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור כל סעודתו", עכ"ל. (התיבה "לא" אינה כתובה בגוף דברי הריטב"א, אך לפי המובן, צריך להוסיפה).

וביאור דבריו, דכשם דלא הטריחוהו לשוב לסוכה לאחר שפסקו הגשמים, כך אינו צריך לעלות כשרואה גשמים ממשימים ובאים. ומכאן לנדוננו דאינו חייב לישון בסוכה כאשר נראים ברקים מרחוק והחזאי מודיע על כך.

ואפשר שדברי הריטב"א אמורים באופן שכבר נתקדרו השמים וברור שירד הגשם מה שאין כן החזאי שמעשים בכל יום שאין דבריו מדויקים.

העולם וכי אין אפשר לצוות על האדם להיות בשמחה, הא דבר זה צריך לבוא מפנימיות נפש האדם, ולא שייך לצוות עליה, זה לא בא בדרך ציווי, ואין התורה צויתה, ושמחת בחגיך, שעך האדם להיות בשמחה, [וכבר נשאל החזו"א פעם שאלה זו וכי כיצד אפשר לצוות על מצוות שמחה בחג, החזו"א ענה בזה"ל, האם לא אמרו "ורוממתנו", ומשם יסוד השמחה, ביאור הדברים שמלת ורוממתנו, מסמלת ומרמות שאנו לא נמצאים בחג במציאות רגילה, בשגרה קיימת, אנו בחג מתעלים ומתרוממים, כך מרגיש במציאות כל אחד ואחד, שהמועדים והימים טובים אינם ימים רגילים ושגרתיים אלא שהם מעל לשגרה, ושמעתי משל לדבר, שהיה פעם קמצן גדול שנשבר לו כוס זכוכית, וכבר אי אפשר היה לעמוד במחיצתו שבוע ימים מרוב כעס שנפסד לו כוס יקרה, אולם אם לאותו קמצן ישבר הכוס באמצע חתונת בנו, בודאי הוא יאמר, מזל-טוב, סימן ברכה. הביאור בזה הוא, כאשר האדם נמצא בשעת שמחה הוא מתרומם ונמצא בעולם אחר, כך שדברים פחותים אינם מדברים אליו ובעת שמחה הוא מתרומם מכל הקטנות, ואינו מתייחס לדברים פעוטים, כך גם היהודי, בחגים ובמועדים הוא צריך להרגיש מרומם ונעלה ושם אין מקום לקשיים שמקורם בקטנות, ולזה נתכוון החזו"א באמרו, הלוא אמרנו בקידוש "ורוממתנו", שהרי בעצם מה הם המפריעים של האדם המונעים אותו מלשמוח, הם הקשיים שיש לאדם או ברו-חניות שמרגיש עצמו שאינו קשור די לעבודת השם כראוי וכיאה, או ח"ו קשיים בגשמיות, כמו קושי הפרנסה וכדומה חלילה, וע"ז אומרים "ורוממתנו", צריך להרגיש שאתה נמצא עולם מרומם שם אין מקום לכל הקשיים שבעצם מקורם בקטנות. וכן נסיים בבקשת והשיאנו ה' אלוֹקינו וגו', שנזכה השיא על גבינו את אותה שמחה ורוממות עילאית ונצחית זו שנפחת באפינו בימים קדושים וגדולים אלו, ניקח אותם ונסוב אותם עלינו לכל השנה, למען יושפע עלינו שפע ורב טוב, אשר צפנית ליראיך, בברכה והצלחה לטוב לנו כל הימים.

(שערי אושר)

שינה בסוכה בתיאבון

בספר 'לקט יושר', שמחברו הוא תלמידו של בעל ה'תרומת הדשן', מספר שהגיע פעם לעיר אחת אשר תושביה ביקשוהו שיתאר בפניהם את הנהגותיו של רבו. כיוון שההתנהגויות לא היו מסודרות בראשו, לא ידע מה לספר להם. מני אותו רגע החליט לרשום כל הנהגה שהוא רואה אצל ה'תרומות הדשן'.

והנה, אחת ההנהגות הראשונות שרשם, הייתה שרבו לא ישן בערב חג הסוכות, ואמר שכיוון שבליילה הקרוב אנחנו מתכוונים לקיים מצוות שינה בסוכה, כדאי להחזיק את עצמנו בערב החג בלא שינה ולקיים מצוות שינה בסוכה לתיאבון, ויש בכך משום "זה אלי ואנוהו".

ומסופר על ה"בית ישראל" מגור שניגש פעם אחת לאברך ושאל אותו האם הוא מבין את המבוא ב'לקט יושר' שהרי היו מגדולי החסידים שלא ישנו כלל בלילה ראשון של סוכות כדי ליטול את ארבעת המינים מיד בהשכמת הבוקר. בדומה לכך סיפר רבי משה שטרנבוך על רבו הרב משה שניידר שהיה יושב ומצפה ביום טוב הראשון של סוכות זמן מה לפני הנץ מתי תבוא לידו מצוות ארבעת המינים, ומיד אחר הנץ עמד ובירך ונענע כדין.

ורבי יצחק זילברשטיין תירץ בשני אופנים, או שה'בית ישראל' יסביר שהלקט יושר דיבר במקרה שהיום הראשון של סוכות חל בשבת, שאז לא נוטלים את ארבעת המינים, או שאפשר לומר שכל אחד עם עבודת השם שלו: יש הרואה את העבודה שלו בקיום מצוות שינה בסוכה ויש שעיקר עבודתו היא קיום מצוות ארבעת המינים בהשכמה.

(אוצר המועדים)

העוה"ז הוא כלי להשגת העולם הבא

אך לפי שעות ספורות סיימנו את תפילות יום הכיפורים. הדי התפילות עדין מהדהדים באוזנינו, השפתיים רוחשות את תפילות הימים הנוראים, וכבר הנה אנחנו בשערי ימי הסוכות הקדושים, ימים שממשיכים אתנו את הימים הנוראים ונכללים בכלל "ירח האיתנים".

אחרי התעלות והתרוממות של ימי הדין, נראה היה כי בתפילות החג נמשיך ונתפלל אך ורק על כבוד שמים ועל השבת השכינה לציון. שהבורא ישוב לציון ועינינו תחזינה זאת והנה באים תפילות חג הסוכות ומה מבקשים? גשם! גשמיות. על זה מתפלל יהודי שכל כולו שאיפות רוחניות? זו הבקשה שלו, גשם?

וכך זה גם בתפילות 'הושענא', שם אמנם מבקשים על כבוד שמים ועל הבית הנקדש אך עם זאת מבקשים על הגשם, על הצמחים. על התבואה ועל הבהמות, על המחיה ועל הכלכלה גם יחד.

אין ספק כי בראש מעיניו של כל יהודי, עומדים התורה והמצוות. גם מציאות החיים היא, שכל אחד זקוק לפרנסה טובה ולכסף, כיוון שאם אין קמח אין תורה. ואולם כאשר נכנסים לעולמה של תורה, דומה הדבר כאילו כסף הוא מוקצה מחמת מיאוס. וכבר העיר על כך בכתובים, דוד המלך אמר "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף". ושלמה בנו אמר בקהלת על כל מה שאדם עמל כל ימיו, "הבל הבלים".

ואנו תוהים, מה נדרש מאתנו? האם נבקש על המחיה ועל הכלכלה, או על התורה ועל העבודה?

התשובה לכך היא ברורה. אצל היהודי כסף וממון הם אינם יעד ומטרה בפני עצמם אצל יהודי הכסף הוא רק אמצעי כדי להשיג את המטרה העיקרית שלו בחיים. יהודי צריך שיהיו לו את צרכיו הגשמיים כדי שיוכל לעבוד את ה' ללא כל מחסור. ומכאן שכל מה שביקשנו על הגשם ועל הגשמיים הן בקשות עבור כלים לעבודת ה'.

נמחיש זאת בעובדה נפלאה. רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל שהיה ידוע כסגנון של ישראל, היה מוצא כל הזדמנות כדי להמליץ טוב על ה'. על כל מעשה שראה, ידע לסגור ולראות את המעלה שבו, וכך הפך למליץ יושר לכלל ישראל.

פעם אחת, בסיומה של התפילה, נעמד במקומו ונשא ידיו לשמים. ידוע ידעו מתפללי בית הכנסת וחסידיו כי עתה היא עת רצון בו יזכו לשמוע שוב סגוריה על ישראל.

הטו אזנכם אל רבם, ושמעו אותו אומר: "רבנו של עולם, אילו תיקח את תפילותיהם של בניך ותסחט אותם, תראה כי כל בקשותיהן רק כסף וכסף... הכל כסף. יהודי אומר 'אתה חונן' וחושב

להצליח במסחר. הוא מבקש סליחה, כדי שעוונותיו לא יגרמו לו להפסדים ושאדמתו חלילה לא תתן את יבולה. כמובן שגם ב'ברך עלינו', הוא מכוון על הפרנסה וב'שמע קולנו' לא שוכח להוסיף תפילה פרטנית שיתברך בשפע של פרנסה מהבריכה העליונה. גם בתפילות שמדברות על ביאת המשיח, בסתר לבו חושב כל יהודי על מצבו ומבקש שיגיע הזמן שהמצב הכלכלי שלו ישתפר...

הקהל שמע את רבי לוי, היה מופתע. וכי זו סגוריה היא? הייתכן שסגור ייהפך חלילה לקטגור?

ובעודם תוהים, רואים הם כי עדיין ידיו של הרבי נשואות אל על, הוא לא סיים את דבריו. ואז פצח פיו ואמר: אמנם כן, רבש"ע אם תסחט את התפילות הכל כסף, אבל ריבונו של עולם, אם תסחט את הכסף הזה תראה כי מי כעמך ישראל. מה יוצא מהכסף הזה? מה הם מבקשים לעשות בו? רק דברים טובים למען שמך.

היהודי רוצה שיהיה לו כסף כדי לכלכל את בניו שיוכלו ללמוד בשלווה, לשלם למלמד שילמד אותם תורה, ויהי חזקם בתורה. לחתן את בנותיו עם בני תורה, להרבות בצדקה ולהחזיק את הישיבות ואת מפעלי החסד. כן רק עבור זה הם זקוקים לכסף.

סגוריה עצומה על כלל ישראל, ופנים חדשות להביט בהם על חיי החומר של היהודי המאמין.

מתוך מבט זה, נבין כי חשיבות רבה יש לצרכינו הגשמיים. צרכי היהודי הגשמיים, הופכים לרוחניים כשמטרתם למען שמו באהבה.

עבודתנו הרוחנית עלי אדמות היא, להכניס את החלק הרוחני ניי עד היכן שניתן לחיינו המעשיים ולרומם כך כל מעשה גשמי שנעשה.

(הגדתי היום)

ריתחא דאורייתא

הוצאת אדם ישן אל מחוץ לסוכה

אולם לפי מה שביארנו במנחת שלמה (סי' א') שאם התחיל ק"ש או תפילת י"ח בכונה ובאמצע רק השפתים נעות כהרגל לן ומחשבתו היא בדברים אחרים לגמרי, ואפילו הכי יצא ידי חובתו - אפשר דה"ה נמי במי שנתכוין למצות לפני השינה, דשפיר מקיים המצוה גם בשעה שהוא ישן, כי אין הבדל גדול בין חושב בדברים אחרים לגמרי ורק השפתים נעות לבין ישן ממש. וצ"ע.

כמו כן עיין בשדי חמד (מערכת יד כלל ל"ב) שהאריך בזה והביא מספר "מתת ידו" שהוכיח מזה שהישן ביום בציצית אינו חוזר ומברך, לפי שגם הישן בר מקיים מצוות הוא. וגם להדיא כתב שם דאם אחד ישן בסוכה ובא חבירו והוציאו תוך שנתו חוץ לסוכה וישן שם שביטל את חבירו ממצוה וצ"ע.

אולם בע"פ הורה רבינו כפסק הנ"ל, דמן הדין מותר להוציא את הישן מן הסוכה, אלא שהוסיף דפשוט שאין לעשות כן כלל, אם לא במקום צורך גדול.

(שלמי מועד)

ביאר רבינו, כי איסור שינה חוץ לסוכה לא נאמר אלא בעת שהולך לישון. אולם מי שישן כבר, אינו בר חיובא ופטור מן המצוות. לפיכך, יש לדון שמותר להוציא אותו תוך כדי שינה מן הסוכה.

גם לפי"ז מי שנרדם לאונסו חוץ לסוכה, אין חיוב להעיר אותו, משום דלא קעביד שום עבירה.

ולא דמי לתפילין שכן חייבין להעיר את הישן בתפילין, שאני התם משום דהוי בזיון לתפילין. וכן אינו דומה למה שחייבים להעיר כהן שישן באהל המת, דשאני התם משום שהמשך הטומאה הוא גם כשהאדם ישן וקעביד עבירה לאונסו.

ולא דמי למתנמנם או שיכור, שאפילו אינו מיושב בדעתו ולא יכול לדבר כראוי דמהני לענין ברהמ"ז, דשאני התם שרק שכלו פגום, אבל כשמדבר הרי הדיבור לרצונו של המדבר, משא"כ בישן ממש.

לפי"ז צ"ע מה'בן איש חי' (שנה א' פרשת האזינו, הלכה ח') שמחייב להעיר למי שנרדם חוץ לסוכה.

מצות סוכה היא כדי להשריש האמונה

מטרת ותכלית מצות סוכה היא להשריש אמונה ובטחון בלבות בני ישראל עם הקודש וכמו שכתב הרשב"ם (פרשת אמור) על הכתוב (ויקרא כג, מג) "למען ידעו דורותיכם - למען תזכרו, כי בסוכות הושבתי את בני ישראל במדבר ארבעים שנה בלא יישוב ובלא נחלה, ומתוך כך תתנו הודאה למי שנתן לכם נחלה, ובתים מלאים כל טוב, ואל תאמרו בלבבכם כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. ואם יאמין באמת דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד לא יתעצב לעולם על מצבו כי ידע שכל המתרחש עמו לטובה היא, והגם שהיא מעבודות הקשות שבמקדש, אך למה לא ישקיע האדם מעט מחשבה ויגיעה לבוא לכל הפחות לידי השגה קטנה באמונה זו, ועכ"פ לא יבא לידי עצמות מכל דבר קטן, הן אמת שבשעת נסיון יתכן שיתקשה להאמין שהכל לטובה, אך כאשר יתייגע לעלות ממדריגה למדריגה, וישתדל להתחזק בשעה שיבא לידו הפסד מועט, ולא יתעצב אל לבו בהפסד ממון וכיו"ב בידעו שהכל מאת ה' הוא, או אז יוכל להתחזק ולעלות ממדריגה למדריגה, ויוכל לעמוד איתן מול כל הרוחות החזקות הנושבות בעולם, ושום דבר לא יוכל לעקור ממנו את אמונתו באלוקים חיים, ויהא טוב חלקו גם בעולם הזה, כי חייו יהיו רגועים ושלווים ויהיה בשמחה תמיד ובטוב לבב.

והזמן גרמא לכך בחג הסוכות, וכמו שפרשו צדיקים מה ששינוי (סוכה ט:) "העושה סוכתו תחת האילן, כאילו עשאה בתוך הבית", ורמזו חז"ל בלשונם ששני פסולים אלו כי אהדדי נינהו, כי תכלית מצות סוכה היא להביא את האדם לידי אמונה בהש"ת, ולכן צריך לשבת תחת כיפת השמים בלי שום הפסק, דהיינו לדעת שהוא תלוי אך ורק בהנהגת הבורא יתב"ש, ולא לסמוך חלילה על כוחו ועוצם ידו של בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר, וממילא לא יחפש אחר מגן ומחסה על "הבית" או "האילן", אלא ישליך על ה' ייבשו, ויחפש את החלק של הכוכבים המאירים לתוכה, ולכן אמרו בירושלמי (סוכה פ"ב ה"ג) שלכח תחילה עדיף שיראו את הכוכבים מתוך הסוכה, שלעולם ימצא את האור מתוך החושך, וזו גם הבטחה לאדם שאם יכנס וישב בצילא דמהמנותא ויבטח בשם ה'. יזכה לבסוף גם לראות את האור, בבחינת "טוב הנראה והנגלה", כי מדת האמונה והבטחון ממשיכה ישועות ורפואות בעולם הזה (כמבואר ב"אוהב ישראל פר' נח), ואז אשרי חלקו בזה ובבא.

כבחינה זו כתב גם ה'כלי יקר' (שם פסוק מב) דהנה מדרך העולם, שכאשר בשר ודם רואה ברכה בעמלו והוא זוכה לאסוף את התבואה שעמל עליה במשך חודשים ארוכים, באותה שעה ברצונו להיכנס אל ביתו ולנוח בישיבתו בדירת קבע ולהתענג מהצלחותיו, "וחששה התורה, אולי על ידי ישיבת קבע ירום לבבו, כי מצאה ידו כביר [חזק] וישמן ויבעט", ולכן אמרה תורה לשבת בצל הסוכה בחג האסיף, ובזה מפרש לישנא דקרא "כל האזרח" שדיברה תורה אל האיש החפץ להיות כתושב קבע בעוה"ז, "ואליו צוה ה' לצאת מדירת קבע לדירת עראי, כדי שיקיר בפחיתות ערכו, שאינו בעוה"ז כי אם גר ולא תושב, ועי"ז לא יבטח בצל קורתו כי אם בצל ש-ד-י-תלונן", וזו עיקר מטרת הסוכה, כי כשם שבני ישראל במדבר לא ישבו ספוגין בצל קורות בתיים ארזים, אלא מוקפים בז' עננים אשר כבוד ה' היה בתוכם, כן ישב בסוכה בצל כנפי השכינה.

והאריך בזה ה'שפת אמת' (שנת תרמ"ה ד"ה מצות) בנועם

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: הנמצאים בבית כנסת שמאריכים בהקפות, האם מחוייב לרקוד עמהם, או שמותר לו לעמוד בצד וללמוד, (האם נחשב בזיון כבוד התורה, שכולם רוקדים לכבוד התורה והוא אינו רוקד, או דלמא שאינו בזיון כבוד התורה, דאדרבה, אין לך כבוד התורה גדול מללמוד תורה).

תשובה: אין חייב.

*

שאלה: בית כנסת שאין בו ילדים קטנים בשמח"ת, האם יש בו עליה של כל הנערים, וכן צ"ע כשיש רק ילד אחד, האם הוי עליה, האם יתנו להם פעם שניה, או בכה"ג יתנו לישראל

תשובה: גם ילד אחד.

(דולה ומשקה)

שאלה: האם מותר לקבל כמה פעמים עליה, בשמחת תורה, או לא.

תשובה: אין ראוי.

שאלה: כשחוזרים וקוראים בוזאת הברכה, פעם שניה ושלישית, לצורך שכולם יקבלו עליות, האם צריך כהן ולוי, או לא.

תשובה: לכתחילה אם אפשר.

שאלה: בשאלה הקודמת שאמר מרן שליט"א שלכתחילה צריך כהן ולוי, מהו הדין כשהכהן והלוי כבר קבלו עליה, האם יתנו להם פעם שניה, או בכה"ג יתנו לישראל.

תשובה: לא.

(נזר החיים)

שיחו, "מצות הסוכה הוא מדת הבטחון בה' יתברך, כמו שכתבו רז"ל (סוכה ב.) 'צא מדירת קבע', שלא לבטוח בעושר ובנכסים, רק לבטוח בה', ומבאר שעל כן הוא גם זמן שמחותינו, 'כי אין שמחה כשמחת הבוטח בה' באמת", ומציין לדברי ה'חובות מכל מקום צריך להיות בשמחה גדולה ביום הזה, שהרי הוא זמן שמחתנו ומצות עשה מן התורה לשמוח ביום הזה, ואין זו סתירה כלל ועיקר, רק עם השמחה יתחנן לפני אבינו אב הרחמן מן שיתן לו שנה טובה ומתוקה, וכפי שמביא הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע ב'דברי יואל' (מועדים עמ' תרנב) בשם זקינו הרה"ק בעל ה'ייטב לב' מסיגעט זי"ע, לפרש באופן נחמד את נוסח התפילה "קרע רוע גזר דיננו", כי אין אנו מבקשים שיתבטל הפסק דין, אלא שאפילו אם חלילה נגזר עלינו פסק של "חייב", אזי אנא ה' יפרש וישנה את המשמעות בר"ת של 'יעלזו ח'סידים ב'כבוד י'רננו, והרמז שגם בשעת דין צריך להיות בשמחה גדולה ואז יזכה לקרוע את גזר הדין ולהפכו לטובה.

(באר חיים)

צות שמחה מחויב האדם בכל רגע ורגע במשך שמונת ימי החג, מספרים על אחד הצדיקים, שראה תלמיד שהיה מחפש ותר שעות ארוכות אחר אתרוג מהודר בערב חג הסוכות שחל בשבת, ומאידך גיסא לא הקפיד לקיים חובת היום שאמרו (פסחים קט). "וחייב אדם לשמח בני ביתו ברגל". ונתבאר שם "במה משמחם, אנשים בראוי להם ונשים בראוי להן, אנשים בראוי להם ביין, ונשים במאי, תני רב יוסף בבבלי בבבלי צבעונין, בארץ ישראל בבבלי פשתן מגוהצין", וכן נפסק להלכה ולמעשה בשו"ע (או"ח סימן תקכט סעיף ב') "כיצד משמחן, הקטנים נותן להם קליות ואגוזים, והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו". לפיכך ניגש אליו והעיר לו בחכמה "אתה עסוק במצוה דרבנן (דלולב ביו"ט ראשון של חג אינו דוחה שבת, ובשאר הימים נטילתו מד-רבנן זכר למקדש), ואילו אני שקנתי מתנה לבני ביתי קיימתי מצוה מן התורה..."

וכבר אמר הגר"א מווילנא ז"ל שמצוה זו היא מן המצוות הק- שות שבמצוות החג, שיש וישמח בכל רגע ורגע מן היו"ט, ולא יבא לידי עצבות אפילו לרגע כמימרא.

בספרי הראשונים והאחרונים הפליגו מאד במקיים מצוה רבה זו, צא ולמד מלשון ה'אברבנאל' (פרשת ראה) "והיית אך שמח- להבטיחו, שאם ישמח ויגיל בחג הסוכות יהיה שמח וטוב לב כל השנה, ואם תתעצב בראשית השנה- בעצבון תאכלנה, כי כן טבע המציאות, השמח בחלקו שמחה וששון ישיג, והנאנח בלי סיבה, יאנק דום כל הימים", וראה עוד ב'אבן עזרא' (פרשת ראה) על הפסוק "ושמחת בחגך", וסמך ליה (פסוק טז) "כי יברכך ה' אלו- קיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך והיית אך שמח- ויש אומרים כי יברכך [לשון] לעתיד, ותהיה לעולם שמח, וטעם 'אך' כי לא תהיה כי אם כן", היינו שבשכר מצות השמחה בחג יזכה להמשיך את השמחה לכל השנה כולה, וב'פלא יועץ' (ערך סוכה סוד"ה ועוד נלוה) כתב "וצונו לשמוח שמחה של מצוה, והוא סימן טוב לכל השנה, שכתבו גור ארי"ז ז"ל שמי שיהא שמח ולא יצטער כלל בחג הקדוש הזה, מובטח לו שתעלה לו שנה טובה ויהיה לעולם שמח.

ובדרך צחות הגיד הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, מרא דא- רעא קדישא דישאל ת"ו, שעל כן נשתרש אצל העולם לשיר את לשון הכתוב "ושמחת בחגך והיית אך שמח" שכופלים פעמים את תיבת "אך", דהנה קיימא לן (סנהדרין מט.) "אכין ורקין מי- עוטיין הן". וזה מה שמרמזים דאע"פ שהוא מרגיש בעצמו שאין בידו לשמוח כראוי וכהוגן יעשה הוא את המיעוט שיש בידו לע- שות, כי רק זה מה שהקב"ה דורש ממנו.

בספר 'הליכות שלמה' (לחג הסוכות עמוד רמא) הביאו ממנהגי הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בלילה הזה, בהאי לישנא "מתחילת ליל הושענא רבא היתה הנהגת רבינו באימה ויראה כבימים נוראים, ומשעת צאת הלכנה עסק רוב שעות הלילה בא- מירת תהילים בהתעוררות רבה, ואף בימי זקנותו קם ממשכבו כמה פעמים במשך הלילה והמשיך באמירת תהילים, וכן זירז לבני ביתו שירבו באמירת תהילים וכו', ושנים רבות התפלל ביום זה תפלת שחרית כוונתיקין". והוסיף שם, שמא דלו הוי ניחא ליה מאנשים שעלו לביתו "ביקורי חג" לקבלת פניו בלילה זה, ואף עם אלו שבאו דיבר רק בקוצר אמרים, ומיד בתום שיחתו עמם חזר לאמירת תהילים.

ושמחת בחגך- זמן שמחתנו

סגולת מצות השמחה

בין מצוות החג נצטוונו על מצות השמחה, כתוב (דברים טז, יד) "ושמחת בחגך", והיא מצות עשה דאורייתא כסוכה וכלולב וביותר בחג הסוכות וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות לולב פ"ח הלכה יב-יד) "אע"פ שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה וכו' מצוה להרבות בשמחה זו", וכלשון הזה"ק (ח"ג קג:) לשבת בסוכה "באנפאה נהירין" [פירוש, בפנים מאירות], והרה"ק רבי שמואל מליובאוויטש זי"ע (ספר מאמרים שנת תרנ"ה, עמוד תיג) הגיד, שהתמצית והעיקר של שמחה מושפעת מכח חג הסוכות וכלשון השפת אמת' (שנת תרמ"ד ד"ה בענין) "ימי החג נותנין שמחה לכל השנה, לכן נקרא 'זמן שמחתנו' שכל השמחות נובעין מזמן זה וכו', וגם עכשיו על ידי הזכירה ומצות לולב שהוא זכר למקדש, מה מתעורר מעט משמחת בית השואבה", ומפרש בזה מה ששינוי (סוכה נא.) "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו", כי ראה הכוונה בעין הלב "להסתכל ולהתבונן בשמחה שהיינו שמחים בזמן המקדש, ומי שמעולם לא נתן לב להתבונן בזו השמחה, על זה אמרו 'לא ראה שמחה מימיו', דאי לאו הכי קשה, למאי נפק"מ כתבו זה", פירוש כי המשנה נשנית לדורות עולם, ללמדנו שאף בזמן החורבן צריך האדם להתבונן בשמחת בית השואבה שהיתה בזמן שביה"ק היה קיים, ולקלוט משם שמחה בחג הסוכות לכל השנה כולה.

אך משום מה מדקדקין העולם יותר ארבעה מינים מהודרים מאשר קיום מצות שמחה, כאשר לפי האמת, אין נטילת לולב מצוה דאורייתא במדינה כי אם ביום ראשון של חג, ואילו במ-

ריתחא דאורייתא

כונת מצות ישיבה בסוכה

רבינו העלה לחקור, אודות מי שאכל או ישן בסוכה ולא נתכוין כלל למצוה, מי אמרינן הואיל ומצוות צריכות כונה ולא חשיב כעושה מצוה, ממילא חשיב נמי כעובר על מצות עשה, ודומה למי שאכל חוץ לסוכה. או אפשר דאף שלא עשה בזה מצוה, הרי גם עבירה לא עשה, ואינו נחשב כלל כאוכל חוץ לסוכה. (עיינן שם שהביא דברי המשנ"ב ס' ס' סעי' ד' בביאור הלכה שם. כמו כן הוא דן שם בדברי המנחת חינוך מצוה

שכ"ה בגדר מצות סוכה).

עוד כתב שם לדון בזה, ביחס לכונה המיוחדת לסוכה, היינו זכר ליציאת מצרים וענני כבוד - לאור דברי הב"ח (סי' תרכ"ה) דצריך לכיון כונה מיוחדת זו בישיבת הסוכה, אלא שנחלקו הפוסקים האחרונים אם כונה זו נאמרה למצוה או לעכב, א"כ לדעת המחמירים יש לדון שאם לא כיון כונה זו בשעה שאוכל או הולך לישון בסוכה הרי חוץ ממה שלא קיים המצוה, גם עבר על ביטול מצות עשה, עיי"ש שלא הכריע בדבר.

(שלמי מועד)

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: יש שאינם יוצאים מסוכתם כלל, רק מה שמוכרחים ממש, ויש שטענו על זה כי חסר ב"תשבו כעין תדורו", שהרי הוא כמו בבית הסוהר, ומאידך הרי באמת יכול לצאת רק שרוצה את המצוה, ואינו כבית הסוהר ממש שבעל כרחו הוא שם:

תשובה: במסכת יומא (י, ב') איתא שלשכת פרהדרין עושין בה מזוזה כדי "שלא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורין" אבל כאן כיון שיכול לצאת - אין זה כבית הסוהר.

היה צדיק אחד שעשה כל צרכיו בסוכה, ואף ביה"ס היה לו שם, שלא יצטרך לצאת מן הסוכה, ואמרתי שאינו נכון, כי גם כשיצא מקיים מצוות סוכה, שהרי המצוה היא "תשבו כעין תדורו" - וכך דרים בשביל זה בתפילה ובלימוד?

(דרך שיחה)

משמחה עילאית, וזימר מזמירות החג בחזק ובהתלהבות. למל-ווי של הרבי קשה היה לעמוד בקור העז וברטיבות המחלחלת, אולם הרבי אחוז היה שמחה עצומה, וכאילו לא שת לבו לכל המתרחש סביב.

לאחר שהתפזרו העבים והגשם חדל לרדת, ביקשו החסידים להבין את פשר הדבר, והרבי הסביר: "במשנה במסכת סוכה (ב, ט') מבואר כי כשיורדים גשמים, משול הדבר לעבד שבא למזוג כוס לרבו, ושפך לו רבו קיתון בפניו. ומה עושה העבד, כששופך לו אדונו קיתון בפניו?" שאל הרבי ומיד השיב: "הוא אומר, אם שוטה הוא - בורה, אולם אם פיקח הוא - נשאר כדי לרצות את אדונו, ואדרבה, שמח הוא גם כשרבו גוער בו וגם כששופך קיתון בפניו, שמח הוא על הקשר שיש בינו לבין אדונו, ומנסה לרצות את אדונו ולהיטיב את מבטו עליו".

ה"אדרת" רבה של ירושלים מתאר את חביבות מצות ישיבת הסוכה שלו וכלשונו בספרו: "ומצוות סוכה הייתה חביבה עלי עד מאוד וכל רוח לא הרפוני ולא גרשוני שהייתה לי עונג רב בל יתואר בשבתי בה תמיד לילה ויום בלי הרף וכמסמר נטוע הייתי בה".

(אוצר המועדים)

הזכות הגדולה כארבעת המינים...

היה זה לעת זקנותה של הרבנית שך, רעייתו של ראש ישיבה פונביז', הרב אלעזר מנחם מן שך. הרבנית כבר הייתה מרות-קת למיטה, כוחותיה לא עמדו לה עוד. לפיכך, נהג בעלה - ראש הישיבה, ללכת מדי יום לחדר האוכל, ליטול מהמזון המוגש לבני הישיבה מנה מכובדת, ולהביאו לרעייתו הביתה.

בני הישיבה ראו את ראש הישיבה יוצא מהישיבה וצלחת אוכל בידיו, והבינו כי אין זה מן הכבוד שראש הישיבה יסתובב כמלצר, ועוד בחוצות קריה. 'אנחנו נביא לרבנית את האוכל מדי יום, עד הבית! - הבטיחו תלמידיו, 'אל יטרח ויתבזה כבוד הרב בנושא אוכל הביתה!'" - ביקשו.

הרב שך פער עליהם עיניים משתוממות ושאל: 'איני מבין,

ומסוגלת היא השמחה להינצל על ידה מכל צרה וצוקה, וכמו שאומרים בשם הרה"ק בעל ה'אבני נזר' מסוכטשוב ז"ע, על דברי רש"י בפרשת פנחס (במדבר כט, יח) שהביא מחז"ל, דהנה בש-בעת ימי חג הסוכות הקריבו כל יום י"ד כבשים, שהם בסך הכל תשעים ושמונה קרבנות "לכלות מהם תשעים ושמונה קללות שבמשנה תורה", ולמה עושים כן דוקא בחג הסוכות ולא בשאר ימים טובים, אלא מפני שכל הקללות שבמשנה תורה באים על האדם מפני העדר השמחה, כדכתיבא התם להדיא (דברים כח, מז) "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב ללב", ואם כן בסוכות שהוא זמן שמחה אפשר לבטל אותן קללות, הרי שעל ידי מדת השמחה אפשר לבטל כל הקללות (הובא ב'שם משמאל' לסוכות שנת תרע"ג).

ואל ידמה לך בעיני האדם שמצות שמחה זו מילתא זוטרא היא, כי באלשי"ך הקדוש ('תורת משה' פרשת אמור) מבאר את ענין השמחה בבחינה נשגבה וגבוהה ביותר, שסיבת השמחה בחג הסוכות היא מחמת גודל השמחה ששורה אצל הקב"ה כביכול בעת הזאת, "כי לא שמח ה' במעשיו מאז ברא העולם עד הזמן ההוא", כי כל העשרים דורות שמאדם הראשון ועד אברהם אבינו ע"ה היו מכעיסים ובאים, ורק כאשר ירד אברהם אבינו "התחילה שכינה לרדת מרקיע שביעי לשיש", ומכל מקום תכלית הבריאה היתה שתהיה לו יתברך דירה בתחתונים, ולכן כאשר קיבלו בני ישראל את התורה פסקה זוהמתן (עי' שבת קמו.), אך זו חטאו בעגל וחזרו למצבם הראשון והיו צריכים לכ-פרה, וביום הכיפורים ניתנה תורה למשה בלוחות שניות וידעו שכיפר הקב"ה על מעשה העגל, "הקהיל משה את ישראל לע-שות לו מקדש לשכון בתוכם, אז שמח הוא יתברך, ועל כבודו צוה לחוג את חג הסוכות כי היא שמחתו כמדובר [היינו שמיום בריאת העולם היה כביכול הקב"ה משתוקק להשרות בתחתונים, ורצונו יתב"ש נתמלא ביום ראשון של סוכות, ולכן גדלה השמחה בכל העולמות העליונים], וגם בכל דור אין לו יתברך ימי שמחה כחג הסוכות, כי אז נקיים ישראל מכל עון אשר חטאו מחמת מחילת העוונות ביום הכפורים, ועל כן יען כי כל שמחתו יתברך הוא על טהרת נפשנו, אם כן ראוי הוא כי זכר יעשה יתברך בחג ההוא אל השגת ישראל זה הכשרון, הלא הוא על ידי הסוכות", ונמצא למדין מדבריו הקדושים, שהשמחה היא בבחינה גבוהה ונעלה עד למאד, והיא השמחה השורה בכל העולמות העליונים. והשמחה בשמי מרומים גורמת לאדם שיוכל לשמוח באמת בעוה"ז, וכמו שכתב רמח"ל ('אוצרות רמח"ל' פרשת כי תשא) "לפי שבזמן שיש שמחה למעלה באורות העליונים, גם למטה בני אדם יכולים לשמוח", וכמו כן לאידך גיסא באתרעותא דל-תתא, כמה "שמחה ודביקות שיש בבני אדם למטה, גורם גם באורות העליונים אחווה ודביקות ביניהם, ומשפיעים ברוחה גדולה לתחתונים", נמצא דתרווייהו תלויין אהדדי, וכמה שישמח יותר בעלמא הדין כך יעורר את השמחה והחדוה בעולם העליון, וממילא יושפע שפע גדול עד בלי די "ברוחה גדולה לתחתונים". נחילי מים לתוך הסוכה

באחת השנים שהה הרבי בעל 'אמרי חיים' מויז'ניץ בבלגיה בחג הסוכות, במהלך סעודת החג החל לרדת גשם שוטף, וזלע-פות המטר שדפקו בעוז על הסכך, הגירו נחילים של מים אל תוך הסוכה. הקור העז וגשם הזלעפות הניסו את יושבי הסוכה לתוך הבית, אולם הרבי לא מש ממקומו. הוא ישב, כשפניו קורנות

האם כשראיתם אותי בימי חג הסוכות נושא את ארבעת המינים, גם אז הצעתם את עצמכם? גם אז חשבתן כי זו טרחה או התבזות? בוודאי שלא, הלא זו זכות כבירה לשאת את ארבעת המינים לבית הכנסת! ועתה, הלא עכשיו זו הזכות שלי להביא לרעייתי מזון, זו זכות חסד כבירה פנים-ביתית לדאוג לה לאוכל להשביע את רעבונה. האם תרצו לקחת את הזכות הגדולה הזו ממני?!- שאל בתמיהה...

(גדולי ישראל בביתם)

עיקר השמחה בפשטות

במוצאי שבת חול המועד סוכות תש"ע, ביקר האדמו"ר מפינסק קרלין אצל הגרא"ל שטיינמן, ושאל את רבינו מה הטעם

שעיקר השמחה היא בשאיבת המים? כאמור קרא "ושאבת מים בששון", וכמבואר בסוכה 'דאזיל על שמחת שאיבת מים לניסוך המים בחג', והא היין משמח יותר, כלישנא דקרא "ויין ישמח לבב אנוש", גם מנסכים יין בחג ככל המועדות. ומ"ט אין עיקר השמחה בניסוך היין אלא בניסוך המים, שלכאורה הוא דבר קטן ממנו. ואמר רבינו בלשון זו: "דחזינן מהכא שעיקר השמחה היא בדבר הפשוט והטבעי, הבא בצורת גדילתו בלא תוספות", שבפשטות יש את השמחה הכי גדולה יותר משמחת היין...

ואין מי שמתאים לומר זאת, יותר מאשר רבינו שאף שדגל בפשטות גמורה והסתפקות במועט, הייתה סביבו תחושת שמחה תמידית, גם כאשר סבל מאכזבים פיזיים. כשנפל פעם ושבר את רגלו, והוצרך לעבור ניתוח, מיד הרימוהו מהרצפה והושיבוהו על המיטה. פניו היו סמוקות מעט ולא היה ניכר עליו שסובל כאבים

ריתחא דאורייתא

בענין סוכות במדבר

בס"ד יום ד' לס' ואתם הדבקים בד' אלקיכם חיים כולכם היום" י' מנ"א תשד"מ.

ידידי יקירי אהובי האמיתי שליט"א!

בקונטרס הנפלא על סוכות וענני כבוד שמביא שם ידידי שליט"א את דברי המבי"ט זיע"א הנשגבים ב"בית אלקים" (שער היסודות פרק ל"ז) שמצדד שיתכן שלא קיימו מצות סוכה במדבר שהיו מוקפים בענני כבוד, וא"כ הו"א סוכה תחת הסוכה, ואין כעת הקונטרס תח"י, אבל כמדומני שכת"ר שליט"א כותב שם בסגנון של קושיא מה נשתנה מצות סוכה שלא קיימו. עיי"ש בקונטרס.

ולענ"ד אם כך הוא הסגנון שם [כך נשאר רשום במחשבת מהעיון בקונטרס] צריך תיקון, כי אין מקום לשאול כך, דהלא המבי"ט מבאר שלא יכלו לקיים המצוה, כי היום במשך ארבעים שנה במצב תמידי של דיור בענני כבוד, והענני כבוד עצמם לא ה' להם דין סוכה כשרה, כי הו"ו דירה של כל השנה כולה [כצ"ל לכאורה] וזה פסול לסוכה, כמבואר בסוכה ח' ב' בסוכת היוצאים הפנימית דהו"א בית של כל השנה כולה [גם בימות החמה וגם בימות הגשמים, עיין במ"ב בבה"ל סי' תרל"ה] ופסול לסוכה, ועיין לשון רש"י בסוכה י"ד א [ד"ה ר' מאיר]: "מה לי לישב תחת קורות ביתי, אף היא בנסרים מקורה, וההוא ודאי פסול, דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימות השנה".

וא"כ לא היה במדבר פטור ממצות סוכה, אלא אי אפשרות לקיים, כי כל סוכה שהיו עושים שם הלא היתה תחת הענני כבוד, והו"א סוכה תחת הבית, דפסולה מן התורה. ואין אפשרות לצאת מהענני כבוד ולעשות שם סוכות, דהלא כבר הביא כת"ר בקונטרסיו הנפלאים מדברי חז"ל דכל מקום שה' מישוה מישאל נמשך לצאת היו הענני כבוד נמשכים אחריו, ואם היו עושים סוכות לשבת בהם חוץ לענני הכבוד - מיד היו ענני הכבוד נמשכים מעל הסוכות, ושוב הו"א סוכה תחת הסוכה.

ואמנם בכה"ג באמת ה' מקום לדון שדווקא הענני כבוד הקבועים מעל מחנות הדגלים הו"א בית של כל השנה כולה, אבל אם יעשו סוכות חוץ למקום חניית הדגלים וימשכו עליהן ענני כבוד הלא עננים אלו יהיו זמניים רק לשבעת ימי החג, ולא הו"א בית של כל ימות השנה, אין כאן סוכה תחת הבית, ושפיר יוכלו לקיים מצות סוכה באופן כזה? אבל באמת ז"א דאם סוכה תחת הבית לא יה' כאן, אבל סוכה תחת סוכה [עליונה שצלתה מרובה מחמתה] יה' כאן, וגם זה פסול מדאורייתא.

וא"כ למהלך זה של רבנו המבי"ט הלא לא ה' כאן פטור ממצות סוכה, אלא אי אפשרות לקיים, כמו מי שדר כל ימיו בבית שאול שא"א לקיים מצות מזוזה דאורייתא, אבל אין כאן פטור. וא"כ לא שייך לשאול מה נשתנה סוכה שלא נהג במדבר, דבאמת היו חייבים, אלא שבמצבם תחת ענני הכבוד לא ה' אפשר להם לקיים את המצוה בשום אופן. ובאמת צריך לדעת למהלך הראשון במבי"ט שם [שכן נהגא מצות סוכה במדבר] איך יכלו לקיים תחת הענני כבוד? ויל"פ בזה.

יואיל נא ידידי שליט"א לעיין בדברי אלו [הנכתבים בחפזון רב, ומקופיא] ולו משפט הבחירה וההכרעה אם נכונים הדברים.

עכ"פ תודה רבה מאד שע"י הקונטרס שלו נתגלו לי דברי המבי"ט זיע"א הנפלאים הללו, ובזכותו של ידידי שליט"א למדתי את כל הפרק שם במבי"ט - ואורו עיני לראות שם מראות אלקים בכל מה שביאר שם, ואכמ"ל בזה כעת, והשי"ת שנותנו יאריך בטוב ובנעימים להגות בחוקות דת משעשעים.

הנני ידידו עוז מוקירו ומכבדו כרום ערכו הנשגב דושתה"ר ביקרא דאורייתא באהב"ר ואה"ע

משה מרדכי הלוי שולזינגר.

(משמר הלוי)

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: מדוע האושפיזין באים רק בחג הסוכות ולא בחג הפסח

תשובה: זה עניני קבלה (ע"פ הזוה"ק [פ'] אמור דף קג ע"ב) כשאדם יושב בצל הסוכה באין ז' אושפיזין לדור עמו וצריך לשמוח בכל יום עם האושפיזא של אותו יום. וכתוב בשל"ה הקדוש (מס' סוכה עמ' השלום) כשסועד בלי-לה או ביום, יש להזמין האושפיזין באמירה בפה כי בלא הזמנה אינם באים. כן דייק ביסוד ושורש העבודה [שער י"א פיג'] מלשון הזוה"ק. וכן אם אין משמח לב עניים אין האושפיזין באים על כן ישתדל להזמין עניים שיצטרפו לסעודתו בימי החג, ואם אין מצויים עניים להזמין ישלח מאכלים לביתם או יפריש ממנו לצדקה עבורם.

שאלה: מי שיש לו מקום בסוכתו שיוכל ולישון גם הב-נות, האם ראוי שיתן להן לישון בסוכה כדי שגם הם יקימו המצוה כמו שנוטלות לולב ואוכלות בסוכה עד שלבני-אשכנז גם מברכות על זה.

תשובה: כן.

שאלה: יש שמארגנים בחול המועד לערוך ברכת כה-נים המונית בכותל המערבי, ואומרים שיש שם למעלה משלש מאות כהנים שמברכים הן בשחרית והן במוסף, האם יש ענין לפחות לאנשי ירושלים להתאמן לנסוע כדי להתברך.

תשובה: אם אין ביטול תורה.

הכבוד? אומר רבינו בחיי, בספר 'כד הקמח', הקב"ה נמצא בכי-סא הכבוד. עד שמגיעים לשם, יש שבעה רקיעים, אלו הם עניני הכבוד. הקב"ה בסוכות הכניס אותנו בתוך זה, ליד כיסא הכבוד. הוא נמצא שם וגם אנחנו. זה לא דבר רגיל. הדבר מרומז במתן תורה. כתוב, "אתה הראית לדעת", אומר רש"י, הקב"ה פתח שבעה רקיעים וראו את כיסא הכבוד. מה כאן היסוד, למה זכינו בכלל למצוות סוכה? אברהם אבינו קיים מצוות הכנסת אורחים. א"ל הקב"ה, בזכות הכנסת אורחים שלך, אשלם לך, תהיה מצ-וות סוכות. איזו הכנסת אורחים יש בסוכות? לכאורה זו הוצאת אורחים, כל אחד יושב בביתו ואומרים לו תצא החוצה... התש-בה היא, מה זו סוכה? 'בצילא דמיהמנותא'. זו טעות שחושבים שסוכה זה לצאת החוצה. הקב"ה רצה לקיים מצוות הכנסת אור-חים לכלל ישראל. יביא אותנו למעלה אצלנו? זה מסוכן מאוד... עשה סוכה והסוכה הזו היא בעצם בית ד'. והראיה, מי נמצא שם, השושבינים, אברהם ויצחק וכו', בסוכת הקב"ה הם האור-חים הקבועים, וזה זכר לעניי כבוד. מי שזוכה - אל תחשוב שכל אחד זוכה, הוא נמצא בצל ד'. זה נקרא ד' צילך. הוא הצל. איפה? איתו, בתוכו. מי שזוכה לכזו דרגה להיות קרוב אל ד' בצורה כזו, זוכה לשאוב רוח"ק בדרגה הגבוהה ביותר. הקב"ה הזמין אותנו

עזים, אלא אמר בחיך, 'מסתמא נשבר שם משהו'. פעם שאלו את מרן בעת שסבל מכאבים האם הוא מרגיש כאבים. ואמר, 'יש לי כאבים שהם כבר תמידיים', ומי יכול להאמין שמאחורי החיך והשמחה, עומד אדם שסובל ייסורים תמידיים זולת ייסו-רים המתחדשים לבקרים, כאבי מעיים וכאבי שיניים ועוד כהנה וכהנה. פעם אמר על ייסוריו 'זה כבר נהיה מנהג אשכנז...'

השמחה שהייתה אצל הגרא"ל שטיינמן בקיום המצוות, אין לה אח ורע, כשהיה מגיע אליו האתרוג המהודר, פיו היו קור-נות מאושר, ובשמחתו הפורצת גבולות היה מברך את כל הנמ-צאים מקרב ליבו הטהור. זהיר במצווה קלה כבחמורה. אי אפשר לתאר את הנהרה שהייתה שפוכה על פניו, אחרי שזכה לקיים איזו מצווה. לאחר תקיעת שופר היה שופע שמחה אין קץ, ומ-שפיע ברכות מעומק ליבו הטהור לכל הנמצאים. באחד מימי כיפור האחרונים, שהיה ספק גדול אם יוכל לצום או לא, ולבסוף צם, חודשיים אח"כ עוד היה אומר לי, 'אה ברוך ה', הקב"ה זיכה אותי שיכולתי לצום ביום הכיפורים'.

פעם אחת כשניגש להניח תפילין באסור חג של פסח, ראו עליו התרגשות מיוחדת. וכששאלוהו מה קרה, אמר: הרי שבעה ימים כעת לא קיימתי מצוות תפילין שהיא גדולה מאד, שיש בה שמונה מצוות. והוסיף: אני מתגעגע לבן יחיד שלי. ומאז נעשה מושג בבית, שלאחר פסח וסוכות היו אומרים לפני תפילת שח-רית שחוזרים לבן יחיד... כך הרגיש מרן.

נכדו ר' ישעי' כהן, מספר שפעם ביום האחרון של חנוכה שח-לו מרן: היום הדליקו בפעם האחרונה נרות חנוכה, יש אנשים שחושבים, ב"ה, התפטרנו מהעול הזה, אבל האמת הוא להיפך, כמה צריך לשמוח שזוכים לקיים מצווה, אפילו שהיא רק מצווה מדרבנן, השכר של כל מצווה הוא נורא נורא!

(כאיל תערוג)

כתב האלשיך הקדוש (וכן מבוא מעי"ז ב"סדר היום" ובספר "מגלה עמוקות"): שמעתי אומרים כי כוונת המאמר הוא מה שאמרו חז"ל, שארבעה מינים אלו אין להם שר ושוטר עליהם להגדילם, שלכל שאר המון אילנות ועשבים יש מלאך שמכה ואומר לכל אחד 'גדל!' אך לאלו המינים אין להם מושל אלא הקב"ה מגדלם בעצמו.

ואמרו כי זה רצה בעל מאמר זה באמרו, בכל אחד 'זה הקב"ה'. כלומר שהתייחדו ארבעה מינים אלו בכך שהקב"ה מגדל אותן ומשגיח עליהן בעצמו. ובזה התייחדו דווקא ארבעת המינים הללו, לפי שהם מופקעים ומשוללים לגמרי מכל ההנהגה הרג-ילה שמנהיג הקב"ה את שאר הבריא.

וממה שהצטוונו על נטילת ארבעת המינים הללו דווקא, בא-ללמד על ההשגחה הפרטית המיוחדת שיש לכלל ישראל, שה-נהגת הקב"ה עם ישראל היא השגחה פרטית.

(הגדתי היום)

חוגגים שמחת בית השואבה בסוכות,

מה השמחה המיוחדת? יש על כך ב' טעמים: בבבלי נכתב משום ניסוך המים ובירושלמי נכתב, על שבאים לבית המקדש ג' פעמים בשנה לשאוב רוח הקודש. וכי יש שמחה גדולה מזו? אולם מדוע דווקא בסוכות חוגגים זכר לרוה"ק? כתוב שמצוות סוכה היא זכר לעניי כבוד. יש כאן דבר יותר עמוק: מה זה עניי

רוה"ק מהכותל. באים תיירים עם מצלמה, לוקחים כובע מקרטון, מניחים על הראש ועושים תמונה. וכי הם שואבים רוח"ק? איזה רוח ואיזה קודש... שום דבר. מי שזוכה לשאוב רוח"ק בכותל המערבי זה ג"כ לא פשוט. אומר לכם סוד: אומר הסבא רבי ירוחם: כתוב, "אתה הראית לדעת כי ד' הוא האלוקים אין עוד מלבדו".

לאורחים ושם בשולחן פוגשים את האבות הקדושים ומשה רבינו, הם יושבים שם וגם אנחנו. לכן שמחת בית השואבה היא רק בסוכות. א"א להשוות כלל. גם בכל החגים, שמחת בית השואבה הולך על כל ביהמ"ק. אבל איך נראה לכם, כל מי שנכנס לעזרה שואב רוח"ק? באים לכותל, גם שם יש שכינה. מי זוכה לשאוב

ריתחא דאורייתא

פטור מצטער בסוכה

הגאון הרגאצ'ובי [בצפנת פענח סוכה ו,ב] יצא לחדש שדין מצטער שנאמר בסוכה, הוא רק קודם שנכנס לסוכה, אבל אם כבר נכנס לסוכה כשאנו מצטער ובאמצע הסעודה נעשה מצטער אינו נפטור. מצאנו עוד כעין זה ב'שפת אמת' [לד' כח ד"ה במשנה] לחלק בין מצטער קודם שנכנס לסוכה למצטער כשהוא כבר בסוכה.

בענין ברכת ליישב בסוכה

השו"ע כותב דנהגו שאין מברכין על הסוכה אלא בשעת האכילה. ובמ"ב [תרלט, מו] כתב, מנהג העולם כדעת הפוסקים שאין מברכין אלא בשעת האכילה, ואפילו אם יושבים בסוכה קודם אכילה שעה אין מברכין דס"ל שברכה שמברכים אח"כ על האכילה היא פטורת הכל. והיינו דלשיטת ר"ת צריך להמתין עם הברכה עד האכילה, והברכה תפטור את כל מה שקיימו המצווה לפני האכילה.

ולכאורה איך שייך לברך על מה שעבר כבר ובטלה כבר המצווה, והרי גרע בזה יותר מברכת הנהנין דנשאר עכ"פ הנאת מעיו, אבל גבי מצוות איך שייך לברך על העבר. וגם לא דמי להא דאמרינן בפסחים שיש מצוות שתקנו בהם לברך אחר קיום המצווה, דהתם תיקנו את כל עיקר הברכה למפרע, דזהו ברכתו. אבל כאן הברכה היא ככל הברכות שהם עובר לעשייתן, א"כ איך יברך עליהם לאחר קיומן.

ויש לחלק בין ברכת הנהנין לברכת המצוות, דדוקא בברכות הנהנין שיסודו הודאה על הטובה וההנאה, לפיכך צריך לברך כל זמן שיש לו הנאה מהדבר והיינו שלא עבר שיעור עיכול, אבל ברכת המצוות אין יסודו מדין הודאה כלל, וע"כ מסבירא היה מקום לומר שיהי הברכה אף למפרע, אלא שמ"מ נאמר דין [פסחים ז:] שכל המצוות כולן מברך עליהן ועובר לעשייתן. ובזה יש לחקור האם מחמת דין זה אין מהני ברכה כלל לאחר המצווה והיא כברכה לבטלה או שלכתחילה לא תיקנו לברך אחריה אבל בדיעבד מהני, ובאמת נחלקו בזה הראשונים דעת הרמב"ם [אישות ג,כג] שהיא ברכה לבטלה, אך הגהות אשר"י [חולין פ"א ס"ג] כ' בדביעבד מהני.

וא"כ לדעת ההג' אשר"י הנ"ל מתבאר הענין בדרך מרווחת, שהברכה על האכילה היא עובר לעשייתן ולכתחילה, וממילא שוב היא מועילה גם למפרע, שהרי מעיקר הדין ברכת המצוות מועילה גם על שעבר, שהרי לא היה הפסק וקיום המצווה היה רצוף עד לאכילה וע"כ כול הכל. ועי' בשטמ"ק [ברכות יד,ב] ומשמע ממנו מפורש כנזכר לעיל

(יחלק שלל)

בפטור ישיבת סוכה להולכי דרכים

בסוכה [כו,א] אמרו דהולכי דרכים פטורים מן הסוכה. ופרש"י "דכתיב בסוכות תשבו, כעין ישיבתו בביתו, כשם שכל השנה אינו נמנע מלכת בדרך בסחורה, כך כל ימות החג שאינו יום טוב לא הצריכו הכתוב למנוע", עכ"ל. הגר"מ פינשטיין זצ"ל באגרות משה [או"ח ח"ג סי' צג] יצא בחידוש גדול דהולכי דרכים הפטורים היינו דוקא בדרך סחורה, שזהו דרכו כל השנה, אבל היוצאים לטיול ולתענוג בעלמא וכדו', אינם פטורים מן הסוכה. וכתב זאת משני טעמים, חדא דזה לא הוה בכלל "תשבו כעין תדורו", דהוי כמי שבאמצע השנה ישן הרבה פעמים בחצירו, דודאי לא נאמר דבסוכות נמי יכול לעשות כן והוי "תשבו כעין תדורו", וה"נ הכא. וטעם זה לכאורה אינו מובן דמ"מ דהיום הדרך הוא לצאת לטיול, א"כ מאי גרע מסחורה, דכיון דהוה דרכו הוה בכלל "תשבו כעין תדורו" ופטור מן הסוכה.

עוד כתב מטעמא דגמ' במנחות [מא,א] דרב קטינא מיכסי בסדינא ואמר ליה מלאך דבזמן דאיכא ריתחא ענשינן עליה, הרי חזינא כיון דמפקיע עצמו ממצות עשה יש כאן דררא דאיסור דבעידן ריתחא ענשינן עליה, וא"כ היוצאים לטיול בעלמא דפטורים מן הסוכה, מ"מ לאו שפיר קעבדי דמפקיעים עצמם ממצות עשה, עכ"ל.

ולכאורה אין הנידון דומה לראייה, דהתם הרי לבש תקופה ארוכה שדין שפטור מציצית, א"כ מראה עצמו כמפקיע המצווה, אבל כאן היה בסוכה, ורק באקראי יוצא גם לטיול ו"תשבו כעין תדורו" כתיב, ודמי לשח עם חבירו חוץ לסוכה דלא נאמר דיש כאן הפקעת עשה דענשינן עליה בעידן ריתחא. ונראה דמשכ רש"י "הולכי בדרך סחורה" לא בא לאפוקי הולכים בטיול בעלמא, והא דנקט 'סחורה' הוא לא דוקא.

(קובץ הערות להגרי"ש זצוק"ל)

חג הסוכות - בטחון בצל השכינה

שמעתי מהגאון רבי חזקיה מיישקובסקי שליט"א, משגיח די-שיבת "ארחות תורה", שסיפר סיפור שהוא שמע מראש ישיבת כפר גנים הרב גריינימן - שכשהתקרב חג הסוכות הוא ישב וברר 4 מינים. כמובן שבוררים את המהודר שבמהודר והיה שם איזה שהוא מו"צ רב מירושלים שברר איתו יחד, וסיפר לו את הסיפור הבא: בבני ברק ארגנו מכירת 4 מינים בזול לבני תורה הסחורה היתה לא הכי יפה אך בהחלט מהודרת ונחמדה... מורי הצדק שם החליטו שיענו רק על שאלות ספציפיות כדי לחסוך זמן, רק אם למישהו יש שאלה ספציפיות יבוא ישאל ויענו לו. וכך יוכלו לתת מענה לכולם. הגיע איזשהו יהודי שנראה פשוט. דיברו היה בעל מבטא רוסי כבד, שאמר: "כבוד הרב אני מבקש סליחה. הרבנים אמרו שיענו רק על דבר מסוים. אני רוסי, אתה בטח שומע לפי המבטא. כשאני הייתי ילד, הרוסים לא אפשרו ליהודים לשמור תורה ומצוות, אני בכלל לא ידעתי שיש אלו-קים... כולם פחדו ולא סיפרו לי כלום על היהדות, ידיעותיי בנו-שא יהדות שאפו לאפס. אך נאמר לי שאני משתייך לעם היהודי, הגעתי לארץ, התחלתי לאט לאט להכיר את אלוקים לאט לאט אני לומד אני עליתי לארץ לפני 3 שנים ולגבי ארבעת המינים אני לא יודע אפילו איזה שאלות לשאול... אני בחרתי לי מספר סטים שנראו לי מבחין יפים, בבקשה תגיד לי אם מה שבחרתי טוב או לא טוב... הרב הסכים לבדוק לו את ה-3 סטים שהיו בידיו שלו ושל שתי בניו. מה אפשר לומר ליהודי רוסי שבא מת רואים את הרצון שלו לדעת וללמוד והכל בתמימות? הרב לקח את האתרוג הראשון ולא האמין למראה עיניו. האתרוג היה מושלם! נקי לחלוטין! בלי בליטות ובלי שקיעות! חשב הרב: "נו, מילא, יכול לקרות". הוא לקח את האתרוג השני ופליאתו היתה עצומה: האתרוג השני היה מהודר ברמה גבוהה מאוד, לא פחות מהאתרוג הראשון! הרב היה המום. הוא לקח את האתרוג השלישי. הוא היה מהודר להפליא, ממש כמו האתרוג הראשון והשני. הוא חשב שאולי הוא לא רואה טוב, ולכן הוא הלך להראות את הפלא הזה לשאר הרבנים שהיו שם. הם הסתכלו ונדהו מו מהאתרוגים המהודרים, ואמרו: "האתרוגים האלה זה פסגת ההידור הלוואי שנזכה השנה לקיים את המצוה עם כאלו אתרוגים מהודרים". לאחר מכן המורה צדק בדק את הלולבים... הלולב הראשון היה מהודר להפליא, סגור לגמרי וירוק. הרב כמעט יצא מכליו. הלולב השני היה מהודר לא פחות מהראשון, והלולב השלישי היה מהודר לא פחות מהשני הרב פשוט היה המום. חשב לעצמו: 'זה הרי לא יתכן, יש פה כנראה כישוף או משהו כזה... הרי היהודי הרוסי לא יודע לבחור... איך הוא זכה בכא-לה סטים ארבעת המינים לו ולבניו? היהודי הרוסי ראה שהרב היה ממש המום ממה שראה, ושאל אותו לגבי סיבת פליאתו. "אני חי עם האלקים, דיברתי אל האלוקים לפני שהגעתי לכאן, אמרתי: 'אלוקים, אתה יודע שאני אוהב אותך, אתה יודע מה שאני עברתי ברוסיה - לא הרשו לי לדעת שאתה קיים, לא נתנו לי ללמוד אותך, אם היו מרשים לי אתה יודע שאני הייתי דבוק אליך, הגעתי לארץ ואני משתדל לאט לאט ללמוד ולדעת, אני לא יודע הלכות, אני לא יודע לבחור 4 מינים. אני מבקש ממך, ריבונו של עולם, שאתה תבחר לי את 4 המינים..." אומר הרב מיישקובסקי: ולמדנו, שאם אדם עושה את כל מה שהוא מסוגל לעשות, ומתפלל להשי"ת שיעזור לו, השי"ת עושה את שלו, ומ-

אומר רש"י, זה היה בזמן מתן תורה. הקב"ה פתח שבעה רקיעים וראו את כיסא הכבוד. אומר הסבא, פתח שבעה רקיעים, מה זה שם? אתה הראית לדעת - בתורה! בתוך התורה נמצא כיסא הכבוד. אבל מי זוכה בזה? מי שמידבק בחדרי התורה. כשעושים שמחת בית השואבה, איפה המקום לעשות? בתוך לומדי תורה. [הגר"ד פונרסקי שליט"א]

בזכות מה זכו ישראל למתנה, שנקראת חג הסוכות

אז יש הרבה דעות, למה זכו לזה... אחד הדברים שחז"ל מביאים - כיון שאברהם אבינו, הושיב את האורחים שלו תחת העץ. אמר הקב"ה "אתה הושבת את האורחים שלך תחת העץ, חיך, שאני נותן לבניך מצוה שעושים אותה, מתחת לעץ, זו המצוה של חג הסוכות, שנאמר [בראשית יח, ד]... וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ. אלו הדברים שמביאים חז"ל במדרש. אם ככה, אומרים רבותינו דבר נפלא ביותר - בזה שאברהם אבינו, הושיב את האורחים שלו תחת העץ, בזה הוא זכה לקרב אותם לעבודת ה'. הרי הוא נתן להם לאכל, ואמר להם "רבותי, או שאתם מברכים או שאתם משלמים" אז אנשים העדיפו לברך מאשר לשלם, אז הם הגיעו לידי אמונה, שהזכירו שם שמים, היו שם גם ישמ' עאלים, גם ערבים... כולם אמרו "הקב"ה, הוא המלך! " יוצא, שבזה שהכניס אברהם אותם אליו, הם באו לידי אמונה. אומרים רבותינו - זה הכוח שיש במצות סוכה, שהיא הופכת להיות צילא דמהימנותא... זו המצוה שאדם מקיים אותה, בכל הגוף שלו. אין מצוות שאדם מקיים בכל הגוף, אמר הגאון מוילנה, רק ישיבה בארץ ישראל ומצוות הסוכה. יש טוענים שגם מקווה. אם כך, הייתי רוצה לעמוד רק על עוד נקודה אחת, ברעיון של צילא דמהימנותא, כדי לחבר לנו רעיון נוסף: להלכה נפסק, שכל המלאכות שאדם עושה, צריך לעשות אותם בסוכה - אוכל בסוכה, ישן בסוכה, מדבר בסוכה... אבל שני דברים כתוב בהלכה, שלא עושים בסוכה, מהם? לא מתפללים בסוכה, ואדם שרוצה ללמוד בעיון, שלא ילמד בסוכה, שילך לבית הכנסת. כל אחד שואל את עצמו - אם לאכל בסוכה, ולישון בסוכה... אז למה לא להתפלל בסוכה? שאלה נוספת שראיתי, ששואל אותו ספר, שנקרא שדה אברהם - אתה מזמין את האושפיזין לסעודה?! תזמין אותם שאתה מתפלל... מה החגיגה הגדולה?! הוא אומר תשובה נפלאה ביותר - הקב"ה בדק אותנו כבר בראש השנה וביום הכיפורים, וראה באיזה דרגה אנחנו בימים האלה, אבל בחג הסוכות, אומר הקב"ה "בא נראה אותך, כשאתה אוכל, כשאתה ישן, כשאתה מטייל, בא נראה שם, אם אתה נמצא ב - צילא דמהימנותא. זה שהיית דבוק בי בעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, כולם ראו... אני רוצה לראות עכשיו, בשבעה ימים האלה, שאתה לא נמצא איתי ביחד, שאתה נמצא ב - צילא דמהימנותא. אז כל שבעת הימים האלה, שאתה נמצא ב - צילא דמהימנותא, שם צריך לבדוק אותך, איך אתה נמצא מבחינה רוחנית, לכן דווקא האכילה והשתייה והשינה, דווקא אז, צריך לראות איך אתה מתנהג בסוכה, כשאתה נמצא ב - צ - ילא דמהימנותא. זאת ההקדמה לחג הסוכות,

[הגר"ב רוזנבלום שליט"א]

שפיע עליו שפע של הצלחה. וזה נקרא להיות בקשר הדוק עם בורא עולם - להכיר ולדעת שהוא רוצה לעזור לנו, שהוא אוהב כל יהודי, ובכוחו לעזור לנו, ואם רק נלך בדרכיו, ונבקש ממנו בלב טהור, למילוי משאלותינו, הוא ימלא את כל משאלת נפשנו. (אמונה שלמה - דברים, מאת הרב צבי נקר)

על נטילת לולב

ר' ירמיה שאל את רבי זריקא, מדוע מברכים רק על "לולב", ולא מברכים אף על שאר המינים? ענה לו ר' זריקא, מפי שה- לולב גבוה מכל המינים שוב שאל ר' ירמיה אם כן שיגביהו את האתרוג ויברכו עליו? ענה לו ר' זריקא מברכים על הלולב מפי שמינו גבוה מכולם. (גמרא סוכה לז:) ונשאלת השאלה, היכן מצאנו שמברכים על המינים הגבוהים, וכי יש גבהות לפני הקב"ה, הרי אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת, הקב"ה אוהב את הענווים, לענווים יתן חן? עוד קשה, שהרמב"ם (הלכות סוכה ולר- לב פ"ז ה"ו) כתב שמברכים על הלולב, "מפני שכולן סמוכים לו והקשה במגיד משנה שהרמב"ם מאוד תמוה שהרי בגמרא כתוב שמברכים על הלולב מפי שגבוה מכולן, ומדוע נקט הרמב"ם טעם חדש, שסמוכין לו? ולכאורה רואים כאן רעיון עצום, הג- מרא אומרת (עירובין מג:) שהרוצה למדוד גובהו של דקל, יחשב לפי הצל שלו, ימדוד את הצל, ויעשה חשבון שהעץ כפול מהצל כו"כ. ותמוה מאוד מה הרעיון של הגמ' וכי הגמרא באה להשמיע

לו איך מודדים עצים, איזה רעיון מונח כאן בגמרא? רק הגמרא אומרת כאן רעיון עצום, לעץ דקל יש מעלה עצומה הוא גבוה הוא חזק, ויש לו גם צל, המשמעות של צל, זה הגנה סיכוך עזרה לזולת, אומרת הגמרא מי שרוצה לראות את הכח של הדקל, לא ימדוד את העץ, רק ימדוד את הצל, כמה צל הוא עושה לאחר- רים, גדולתו של החזק זה כמה יש בכוחו לעזור לאחרים, לסוכך עליהם לתמוך בהם, זהו הכח של הדקל שעוזר לאחרים. בכל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו, הגדולה היא לא בשמים לא במקומות החזקים, רק כמה אתה יכול להשפיל את עצמך ולעזור לחלשים. בתהילים (קמו') אנו אומרים ה' זוקף כפופים ה' פוקח עיוורים ה' אוהב צדיקים. ה' שומר את גרים, ה' יעודד יתום ואלמנה וגו'. ונשאלת השאלה איך מגיע ה' אוהב וצדיקים לתוך כפופים עיוורים גרים? רק התשובה היא שהקב"ה אוהב את אותם צדיקים ששוכנים עם השבורים והרצוצים, שהם מנצלים את כל הגבהות המעלה שלהם לעזור למסכנים. נראה שזהו כוונת הרמב"ם ששינה את הטעם של הגמרא, וכתב "שכולן סמוכים לו" ה' קשה לרמב"ם מה המעלה של הלולב שהוא גבוה? לכן כתב שכולם סמוכים נשענים בלולב, הוא מנצל את החוזק את הגבהות שלו, לעזור לאחרים, עליו ראוי לברך, ה' אוהב צדיקים. הריטב"א כתוב שלולב מרמז על "צדיק יסוד עולם", מידת יסוד עפי' קבלה לכן מברכים עליו. בערוך לנר כתב שכל המינים מרמזים על הקב"ה, רק הלולב יש לו מעלה שהוא מידת צדיק יסוד. אפשר לומר לפי דבריו, שלולב זה בחינת

ריתחא דאורייתא

"ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'" (ויקרא כג, מ)

רבים מהאחרונים דנו בגדר מצות "ולקחתם לכם": האם בהחזקת הלולב בידו הוא מקיים את המצוה, או שמא גם עצם הלקיחה היא מגוף המצוה? לחקירה זו יש כמה וכמה השלכות הלכתיות, כפי שיתברר. בספר "בכורי יעקב" (לבעל "ערוך לנר") הסתפק בענין אדם שנטל לולב קודם עלות השחר, ועדיין הוא בידו עד אחר הנץ החמה, ואחר כך הניחו מידו, האם צריך שוב לחזור וליטלו? ושורש הספק הוא: האם נאמר שהלקיחה היא המצוה, דהיינו: שיטלו ויביאו לידו, ולכן צריכה הלקיחה להיעשות בעת החיוב דוקא, ואם כן בנדון שלפנינו שהלקיחה היתה קודם עלות השחר - לא יצא, או שמא מצות הלקיחה היא רק שיהיה הלולב בידו, וכאשר הלולב נמצא בידו בזמן החיוב - יצא, אלו שני צדדי הספק.

והוא מביא ראיה מן הגמרא (סוכה מב.) שאביי אמר על דברי רבי יוסי במשנה, שמי ששכח והוציא את הלולב לרשות הרבים ביום ראשון של חג פטור משום שהוא טועה בדבר מצוה - שאין זה אלא לפני שיצא בו, אבל אם כבר יצא בו יהיה חייב אף לרבי יוסי, שהרי כבר אינו טרוד בדבר מצוה, והקשו על אביי: "הא מדאגבהא נפיק ביה?", כלומר: איך יתכן שיוציא את הלולב לרשות הרבים לפני שיצא ידי חובתו, והרי ברגע שהגביה את הלולב ברשות היחיד כבר יצא, והגמרא

לא דחתה שהמדובר כשהגביהו קודם עלות השחר ועל כן לא יצא אז - ומכאן שאף אם הגביהו קודם זמן חיובו יצא! אולם בספר מקראי קודש להגאון רבי צבי פסח פראנק, רבה של ירושלים (סוכות ב', סימן א'), הביא בשם חכם אחד לדחות ראיה זו: כי הגמרא לא יכלה להעמיד בכגון שהגביה את הלולב קודם עלות השחר, כי גם ביום טוב שלא חל בשבת אסור בלילה ליטול את הלולב, משום מוקצה, שהרי אז אינו זמן קיום המצוה. אמנם נכדו, הגאון רבי יוסף כהן, אב"ד ירושלים, דחה את דברי אותו חכם ואמר שאפשר שאם מוציאו לצורך קיום המצוה ביום - אף שעתה לילה וטרם הגיע זמן המצוה, אין עליו שם מוקצה, והביא 'קצת ראיה' לדבריו מן הירושלמי.

והנה, בשו"ת "בנין שלמה" להגאון רבי שלמה הכהן מוילנא (סימן מח), כתב בשם הגאון רבי ישראל סלנטר, שאם אדם נטל לולב ומיניו קודם עלות השחר ונותרו בידו עד אחר עלות השחר - לא יצא ידי חובתו, עד שיניח אותם מידו ויחזור ויטול אותם לאחר הנץ החמה, שכן עיקר המצוה היא הנטילה וכאשר נטל - עדיין לא הגיע זמן החיוב.

אך מאידך כתב הנצי"ב מוולוז'ין בשו"ת "משיב דבר" (סימן א') שיצא ידי חובה בנטילה זו, אף שהיתה קודם זמן החיוב, ואין צריך נטילה אחרת, שכן אין צריך מעשה נטילה כלל, אלא עצם זה שהמינים אחוזים בידו - זו ה'לקיחה'.

(כמוצא שלל רב)

"ה' אוהב צדיקים" זה צדיק שהחלשים נשענים עליו, זה המעלה שלו, זהו צדיק יסוד עולם.

[שאל בני]

דיני סוכה - קולות שאין בעוד הלכות

מאוד מעניין שאנו מוצאים בדיני הסוכה כל מיני קולות, והלכות מיוחדות. כגון: א. לבד - אם יש הפסק בין הדפנות או בין הסכך פחות משלושה טפחים, נחשב כאילו הכל סתום. ב. דופן עקומה - אם יש סכך פסול צמוד לדופן של הסוכה פחות מארבע אמות, ולאחריו יש סכך כשר, הסוכה כשירה, כיון שאנו רואים כאילו הדופן של הסוכה ממשיך עד הסכך הכשר. ג. גוד אחית אם יש שיעור של דופן צמוד לסכך, ולמטה כלפי הקרקע, חסר בדופן, אנו אומרים גוד - תמשוך אחית - כלפי מטה ד. גוד אסיק אם יש שיעור צמוד לקרקע של הסוכה, והסכך גבוה ואין הדופן צמודה לסכך, אנו אומרים גוד אסיק - תמשוך כלפי מעלה, כאילו הדופן משוכה כלפי הסכך. ה. הסכך דינו להעשות מפסולת גורן ויקב, חומרים פשוטים. ו. שיעור סוכה - ז' טפחים על ז' טפחים, מקום קטן וצפוף למגורים. ז. גובה - הסוכה עשרה טפחים. פחות מעשרה טפחים זה דירה סרוחה. ח. שיעור הדפנות - שתיים כהלכתן ושלישית אפ' טפח. יש כאן רעיון עצום אחרי ראש השנה וסוכות, אחרי שכולם חזרו בתשובה, הקב"ה מקבל את כולם, כל אחד בכל מצב שהוא, יש אחד "לבד" אחד "דופן עקומה" כל מיני צרופים וצירופים, כולם הקב"ה מקבל. סוכה בגימטרי' 91 זהו המספר של שתי השמות של הקב"ה. הרמז: שהקב"ה אוהב את השפלים, את השבורים, "ראויים כל ישראל ליישב בסוכה אחת".

[שאל בני]

שמחת עולם הבא

מספר הגר"י לורנץ שליט"א על שני סיפורים ששמע מהגר"צ פלמן זצ"ל, אשר שניהם מובילים לשאלה אחת ובסוף גם לתירוצו אחד. אין לי הנאה ושמחה גדולה מזו ראשיתו של דבר, הוא הסיפור הראשון, אשר בכל שנה ושנה היה הגר"צ רגיל לספרו בשיעורו בחג הסוכות. הסיפור הוא על הגאון רבי אברהם זצ"ל אחי הגר"א בעל "מעלות התורה", שהגר"צ היה מצאצאיו, והיה מספרו כפי ששמע בנערותו מאביו ומזקנתו שכך היה מקובל בידם ובמשפחתם. הגאון רבי אברהם התגורר במקום מרוחק מווילנא, פעם אחת הוא מקבל מכתב מאחיו רבנו הגר"א שברצונו ללמוד עימו חברותא, ולכן הוא מבקש ממנו אם יש באפשרותו לעבור דירה לוויילנא כדי שיוכלו ללמוד שם ביחד. רבי אברהם השיב לאחיו הגר"א, שהוא היה מאוד רוצה לעבור לוויילנא כדי ללמוד עימו יחד, אלא שאשתו אינה מסכימה בשום פנים לעזוב את עיר מגורם. ומדוע? משום מעשה שהיה. בוויילנא ובכל הערים בליטא לא היו גדלים אתרוגים, ובכל שנה לקראת חג הסוכות היו מביאים אתרוגים ממדינות רחוקות. ומשום כן מחיר האתרוגים היה בדרך כלל מאוד יקר, שעצם זה שהאתרוג הוא פרי נדיר במקום הזה זה לבד גורם להעלאת מחירים, וכאשר נוספו לזה עוד הוצאות הדרכים זה גרם להעלאה נוספת. היחידים מתוך הציבור שיכלו לקנות לעצמם אתרוג במחירים הללו קנו, ואילו לשאר הציבור שלא היה לו אפשרות לקנות אתרוג היו גבאי העיר

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: מי שסיכך בטעות בסכך של חברו, ואח"כ כשנודע לו פייסו ומחל לו האם יכול לישב בסוכה זו, או שיש לחוש בכה"ג משום תעשה ולא מן העשוי?

תשובה: לכאורה יש לחוש.

טעמו של מרן הגר"ח שליט"א נראה משום שהביאור הלכה סימן יא' ס"ו ד"ה מצמר גזול הסתפק אי גזל ציצית ואח"כ נתנם לו הלה במתנה, אי מתכשר או לא. והביא שכעין זה יש להסתפק לגבי לולב ולא הכריע. אמנם לכא' יש לדון דהכא יש מקום נוסף להתיר והיינו עפ"י מה שנסתפק הביאור הלכה בסימן תרל"ז בד"ה לא יצא, אם בסור כה גזולה באופן שהגזול אינו יוצא, גם אחרים לא יצאו בה, וכתב צד להקל משום "דהלא אינו מתכוין לגזולו, וגם אפשר דדעת בעה"ב להרשות לזה האחר שישב בסוכתו דניחא ליה לאיניש דליעבד מצווה בממוניה". וא"כ הכא שלא גזלו ממש, אלא בטעות לקח מה שאינו שלו יש להתיר משום האי סברות, ובפרט שבאמת חזין שלב סוף נתפייס הבעה"ב, ושדרכא כל דברי אלו קמיה דמרן שליט"א והשיב לי: יפה כתבת.

שאלה: בבהרמ"ז דסוכות האם אומר גם הרחמן ליו"ט (חוץ מהרחמן הוא יקים)

תשובה: כן

שאלה: מי שנוסע בחוה"מ סוכות באוטובוס בתוך העיר באופן שאין לו פטור עוברי דרכים, והתחילו לרדת גשמים עזים שאילו היה בסוכה היה יכול לעזוב את הסוכה ולאכול בבית, האם גם כשהוא באוטובוס יהיה מותר לו לאכול ולישון כל עוד שלא פסקו הגשמים.

תשובה: לא

ובפשיטות טעם הפסק הוא, שאין ירדת גשמים מתיר של אכילה חוץ לסוכה, אלא שהיו מצטער לאכול בסוכה, אבל הכא שבין כך אינו יכול לאכול עכשיו בסוכה, ובכל זאת אסור מה שייך להתיר לו משום מצטער לאכול בסור כה ודוק.

(מחשבת עם)

קונים אתרוג מקופת הקהל, ועליו היו כל הקהל מברכים בחג. שנה אחת החורף התארך מעבר לזמן הרגיל, וממילא הפשרת השלגים היה בזמן מאוחר יותר, וכך יצא שכאשר התקרב חג הסוכות הדרכים היו מלאות במים ולא היתה אפשרות לעבור בהם. וכאשר הדרכים חסומות אין משלוחי אתרוגים, ולא היה אפילו אתרוג אחד בכל העיר. כמה ימים לפני סוכות הצליח להביא אחד מהסוחרים אתרוג אחד לעיר, אלא שאם כל שנה המחירים היו גבוהים, הרי באותה שנה ביקש עליה מחיר כפול ומכופל. היחידים שקנו לעצמם בכל שנה אתרוג, מיד התייאו מלקנותו כששמעו על המחיר הגבוה. גבאי הקהל נבהלו גם הם מהמחיר, ומיד התכנסו כדי לדון יחדיו אם חייבים לקנות

במחיר כזה, ולאחר דיון ארוך הוחלט שאין להם אפשרות לקנות בכזה מחיר. באותו יום חזר רבי אברהם לביתו בצער על הידיעה שהשנה לא יהיה להם אתרוג בחג. בבית סיפר לאשתו את החלטת גבאי הקהל. אשתו נבהלה מאוד, ואמרה "איך יתכן חג סוכות בלי אתרוג?". והתחילה לחשוב מה אפשר לעשות כדי להשיג את האתרוג, ופתאום עלה לה רעיון, הבית שבו התגוררו היה בית נאה, גדול ומרווח, שקיבלוהו מהוריה בנדוניה של החתונה, ובאמת אינם צריכים בית כל כך גדול, וממילא הם יכולים למכור את הבית הזה לעבור לגור בצריף קטן כמו כל העניים, ובכסף של הבית יקנו את האתרוג. מיד הציעה את ההצעה הזו לבעלה, רבי אברהם, והוא הסכים לדבריה. ותכף החליטו ללוות עכשיו מיד את הכסף לקניית האתרוג ולאחר החג למכור את הבית, ובכסף שיקבלו בעבורו יפרעו את החוב. רבי אברהם יצא מיד ללוות את הסכום הנדרש לאתרוג, קנה את האתרוג. ולשמחתם ולשמחת כל אנשי העיר, זכו לברך על האתרוג הנדיר הזה ולקיים את המצווה כבכל שנה ושנה. לאחר החג קיימו את החלטתם, מכרו את ביתם המרווח, ובמקומו קנו צריף קטן, וביתרת הכסף פרעו את החוב. וכאשר הגיע המכתב מהגר"א שמבקש מהם לעבור לוילנא, אמרה האשה הצדקנית לבעלה רבי אברהם, "כל יום שאני עוברת ליד הבית היפה שהיה לנו, ואני נזכרת שבית זה היה שלנו ומכרנו אותו בשביל קיום מצוות אתרוג, אין לי הנאה ושמחה גדולה מזו בעולם, ואת ההנאה הזו אני יכולה להפסיד". וממילא אמרה האשה שמשום כן אינה מסוגלת לעזוב את העיר הזו לעולם. את התשובה הזו שלח רבי אברהם אל אחיו הגר"א, שמשום כן אפילו שהיה מאוד רוצה ללמוד עימו חברותא, בכל זאת אין לו אפשרות לעבור דירה לוילנא. את הסיפור הזה היה מספר הגר"צ בשיעורים בהתרגשות רבה, (בשנים האחרונות היה גם בוכה מהתרגשות).

שנה אחת ניגש אל הגר"צ אחד מהמתפללים, וסיפר לו שבחג סיפר את הסיפור בביתו לבני הבית, ואשתו שאלה על כך שאלה, "אם בשביל קיום מצוות אתרוג שנה אחת, האשה מסכימה למכור את כל הבית שלהם ולעבור לגור בצריף עלוב, איך יתכן שבשביל לימוד תורה יום ולילה יחד עם הגאון מוילנא, האשה הזו אינה מסכימה לוותר על ההנאה שלה, ואינה מסכימה לעבור לוילנא - אין שום הגיון שבשביל מצוות אתרוג שנה אחת היא מוותרת על כל חיי הנוחות ומוכרת את כל הבית, ואילו למצוות תלמוד תורה עם הגאון מוילנא היא לא מסכימה לוותר על הנאה של ראיית הבית".

הגר"צ נהנה מאוד מהשאלה, חיך ואמר "אני אספר לך סיפור אחר". וכה סיפר - השאגת אריה עשה הרבה שנים גלות, הוא לבש בגדים פשוטים כדי שלא יכירו אותו, והיה נודד מעיר לעיר, ובכל עיר היה ישן בבית הכנסת ומתנהג כאחד מהעניים. באחד ממסעותיו הגיע לוילנא, הגאון מוילנא ראה אותו ומיד זיהה אותו, והכיר שהאדם הזה אינו עני ככל העניים אלא מדובר בגאון השאגת אריה. וכאשר שני גאונים כאלו נפגשים ומדברים ביניהם אין צורך לומר שהדיבור הוא בדברי תורה, וכך שניהם עמדו זמן רב ודיברו בלימוד. לא קשה לתאר מה היה באותו זמן שדיברו ביחד, בוודאי היו שם קולות וברקים עד השמים, כאשר השאגת אריה מוכיח בפלפוליו כשיטתו, והגאון בגאונותו מוכיח כדבריו, ובפרט שדרך לימודו של השאגת אריה שונה משל הגאון. בטח היה שם ששון ושמחה עם ויכוחים סוערים בלימוד, עד שהגיעו

לעמק השווה. לאחר שסיימו לדבר בלימוד, הזמין הגאון את השאגת אריה לאכול אצלו את סעודת ליל שבת. אמר לו השאגת אריה, שהוא קיבל על עצמו שכאשר הוא בגלות ואינו נמצא יחד עם אשתו, שלא לאכול בשולחן שיושבת שם אשה. ולכן הוא מוכן לבוא לאכול אצל הגאון בליל שבת, אבל בתנאי שלא תשב אשה על יד השולחן. [הוסיף הגר"צ בהתפעלות, תראה מי זה ה"שאגת אריה", כזה קדוש! כזה טהור! הוא היה בגלות מופקע מכל תענוגי העולם הזה, וכאשר הגאון בכבודו ובעצמו מזמין אותו לאכול על שולחנו הוא מסכים לוותר על התענוג הגדול הזה, אם יושבת על השולחן אשה. ובאיזה אשה מדובר? באשת הגאון, שהי א בעצמה היתה צדקת גדולה, והראיה שהגאון בעצמו ישב בשולחן שבו היא נ יושבת]. ; אמר לו הגאון, בליל שבת זה הזמן היחיד בשבוע שבו אני יושב בשולחן יחד עם האשה, ולכן אני צריך לשאול אותה אם היא מסכימה בליל שבת הזה לא לשבת על יד השולחן בשעת הסעודה, אני לבד לא יכול להסכים על הדבר הזה. [ושוב הוסיף הגר"צ בהתפעלות, תראה מי זה הגאון, עד שיש לו הזדמנות לשבת בסעודה יחד עם השאגת אריה ולדבר עימו בלימוד, וזה לא סתם לדבר בלימוד, אלא זה לימוד של הגאון עם השאגת אריה ומי יכול לתאר איזה חידושים מופלגים עתידים להתחדש בלימוד שילמדו ביחד בסעודה. ובכל נ זאת אם זה על חשבון האשה, אז אין שום חשבונות, דבר ראשון צריך לשאול את האשה...]. הגאון שאל את אשתו, והיא ענתה שהיא לא מוכנה לכך. כל השבוע היא לא רואה את הגאון, הוא יושב בחדרו ספון וטמון בתורה. ופעם אחת בשבוע יש לה את העונג לראות את הגאון וזה בסעודת ליל שבת, על התענוג הזה היא לא יכולה לוותר בשום מחיר... עתה פנה הגר"צ אל האברך השואל, ואמר "אני רוצה לשאול אותך שאלה, איך יתכן שאשתו של הגר"א, שהיא יודעת מי זה הגר"א, והיא יודעת שאם הגר"א רוצה להזמין את השאגת אריה לשבת בשולחן שבת בוודאי זה לא סתם נ כך... ובוודאי עתידים להתחדש ביניהם חידושים גדולים ועצומים, איך יכולה נ למנוע מהגר"א לשבת בשולחן עם השאגת אריה? איך יש לה את האומץ והכח. לעשות את הדבר הזה?". אולי אפשר ליישב שאשתו של הגר"א לא היתה נ בדרגה כזו גבוהה, ומשום כן העדיפה את התענוג שלה על ההזמנה של השאגת אריה. אבל אי אפשר לומר כך, שהרי כל מילה של הגר"א היתה תורה, וכל שכן כשמדובר על דברים שנכתבים על המצבה שהם נחרטים שם לנצח בוודאי שמדקדקים בהם דקדוק רב, וכאשר נפטר אשתו של הגר"א ציווה הגר"א לחרוט על מצבתה את המילים "לא הניחה אחריה כמותה", כלומר שהגאון סבר שהיא היתה הצדיקה הגדולה ביותר באותו הדור. וממילא איך יתכן שהצדיקה הגדולה הזו, שאין יותר צדיקות ממנה, היא מסוגלת לא. לוותר על התענוג שלה לראות את הגר"א ומחמת כן למנוע מהשאגת אריה לבוא לאכול אצלם את סעודת ליל שבת? אמר האברך להגר"צ, זהו באמת שאלה חזקה על אשת הגר"א, אבל השאלה הזו אינה מיישבת את השאלה הראשונה על אשת רבי אברהם, ואדרבא עכשיו יש לנו 2 שאלות, ומהו התירוץ לשניהם? אמר לו הגר"צ, "באמת השאלה שאלה, אבל כדי לענות לאשתך ששאלה את השאלה על אשת רבי אברהם, די בזה שתאמר לה ששאלת אותי את השאלה, ותספר לה את הסיפור על הגר"א והשאגת אריה, ותראה שזה יספיק בעבורה...". האברך קיבל את התשובה / השאלה, ובלית ברירה גם הוא הסתפק בזה לעת עתה.

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: אם צריך בכל יום בחול המועד לחלק ממתקים לבניו לשמחרם או די ביום אחד.

תשובה: לא שמענו. (בקובץ מבקשי תורה (תשנ"ד עמ' רעד) הביא תשובת הגריש"א להגר"ח אע"פ שבגמ' סוכה מזכיר ששבעת ימי החג טעונין קרבן ושיר וברכה ולינה אף שמיני טעון וכו'. וקאמר הש"ס כוס כל יומא מי איכא כ"ז בזמן שביהמ"ק קיים דא עיקר השמחה הוא אכילת בשר שלמים אבל אחרי שחרב הבית שאין שמחה אלא ביין בודאי כל יהודי השומר תו"מ ידאג שיהי' יין כל ימות החג, לקיים המצוה של שמחת. עכ"ד. מ"מ יש מצוה לשמוח כל יום מימות החג ולכא' החיוב כלפי נשים וקטנים בכל יום. מאידך לא מצינו חיוב לקנות כמה בגדים לאישה לכבוד החג אלא אחד. וכן מבואר בספר פסקים ותשובות [עמ' צא] מסתבר שצריך לתת להם שיהיה להם מיני מתיקה כל יום כיון שמצות השמחה היא כל יום מימי החג.

שאלה: חילק לבניו ממתקים לכבוד החג ביום, האם צריך בלילה לחלק להם שוב.

תשובה: יתכן.

שאלה: נסע עם כל בני משפחתו טיול בחול המועד לשמחם לצורך החג, האם נחשב להוצאות יו"ט

תשובה: כן.

שאלה: האם יש ענין לשיר הלל ביו"ט ובחול המועד.

תשובה: היכא דנהוג נהוג. (בספר פניני תפילה נשאל הגריש"א אם מותר לכפול מילים בהלל כששרים בו, וענה שלא. והוסיף שאמ"ר רת הלל בליל הסדר יכול לכפול, שהרי הלל בלילה הסדר היא שירה.

שאלה: האם הוצאות של תזמורת לצורך שמחת בית השואבה נכלל בהוצאות יו"ט שחזור.

תשובה: כן.

בהוצאות שבת ויו"ט שחזרות דעת הגריש"א (שבות יצחק חשמל פ"ט עמ' קפח) וכן הגר"ח פ"י שינברג (ספר זכרון דרוך יקרא עמ' שעה) כל דבר שהוא צורך כבוד שבת ומה שדרכו בסעודות חשובות. אבל הוצאות מיוחדות שאין רגיל בהם לא. דעת הגר"ח (שם עמ' שעז) שכל שמכוון לכבוד שבת אפי' דברים יקרים. מ"מ הורה (שאלת רב עמ' כח) שלא יקנה דברים יקרים ביותר, אלא שלא יורגש ששולחנו חסר.

והנהגה זו שאם מוסיף מוסיפים לו, דעת החזו"א שנה"מ רק במי שבאמת מאמין בכך (אמרי יושר שבת עמ' קנז).

שאלה: העולם נוהג שמי שעלה בשמחת תורה לחתן תורה, וכן מי שעלה לחתן בראשית שהם עושים קידושא רבה למתפללים, החתן תורה בשמחת תורה אחרי התפילה, והחתן בראשית מביא קידוש בשבת בראשית אחר התפילה. האם יש מקור וטעם למנהג זה.

תשובה: כמו כל חתן.

(יחלק שלל)

בשנה הבאה ניגש האברך שוב אל הגר"צ, ואמר "אני רוצה לשאול שאלה שכבר שאלתי אותה בשנה שעברה, אלא שהפעם אני שואל את השאלה הזו ולא אשתי". ושאל את התמיהה על שתי המעשיות הללו, איך אפשר להבין את אשת הגר"א שאינה מוכנה לוותר על ההנאה שלה, בשביל כך שהשאגת אריה יוכל לאכול בביתם בליל שבת. ואיך אפשר להבין את אשת רבי אברהם אחי הגר"א, שאינה מוכנה לוותר על התענוג שלה בכדי שבעלה יוכל ללמוד חברותא עם אחיו הגר"א. הגר"צ שתק וחשב זמן רב, ולפתע התחיל כולו לרעוד, ופתח את פיו ברעדה ואמר "מי אנחנו שנבוא להסביר את מעשיהם של אשת הגר"א, ואשת רבי אברהם אחיו. אבל דבר אחד צריך לדעת, לשבת עם הגר"א בשולחן בליל שבת, זה לא תענוג של עולם הזה, זהו תענוג של עולם הבא! אפשר לבקש מאשה לוותר על הכל, אבל לוותר על עולם הבא אי אפשר לבקש ממנה. היא לא צריכה לוותר על עולם הבא, והיא לא מסוגלת לוותר על תענוג של עולם הבא, זה פשוט לא שייך! וכמו כן התענוג של אשת רבי אברהם כשהיא רואה את הבית שמכרו בשביל קיום מצוות אתרוג, זהו תענוג של עולם הבא, ועל עולם הבא היא לא צריכה לוותר כי אינה מסוגלת לוותר!!!".

(שלמים בציון)

מצטער לאחר זמן

הנה אמרין מצטער פטור מן הסוכה. ויש לדון מהו במי שידוע שאם י' שן בסוכה, כעבור שבוע יהא מצונן, אבל עד אז לא יהא לו מאומה, האם פטור מן הסוכה מחמת מצטער. א. צדדי הספק הנה היה נראה פשוט דבאמת פטור, דגם בביתו לא היה ישן בכהאי גוונא, ואם כן אין זה תשובו כעין תדורו. [ויש לדון מהו אם הוא מסופק אם כעבור זמן יהא מצונן, מי נימא דמספק חייב, או דנימא דתליא היאך היה עושה בביתו בספיקא]. ולא כתבתי זאת אלא ששמעתי בשם הגאון רבי שאל ברייש שליט"א דאומר שאינו כן אלא חייב בסוכה דהשתא אינו מצטער. אך הרי אם אינו רוצה לישן בסוכה דירא מגנבים ויודע שהגנבי מביא עוד שעה, הרי גם עכשיו לא יישן בסוכה. [והנה לענין עינוי נפש בנודדת על דבר שלאחר מכן יביא לה עינוי נפש, ודאי יכול להפר]. ב. אינו מחזיר שלו הנה אמרין בגמרא בבא מציעא (ל' ב') לענין השבת אבידה, דכל שאינו מחזיר בשלו, גם בשל חבירו פטור מלהחזיר, וכגון אם בשדה מחזיר לעצמו גם לחבירו יחזיר, ואם בעיר אינו מחזיר לעצמו גם לחבירו לא יחזיר. ודיינינן בגמרא מהו כשדרכו להחזיר בשדה ו אין דרכו להחזיר בעיר, ומוצא אבידה בשדה וצריך להחזירו בעיר, מי אמרין דאינו חייב להחזירו, דהשבה מעליא בעינן, והרי לאו דרכיה להחזיר בעיר, או דילמא חייב להחזירו, דבשדה מיהת הוא דאיחייב ליה, וכיון דאיחייב ליה בשדה איחייב ליה בעיר. הנה שמעינן להצד השני בגמרא דחייב להרים האבידה בשדה, וכיון דכבר לקחה צריך להחזירו בעיר. [א"ה, וכך פסק המחבר בחו"מ סי' רס"ג סע' ב']. חזינן דאזלינן בתר השתא, ולא אמרין שכיון שאחר כך ימשיך בעיר אם כן פטור גם השתא. והכי נמי נימא לענין מצטער דאזלינן בתר השתא דאינו מצטער, אע"פ דאחר כך יהא מצטער. אך לענ"ד זה איתמר רק בדין השבת אבדה כיון דהשתא היה לוקח בשלו ואין ללמוד מכאן לדין מצטער. ג. יורד גשם לאחר זמן הנה אמרין כשיורד גשם פטור מן הסוכה. והנה יש לעיין

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: מי שנרדם חוץ לסוכה אם יש חיוב להעיר אותו או לא?

תשובה: מצוה.

*

שאלה: אם יש לפטור משינה בסוכה בלילה מי שהוא בתוך שנה ראשונה מחתונתו או לא?

תשובה: ח"ו לפטור.

*

שאלה: לכאן מי שאין לו לולב להשיג בסוכות, וחבירו לא מסכים ליתן לו, למה לא יהי' מותר לו לגזול לחבירו הלולב, לקיים המצוה, דעשה דלולב דוחה ל"ת דלא תגזול.

תשובה: איסור בין אדם לחבירו אין דוחה (וכ"כ ח"י הגר"ש שקאפ נדרים סו"ס א' ועי' רבינו דוד (פסחים לו).

*

שאלה: אם עשו אדם דופן לסוכה, האם גם האדם שהוא הדור פן יוצא י"ח סוכה?

תשובה: גבו חוץ לסוכה

*

שאלה: בשעה צ"ס' תרלג כתב דסכך שעשה קבוע פסול והיינו שלא יקבע הנסרים של הסכך במסמרים. האם לפי"ז אסור לקשור הסכך (בחוט כשר) על הדפנות כדי שלא יעוף מה-רוח

תשובה: בחוט כשר מותר.

*

שאלה: כתב המשנ"ב שגם בשעת שינה צריך ששולחנו יהיה בתוך הסוכה. האם יכול לקפל את השלחן כדי להניח שם מיטה, דגם שולחן מקופל הוי שולחן.

תשובה: יכול.

(שאלת רב - דולה ומשקה)

מהו כשעכשיו הגשם אינו יורד, אבל יודע נאמנה שעוד מעט יירד גשם. מי אמרין שחייב בסוכה עד שיורד גשם, או ימתין עד שיבוא הגשם ואז ילך לביתו, או דילמא אמרין שלא ילך לישן בסוכה כלל, דהרי גם ללכת לביתו באמצע השינה הוה צער, שהרי אמרין (סי' תרל"ט סע' ז') דבירד גשם ובא לביתו ונכנס למטה ופסק הגשם, אין צריך לעזוב מיטתו ולחזור להסוכה, מפאת דגם זה מצטער, ואם כן נימא שלא ילך כלל לישן. והנה מפורש בבכורי יעקב (סי' תרל"ט סק"ל) דיש בזה פלוגתא קמאי, וכתב דיש להשאיר בסוכה ובלא ברכה, ואם כן נסתייע פסק הגאון רבי שאול ברייש שליט"א. וכל זה צריך תלמוד.

(הגר"א גינחובסקי זצק"ל)

מצות סוכה - כמזיגת הכוס לקב"ה בכבודו ובעצמו

שינינו במשנה (סכה ב, ט): "ירדו גשמים - מאימתי מותר לפנות? משתסר המקפה.

משלו משל למה הדבר דומה? לעבד שבא למזוג כוס לרבו, ושפך לו קיתון על פניו".

העולה מדברי התנא: שכאשר יורדים גשמים בחג הסוכות, דומה הדבר לעבד הבא לשמש את רבו, ולמזוג לו כוס משקה. אך תחת שהרב יטול את הכוס בשמחה, נוטל הוא קיתון מים ושופך על פני העבד, כאומר "אין רצוני שתשמש אותי"

בדומה לכך מגלים הגשמים היורדים במהלך חג הסוכות, כי הקב"ה אינו מקבל ברצון את מצוות הישיבה בסוכה, הנעשית ע"י עם ישראל.

הבעיה היא שכולם לומדים את המשנה ומתמקדים בסיפא, בלי להתבונן ברישא שבה נאמר "למה הדבר דומה? לעבד שבא למזוג כוס לרבו!"

האם חשבנו פעם מה זה מצוות סוכה? הרי היא משולה ל"עבד שבא למזוג כוס לרבו!" כביכול, זוכים אנו למזוג כוס לקב"ה בכבודו ובעצמו! האם הגענו אי פעם להבנה הזאת?! איזו הרגשה נפלאה, לשבת בסוכה ולהרגיש: "אני מוזג כוס לבורא עולם, אנה עבדא דקודשא בריך הוא", פלאי פלאים!

אמנם יתכן כי כל מצווה חשובה כמזיגת כוס לקב"ה, אבל דברים מפורשים נכתבו רק לגבי מצות סוכה

(יחי - דאובן)

"ושמחת בחגך"

תורתנו הקדושה מצווה עלינו להרבות בשמחה בחג הסוכות כפי שנאמר: "ושמחת בחגך והיית אך שמח". וכתב הרמב"ם: אף שבכל המועדים מצווה לשמוח בהם, אולם בחג "הסוכות" צריכים להרבות יותר בשמחה כפי שגדולי ישראל היו שמחים ורוקדים ומנגנים בבית המקדש. עד שאמרו עליהם "כל מי שלא ראה שמחה זו, לא ראה שמחה מימיו". ולכן תקנו לנו רבותינו בתפילה של "חג הסוכות" להוסיף ולומר "זמן שמחתנו!" ועל "מעלת השמחה" מסופר על עשיר גדול שנהג לערוך לידיו בביתו "סעודות מלכים" והיין היה נשפך בביתו כמים, ומרתפיו היו מלאים בכסף וזהב ובאבנים טובות ומרגליות. ולמרות כל העושר שהיה ברשותו, לא היה העשיר "שמח בחלקו". כל הזמן חשש שמא ירד מנכסיו, ועל כן לא היה ישן בלילות ורק כאשר הייתה השמש זורחת היה מצליח להירדם! בסמוך לביתו של

העשיר היה "צריך" קטן של סנדלר עני שעבד מבוקר ועד ערב, ופיו לא היה מפסיק מלשיר. ולכן העשיר שהיה עייף מאוד במשך היום לא ידע את נפשו מרוב צער, שהרי כיצד יוכל להשתיק את העני מלשיר בכדי שיוכל מעט לישון! יום אחד עלה רעיון בליבו של העשיר, קרא לסנדלר ושאל לשלומו ואף התעניין במצבו ובהכנסותיו, וכשנודע לו שפרנסתו דחוקה, שאלו: כיצד אתה מצליח לשיר כאשר פרנסתך דחוקה? השיבו העני: ברוך ה' יש לי משפחה ולחם לא חסר לי, והשמחה שרויה בביתי ומדוע לא אשמח בחלקי? שוב הקשה העשיר ושאל: האם לא היית רוצה שיהיה לך כסף רב? ובתוך כדי שאלתו נתן לו העשיר במתנה "שק גדול" ובו חמש מאות דינר זהב! לקח הסנדלר בשמחה את השק והודה לעשיר על מתנתו! בחזרתו לביתו "טמן" את הכסף בחצרו וחזר לעבודתו, ומאותו היום כשהיה עובד לא היה "שר" כהרגלו משום שדאגות רבות נכנסו בליבו וכל רעש קטן ששמע היה חושש שמא זה גנב, ולכן תמיד היה בודק במחבואו את הכסף שמא נגנב? מרוב דאגותיו פניו השתנו מפחד ומחוסר שינה. לימים הבין הסנדלר שהכסף גרם לו להפסיד את "שמחתו" ואת שלווה נפשו. מה עשה? נטל את "שק הכסף" ומיהר לביתו

את התרופות, מפני שאינו מוכן שאחרים יאמרו לו מה שטוב בשבילו, ועומד על דעתו ומתעקש שלא לקחת את התרופה. והנה ידוע בשם הגר"א שאמר כי "העקשן יצליח" (עין כתר רא"ש אות נ"א), אבל זה נאמר לגבי התקדמות במעלות הטובות, שמי שהוא עקשן ואינו מתייאש, וחוזר ומנסה שוב ושוב למרות שח מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א לידידו הגר"ר אליהו מן שליט"א, שאלני גיסי הגר"ר יצחק זילברשטיין שליט"א, באחד שיש לו תחביב לתפוס נחשים ולהרגם, אם מקיים בזה מצוה כנאמר "ואתה תשופנו עקב". והראיתי לו על הפסוק הזה מדרש בילקוט הספורים שמשמע קצת שיש בזה מצוה. (דרך שיחה)

ופרוס עלינו סוכת שלומך

הגמ' אומרת: שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני הגמ' אומרת 'מחיצין' לדוג' גוד, לבד, ודופן עקומה. הלכה למש ה מסיני, שמחיצה שאינה מחיצה גשמית זה ג"כ כאילו שיש מחיצה [זו] מחיצה של הלכה. ההלכה אומרת שמחיצה שהיא גבוהה עשרה טפחים, זה לא רק עשרה טפחים, 'גוד' תמשוך בדמיון כאילו שמגיעה המחיצה עד לגג...

בשביל לשמח את הילדים היו מספרים שבסוכות היה מעשה בבן אדם שעשה סוכה ועשה מחיצה של 'גוד אסיק' ועשה שתיים כהילכתן שלישית אפי' טפח ובסוף השלישית עשה צורת הפתח ועשה כדת וכדין ואמרו לו פסק הלכה שסוכה זו כשר ה להמדין וכן אמרו לו שבהלכה זה נחשב לדופן. כאילו סגור באופן הרמטי.

בבוקר קם אותו אדם וראה שפמוטי הכסף וגביע הכסף נגנבו והתפלא, איך הם נגנבו... 'גוד אסיק' הרי זה סגור, איך הגנב נכנס? הרי זה לבד סגור, פלא איך שהצליח הגנב להכנס... ונשאר בצריך עיון...

אנו נמצאים כעת בתקופה כזו, שמרוב ההרגל, לא מרגישים! איננו מרגישים שעשרות שנים אנו רואים שהקב"ה כל כך קרוב אלינו, 'ופרוס עלינו סוכת שלומך' שהקב"ה פורס עלינו סוכת שלומו. כל כך הרבה גוים רשעים שאומרים בפירוש שרוצים להרוג יהודים ובכל פעם רואים ניסים. מאות ואלפי סוכות שהקב"ה מסכך על עם ישראל בסוכת שלומו, אנחנו צריכים לדעת שהקב"ה קרוב אלינו מאוד! שרואים שאם רגע אחד מפסיק נס, מיד יש הרוגים ופצועים. כשיודעים שהאלקים קרוב אלינו, מתנהגים כמו קרבת אלקים. בדרך ארץ יותר, בזהירות בשמירת הלשון, בזהירות בין אדם למקום ובין אדם לחברו, מי כה' אלקינו בכל קראינו אליו. זה אחד הדברים שהקב"ה מביא לכלל ישראל.

בארץ ישראל, הקב"ה מראה הרבה יותר אהבה ולכן הסכנה כאן גדולה יותר. כדי שנהיה יותר קרבת אלקים, וכן אומר הרשב"ם, למה בארץ ישראל אין לנו כמו הגילוס שיש שם תמיד מים, אלא כדי שתהיה קרבת אלקים אני נותן לכם גשם, ואם לא תשמעו אז אין גשם ומיד מתפללים לשמים והקב"ה נותן חסד, כמו שאמר דוד הע"ה 'קרבת אלקים לי טוב', הוא עושה טוב מאוד לתושבי ארץ ישראל ירגישו קרבת אלקים. בעניין הגשמים ובעניין השמירה. וכאן השמירה מאויבי ישראל זהו נס גדול... מתרגלים לנס וחושבים שזה טבע, זה לא טבע! זה לא נורמאלי!

של העשיר ואמר לו: קח את הכסף שלך בחזרה ואין לי צורך בהם, משום שלא אמכור את שירתי ושמחת חיי בעבור כל כסף שבעולם! ולכן בימים קדושים אלו יוצאים כל בית ישראל מדירת "קבע" ועוברים לדירת "עראי" לסוכה הקטנה, וזאת בכדי שנדע ונבין שאין "השמחה" נמצאת דווקא בבית הגדול עם הכלים והרהיטים המפוארים, אלא השמחה "האמתית" נמצאת דווקא בסוכה הקטנה שאינה תלויה בהבלי העולם הזה ועל כן נצטוונו לשמוח בה.

(ליקוטי שמואל)

דברים המפריעים לשמחה

הנה יש הרבה סיבות שמפריעות לשמחה, ויכול להיות אדם שהוא שמח בטבעו, אבל יש איזה דבר שאכפת לו, וזה מוציא ממנו את כל השמחה, מתוך כל מיני מידות, כגון מידת הכעס, אדם כועס על חברו, מפני שציער אותו ופגע בכבודו, והכעס מוציא אותו משלוותו, וגורם שלא יוכל להיות בשמחה כמו שצריך.

וכבר דיברנו כמה פעמים שכל כעס הוא נגד האמונה, כי הצער מגיע לאדם מן השמים, ומי שציער אותו הוא שליח מן השמים לזה, ואם הוא לא היה מצער אותו, היו שולחים מן השמים שליח אחר לצער אותו, ממילא לא שייך לכעוס על האדם המצער, רק צריך לחשוב בלבו למה פסקו עלי בבית דין של מעלה שמגיע לי צער, ויתכנו שתי סיבות לזה, או שהוא צדיק ונותנים לו ייסורים של אהבה כדי להגדיל שכרו בעולם הבא, או שהוא רשע ונותנים לו ייסורים לכפרת עוונות, וממה נפשך צריך לשמוח ולא לכעוס, כי בזה הוא זוכה לכפרת עוונות ולעולם הבא.

ויש עוד דבר שמפריע לשמחה, והוא מה שמצוי אצל צעירים שחושבים "מה אחרים חושבים עלי", האם מחשיבים אותי או שלא מחשיבים אותי, וכל אחד מחפש לעשות רושם כדי שיחשיבו אותו, עד כדי כך שיש כאלה שאינם רוצים ללמוד עם חברותא שהוא למדן פחות מהם, מפני שמפחדים שיזלזלו בהם ולא יחשיבו אותם, ובאמת יכול להיות דווקא להיפך שיחשיבו אותו שהוא עניו שמוכן ללמוד עם גם מי שאינו בעל כישרון ממנו, ויכבדו אותו דווקא מחמת זה שאינו חס על כבודו, ובפרט שהוא עושה מצוה בזה, שעושה חסד עם חברו, וממצוה אין מפסידים.

וכן יש קנאה שמפריעה לשמחה, כשאחד רואה את חברו שמצליח יותר ממנו, ומקבל מזה חלישות הדעת, ואכפת לו למה הוא לא מצליח כמו חברו. ועל פי רוב מה שמרגישים חלישות הדעת זה בטעות, בדרך כלל דווקא המצוינים הם אלו שמרגישים חלישות הדעת, וכבר פגשתי כמה פעמים בתלמידים שבאו אלי והתלוננו על עצמם כי אינם בעלי מדרגה, והרגישו בעצמם חסרונות בכל מיני עניינים, וכשידיברתי איתם התברר להיפך שהם בעלי מדרגה יותר מאחרים, ואין שום סיבה שירגישו חלישות הדעת, והם צריכים לשמוח במעלתם ובמדרגתם.

ולפעמים אפילו בענייני הגוף, יש טעויות שגורמות לאדם שיהיה שרוי בחוסר שמחה, מתוך חוסר הבנה, ומתוך כל מיני מידות שגורמות לו צער וסבל. לדוגמא יש מקרים שאדם יכול לקחת איזה תרופות שיועילו לבריאותו, ועל ידי זה ירגיש יותר טוב, ויהיה רגוע, ויכול ללמוד כמו שצריך, אבל הוא מסרב לקחת

יהי רצון שהחסד ימשיך על ידי שנהיה ראויים שהחסד ימשיך עלינו, אמן ואמן.

(הגר"י אידלשטין זצוק"ל)

סוכות וד' מינים-הדר ויופי

בסוכות וד' מינים כתבה בהם התורה ענין הדר ויופי. הרב יעקבזון זצ"ל היה מסביר: משל לילד שהיתה אמו צריכה להלבישו בגדי הדר כדי להשתתף בשמחה, הילד בא מהרחוב כשגופו ובגדיו מלוכלכים, והלכה אמו להלבישו בגדי החג היפים על גופו המלוכלך, באו ואמרו לה: לא זו הדרך, אלא קודם תרחצי אותו, ועל גופו הנקי ילבש בגדי יופי. כן הוא הדבר אצל ישראל, בחודש אלול מטהרים את עצמנו, וכן ברה"ה ויוהכ"פ, ולאחר-מכן באים עניני הדר ויופי, סוכה נאה, וארבעת המינים דכתיב בהם "הדר". קודם ניקיון והאחר כך היופי. ויש אומרים שסוכות הוא לקיחה על זרועותיו של הקב"ה שנכנסים בצלא דמהימנותא, ואב הרוצה לקחת את הילד שלו על זרועותיו מסתכל בו אם הוא נקי, ואם הוא מלוכלך מקנחו ומרחיצו, ולכן בראש השנה היום הכיפורים שלפניו מטהר הקב"ה את ישראל מכתמיהם וחטאותיהם.

(ע' פרפראות)

ד' מינים - כלי מלחמה

רמזים רבים נאמרו בטעם מצוות 'נטילת לולב', אחד מהטעמים העקרים איתא בדברי המדרש (ויק"ר פר' ל, ב) וז"ל: א"ר אבין משל לשנים שנכנסו אצל הדיין ולית אנן ידעין מאן הוא נוצח, אלא מאן דנסב באיין (- כידון) בידה אנן ידעין דהוא נוצחייא, כך ישראל ואומות העולם באין ומקטרגים לפני הקב"ה בראש השנה ולית אנן ידעין מאן נצח, אלא במה שישראל יוצאין מלפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן בידן אנו יודעין דישאל אינון ניצוחייא, לפיכך משה מזהיר לישראל ואומר' ולקחתם לכם ביום הראשון' ע"כ.

המורם מזה, דלקיחת הלולב בידינו הוא אות לטובה דדיין נצח ושיצאנו זכאין בדין, וכן איתא ב זוה"ק (תיקו"ז). דארבעת המינים נקראין' מאני דקרבא' כלי מלחמה

ויש להבין, מה הוכחה וראי' היא שהלולב בידינו, הלא גם אומות העולם יכולין ליקח ד' מינים, ומה סימן הוא זה.

ומבאר הרה"ק ב' מסאכטשוב השם משמואל, זצ"ל עפ"י דאיתא במדרש (שם) דד' מינים רומזים לד' ראשי איברים שבאדם (אתרוג ללב, לולב לשדרה - ערבה לשפתיים, והדס לעיניים). (והלולב הוא כינוס - לכל ראשי האיברים שבאדם לאחדם להודות ולהלל לה'. והנה ידוע שהעבירות והחטאים מושכים את האדם לאחור ואינן מניחות לו לצמצם ולייחד את מחשבתו ורצונו להשי"ת, וההסבר לזה הוא, כי מכל עבירה נברא מלאך משחית, והוא כאבן מונח על פתח הלב ומאפיל ומבלבל המוח.

אך ביום הכיפורים כשנמחלו העוונות מעבירים את המשחית, ובזה גוללין את האבן מעל פתח הלב ונקרע סגור הלב, ושוב יש לאדם היכולת לצמצם מחשבתו ולהלהיב את לבבו ביותר", וזה בדוק ומונסה לכל איש נלבב הבא ליטהר. "ובזה מובן היטב דברי המדרש', דנסב באיין בידו' היינו ענין הלולב דמשלים, וזה לאות ולסימן כינוס כל ראשי האיברים כנ"ל דנצח דינא.

ומסיים בזה"ל: "ובאמת זה סימן מובהק מאוד, כל אחד לפי ערך תשו. בתו בימים האלה, זה רב וזה מעט ומ"מ כל איש ישראל אי אפשר שלא הרבה בתשובה בימים אלו, וכל ישראל מתענין ומתפללין ואומרים וידוי, א"כ לבו כל איש ישראל לפי ערכו נפתח סגור, ויש לו חלק וענין במצות לולב, וזהו הבאין בידו כי ש - נצחנו דינאי" עכ"ד (שם משמואל לסוכות נת תרע"ד) ועפ"י דברי מדרש אלו, מבאר הגה"ק סופר ב' החתם זצ"ל הא דבגבולין' נוטלין הלולב' רק ביום הראשון, ובמקדש כל שבעה, דהנה אין אדם בטוח מחטא, וכמאמרם ז"ל (כריתות כח') אין אדם בטוח מחטא, ומתנדב אדם אשם תלוי בכל יום, ברם בד' ימים שבין יוה"כ לסוכות טרודים ישראל במצוות ואין להם זמן לחטוא, ועדיין ביום הראשון של סוכות הניצוח קיים, על כן אנו לוקחים ד' מינים, אבל ביום שני דסוכות אין אנו בטוחים שכבר נתלכלכנו קצת בחטא, על כן אין מצוה בלקיחת האות והדגל.

משא"כ בבית המקדש - העולים לרגל השוהים שם ז' ימים פשוט הוא, שי' ותר בטוחים שלא יחטאו, ואפי' יותר ממה שאנו בטוחים בד' הימים שבין עשור לסוכות, [ולכך ושמתחם' לפני ה' אלוקיכם' שבעת ימים (דרשות חת"ס ח"א דף נה).

(מסביב לשולחן)

שמחת בית השואבה

המשנה במסכת סוכה (דף נא). אומרת: "מי שלא ראה שמחת בית השואבה, לא ראה שמחה מימיו. במוצאי יום טוב הראשון של חג ירדו לעזרת נשים ומתקנים שם תיקון גדול". מסופר, כי פעם בעת השתתף הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע בחתונה - מרוב ההמון היתה המהומה רבה והנשים נדחקו לחדר בה התקיימה השמחה. פנה הרבי בשאלה אל הנוכחים: מדוע מנסים תמיד הנשים לדחוק עצמן בעת שירה וזמרה? ענה חתנו הרה"ק רבי פנחס מאוסטילא זי"ע ואמר: הנה אומרים בשם גדולים על מה דאיתא בגמ' (קידושין לד.) לגבי חיוב נשים במזוזה משום דכתיב במזוזה (דברים יא. כא) למען ירבו ימיכם. אומרת הגמרא: וגברא בעי חי, נשי לא בעי חי?!! לשון בתמיה. אבל אם לא יאמרו דברי הגמ' "נשי לא בעי חי", בניגון של תימה, היה משתמע כאילו ח"ו נשי לא בעי חי. נמצא דכל חיות השנים הוא מהניגון של בתמיה שבדברי הגמ': וכי נשי לא בעי חי?!! ולכן - סיים ואמר: דוחקות הן עצמן בכל מקום ששומעות ניגון ושירה כי כל חיותם הוא משם... כששמע הרבי זאת הפטיר ואמר: מהיכי תיתי! אין זה עיקר הטעם. אלא הטעם הוא משום דאיתא במסכת סוכה (נא.) שבעת שמחת בית השואבה תיקנו תיקון גדול שתהיינה הנשים למעלה והאנשים למטה כדי שלא יתערבו. יוצא לפי זה שהנשים קרובות היו ללויים המשוררים יותר מישראל, משום שהלויים עמדו בט"ו מעלות שבין עזרת נשים לעזרת ישראל במעלה עשירית והנשים עמדו בגזזטרה במקום גבוה, ולכן שפעה עליהן קדושת שיר הלויים. ולכן בכל מקום שיש שירה וזמרה נדחקות הן כי אז שבה ומושפעת עליהן קדושת השיר שהלויים היו אומרים בבית המקדש... ולכן צריכים רק לעשות תיקון גדול כמו במקדש והפרדה מוחלטת.

(האדמו"ר מבעלז)

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: איסור ביזוי ערבה בהו"ר הוא בעלים שנשרו או שנשארו.

תשובה: בשניהם.

שאלה: ידועה הסגולה לשמית הערבה החבוטה (לש-מירה מסכנת דרכים וכדו') האם הכוונה לעלים שנשרו מהערבה או מהעלים שנשארו בידו?

תשובה: לשארית הערבה

שאלה: מאיזה גיל המנהג לתת לילדים וילדות ערבנות בהו"ר?

תשובה: אין לזה גיל.

כסיל לשמאלו "ניקח את האותיות שמשמאל לאותיות היוצרות את המילה לב מ-ל-ג-ב, ונקבל את המילה "גם" (הבאה לרבות) להורות שהמרבח את עצמו - גאוותן, טיפש הוא ותמיד יתעצב אל ליבו....

אחד האדמו"רים מבאר את הפסוק: 'ושמחת בחגך והיית אך שמח' בדרך מיוחדת - אם תמעט את עצמך (המילה אך באה למעט) ממילא תהיה שמח ...

הבה נשכיל כולנו להבין את מיעוט ערכנו ונגיע לחג מלאי שמחה שתלווה אותנו לכל השנה הבעל"ט.

(אחד האדמו"רים)

חג הסוכות תעשה לך באספך מגרנך ומיקבך

אחר שמלא האדם את אוצרותיו לכל השנה עם שפע של תבואה שגדל במשך הקיץ ללמד אותו איך להתנהג כשיש לו שפע רב מן השמים, הנה אמרו חז"ל (בחגיגה ט') יאה עניותא ליהודאי כי ברזא סומקא לסוסיא חירא ואמר הרה"צ מרפימישלאן זי"ע הרי המנהג לקשט את הסוסים רק כשיוצאים אתם לרחוב אבל בתוך הרפת שלהם אין מקשטים אותם בקישוט האדום וכך צריך להיות מש"כ שהעניות יפה לישראל רק כלפי חוץ שהאנשים מבחוץ יחשבו שעניות שורה בישראל אבל באמת כלפי פנים בתוך הבית צריך להיות שפע רב וכל טוב ולזה מרמז מצות סוכה מבחוץ רואים הסכך שהוא מפסולת גורן ויקב וגם הדפנות עשויות מדברים קלים - קרשים - אבל מבפנים היא מקושטת וממולאת בשבעת המינים שהשתבחו בהם ארץ ישראל וכל מיני קישוטים נוספים, וזה לדעת כי ברכת ה' היא תעשיר דווקא בפנים ולא כלפי חוץ כי אז ח"ו עושר שמור לבעליו לרעתו

(מדבר יהודה)

פרי עץ הדר-והדרת פני זקן

מספרים שערב סוכות אחד הגיע הגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל לשכונת מאה שערים בירושלים, ונכנס לאחת החנויות שעברה הסבה לסוכות, ובמקום ספרים, מוכרים ארבעת המינים. ביקש

זכרתי לך חסד נעוריך... כיצד זה יתכן?

ידוע הדבר ומפורסם העניין שימים אלו של חג הסוכות הם זכר ליציאת מצרים, ימים שעליהם נאמר זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך וכו'

והשאלה נשאלת: האומנם?! ומה עם חטא העגל והמתאוים וכו'? ושואל תאמר ששם מדובר רק בערב רב, אזי קשה מהמרגלים והמעפילים ששם הנבחרים שבעם ישראל יצאו כנגד משה וריגו אחריו מענייני אשת איש, וכפי שדרשו במדרש ובתלמוד על הפסוק ויאמרו כל "העדה" לרגום אותם באבנים (במדבר י"ד י'), ויודעים אנו "שעדה" אלו הנבחרים שבעם. כמו כן מה עם קורח וחבריו ומאתיים חמישים ראשי סנהדריות? מה עם זמרי ובת מלך מדין? מה עם חטא בנות מואב ועבודת הפעור? מה עם המקושש? מה עם כל המרידות הנוראות שהיה לעם ישראל כנגד ה' ומשה עבדו? כיצד בורא עולם מכריז על אותה תקופה "זכרתי לך חסד נעוריך... אהבת כלולותיך"...

התשובה פשוטה: בשיר השירים אנו אומרים: ליבבתיני אחותי כלה, ליבבתיני באחד מעיניך... ושואלים חכמי ישראל: מדוע ה' מלבב אותנו ומחבב אותנו רק בעין אחת? למה לא בשתי עיניים?

התשובה על שאלה זו טמונה בשאלה הנ"ל, וזה ביאורה: אין ספק שעם ישראל קדוש וטהור. אך אי אפשר להתעלם מכך שלאורך כל ההיסטוריה יצר הרע הצליח להיאחז מעט בעם ישראל ולפגום מעוצמתו וקדושתו, כפי שראינו לעיל במעשה קורח והמרגלים וכו'. אלא שלמרות אותם פגמים וכתמים וקמטים - עדיין גדולה אהבת ה' לישראל, אהבה עזה וחזקה, עד כדי כך שה' מכריז לנצח נצחים "זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך". מפני שה' כביכול מסתכל עלינו רק בעין אחת - ולא בשתי עיניים. ליבבתיני אחותי כלה ליבבתיני באחד מעיניך... פירושו: בורא עולם כביכול עוצם עין אחת ומתעלם מכל החלק הלא טוב שבנו, והוא מביט עלינו מהעין השנייה - והוא מתמקד רק בדברים הטובים שבנו, עד כדי כך שהבורא יכול להסתכל על הרשע הגדול ביותר בישראל ולחוש כלפיו אהבה עד אין קץ, כפי שאומר המלבי"ם על הפסוק: הבן יקיר לי אפרים... כי מידי דברי בו זכור אזכרנו... שזה נאמר אפילו על הפושע הגדול ביותר. כיצד זה יתכן? עם הנוסחה של "ליבבתיני באחד מעיניך". כן כן, ה' עוצם עין מהרע והשלילי, ומתרכז רק בחיובי שבנו, והרי אין לך אפילו פושע גדול בישראל שאינו מלא מצוות כרימון. אם כן יוצא שה' אוהב כל יהודי, ואפילו החוטא הגדול ביותר.

אם הבנו כל זאת, קל לנו מאוד לכוון בתפילה את המילים הנשגבות בברכת אתה בחרתנו... המילים "אהבת אותנו ורצית בנו"... כל הזמן... כן כן, גם בזמנים שהתנהגנו בצורה הכי לא ראויה.

(הגר"א לוי שליט"א)

ושמחת בחגך והיית אך שמח

ישנו רעיון נפלא על הפסוק: 'לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו' (קהלת י"א), וכך ביאור הפסוק: 'לב חכם לימינו' ניקח את האותיות שמימין לאותיות היוצרות את המילה לב (כ-ל-א-ב) ונקבל את המילה "אך" (הבאה למעט) להורות שהממעט עצמו חכם הוא ותמיד ישמח... וממשיך הפסוק "ולב

כתב המרדכי (פרק הישן, סי' תשמ) בשם הר"א ממין בספר יראים (סי' כג), ש"אם עושה הסוכה מתחילה במקום שמצטער באכילה ושתיה, או בשינה, או כשאי אפשר לו לעשות אחד מהם בסוכה משום שמתירא מגנבים או מלסטים כשהוא בסוכה, אינו יוצא בה י"ח כלל, אפילו בדברים שאינו מצטער בהם, משום דלא הוי כעין דירה שיוכל לעשות בה כל צרכיו". והרמ"א (תרמ) ד ועוד אחרונים) פסק דבריו להלכה.

החכם צבי (סי' צד) כתב לדחות את דבריו, שה'תשובו כעין תדורו' לא על עצם הסוכה מדבר, באיזה ענין תהיה עשויה, אלא על אופן הישיבה באיזה ענין תהיה וע"ז הצריכה התורה שתהא כעין דירה, ובאמת אם עשה ב' סוכות האחת מיועדת לאכילה והשניה לשינה, אף שאותה של אכילה לא ראויה לשינה, יוצא בה י"ח האכילה. וכן דעת בנו היעב"ץ בספרו מור וקציעה, וכן הסכים בשו"ת משיבת נפש

והביא לדבריו ראייה מהגמ' בסוכה (כג.) שר"ע עשה סוכתו בראש הספינה, אף שהרוח מצויה שם ועוקרתו וכמו שאכן קרה, ומסתמא אין דרך לישן בסוכה כזו שהרוח מצויה בה ונוחה ליע"ק, ואעפ"כ עשאה רבי עקיבא כדי לאכול שם, ש"מ דאף שאינה ראויה לישן בה יוצא י"ח אכילה (עיין לקמן ראייה נוספת). וע"ע שם שתלה זאת במח' רבי ורבנן בשיעור סוכה ואכמ"ל

ויש להקשות על דבריו. א. הקשה האבני נזר (שו"ת, סי' תעט) שהגמ' בסוכה (י.) אומרת, שבשתי סוכות זו על גב זו, והתחתונה אינה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה, תחתונה כשרה ומשום דעליונה פסולה (שהרי אינה ראויה לדירה דאין התחתונה נה מקבלתה), ופירש רש"י: כרים - לישן. ומוכח דכשאינה ראויה לישן, פסולה לכל מילי (דאם רק לשינה, תיפסל התחתונה מדין סוכה תחת סוכה)

ב. הוסיף להקשות האבנ"ז, וכה"ק החזו"א (או"ח סי' ק"ג), מדברי הרמב"ן במלחמות פ"ק דסוכה (ג: מדפי הרי"ף) בד"ן סוכה קטנה, שכתב ש"שאינו לו מקום בסוכתו להניח בו שלחנו פסור לה, שאם מניחה בחוצה לה ימשך אחר שלחנו, אפילו לישן ולשונן ולטייל בה או לאכול ופתו בידו פסולה, שכל שאינה ראויה לאכילה כדרכה ולכל מילי דסוכה אינה סוכה", ולכאורה מפורש כדברי המרדכי הנ"ל.

אך יש לדחות, שמה שהרמב"ן פסל אין זה מטעמו של המרדכי דכי שבעינן ראויה לכל צרכיו, אלא דהרמב"ן מיירי שם לגבי סוכה קטנה שכיון שאינה ראויה לאכילה כדרכה הוי סוכה סרוחה, שפסולה לכל התשמישים, אך המרדכי חידש דאפילו כשיש מקום בסוכה להכל, אפ"ה פסולה מאחר ולא ראויה לכל תשמישיו.

אך זה אינו, דהרמב"ן כתב דבריו בלשון "כל" - דהיינו על כל סוכה, משמע דאפילו בראויה לאכול כדרכה אך לא לכל מילי אינה סוכה. וא"כ חוזרת הראיה לדברי המרדכי ודלא כהח"צ. וסיים האבנ"ז 'ובודאי היה זה בהעלם מהרב חכם צבי' [וע"ע בחזו"א ובאבנ"ז שהוסיפו להקשות מהרי"ף בסוכה דמבואר מדבריו כהמרדכי, וכה"ק הבית הלוי (ח"ג, נג ב) ואכמ"ל]

לעומת זאת, השערי תשובה (ריש סי' תרלט) הוכיח כדברי החכם צבי מתשובת רב האי גאון (בית שערים, עמ' פח) שכתב 'שאלת, אחים או שותפים שאין להם מקום לעשות סוכה גדולה ועשו סוכה קטנה שאינה מספקת לכולם, והשיב לענין אכילה יכול כ"א לאכול לבדו זה אחר זה, אבל לענין שינה זה ישן לילה אחת וזה ישן לילה אחת, ואם חביבה עליו המצוה תע"ב אם זה ישן מקצת לילה וזה מקצת וכו' '. ומוכח שגם כשהסוכה אינה

ראויה לשינה ביחד לכל אחד האוכל בה - כשרה.

ומרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל פקפק בראיה זו (הובא בספר 'קב ונקי' לחתנו הגר"י זילברשטיין שליט"א, סי' קצב), שאין הכונה שצריך שתהיה ראויה בגב, אלא שמצד עצמה תהיה ראויה גם לאכילה וגם לשינה, וזה שיש כאן עוד שותף אין זה אומר שחסר בחפצא של הסוכה, וביחס לכל אחד הסוכה כשרה מצד עצמה. ופשוט.

קשה, דדחיית הגרי"ש - דסגי בזה שהסוכה תהיה ראויה בחפצא - דוחה גם את ראיית הח"צ עצמו מהגמ' (בסוכה) כז: (ממנה הוכיח דלא בעינן ראויה גם לשינת איש ואשתו, ואעפ"כ יוצאים בה כל ישראל - ד"ל דביחס לכ"א בפנ"ע החפצא של הסוכה מושלם לישן בה עם אשתו, והגם שיש עוד אנשים אין זה מעכב ביחס לסוכה אלא מצד הגביר. וצ"ע. ויש ליישב בדוחק.

וצ"ע השערי תשובה, מדוע לא הוכיח מהגמ' בסוכה כז: "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות", מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת, ופירש רש"י "בזה אחר זה", ומבואר שלמרות שאין אפשרות לכל אחד לישן בסוכה ביחד כי אם בזה אחר זה, יוצאים בה ידי חובה (והח"צ גופיה הביא ראייה מגמ' זו אך הוכיח באופן אחר, שהגם שלענין אכילה יוכלו לאכול אלף או ריבוא כאחד ואח"כ עוד אלף או ריבוא, אך כיון שלענין שינה בסוכה המצוה היא איש ואשתו, וא"א לשני אנשים ונשותיהם לישון בסוכה אחת, ואם מיירי בהפסק מחיצה א"כ אינה סוכה אחת אלא כמה סוכות, ולפי המרדכי אף ידי מצות אכילה לא יצאו. וע"ע במג"א שכ"כ [תרלט, ח ובמחמה"ש שם] ואדרבה, מוכח מהח"צ גופיה והמג"א שגם למרדכי סגי בזה שראוי לבזה אחר זה (ולכאורה בגלל שייצא שלכ"א יהיה זמן שיישב בסוכה), וכל מה שפסל זה כשלא ראויה כלל, וע"ז הוצרכו להביא ראייה משינת איש ואשתו) דשם לא שייך שכל ישראל יישנו עם נשותיהם בזה אחר זה. וצ"ע השע"ת דהוכיח להח"צ דמהני בזה אחר זה, והא מוכח מהח"צ דע"ז ליכא פלוגתא. וכן צ"ע השע"ת מקו' הגרי"ש אלישיב צוק"ל וכמשנ"ל)

ולהלכה, כותב בשער הציון (ס"ק כ"ה) שיש לזהר מאד בזה, כי כמה אחרונים העתיקו דברי המרדכי להלכה, ויישבו את קו"שיות החכם צבי.

ולפי"ז יש לדון, בסוכות שמוקמות ע"י מסעדות שנמצאות במקום מרכזי, ובמצבן הנוכחי אינן ראויות לשינה, וכן בסוכות שבבתי המלון, שמתארחים שם הרבה אנשים ולא כולם יתרצו לישון בצורה כזו, שלפי המרדכי ייפסלו גם לאכילה. אך הזרע אמת ביאר (שו"ת לר' ישמעאל הכהן זצ"ל מליוורנו שבאיטליה [סימן צא] - הובא גם במחזיק ברכה ובחזו"ע סוכות [עמ' קצז]) שיש להתיר בכה"ג גם למרדכי, מאחר ויש מיעוט אנשים שלא מפריע להם לישון במצב כזה (עיי"ש בראיותיו). ולפי"ז דייק שכל סיבת הפסול היא רק בכה"ג שהסוכה אינה ראויה לכל האנשים, ולכן נקט המרדכי "ליסטים או גנבים" בדוקא, שלא מסתבר שאדם יישן יוכל לינצל מהם ואינה ראויה לאף אדם, אך בצינה לדוג' - הסוכה תהיה כשרה (גם למרדכי, ובזה א"ש קו' האחרונים עליו), מאחר שיש מיעוט אנשים שהקור אינו מפריע להם, שפיר נחשבת הסוכה לדירה. וכן דחה את ראיית הח"צ מהגמ' בסוכה (כז:) שלא ראויה לשינת איש ואשתו - דהא ראויה לאדם שאינו נשוי, ועע"ש שכתב שניתן לדחות את כל ראיותיו של החכ"צ, וצייד כהמרדכי מדברי עוד ראשונים (וכע"ז כתב בבית שערים [או"ח, סי' שלו])

ויש להאריך בזה טובא ואכמ"ל. (ע' קבלת שבת)

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

נסתפק מו"ר שליט"א באלו הנרדמים באמצע התפילה, אם אסור כן בסוכות, דאולי היות ובכל השנה הוא כך, שוב מקרי תשבו כעין תדורו. ושאל את חמיו שליט"א, וכנראה שגם הוא היה מסופק בזה.

שאלה: גאון א' שליט"א אמר בדרך אפשר, דהנה ההפלאה בספר "פנים יפות" על התורה (פ' שופטים ד"ה בילקוט) הקשה איך אכלו לחם הפנים בעזרה בסוכות, הרי יש איסור לא תטע כל עץ, וי"א כיון שכך היא צורת מקום אכילתו שם, חשיב כעין תדורו, ואפשר שגם כאן כיון שכך היא צורת שינתו, מותר הדבר.

תשובה: בנחמיה (ח, טז) מפורש בקרא שעשו בחג הסוכות סוכה בחצרות בית הא'.

שאלה: שאלו פעם את מרן הגרא"מ שך זצ"ל, כשרואים אותו נרדם על הסטנדר מחוץ לסוכה, אם יעירוהו, ואמר שזה פחות משינת ארעי.

תשובה: זה טענה ואפשר כן.

(דרך שיחה)

לטפח את הגינה הצמודה לבקתתם הארעית, כיון שאינה אלא אמצעי ביניים לקיום זמני עד שובם לארצם והתנחלותם בטירה החדשה הממתינה להם. הוראה השנייה הייתה שיהיו בקביעות בחבורה מגובשת. כך יידעו שעיקר משימתם בעבודת צוות. וכל הימצאותם כאן היא כדי לכרות יחדיו את הזהב, ולא כדי לפנות איש איש לחלקת אדמתו. ואמנם, אם ימלאו את תפקידם כיאות וישביעו את רצון המלך, יישאו חן בעיניו, וכל אחד מהם יקבל שכר רב.

נצטוונו בשתי מצוות שינחו אותנו בדרכנו בתחילת השנה החדשה הבאה עלינו לטובה: שבו בסוכה, בדירת ארעי, כדי לדעת שדירת הקבע נבנית לנו שם, למעלה. וטלו את ארבעת המינים המסמלים את כל שדרות העם, אגדו אותם יחדיו כדי שנדע שהעיקר הוא להעשות אגודה ולעשות את רצון ה' בלב שלם!

(המלקט)

"ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר" (ויקרא כג, מ)

מובא במדרש תנחומא: "ולקחתם לכם ביום הראשון - וכי יום הראשון הוא, והלא יום ט"ו הוא, אלא ראשון לחשבון עוונות". הקשו המפרשים, והלא מיום הכיפורים ועד חג הסוכות ישנם כמה ימים, וכבר אז מתחיל חשבון המצוות והעבירות, וכיצד המדרש אומר שבסוכות מתחיל החשבון? ביאור נפלא על כך אמר הרה"ק בעל ה"תפארת שלמה" מרדומסק זיע"א: בשעה שהשטן בא בימים הנוראים לקטרג על עם ישראל, הוא מביא עמו את הצורות הכבדים של העבירות שחטא כל אחד ומתחיל לפרט את העוונות של כל יהודי ויהודי. מיד מתייצבים מליצי

הצדיק מהמוכר לקנות אתרוג, המוכר מסר לו אתרוג, וללא בדיקה הכניס אותו למעיל הארוך שלבש, שילם ויצא החוצה. יהודי חשוב שראה את הדבר, התפלל מאוד, ניגש לר' אריה שהכיר אותו, ואמר לו: כל צעיר פה בודק את האתרוג בזכויות מגדלת, ואתה הצדיק והתלמיד חכם, הכנסת את זה לכיס המעיל שלך ללא בדיקה? אמר לו ר' אריה לוין: יש שני הידורים שכתובים בתורה: אחד "והדרת פני זקן" (ויקרא י"ט - ל"ב) ואחד "פרי עץ הדר" (ויקרא כ"ג - מ') ויהודים מוכנים להוציא על זה הרבה כסף, וזה יפה ומהודר מאוד. אבל אני לקחתי על עצמי את ההידור של "והדרת פני זקן", ואני ממחר מכאן לבית החולים למצורעים בטלביה, ושם אני מהדר את מצות "והדרת פני זקן" שאני לקחתי על עצמי את זה, ואני מקווה שאני עושה את זה באמת ובאמונה. (סיפורי צדיקים גליון ד' תשע"ה)

ושאבתם מים בששון

במוצאי שבת חול המועד סוכות תש"ע ביקר כ"ק האדמו"ר מפינסק קרלין שליט"א אצל רבנו, ושאל את רבנו שליט"א מה טעם עיקר השמחה היא בשאיבת המים כאמור בקרא 'ושאבתם מים בששון' כמבואר בסוכה דאזיל על שמחת שאיבת המים לניסוך המים בחג, והא היין משמח יותר כלישנא דקרא ויין ישמח לבב אנוש והיו גם מנסכים יין בחג ככל המועדות, ומ"ט אין עיקר השמחה בניסוך היין אלא בניסוך המים שלכא' הוא דבר קטן ממנו. ואמר רבנו שליט"א, בלשון זו' דחזינן מהכא שעיקר השמחה היא בדבר הפשוט והטבעי הבא בצורת גדילתו בלא תוספות, שבפשטות יש את השמחה הכי גדולה וזה יותר משמחת היין. עכ"ד.

(מפי אחד השומעים)

מטרת הסוכה - דירת עראי - מטרת ארבעת המינים - אגודה אחת לעשות רצונו בלבב שלם

באי מרוחק גילו מרבצי זהב. שלח המלך קבוצת עובדים לכרות את הזהב ולהטעינו על ספינות, כדי להביאו למדינתו במטרה לזקקו, ע"י כך יתעשר אוצר הממלכה לרווחת כל התושבים. דעת המלך הייתה לגמול לפועלים ביד רחבה מיד עם סיום עבודתם. אך במה יתפרנסו הפועלים בזמן כרייתם? שלח אפוא המלך עימם שקי זרעים, והורה שכל פועל יעבד חלקת אדמה סמוך לבקתתו, בה יגדל מעט תבואה וירקות כדי חייו.

אולם המלך חשש שמא הפועלים ישימו את כל מעיינם בטיפוח גן הירק ויזניחו את עיקר ייעודם, כריית הזהב. וזאת, משתי סיבות: ראשית, שדה המניב פירות וירקות טובים למאכל, תועלתו מיידית וניכרת לעין. מה שאין כן בעבודת הכרייה, שאמנם שכרה רב, אך השכר לא ישולם כי אם בתום התקופה, עם שובם לארץ מגורם. הסיבה השנייה, הגינה פרטית היא, לכל אחד גינתו וירקותיו, בהן הוא גאה והן תוצרתו ופרי יגיעו. ואילו הכרייה מתבצעת בצוותא, בעמל משותף, וחלקו של היחיד נבלע בעבודת הרבים. בעקבות כך, עלול האדם להעדיף את עבודתו שלו, להזגיש את ייחודו ולשמוח בבעלותו, ולבכר את עבודת שדהו על עמל הכרייה. מתוך חששות אלו, הורה המלך שתי הוראות. האחת, שהפועלים יגורו בדירות עראי, וחלק משכרם תמורת הכרייה יהיה, שהמלך יורה לבנות עבורם טירות מפוארות בשכונת יוקרה בעיר הבירה. כך ידעו שאין

שלימה מהרה למען שמך, כי בכל הדברים האלה יש גם לחצאין אבל אנו מבקשים שיהיה הכול שלימות הגמורה.
(בלבת אש)

לכם משלכם - אתרוג במתנה

בשו"ע (סימן תרנ"ח סעיף ג') כתב, "אין אדם יוצא ידי חובתו ביום ראשון בלולב של חברו שהשאלו, דבעינן לכם - משלכם. ואפילו אמר לו יהא שלך עד שתצא בו, ואח"כ יהא שלי כבתחילה לא יצא, דהוי כמו שאול, ואם נתנו לו במתנה, מותר".

סיפר הגר"צ זצ"ל, ששמע מרבי דוד פרנקל זצ"ל, איש סודם ואמונם של מרגן החזון איש והגר"ז מבריסק זצ"ל, שפעם אחת לפני חג סוכות הגיע אדם שהיה ברשותו פרדס אתרוגים, עם אתרוג מאוד יפה ומהודר אל החזון איש כדי לתת לו את האתרוג שיצא בו ידי חובה בחג.

החזון איש לקח את האתרוג, בדק אותו מכל הצדדים, והתפעל רבות מיופיו והידורו. וכאשר רצה לשלם בעבורו, לא הסכים אותו אדם לקבל תשלום, ואמר שהוא נותן לו את האתרוג במתנה, וזה זכות בשבילו שהחזון איש יברך על אתרוג שהוא נתן לו.

החזון איש לא רצה לקחת את האתרוג בחינם, משום שחש שאותו אדם אינו נותן לו את האתרוג במתנה בלב שלם, ולהפך פך אולי הוא רוצה שהאתרוג ישאר בבעלותו כדי שיהיה לו חלק במצווה שעושה החזון איש על האתרוג, ואינו בקי כל צרכו בדיני "לכם - משלכם" שכדי לצאת ידי חובה במצווה חייבים להקנות את האתרוג במתנה גמורה. ולכן היה חשוב לחזון איש בדווקא לשלם על האתרוג שבאופן זה בטוח שיקנה את האתרוג, ובכך בוודאי יוכל לקיים בזה את המצווה ללא חשש.

אבל ככל שהחזון איש ניסה לשכנע אותו לקחת תשלום לא הסכים אותו אדם לקבל.

כשראה החזון איש שכך הוא המצב, ואדם זה בתמימותו אינו מבין את רצונו מדוע רוצה לשלם, אמר לו החזון איש "תראה אני מבין אותך שאתה רוצה להנות אותי ומשום כן אתה לא מוכן לקבל תשלום על האתרוג, אבל אני רוצה לשלם על המצווה ובלי

היושר וטוענים, שכל אותם חטאים לא חטאו ישראל אלא בשוגג, ועל כן ראוי למחול להם, שכן אינם אשמים בכך - אלא השטן הוא זה שפיתה אותם לכך, בשקרים ודברי תרמית שונים להאמין כי העבירות האלה אינן עבירות כלל, והם האמינו לו ונתפתו לשקריו... משיב על כך השטן: מפני מה מניחים לרמות אותם דווקא בשעה שמסיתים אותם לרעה? האם בעסקי ממון שלהם הם גם תמימים כאלה ומאמינים לכל אחד על דברתו? אם ידרוש אחד מהם מחברו, שיתן לו בעד חפץ ששוויו עשר פרוטות כפליים מזה, וכי יתן לו... ובתורת פשרה בין שתי הטענות הללו מחליטים, שימתינו כמה ימים ויערכו נסיון בשביל לקבוע, האם היהודים הם קלי דעת רק בשעה שהם באים 'לקנות' את עבירותיו של יצר הרע, או שקלות הדעת הזאת מתגלה גם בענייני מסחר אחרים... והנה, בשעה שהיהודים יוצאים לאחר יום כיפור לקנות את ארבעת המינים, הם משלמים בעדם מחירים גבוהים. וכך, כשהם באים ביום הראשון של סוכות לבתי הכנסת ואתרוגיהם ולולביהם בידיהם, מראים לשטן כי גם בדיני הממונות מניחים היהודים שירמו אותם, והראיה, מארבעת המינים הללו, ששילמו בעדם מחירים גבוהים כל כך, למרות שלמצרכים אלו יש ערך מועט ביותר, וגוי לא היה נותן בעדם אפילו עשר פרוטות... ואם כך, הרי זו ראייה ניצחת שגם בעבירות הניחו ליצר הרע לרמות אותם... לאחר ההוכחה המשכנעת הזו, שלשטן אין מה לטעון כנגדה, כל החבילות הקודמות של העבירות נמחקות ומתבטלות - ומן היום מתחיל חשבון חדש, "ראשון לחשבון עוונות"...

(פנינים)

אתרג ר"ת א'מונה, ת'שובה, ר'פואה, ג'אולה

מדוע מקפידים כל כך באתרוג יותר מבשאר מינים? כי בכל הארבעה דברים המרומזים בר"ת אתרוג, חייב להיות שלימות וכמו שאנו מבקשים ואומרים אני מאמין באמונה שלימה, וכן בתשובה אנו מבקשים החזירנו בתשובה שלימה, וכן ברפואה והעלה רפואה שלימה לכל מכותינו, וכן בגאולה וגאלינו גאולה

ריתחא דאורייתא

בדין הדס, הביא ה"משנה ברורה" (סימן תרמו, ס"ק יח) את שיטת הרא"ה ז"ל, שאם נשר עלה מכל קן וקן לכל אורכו ונשאר שנים בכל קן - כשר, כיון שנשאר רובו של העבות ורובו ככולו, וכתב ה"משנה ברורה" שכמה אחרונים הסכימו שבשעת הדחק אפשר לסמוך ולהקל כשיטת הרא"ה וסיעתו.

והקשה הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי, בעל "קהלות יעקב" (סוכה סימן כו): אם כן, מדוע 'הדס שוטה' פסול אפילו בשעת הדחק (כמו שפסק הרמ"א, שם סעיף א'), והרי שני עלים עומדים בשווה ואם כן יש רוב של "עבות", ולמה לא נכשיר אף כאן מדין "רובו ככולו"?

לא נוכל לומר שהדס שוטה גרוע יותר - מכיון שיש גם עלה שלישי אלא שהוא עומד למעלה או למטה מהם וניכר ביותר שאיננו "עבות", שהרי עדיין נוכל לתלוש את כל העלים שאינם עומדים בשווה ויישאר ממש כמו ההדס שהכשיר הרא"ה, שנשארו שני עלים בכל קן וכשר מדין "רובו ככולו", ולמה נראה מסתימת הפוסקים שהדס שוטה פסול בהחלט ואין כל תקנה בתלישת האחד שמעל או מתחת לשני העלים האחרים?

אלא - מחדש בעל "קהלות יעקב" - נראה שהדס שוטה נחשב כמין אחר לגמרי, כיון שמתחילת גידולו אין לו שלושה עלים בקן אחד, ואם כן אין זה המין של "עץ עבות" האמור בתורה, שעניינו שיש בו שלושה עלים בכל קן, כעין קליעה. לעומת זאת, כאשר מתחילתו היו שלושה עלים בכל קן, והרי ברור שזה המין שבו דיברה התורה, אלא שנשרו אחד מכל קן וחסר מציאות של עבות מעולה - בזה אמר הרא"ה שדי לנו ברוב, מדין "רובו ככולו".

(כמוצא שלל רב)

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: המ"ב (סי' תקלט בשה"צ אות כט). מחמיר בשתית מים בתוך הסעודה שלא לשתותם חוץ לסוכה, ונסתפקתי בבירך ברכת המזון, אבל הוא עדיין סמוך לסעודה, ורוצה לשתות, וכלפי שביעת המזון בגופו מצטרף השתיה למזון שאכל, האם חשיב שתיה בתוך הסעודה, או לא.

תשובה: אפשר להקל. מסתמא הטעם שכלפי איסור חוץ לסוכה צריך אכילה חשובה, ומים שבתוך המזון חשובים אגב הסעודה, אבל אחר ברהמ"ז אין לו כבר חשיבות, אפי' שיכול להצטרף לחיוב ברהמ"ז.

שאלה: קיי"ל סוכת דירת עראי ואמרה תורה צא מדירת קבע לדירת עראי, וכן כתוב במדרשים שסוכה היא גלות, ואיך מתיישב זאת עם דין תשבו כעין תדורו וכלים נאים בסוכה ונוי סוכה, שיוצא סוכה הוא מקום של פאר והדר.

תשובה: מה קשה. (ביאור דברי רבינו "ששניהם אמת" שמצד אחד יוצאים מהבית הקבוע וזהו עצמו גלות, ומאידך יוצאים למקום "מפואר" אבל גם זה דגלות מיקרי, שיוצא מבית הקרוע.

(דולה ומשקה)

אבל חושב בליבו, כזה אתרוג יפה לא יתכן שיש לרב שני את-רוגים כאלו, בוודאי הגרב"צ מביא לו את האתרוג המהודר הזה, ולעצמו הוא מסתפק באתרוג פחות יפהס ופחות מהודר. ופונה להגרב"צ ושואלו, ומה עם הרב איזה אתרוג יש לו? הגרב"צ עונה, לא, את האתרוג הזה ייחדתי בשבילך, אני מסודר כבר באתרוג אחר. החברותא מבין שהאתרוג הזה הוא יותר מהודר ויפה, ומנסה להתנגד ולסרב, אבל הגרב"צ החלטי בדעתו שהאתרוג הזה יהיה לחברותא.

לאחר כל הדין ודברים, עוטפים שוב את האתרוג, מניחים אותו שוב בקופסה, והגרב"צ נותנה לחברותא. והנה לפתע פונה הגרב"צ אליו ולחש לו באוזנו ואומר, "ר' משה אל תברך על האתרוג הזה בסוכות". החברותא נבהל ומתפלל, למה? הרי על כזה אתרוג ודאי שראוי לברך בחג. אומר לו הגרב"צ, "זה מורכב!". החברותא היה בהלם, מה, זה מורכב? אם כן למה הרב מביא לו את זה.

הגרב"צ משיב ואומר, "רציתי ללמד אותך לפעמים אדם נראה מבחוץ הדור ונאה אבל בפנים הוא מורכב!" האדם יראה לעינים ונראה לו שהאדם הזה שמתנהג כך הוא שלם בתכלית השלמות, אבל ה' יראה ללבב ואם הלב מורכב אינו שווה כלום.

"רחמנא ליבא בעי", עיקר הדגש שצריך להקפיד בעבודת ה' הוא שהלב יהיה שלם, כמו שכתוב "ומצאתו את לבבו נאמן לפיך", אל תבט אל מראהו, אל תתפעל מחיצוניות, העיקר תקפיד על הפנימיות להיות מרוצה לפני השי"ת.

(שלמים מציון)

זה אני לא רוצה לקחת את האתרוג בחג. ואם לא תקח תשלום אז שנינו נפסיד אני אפסיד שלא אטול את האתרוג, ואתה תפסיד שלא נהייתי ממך. אז לטובתנו כדי ששנינו נהנה כדאי לך לקחת את התשלום". ואכן אדם זה התרצה וקיבל את התשלום.

לאחר מכן הגיע אותו אדם אל מרן הגרי"ז עם אתרוג כקוד-מו - נאה ומהודר, כדי לתת לו בעבור מצוות ארבע מינים. וגם כאן חזר הסיפור על עצמו שהגרי"ז, ביקש לשלם בעבורו, ובעל האתרוג לא הסכים לקבל תשלום בעבורו.

אבל כאן הסיפור הסתיים בצורה אחרת, כאשר הגרי"ז ראה שבשום אופן אינו רוצה לקבל תשלום, התחיל לחשוש שמא יכשל כאן בנטילת אתרוג שאינו שלו, וכשיקח את האתרוג הזה לא ייצא בו ידי חובה, ומשום כן לא הסכים לקבל את האתרוג בשום אופן.

ושכס"פ רבי דוד פרנקל את המעשה הגדיר זאת שהחזון איש היה בבחינת "אהבה", ואילו הגרי"ז היה בבחינת "יראה". וכאשר היראה היא כל רגע ממול העינים, הרי הפחד שמא לא יוכל לקיים את המצווה היא מוחשית, ומתוך כך לא יכול היה לסבול שאתרוג כזה ישאר אצלו אפילו רגע אחד, והחזירו מיד לבעליו. (שלמים מציון)

אתרוג מהודר

כידוע מצוות לולב ואתרוג וכל שאר הד' מינים הם מהמצוות החביבות על כל עם ישראל בכלל ועל עוסקי התורה בפרט, וכל אחד משתדל בכל כוחו ויכולתו להשיג לולב ואתרוג מהודרים בתכלית ההידור.

המדקדקים כבר מתחילים מחודש אב לחפש אתרוג מהודר ונאה לכבוד חג הסוכות ומצוות ארבע מינים.

שנים רבות היה הגרב"צ זצ"ל נוסע לנוח בימי בין הזמנים שב-חודש אב במושב "בית מאיר" הסמוך לירושלים, ובקצה המושב התגורר אדם שגידל בחצר ביתו אתרוגים, והיה הגרב"צ צ"ט טורח בכל שנה והולך לביתו לחפש אם יש שם אתרוג יפה ומהודר. מצד שני אתרוג מרמז על הלב, וכשם שמדקדקים אחר את-רוג מהודר כך ראוי וצריך גם להדר שהלב, לבו של אדם, יהיה נאה ומהודר בעבודת ה' בבין אדם למקום אדם לחבירו. והרבה פעמים כאשר היו שואלים את הגרב"צ שאלות על אתרוג, לאחר שהשיב היה אומר, "אבל לא לשכוח את העיקר לקנות ולהשיג לב מהודר".

מעשה מופלא סיפר בזה הגאון רבי משה קפלן שליט"א שזכה ללמוד בחברותא הרבה שנים עם הגרב"צ זצ"ל, שנה אחת בחר-דש אלול לאחר שסיימו ללמוד באותו יום, אמר הגרב"צ שיש לו בעבורו אתרוג יפה מאוד מושלם בתכלית השלמות גם במראה וגם בגידול, אשר לא נראה כבושם הזה שנים רבות.

אבל, הוסיף הגרב"צ, "כיון שזה כל כך מהודר איני רוצה להביא את האתרוג לכולל בכדי שאחרים לא יראו את זה ויקנאו, אלא בא לביתי ואתן לך את האתרוג".

כמובן ר' משה מגיע לביתו של הגרב"צ, הגרב"צ זצ"ל מוציא אתרוג מתוך קופסה עטוף בפשתן, ובדחילו ורחימו פותח את האתרוג, ומראה ונותן לו את האתרוג השלם הזה.

החברותא מביט ומתפעל, כזה אתרוג באמת מעולם לא ראה, ובוודאי שלא העלה על דעתו שיזכה שנה אחת ליטול ולברך על כזה אתרוג.

עבד שבא למזוג כוס לרבו וכו'

בגמ' סוכה כח ע"ב מבואר ההלכה שאם ירדו גשמים מפנים את הסוכה, ומובא במ"ש שם "משל למה הדבר דומה, לעבד שבא למזוג כוס לרבו, שפך לו את הקיתון על פניו".

שואל הגר"א: לכאורה קשה, פתח בכוס וסיים בקיתון. ומדוע המשנה אינה אומרת בפשטות: "משל לעבד שבא ליתן כוס לרבו ושפך אותו על פניו"?

נסביר את עניין הכוס והמזיגה. בעבר היין היה חריף ביותר ובלתי ניתן לשתייה כמות שהיא. כדי לשותותו היו מוהלים אותו במים, פעולה הנקראת למזוג את הכוס, כלומר היה מתקבל יין מזוג וראוי לשתייה. ובמשל: הרב מחזיק בידו כוס עם יין חריף, בלתי מזוג, והעבד מגיע עם כלי של מים (קיתון) כדי למזוג אותו לכוס ולהכשיר את היין לשתייה.

עכשיו מסביר הגר"א: כידוע ראש השנה ויום הכיפורים הם ימי דין, ואחריהם באים ימי חג הסוכות שמרובה במצוות כמו שמחה, נטילת לולב ושיבת הסוכה, ואת חריפות הימים הנוראים ממתקים מצוות חג הסוכות. אבל כאשר יורדים גשמים המונעים מאתנו לקיים מצות הסוכה, היא עדות נאמנה שהקב"ה אינו חפץ לפשר את ימי הדין, אלא להשאירם בתוקפם וגבורתם. וזה כדברי המשל, שכוס היין החריף (המקביל לימי הדין) הוא בידי הרב (הקב"ה), והעבד (ישראל) בא למזוג את הכוס לרבו, כלומר להוסיף מים לכוס היין לבטל את חריפותו. אבל האדון שופך את קיתון המים שביד העבד שלא ימתקו את חריפות היין שבכוס, שהיין יישאר בחריפותו. והנמשל הוא, בעוד אנו רוצים למתק את הדינים של הימים הנוראים במצוות ישיבתנו בסוכה מוריד הקב"ה גשמים שאינם מאפשרים לנו לקיים כהלכה את מצוות הסוכה, מה שגורם לחריפות הדינים להמשיך ללא המתקה.

בעקבות זה כדאי לשאול שאלה נוספת (שהגר"א לא שואל אותה). המשנה בד"כ מלמדת אותנו הלכות בצורה פשוטה וישירה. מדוע כאן, בהלכה האומרת שיש לפנות את הסוכה ולחזור הביתה, מוסיפה המשנה 'משל למה הדבר דומה', מדוע לא להגיד בפשטות שההלכה היא שחוזרים הביתה?

המשנה מלמדת אותנו כלל חשוב מאוד לגבי קיום המצוות. כאשר היא מלמדת אותנו שאם הגשם מקלקל את המאכלים אז מפנים את הסוכה, היא מדגישה שיש חשיבות גם לסעודה ולשמחת יום-טוב. תמיד יהיה מי ש'יחמיר' על עצמו לשבת בסוכה גם כשיורד גשם ולקלקל לו ולבני משפחתו את שמחת החג. אומרת המשנה, הקב"ה לא חפץ בישיבה כזאת בסוכה, ולכן מובא המשל של העבד והרב. העבד, אחרי ששופכים לו את הקיתון על פניו, לא יעלה על דעתו בכל אופן לנסות ולמזוג בכוח את הכוס לרבו. הוא מבין שמעשיו לא רצויים ושהוא צריך לחדול מהם. כך גם מי שיורד לו גשם, אין לו מה לכפות עצמו עם הסוכה שלו על הקדוש ברוך הוא, שאינו חפץ בכך.

(הגר"א)

ושמחת בחגך והיית אך שמח

"ושמחת בחגך והיית אך שמח", זהו חג הסוכות אשר הוא החג בו יורדת לאדם שמחה ופרנסה לכל השנה. אמרו רבותינו ז"ל: "כל הקדוש מחברו - חרב מחברו", כלומר, ככל שהדבר מקודש יותר וחשוב יותר בשמיים, כך גם הקושי שבו גדול והאפשרות לנפילתו וכישלונו גדולה יותר. לכן, אמר הגאון מוילנא שהמצווה

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: המתנמנם חוץ לסוכה בשעת לימודו, וכן הנוסע במכונית ומתנמנם, לכאורה הדבר דומה להולכי דרכים - שגם בביתו ובכל השנה נוהג כך, אבל ב"לוח" כתוב שאלו הנעורים כל הלילה בהושענא רבה יזהרו שלא ינמנו בתפילה כי הוי שינה חוץ לסוכה

תשובה: דברתי על זה עם מו"ח מרן (שליט"א) [זצ"ל] וצייד בזה להקל במתנמנם בדרכים, רק שאם כן גם הנרדם באמצע לימודו או באמצע התפילה אינו צריך להזהר בזה, כי כך גם דרכו בכל השנה, והפוסקים הרי הזהירו ע"ז, ויש גדרים בזה, והנוסע לחצי שעה אפשר שאין זה בגדר "הולכי דרכים", ורק הנוסע נסיעה ארוכה שגם בכל ימות השנה היה ישן הוה ליה תשבו כעין תדורו, ולכן לא רצה לפסוק למעשה בזה. והגר"ר גדליה נדל זצ"ל צידד בזה להחמיר.

הנה בקשנוי לבוא לברית בעיר נתניה בהושענא רבה, ותלוי אם מו"ח שליט"א יתיר לי לישן במכונית, כי כל הלילה ערים ואני ארדם ברכב. ובכלל, אף אם מותר יתכן שעדיף לשבת בסוכה, ומצות סוכה עדיפה.

צריך אני רק שהדין יהיה שמותר לי לנסוע, ואז יתכן שכבר לא אשן. הנה בירושלמי (יומא פרק ו' הלכה ד') אמרו שר' מנא הלך ביום הכיפורים לבקר את ר' חגי שהיה חלוש, אמר לו ר' מנא שתה אם אתה רוצה, הניחו והלך לו, לאחר שעה חזר ר' מנא והלך אצלו, אמר לו מה עשית, ענה לו ר' חגי משהתרת לי לשתות הלך לי הצמא, "שאינ יצר הרע תאב אלא דבר שהוא אסור לו!"

כך גם ראיתי בספר אחד מהקדמונים עובדה שפ"א היתה עיר שהיתה חצויה בנהר, פ"א הגיע המלך למקום ובין מקבלי פניו היה זקן אחד שאמר כי הוא בן צ' ונולד כאן ומעולם לא חצה את הנהר. אמר לו המלך: גוזרני עליך שלא תעבור הנהר, ואם תעבור - אחת דתך למות, וכבר באותו יום נטל סירה ועבר בנהר. הביאוהו למלך, ושאלו המלך למה עשית כן, וענהו: מאז שאסרת עלי היתה לי תאוה כזו גדולה לעבור עד שהייתי מוכרח לעבור למרות שידעתי כי אהרג! וזהו כיסוד דברי הירושלמי הנ"ל. (ואמרת להרב שליט"א דברי הגר"ח שמואלביץ זצ"ל כי שלמה המלך היה מצווה להרוג את שמעי, ומה עשה? אסר עליו לצאת מהעיר, שבה היה בטוח שימיתו, והוא ככל הנ"ל).

והוסיף הרב שליט"א שהראו לו בהגהות הגרא"מ הורביץ זצ"ל מפינסק (סוכה כו, א) שאם ישן מעצמו אין שום חשש, וא"צ להעירו, וכל האיסור הוא רק כששוכב לישון.

הנה שלחתי למו"ח שליט"א שאלה: אני שותה, ודעתי לשתות כל היום, ולפעמים אני נרדם קצת ואין זה היסח הדעת, אלא ארע שנרדמתי וראיתי שישנתי שעה וחצי, היה לי ספק מהו לגבי ברכה ראשונה, ומו"ח שליט"א שלח לי שבדודאי אף עשר דקות הוי היסח הדעת וצריך ברכה.

(דרך שיחה)

שנות חיים"

כי כמות קטנה של בזיונות, גדולה היא בשמיים לאין ערוך ולאין שיעור, ובפרט אם היא נעשית על ידי מצווה קדושה ויקרה כמצוות הסוכה, אשר מגינה עלינו ומצילה אותנו מכל דבר רע, ובזכות זה זוכה כל יהודי להרגיש את אור השכינה. וכתב כתבו בספרי הצדיקים שעל ידי מצוות ישיבה בסוכה, מושך האדם ברכה וקדושה לדירה שלו לכל השנה. וכדברי הבעש"ט הקדוש, שככל שירבה האדם בישיבה בסוכה וישן בה, כאמור בהלכה, כך זוכה הוא לשמחה לכל השנה.

(באר יעקב)

סוכה תהיה למסתר ממטר

כפרי הגיע לראשונה בחייו לעיר הגדולה. הלך מוקסם ברחובותיה, והבחין שאנשי העיר נושאים בידיהם מוטות משונים, מלופפים בד. בדרכו, הבחין בחנות המציגה לראווה מוטות רבים כאלו, בשלל צבעים. פנה הכפרי אל בעל החנות ושאל: "סלח לי, אדוני. מוטות אלו, מה טיבם?"

משנוכח הלה שלפניו כפרי תמים, הסביר לו באורך רוח: "מוט זה מכונה בפי הבריות בשם מטריה, מטרתו להגן בפני הגשם". השתאה הכפרי להמצאה מחוכמת זו: "האמנם, כל מי שירכוש מוט זה מחוסן מפני הגשם?"

צחק המוכר: "לא ולא, אין זו תעודת ביטוח לנזקי גשמים... הלא תראה כי כל האנשים נושאים את המטריות בידם למקרה שירד מטר! אין די לרוכשה, יש לשאתה עמך לכל אשר תלך". זוהרה של ההמצאה הועם מעט, אבל היא עדיין קסמה לכפרי. קנה מטריה צבעונית בכסף מלא, כדי להתפאר בה בפני חבריו בכפר.

שב הכפרי לכפרו, והאיכרים סבבוהו לשמוע על פלאי העיר הגדולה.

"לא תאמינו להמצאה החדשה", אמר, "הרואים אתם מוט זה? בני העיר מכנים אותו מטריה! היודעים אתם מדוע? משום שהוא מגן ממטר!"

"מגן? הכיכד?", שאלוהו בני הכפר שעמדו סביבו.

הכפרי נחפז להסביר: "יש לשאתה, ואז יגן ממטר!"

"אכן, פלאי פלאים!", אמרו, "הבה נראה. הנה התחילו לרדת גשמים - צא החוצה, וניווכח!"

לבש הכפרי ארשת חשיבות, תלה את המטריה על זרועו כמנהג אנשי העיר ביום מעונן, ויצא החוצה. כעבור רגע שב על עיקבותיו חפוי ראש, רטוב עד לשד עצמותיו... לעגו לו חבריו, והוא חרק את שיניו. עליו לשוב העירה, ולתבוע לדין את המוכר הרמאי שעשאו ללעג ולקלס.

התפרץ לחנות ונופף במוט שהכזיב: "רמאי, נוכל, הפלתי בפח!"

שמע המוכר ותמה: "כלום היה חור במטריה?"

"חור? מנין לי לדעת? תליתי את המוט על זרועי, ונרטבתי עד לשד עצמותי!"

המוכר פרץ בצחוק רם, ולא יכול היה להרגע: "שוטה שכמוך! הלכת עם מטריה סגורה, ונרטבת! הן מטריה סגורה אין בה מועיל! יש לפתחה ולחסות תחתיה, ואז לא נרטבים".

הקשה ביותר בשבילו היא מצוות השמחה, כיוון שעל האדם יש חיוב להיות בשמחה של מצווה בכל רגע במשך שבוע ימים. לכן, גם היצר אורב בחג זה לכעוס ולהתעצבן יותר מכל זמן, כיוון שקדושת הזמן ומעלת השמחה שבו, גדולה יותר מכל יום אחר בשנה. על האדם להיות מוכן לינסיונות ולקבל על עצמו להיות בשמחה רבה. מסופר שבכפר אחד, לא הרחק מהעיר 'לומז'ה', איבד אחד התושבים את ההכרה בפתע פתאום, והיה תלוי בין חיים למוות. לאחר שלושה ימים, געשה ורעשה כל העיירה - היהודי הכפרי חזר להכרה והבריא לגמרי ממיטת משכבו. הדבר היה לפלא גדול לכל אנשי העיר והשמועה פרסה לה כנפיים. כאשר שמע על כך הגרי"ל דיסקין זצ"ל, הוא ביקש לבקר את אותו יהודי ולשמוע ממנו מה עבר עליו באותם שלושה יממות: מה ראה באותו זמן וכיצד חזר פתאום לחיים. הכפרי, שהיה יהודי פשוט, קיבל בכבוד רב את הגרי"ל דיסקין זצ"ל, וסיפר לו בחרדת כבוד: "בזמן שהייתי מחוסר הכרה, עלתה נשמותי לשמיים להתייצב לפני בית דין של מעלה. בית הדין העליון החל לשקול בפלס המאזניים את כל מעשיו בזמן שהותי בעולם הזה, המצוות והעבירות. אני, שהנני יהודי כפרי פשוט שכמעט ולא עושה מצוות, נחרדתי בעולם האמת כשראיתי שהמצוות היו מועטות מאוד, לעומת העבירות המרובות שהכריעו את הכף לרעתי, לפני הפסיקה הנוראית לחיי הנצח של הנשמה. ואז, לפתע ממש, הגיחו מלאכים לבנים עם חבילה כבדה והניחו אותה על כף המצוות, וראו איזה פלא - הכריעה הכף של המצוות את המאזניים, ואז מיד התעוררתי לחיים". הרב דיסקין שאל את הכפרי: מה היתה אותה חבילה גדולה שהכריעה את הכף? אך גם הוא בעצמו אמר שאין הדבר ידוע לו. ביקש הרב דיסקין זצ"ל מהכפרי שיספר לו מעט על חייו ועל דברים מיוחדים שאירעו לו, והוא פתח ואמר: "יהודי פשוט אני, בור ועם הארץ שאינו יודע להתפלל ולברך כלל, ולא טעם מאודו טעם של חיים יהודיים. באחת השנים, שמעתי יהודים המדברים על מצוות הסוכה המתקרבת ובאה. והתחלתי להתעניין כיצד מקיימים את המצווה, עד אשר החלטתי שגם אני אקיים השנה את המצווה היקרה, בפעם הראשונה בחיי".

קניתי קרשים והחלתי לטפל בהקמת הסוכה. כאשר ניגשתי למדוד את גובהם של הקרשים, נשכבתי על אחת הקורות כדי לסמן בה את גובהי, ואז אירע דבר לא נעים. קבוצה של צעירים לצים שעברה במקום הבחינה בי, ומיד כשראו אותי שוכב על הקרש ומסמן את גובהי, רצו לעבר והרימו אותי יחד עם הקורה ונשאו אותי ברחובה של עיר בהתלוצצות צחוק, כמו אדם מת הנישא בארון קבורה לעבר קברו". "ואני", המשיך הכפרי, "לא הגבתי מאומה, לא כעסתי ולא צעקתי עליהם, אלא פשוט החלטתי שאם כבר נעשו לי הביזיונות הגדולים הללו, אשתוק ואקבל אותם באהבה עד שיגמרו, וכך סבלתי בשקט וקיבלתי הביזיונות והבושה באהבה. לאחד זמן מה של תהלוכה מבישה ברחובה של עיר, החזירו אותי הנערים למקומי ושבתי לדרכם.

למרות הביזיונות שנעשו לי ע"י הסוכה, החלטתי לא להישבר ולא להתעצב, וחזרתי מיד להמשיך בניית הסוכה, עד אשר השלמתי אותה לחלוטין בשמחה רבה". כששמע זאת הגרי"ל דיסקין זצ"ל, קבע מיד ואמר: "כעת הכל מובן. כאשר נשמתך עלתה לשמיים, ושקלו במאזניים את כל מעשיך, סאת הביזיונות והייסורים של מצות סוכה שהיו לך, הכריעו את הכף והוסיפו לך

אמר הבורא: בני! אם רצונכם לזכות בהגנתי על חייכם, על בריאותיכם, על רכושכם ועל משפחתכם, חייבים אתם "לפתוח את המטריה" ולחסות תחת צילה כל העת! החיים בצל הקדושה, גם בעת העיסוק בענייני החולין, הם הערובה לחיים טובים ולגמר חתימה טובה!

(ענייני סוכות)

איך יישבו בסוכה ארעי לעתיד לבוא

איתא בבא בתרא דף ע"ה א' שלעתיד לבוא עתידין ישראל שיהיו גבוהין כל אחד מאה אמה. והקשה הגר"ח קנייבסקי שליט"א איך יישבו בסוכה והרי סוכה שהיא גבוהה למעלה מ' אמה פסולה (כדתנן ריש סוכה) ואמר דאפשר על ידי שיעשו ברצפת הסוכה חור להניח שם את הרגלים (א"ה, יעו"ל בספר פסקי תשובה ח"ג סוף סי' שנ"ג סק"ד, בדפו"י דף מ"ב א'). אך בפעם אחרת שאלו את רבינו למ"ד ביומא כ"ח ב' קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, והרי היה גובהו כמו שבעים וארבע אנשים (מסכת סופרים פכ"א, ט') ואיך קיים אברהם אבינו מצות סוכה בדירה גבוהה כל כך, והשיב דהרי סוכה גבוהה פסול כי אין זו דירת עראי (לאחד הטעמים, וכך נפסק במ"ב סי' תרל"ג סק"ג) וא"כ זה אצל כל אדם אבל אצל מי שגבוה מאוד, ודאי עושים דירת עראי בגובה שיתאים לו [וכן אם מטעם שבגבוהה לא שלטא ביה עינא י"ל דכיון שאברהם אבינו ה' גבוה שלטא ביה עינא ביותר מכל].

(דברי שי"ח הגר"ח קנייבסקי שליט"א)

תצפנם בסוכה מריב לשונות

דורנו נקרא דור עקבתא דמשיחא, וב"ה נזכה אנו למה שלא זכו דורות רבים. אולם לעת עתה (נכון למועד כתיבת שורות אלו...) עדיין לא זכינו לגאולה ועינינו מייחלות לחזות בבנין בית המקדש ושיבת ציון.

הבה ונתבונן, לו היו מודיעים לנו משמים שהרשות בידינו לבנות את בית המקדש, ולהביא בכך את הגאולה, מה היה קורה? האמת שכעין זה אירע בדור המדבר, שלמחרת יו"כ שירד משה מן ההר נצטוו "ועשו לי מקדש". ובי"א וי"ב בתשרי אספו את התרומה, וביד' נטלו חכמי לב את התרומה כדי להקים את המשכן, ובטו' חזרו ענני הכבוד שלזכרם אנו עושים את הסוכות [גר"א שה"ש א, ד]

ונמצא שבימים הבוודיים שבין יום הכפורים לסוכות אספו בני ישראל את כל התרומה האדירה שנצרכה למלאכת המשכן. כי כשהמטרה היא לבנות בית לה' כל אחד נותן את כל אשר לו גם אם מדובר בהון עתק. אז נכון שבנין הבית עולה הון תועפות, הזהב והכסף, אבני החושן ועוד ועוד. ונכון גם שבדור ההוא היו לכל אחד ואחד הון רב ושלל שנטלו ממצרים. אבל גם אנו שאין האמצעים העומדים לרשותנו רבים כל כך, ודאי שנעשה כל שביכולתנו לסיים את הגלות הארוכה והנוראה, ובעיקר נרצה לזכות להשראת השכינה בתוכנו ולבנין הבית. ומן הסתם שכל ועדות הצדקה יתאגדו להתרמה כללית למען בנין הבית, מכח הידיעה שבבא הגאולה יפתרו כל הצרות הקיימות כיום לצערנו לרוב. ועל כך אומר החפץ חיים זצ"ל בספר "שמירת הלשון" שלאמיתו של דבר כדי לזכות לכל זה אין אנו צריכים להוציא מכיסנו אפילו שקל אחד בודד! וכל שמוטל עלינו הוא לסגור את הפה ולחסום את חרצובות הלשון. כל כך פשוט וכל כך קל. לא מליונים ולא זהב וכסף, פשוט לנצור את הלשון מכל רע. כי סיבת הגלות היתה מחמת שנאת חנם ולשון הרע, וכשיתוקן חטא זה מיד תבוא הגאולה ונזכה לבנין בית המקדש!

והגר"א (דברי אליהו) ביאר, שלמצות סוכה יש סגולה מיוחדת להכניע את יצר לשון הרע שבאדם, וכנרמז בפסוק (תהלים פל"א) "תצפנם בסוכה מריב לשונות". ודבר זה רמוז בתיבת "סוכה", שארבע אותיותיה הם מד' מוצאות הפה: ס' מאותיות זסשר"ץ שהן מהשיניים, ו' מבומ"ץ שהן מהשפתיים, כ' מגיכ"ר שהן מהחך, ה' מאהחע"א שהן מהגרון. ולעומת זאת, לא מופיעה

ריתחא דאורייתא

לקח בטעות סכך שאינו שלו

עובדא הוה שאדם הבין בטעות מחבירו שרוצה לתת לו חריות לסכך, ולקחם וסיכך בהם סוכתו, ובאמת חבירו לא התכוין כלל לתת לו, ורק עכשיו מסכים לתת לו. ויש לדון אם נפסל הסוכה משום תעשה ולא מן העשוי, דלחד גיסא יש לדון דמיפסל, וצריך להגביה הסכך שנית, דהרי בשעת עשיית הסוכה היתה הסוכה פסולה, דכל זמן שחבירו לא נתן לו רשות, יש כאן פסול של סוכה גזולה, ופסול של מצוה הבאה בעבירה. אך לאידך גיסא יש לדון בתרי אנפי, דסוכה גזולה לא מיפסלה משום תעשה ולא מן העשוי, וממילא בנידון דידן לא צריך להגביה שנית, חדא, דכיון דסוכה גזולה רק לגזול, אבל לנגזל כשירה, אם כן לא נפסלה משום תעשה ולא מן העשוי, דהא בשעת העשייה היתה כשירה לנגזל. תדע, דאם לא כן, הא כל סוכה מיפסלה לאדם אחר משום סוכה גזולה, ואם כן אף בנידון דידן, אע"פ דהדפנות דחד והסכך דחד נמי לית לן בה. שנית, דסוכה גזולה לא מיפסלה משום תעשה ולא מן העשוי, דבשלמא בכגון סיכך במחובר, גוף הסכך היה פסול בשעת עשייתו, משא"כ בסכך גזול, כל הפסול מתחילה אינו אלא מחמת הקפידה דהנגזל, והרי אם הנגזל היה נותן לו רשות, אם כן אף מתחילה היתה כשירה אף לגזול. וכי תימא דיש לדון להכשיר מטעם נוסף, דהרי באמת כדי לפסול ה משום סוכה גזולה בעינן קנייני גזילה, וכמו דחזינן דאם קרקע אינה נגזלת, הסוכה כשירה. ואם כן הכא שנגב רק בשוגג, אין לו קנייני גזילה. אך באמת גם בגנב בשוגג יש קנייני גזילה, דאע"פ דסברי הקצות החושן (סי' כ"ה סק"א) ונתיבות המשפט (שם ססק"א) דאין קנייני גזילה, אך בשער משפט (סי' ע"ב סק"ל) א' סבירא ליה דיש קנייני גזילה. [וכך יש ללמוד בסוגיא דצנועים (בבא קמא ס"ט א') בשיט"מ בשם רבינו פרץ].

במילה "סוכה" אף אחת מאותיות דטלנ"ת שהן ממוצא הלשון, וזהו רמז לכך שהסוכה מבטלת את יצר לשון הרע. וכתב על כך הנחלת דוד "הדברים ראויים למי שאמרן. ויש להוסיף, שלכן סוכות הוא כנגד הגאולה האחרונה, מפני שאז יתוקן עוון לשון הרע כמבואר בדברי חכמי האמת". יהי רצון שנוזה לכך במהרה בימינו.

(הגר"א)

תשובו כעין תדורו

ישנה מחלוקת מפורסמת האם מצוות צריכות כוונה או לא. ישנם שני סוגים של כוונות: כוונה לביצוע המעשה וכוונה לקיום המצווה. להלכה נקבע כי יש צורך בשתי הכוונות - גם לקיום המעשה וגם לשם המצווה. למשל תקיעת שופר: חייבים שתהיה כוונה לתקוע, סתם מישוהו שמשחק בשופר ופתאום יצאה תקיעה, לא עשה שום דבר. אם לא התכוון לתקוע לשם מצווה אלא סתם בשביל המנגינה, ואח"כ נזכר שבעצם לא שמע שופר, לא יכול לצאת בתקיעה זו.

אבל יש מצווה אחת שבה אין שום אפשרות לצאת ידי חובה, אלא רק שלא בכוונה, ללא שתי הכוונות, מהי?

זוהי מצוות שינה בסוכה. עיקר מצוות הסוכה "תשובו כעין תדורו" היא דווקא השינה ולא האכילה. הראיה היא שאכילת ארעי מותרת מחוץ לסוכה, ורק אכילת קבע חייבת בסוכה. לעומת זאת שינה, גם של ארעי, חייבת להיות בסוכה. אבל האפשרות היחידה לצאת ידי חובת שינה בסוכה הוא רק כשיאנו מתכוון, כי כשישנים אי אפשר לכוון לשם מצוות סוכה. זו גם הסיבה שלא מברכים על מצווה זו, למרות שהשינה היא עיקר הישיבה בסוכה. אם לא יירדם (מרוב כוונות!), יוצא שברך ברכה לבטלה! (המלקט)

המשנה במסכת סוכה (דף נא.) אומרת: "מי שלא ראה שמחת בית השואבה, לא ראה שמחה מימיו. במוצאי יום טוב הראשון של חג ירדו לעזרת נשים ומתקנים שם תיקון גדול". מסופר, כי פעם בעת השתתף הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע בחתונה - מרוב ההמון היתה המהומה רבה והנשים נדחקו לחדר בה התקיימה השמחה. פנה הרבי בשאלה אל הנוכחים: מדוע מנסים תמיד הנשים לדחוק עצמן בעת שירה וזמרה? נענה חתנו הרה"ק רבי פנחס מאוסטילא זי"ע ואמר: הנה אומרים בשם גדולים על מה דאיתא בגמ' (קידושין לד.) לגבי חיוב נשים במזוזה משום דכתיב במזוזה (דברים יא. כא) למען ירבו ימיכם. אומרת הגמרא: וגברא בעי חיי, נשי לא בעי חיי? לשון בתמיה. אבל אם לא יאמרו דברי הגמ' "נשי לא בעי חיי", בניגון של תימה, היה משתמע כאילו ח"ו נשי לא בעי חיי. נמצא דכל חיות השנים הוא מהניגון של בתמיה שבדברי הגמ': וכי נשי לא בעי חיי? ולכן - סיים ואמר: דוחקות הן עצמן בכל מקום ששומעות ניגון ושירה כי כל חיותם הוא משם... כששמע הרבי זאת הפטיר ואמר: מהיכי תיתי! אין זה עיקר הטעם. אלא הטעם הוא משום דאיתא במסכת סוכה (נא.) שבעת שמחת בית השואבה תיקנו תיקון גדול שתהיינה הנשים למעלה והאנשים למטה כדי שלא יתערבו. יוצא לפי זה שהנשים קרובות היו ללוויים המשוררים יותר מישראל, משום שהלוויים עמדו בט"ו מעלות שבין עזרת

נשים לעזרת ישראל במעלה עשירית והנשים עמדו בגזוזטרה במקום גבוה, ולכן שפעה עליהן קדושת שיר הלוויים. ולכן בכל מקום שיש שירה וזמרה נדחקות הן כי אז שבה ומושפעת עליהן קדושת השיר שהלוויים היו אומרים בבית המקדש... ולכן צריכים רק לעשות תיקון גדול כמו במקדש והפרדה מוחלטת, אך לא ללכת עם ראש בקיר!.

(פנינים)

"למען ידעו דרתיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים"

בפסוק זה התורה נותנת טעם למצות הישיבה בסוכה אך דא עקא שאיננו יודעים בבירור מהם אותם סוכות שאליה מתכוין הפסוק,

לדעת ר' אליעזר (סוכה יא, ב) הכוונה היא לענני הכבוד שליוו את בני ישראל בעת נדודיהם במדבר, ואילו ר' עקיבא סובר שהכוונה היא לסוכות ממש שעשו בני ישראל לעצמם. לכאורה יש כאן שני ניגודים: ר' אליעזר אומר שאנחנו צריכים לזכור את מה שעשה הקב"ה - ענני הכבוד, ולדעת ר' עקיבא אנחנו צריכים לזכור את המעשים שלנו - הסוכות שהקמנו.

ואולם, שני הפירושים אינם ברורים, לכאורה: אם מדובר בענני הכבוד, לא ברור למה צריך לזכור אותם דוקא עכשיו - בחודש תשרי - שהרי ענני הכבוד ליוו את בני ישראל מיציאת מצרים, בחודש ניסן, ועד הכניסה לארץ, שהיתה גם היא בחודש ניסן. ואם מדובר בסוכות שעשו בני ישראל לעצמם, הרי שמלבד אותה שאלה לא ברור גם למה - מכל החוויות שהיו במשך ארבעים השנים במדבר - אנחנו צריכים לזכור דוקא את האוהלים שבנינו לעצמנו.

יכול להיות שהתשובה לשתי השאלות האלה היא שאין כאן מחלוקת אלא שתי בחינות בחג הסוכות. הגאון מוילנא (בפירושו לשיר השירים א, ד) כותב שבספר שמות חג הסוכות נקרא 'חג האסיף', ואילו השם 'חג הסוכות' ניתן רק אחרי שבני ישראל חטאו בחטא העגל. כך הוא מסביר גם את העובדה שאנחנו חוגגים את החג הזה בתאריך טו בתשרי דוקא: הסיבה היא שלאחר חטא העגל נסתלקו ענני הכבוד, והם חזרו רק אחרי שבני ישראל התחילו בבניית המשכן - שנועד לכפר על החטא הזה. כשירד משה מהר סיני היה זה בתאריך יא בתשרי, ואז הוא הכריז על איסוף התרומות למשכן, ובמשך יומיים הביאו לו תרומות, (שהרי כתוב 'בבוקר בבוקר'), כך שבתאריך יד בתשרי נתנו את חומרי הגלם לחכמים, ובטו בתשרי התחילו במלאכת הבנייה. חג הסוכות, אם כן, אינו מציין את ענני הכבוד שקיבלנו במתנה מאת ה' ביציאת מצרים בחודש ניסן, אלא דוקא את ענני הכבוד שחזרו בזכות תשובתם של ישראל. מהבחינה הזו גם העובדה שאנו חוגגים את חג הסוכות מיד לאחר יום הכיפורים מבטאת את השמחה שלאחר התשובה, כמאמר הפסוק (קהלת ט, ז): "לֹךְ אֶכֶל בְּשִׂמְחָה לַחֲמֹךְ וְשִׂתְיָה בְּלֵב טוֹב יֵינֶנּוּ כִּי כִּבֵּר רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיךְ".

מנגד, סובר ר' עקיבא שלא מדובר פה בענני הכבוד כלל, אלא דוקא בסוכות שעשו בני ישראל. ההסבר הוא כזה: במשך ארבעים השנים במדבר הקב"ה עשה נסים גלויים לכל אורך הדרך. ענני כבוד, מן, שָׁלוֹ, באר מרים, "שְׁמֹלֶתְךָ לֹא בָלְתָה מֵעַלְיֶיךָ"

כי מוצאי מצא חיים

עוד חשבתי לפרש ענין זה שמצות הסוכה יש בה סגולה לאריכות ימים בהקדם הידוע שכל כמה שאדם מדבק ומקרב עצמו יותר להשי"ת הוא מביא על עצמו אריכות ימים וריבוי שנים, ומקרא מלא דיבר הכתוב (דברים ד ד) "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום" וכן הוא אומר (תהלים לו י): "כי עמך מקור חיים".

והאריכו בזה רבים וטובים כהקדמה נאמנה ויסוד איתן לדוכתי טובא שמצאתי בהם סגולה לאריכות ימים שהוא מפני זה שנתקרב ונתדבקו בהשי"ת. ולדוגמא בעלמא אציין שהגה"ק רבי אליהו הכהן מאיזמיר בספרו 'מגילת אליהו' (מגילה ז א) כתב כזאת לפרש הא דכתיב (משלי טו כז) 'ושונא מתנות יחיה' שהוא לפי שהמקבל מתנות מחניף למי שנתן לו, והרי ידוע (סוטה מב א) שכת חנפים הם מהארבע כיתות שאינם מקבלים פני השכינה, והשונא מתנות שהוא מתרחק מן החנופה זוכה ורואה פני השכינה, ובאור פני מלך חיים והיינו טעמא שזוכה לאריכות ימים.

המקיים מצות סוכה כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית

המהר"י וייל בתשובותיו כתב (סימן קצא, דיני סוכה): "המקיים מצות סוכה כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", והעתיקו ה'באר היטב' בהלכות סוכה (או"ח סי' תרלט סק"א) ומכיון שאין לך קרבה להקב"ה כמי שנעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, הרי שבדין הוא שהתדבקות זו בחי העולמים תברכו באורך ימים ושנות חיים.

ומידי דברי בו - בחידושו של המהר"י וייל - אמרתי לסיים בפרפרת נאה על דרך הצחות ליתן טעם לשבח במה שמצאו כי תנאי מזג אויר קיצוניים בחג הסוכות הם סימן מובהק לחוסר

ורגלך לא בצקה", וכו'. אם היינו רוצים לזכור את אחד מהנסים התמידיים שליוו אותנו, לא היינו נזקקים דוקא לסוכות האלה. מטרת חג הסוכות היא להבין שגם את הדבר היחיד שעשו ישראל בעצמם במדבר - הסוכות - גם את זה הם קיבלו במתנה מאת ה'. עלינו להבין שגם הדברים שאנחנו עושים בידינו, הם מתנה מאת ה'. בסוף השנה החקלאית "בצאת השנה, בצאתך את מעשיך מן השדה" (שמות כג, טז) עליך לזכור שלא מדובר במעשיך, אלא במתנתו של הקב"ה. גם אם אתה זרעת, השקית, קצרת, שתלת, דישנת וקטפת - אל תשכח שכל הדברים האלה הם מאת ה', וזה הזמן להודות לו על כל הפירות האלה.

שתי בחינות, אם כן, יש לחג הזה: בניגוד למה שנראה במבט ראשון, שענני הכבוד הם מה שעשה ה' והסוכות הם מה שעשו בני ישראל - המצב הוא הפוך: ענני הכבוד שניתנו מהקב"ה ניתנו בזכות מעשי ישראל, והסוכות שנבנו ע"י בני ישראל הם מתנה של הקב"ה. כל השפע בעולם בא מאת ה', וכל מה שבא מאת ה' תלוי במעשים שלנו.

זו, אולי, גם הסיבה לכך שאנחנו מאגדים את ארבעת המינים בידנו בחג זה: גם הערבה, שזקוקה להרבה מים שאותם היא מקבלת מהנחל הזורם לידה, וגם התמר - שגדל בנוה המדבר ויונק ממי התהום, וגם ההדס - שגדל ממי הגשמים, וגם האתרוג - שהאדם צריך להשקות ולטפל בו במסירות רבה, כולם מאוגדים יחד. בחג זה, שבו אנחנו נידונים על המים, אנחנו מבינים שאין הבדל בין מה שאנחנו עושים בעצמנו, כביכול, לבין מה שהקב"ה נותן לנו במתנה: הכל ניתן לנו בחסדו יתברך, כמו הסוכות שהקמנו במדבר, אבל הכל גם תלוי במעשים שלנו, כמו ענני הכבוד שליוו אותנו במשך ארבעים השנים. ויהי רצון שבזכות ההבנה הזו נזכה לשנה ברוכה בגשמים ובמעשים טובים.

(הגר"א - המלקט)

שאלות בהלכה מבית הגר"ל שטיינמן

שאלה: באו אורחים ויושבים בסוכה, ואחד מבני הבית רוצה לישון ואינו יכול, מה דינו? תשובה: נחשב הדבר דאין לו סוכה לישון, דמה יעשה שיאמר הבעה"ב לאורחים שילכו, יש בזה משום דרכי שלום. (כ' צדיק כתמר יפרח) [א"ה, וכן הוא בהליכ"ש עמוד קע"א דהוי כיתושים שפוטרים מסוכה עיי"ש]

סוכה מקושטת

אחד שאל שיש לפניו ב' סוכות לילך לשם אחת מקושטת, ואחת לא האם עדיף, ואמר רבנו שיש לדון שמטעם זה קלי ואנוהו עדיף הסוכה המקושטת. [א"ה וראה בס' גינת אגוז עמ' קנ"ח דנקט בשם רבנו שאין בזה כ"כ מעלה]. (כ' צדיק כתמר יפרח)

עושה רעש בשינה

שאלתי לרבינו שיש משפ' שאחד מהם עושה רעש בשעה שישן, ובני הבית מופרעים ממנו בשעה שישנים איתו בסוכה ואינם יכולים לישון, ונעשה ויכוח ביניהם על מי לצאת מהסוכה. אמר רבינו [בדרך מו"מ] דתלוי בשאלה על מי להרחיק את עצמו על המזיק, והכא הוי כגירי דיליה אף ר' יוסי מודה דעל המזיק להרחיק את עצמו.

שביעות רצון שמימית מהיושבים בסוכה. טמפרטורות גבוהות במיוחד או נמוכות ביותר מאפיינות את מורת רוחו של הקב"ה מבאים אל סוכת שלומו.

כך שנינו במסכת סוכה (כח ב) שהגשמים בחג סימן קללה הם, ומשלו לכך חכמים משל למה הדבר דומה: לעבד שבא למזוג כוס לרבו; שפך לו רבו קיתון של מים על פניו ואמר לו אי אפשר בשימושך.

כיצא בזה איתא במסכת עבודה זרה (ג א) שלעתיד לבוא יבואו אומות העולם ויתבעו מהקב"ה שיתן להם את המצות לקיימן. אומר להם הקב"ה: מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה. ואכן הם יבנו סוכות בראשי הגגות, והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא. רואים אנו את הקשר ההדוק בין הטמפרטורה הקיצונית של הקור והגשמים לכך שהרב אי אפשר לו בשימושו של העבד. כך גם הגויים שבאים ליטול שכר שלא בצדק, יוצאים מהסוכה עקב החום הכבד והבלתי נסבל. והלא דבר הוא שדווקא מזג האוויר הוא הברומטר שבו אנו בודקים האם ישיבתנו בסוכה רצויה במרום, ועלינו להבין את טעמו של דבר.

ועלה ברעיוני לפרש בהקדם שיחה נאה שהביא המאסף הנודע הרב אברהם איטינגא בספרו 'אוצר שיחות צדיקים' (מהדורת 'מאורות' שנת תשנ"ג, עמ' רמב, וציין ששמע זאת מנכד הגאון הנ"ל, הרב שמואל מאיר הולנדר דומ"צ בטשערנוביץ):

"הגאון מורינו זאב וואלף בלומענפעלד ז"ל ראב"ד קהילת לבוב הלך פעם אחת מבי דינא לביתו באחד מימות הקיץ. והיה מזג היום ההוא ממוצע, לא קר ואל חם ביותר. אמר הנ"ל בדרך צחות: שהאוויר רומז שפסק היום בדין תורה היה לאמיתו, דהנה אמרו חז"ל (שבת י'): 'כל דין שדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית', ואמרו חז"ל (עירובין ג ב) שקדירא דבי שותפי לא קרירי ולא חמימי, על כן היום לא חם ולא קר".

אמור מעתה: שותפות במעשה בראשית, מביאה בכנפיה מזג אויר ממוצע ונח לבריות. כשהשותפות אינה עולה יפה, מפני שהדין אינו דן דין אמת לאמיתו, הרי שמזג האוויר חם ביותר או קר ביותר.

עוד יש להקדים את חידושו של מהר"י וייל שהזכרנו לעיל, שכל "המקיים מצות סוכה כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" נמצא שהמקיים מצות סוכה ונעשה שותף במעשה בראשית, מביא שמזג האוויר בימי הסוכות יהיה לא קרירא ולא חמימא אלא ממוצא ושווה לכל נפש. אולם באם אין הקב"ה שבע רצון מן העבד שכביכול בא למזוג לו כוס, או שמן השמים באים להוכיח את חוסר הרצינות של הגויים בבואם לקיים מצות סוכה, הרי שמודיעים להם שהם אינם שותפים במעשה בראשית, וזאת על ידי המזג האוויר שאינו ממוצע.

(יחלק שלל)

מעלת חג הסוכות

מובא בספרים הקדושים, שמעלת חג הסוכות גדולה עד למאוד, מכיוון שחג זה הוא בבחינת "תשובה מאהבה" שבימים אלו ישנם מצוות לרוב ועם ישראל עובד את בוראו מתוך אהבה. עד לפני ימים מועטים היינו בעיצומו של היום הקדוש, יום הכיפורים, וודאי שכל יהודי ביום כה קדוש ונשגב עשה תשובה,

אך דא עקא שכל התשובה שעשינו הייתה תשובה מיראה ופחד מהדין כדי שיכתבנו ה' בספרי חיים שנזכה לשנה טובה, ואיתא בגמ' יומא (פו:) שבתשובה מיראה כל הזדונות הופכים לשגגות. אך עתה שכבר נחתמנו ועבר יום הכיפורים ומגיע חג הסוכות מוקפים אנחנו במצוות עשה בלקיחת ארבעת מינים, ובבניית סוכה, וכידוע שמצוות עשה נובעת מאהבה ולא תעשה מיראה. ממילא עתה התשובה היא תשובה מאהבה, ועל תשובה מאהבה אומרת הגמ' שהזדונות לא רק שנמחקים אלא הופכים לזכויות. ובזה מיושבת קושיה מענינת, בחג הסוכות בזמן המקדש הייתה מצוות ניסוך המים, היו יורדים לנחל ושואבים מים בשמחה גדולה, שמחת בית השואבה, ואח"כ מנסכים את המים על גבי המזבח. ובספרי החסידות מקשים הרי בראש השנה עשינו תשליך והשלכנו את כל העוונות שלנו למים א"כ איך עתה אנו לוקחים את המים האלה עם כל העוונות ומנסכים על גבי המזבח, אומנם עשינו תשובה, אך התשובה הייתה מיראה וזדונות הפכו לשגגות, אך עדיין ישנם שגגות באלו הימים, ואיך אנו מנסכים אותם על גבי המזבח?

והתשובה היא, עד סוכות היו שגגות במים, אך כשמגיע חג הסוכות התשובה היא מאהבה כמו שביארנו, ממילא בתשובה מאהבה הכל נהפך לזכויות, וכששואבים מים שואבים מים מלאים במצוות.

ידוע חידושו של הגאון מווילנא, על המשנה באבות (ג, א) "ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון" והקשה הגאון מהי הכפילות שבדברי התנא "דין וחשבון"?

וביאר הגאון מווילנא שהם שני עניינים נפרדים, אדם שח"ו עשה עברה ראשית כל ידונו אותו בבית דין של מעלה על גוף העברה כיצד עבר על ציווי ה', ואח"כ עושים חשבון על הזמן כמה זמן לקח לו לעשות את העבירה, אם אורכה היה עשר דקות יתבעו אותו בשמים גם על עשר דקות האלה בהן הוא יכל ללמוד תורה ולעשות מצוות, ולא עשה. וזה "דין וחשבון", "דין" זה על גוף העבירה, "וחשבון" על זמן העברה.

וביאר הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל הנה כשמגיע יום כיפור אדם עושה תשובה מיראה וממילא העבירה שעשה במזיד הופכת להיות שוגג, אך עדיין יש תביעה עליו על "הזמן" שהרי על אף שהעברה הפכה לשוגג אך הזמן הלך לריק והיה באפשרותו בזמן הזה לעשות מצווה ולא עשה כך ש"החשבון" - הזמן, לא מתכפר לו.

אך כשאדם עושה תשובה מאהבה הרי העברה הופכת למצווה ולזכויות וא"כ לא רק ש"הדין" - העבירה עצמה נהפכה לזכות, הרי גם ה"חשבון" - זמן העברה מתכפר, היות והעברה הפכה למצווה ונמצא שבזמן הזה עשה מצווה.

(מאוצרותיהם של מגידים)

ושאבתם מים בששון

רעיון מתוק ונפלא אומר רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל, בראש השנה אנו עושים תשליך כנאמר "ותשליך במצולות ים כל חטאתם" ומשליכים את כל העבירות לים. אך בימי חג הסוכות בשמחת הימים הללו עושים עם ישראל תשובה מאהבה. ואמרו רבותינו (יומא פו:) שהשב בתשובה מאהבה. זדונות נהפכים לו לזכויות אם כן כל העוונות שהושלכו בראש השנה למצולות ים,

כעת נהפכו לזכויות. על כן שואבים אנו בחג הסוכות את המים בששון - ומבקשים את אותם עבירות שהושלכו כי מעתה זכויות הם...

(תוכו רצוף אהבה)

יצפנוי בסכה

דוד המלך אמר בתהילים "לדוד ה' אורי וישעי" - אורי זה ראש השנה וישעי זה יום הכיפורים, אולם עבודת הימים הנוראים אינה מסתיימת ביום הכיפורים, אלא "כי יצפנוי בסכה ביום רעה יסתרגי" - חג הסוכות הוא ההמשך הטבעי של הימים הנוראים ואינו נפרד מהם.

יתרה מזאת מרן הרב שך זצ"ל היה אומר, שסוכות אינו רק המשך לימים הנוראים, אלא הוא שיא חדש של קרבה לבורא עולם, ופסגתו היא בסוף - שמחת תורה. בכל ימי הסליחות בחדש אלול פתחו את ארון הקדש בכל יום פעם אחת ב"שמע קולנו", ואחרי אמירת ארבעה פסוקים סגרו אותו. כשהגיע ראש השנה

פתחו וסגרו אותו ושוב ושוב. בעשרת ימי תשובה פתחו בכל יום את ארון הקודש שלש פעמים: "בשמע קולנו", באמירת "אבינו מלכנו" של שחרית ושל מנחה - אבל לא הוציאו ספר תורה כשהגיע יום הכיפורים פתחו וסגרו ושוב פתחו וסגרו במשך כל היום ובנעילה פתחו לא סגרו.

מגיע חג הסוכות, שוב פותחים את ארון הקודש, אך הפעם הקרבה כל כך התגברה עד שאנו מוצאים ספר תורה, מניחים אותו על הבימה וכולנו מקיפים את הבימה עם לולבינו. בהושענא רבה - מוצאים את כל ספרי התורה ומקיפים שבע פעמים עם הלולים.

אך שיא השיאים של חמשים ואחד הימים הוא בשמחת תורה. או אז פותחים את ארון הקודש מוצאים את כל ספרי התורה ולא מניחים אותם! נושאים אותם בידיים, "הושע נא חבוקה ודבוקה בך הושע נא" - ריבונו של עולם, אנחנו אתך ביחד, איננו נפרדים. (הרב שך זצוק"ל)

ריתחא דאורייתא

מצטער בסוכה שאף כשיצא הסוכה לא ינצל מהצער האם אינו נפטר מלישב בסוכה?

כתב המרדכי הובא ברמ"א סימן תר"מ ס"ד בשם רבינו אליעזר ממין דאין המצטער פטור מן הסוכה אלא דוקא כשהצער בא לו מן הסוכה ובצאתו מן הסוכה ינצל מן הצער אזי הוא דפטור משום דלא הוי כעין תדורו, אבל בלא"ה חייב לישב בסוכה אף על גב דמצטער. ובט"ז אורח חיים סימן תר"מ ס"ק ז' הקשה פשיטא למה יפטר כשאין לו צער בסוכה טפי מביתו דלמה יבטל מצות סוכה בחנם. ומתוך: דס"ד דטעמיה דפטור במצטער משום דעיקר מצות סוכה להזכיר ענין הסוכה שנ' כי בסוכות הושבתי וזה המצטער הוא טרוד בצערו ואינו שם על לבו לזה על כן הוא פטור, קמ"ל דה"טעם אינו בשביל זה אלא שכעין דירה בעינן ואין אדם דר במקום צער כל שיוכל להנצל מזה בצאתו ה"נ בסוכה. אבל המהרי"ק שורש קע"ו ענף ב' כותב לחלוק על דברי הרא"מ הנ"ל וסבירא ליה דמצטער פטור מן הסוכה אפילו כשהצער לא בא לו מחמת סוכה. ומביא ראיה: מהא דאיתא בגמ' סוכה כ"ה ע"ב אבל חייב בסוכה, שואלת הגמרא פשיטא, משי"בה הגמרא מהו דתימא הואיל ואמר רבא מצטער פטור מן הסוכה, הא נמי מצטער הוא, קמ"ל דאיבעי ליה לאיתובי דע"תיה. ולדברי המרדכי מאי איריא משום דאיבעי ליה ליתובי דעתיה, תיפוק ליה דבצאתו מן הסוכה לא יחשך כאבו, ולא ינצל מן הצער, אלא ש"מ דאפילו כשלא יפטר בחוץ מהצער נמי פטור. והב"ח אורח חיים סימן תר"מ תמה על המהרי"ק: וז"ל ואישתמיטתיה להרב מה שכתב הרא"ש ז"ל בפסקיו סוכה פרק ב' סימן ז' וזה לשונו האי נמי מצטער הוא בשיבת סוכה יותר מבישיבת הבית דאבל חפץ להיות מתבודד ויושב במקום צער ואפילה כדי להיות טרוד בצערו קא משמע לן. ועוד כותב הב"ח: דמאי דקאמר תלמודא קא משמע לן הני

מילי צער דממילא וכו' הכי קאמר הני מילי צער דממילא דכיון דממילא בא לו הצער בסוכה דרך מקרה בצאתו ינצל אבל הכא כיון דאיהו הוא דקא מצטער נפשיה בצאתו לא ינצל מן הצער מאי אמרת בצאתו יתובי קא מייטיב דעתיה בסוכה נמי איבעי ליה ליתובי דעתיה. ובשו"ת מגן שאול לג"ר חנניה בן יעקב סימן ל"א כתב באופן אחר וז"ל ששיבת סוכה תרבה עליו צער אבולו לסיבות רבות אם מפני שהאבל כשעושה שינוי והולך לסוכה, אז באותה שעה נהפכים עליו צרי וזוכר באבידתו שנאבד בנו או בתו או אביו ואמו או אחיו שמת, ומתאנח עליהם הרבה שאומר האיך מתו ולא זכו גם הם כמותו להיותם חיים לעשות גם הם המצוה הזאת, וכדומה באלה הדברים. משא"כ כשהוא בביתו ולא עושה כ"כ שינוי אז אין מתחדשים עליו היגונים. ואם מפני שכשהולך לישב בסוכה מסתמא יש שכנים שעושים סוכות והם ששים ושי"מחים כל אחד ואחד בסוכתו, בשמחת הרגל והרי הוא עניו רואות וכלות אליהם. וכתבו באחרונים דחידוש זה של המר"דכי תלוי במקור דילפינן דמצטער פטור מהסוכה: דתוס' ד"ה הולכי דרכים סוכה כ"ו ע"מ א' כתבו דילפינן ליה מדלא כתיב בסוכות תהיו שבעת ימים אלא

בסוכות תשבו שבעת ימים, דבעינן תשבו כעין תדורו לא-פוקי מצטער, לפי הנ"ל אתי שפיר דלא נפטר משום שאם היה לו בבית צער שלא היה ניצול ממנו ע"י יציאתו מבי-תו, הרי היה נשאר בביתו, א"כ ה"ה בסוכה לא נפטר מסוכה אם לא ינצל מהצער ע"י יציאתו מהסוכה, אבל לפי טעם מה שכתב הריטב"א הביא בשם הרמב"ן דילפינן ליה מדכתיב כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, אזרח מלשון רענונות וכמו שנאמר אזרח רענן תהלים ל"ז ל"ה והיינו שנהנה בשיבתו בסוכה לאפוקי המצטער בשיבתו, א"כ בכל צער שיהי' נפטר משיבת סוכה, אף שאינו ניצול מצער זו בחוץ, דסוכו"ס איננו אזרח רענן, כך כתב במרומי שדה סוכה כ"ו ע"מ א', וכן בח-לקת יואב דיני אונס סימן ז' בהגה"ה.

[תורת המועדים]

סוכות - זכר ליציאת מצרים

ידועה ומפורסמת השאלה: הרי הסוכות הם זכר ליציאת מצרים - "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוצאי אותם מארץ מצרים" ואם כך, נחג את חג הסוכות בחודש הגאולה, חודש ניסן!

הטור מתרץ שאם היו בונים סוכה בניסן היה זה נראה כיציאה לבית הקיין, מה שאין כן שיוצאים לסוכה בתשרי, מוכח שהיציאה נעשית עבור קיום המצווה.

ישנו הסבר נוסף של הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל.

מסופר בגמרא על יהודי אחד שלקח לו גויה, ורבא גזר עליו מלקות. כתוצאה מהמלקות, פרחו נשמתו של החוטא. נשמעו הדברים בבית שבור המלך והוא החליט להתנקם ברבא.

נודע איפא לאיפרא הורמיז, אמו של שבור המלך, שבנה מתכוון לעשות צרות לרבא אמרה לו: "הוד מלכותו, בני היקר, אל תפגע ביהודים, מסוכן להתחיל איתם" למה? כי הם רק מתפללים והאלוקים שלהם נותן להם את בקשתם" למשל? אם לא יורד גשם, הם מבקשים ממנו והוא מוריד גשם.

סיפר לי פעם מורי תימני, יהודי קשיש שעבר גיל תשעים, והוא זוכר עוד מהתקופה שהיה ילד בחידר בתימן. הייתה אז בצורת קשה והישמעאלים הודיעו ליהודיים: "אם עד מחר לא ירד גשם אנו שוחטים את כולכם. מדוע? כי רק אתם יכולים להוריד גשם". וידוע כשהערבי מבטיח הוא מקיים. בפרט כשמדובר בשחיטת יהודיים. הוא מספר, כי המורי אסף את כל הילדים אל ה'מדרש' ואמר להם: אנחנו עכשיו אומרים תהילים עד שירד גשם, אוי לו למי שלא.. ולא יצאו מה'מדרש' עד שכל תימן נעשתה בוך.

זהו מה שאמרה איפרא הורמיז לבנה: "לא מתחילים עם יהודיים".

אמר לה: "היהודים מבקשים גשם בחורף ואז יורד גשם נראה אותם מקבלים גשם בקיץ!" שלחה איפרא הורמיז לרבא שיתפלל עכשיו בתמוז שירד גשם כדי לעצור את הגזרות של בנה.

רבא התפלל ולא נענה אמר לפניו: "ריבונו של עולם אלוקים, באוזנינו שמענו אבותינו ספרו לנו פעל פעלת בימיהם בימי קדם' לאבותינו פעלת מעל הטבע, ואנו בעינינו לא ראינו. התקבלה תפילתו וירד גשם כהגן, עד שמהמרזבים של מחוזר שרמו מים לנהר החידקל".

בלילה בא אביו של רבא אליו בחלום והזהיר אותו: "אתה הטרחת את הקב"ה להוריד גשם שלא בזמנו, שלא כדרך הטבע, יש עליך כעס, המזיקים רוצים לטפל בך! הלילה אל תישן במיטתך". בבוקר בא רבא וראה את מיטתו קרועה מהחרבות של השדים.

אומר רבי שלמה קלוגר: התחלנו את השנה עם הימים הנוראים - ראש השנה ויום כיפור. מי ודע איזו גזירות היא צריכות לבוא. ואנחנו, בימי התשובה, בכינו התחנונו אל ה' שירחם עלינו, שיבטל את הגזרות הרעות וישנה את התוכנית לטובה.

הטרחנו את הקב"ה לשנות את טבע העולם, לבטל את האמור להיות כפי מעשינו. כעת מי יודע איזה סכנה נשקפת לנו כתוצאה מכך. יש חשש גדול שהשדים כבר הגישו עתירה ובינתים מצחצחים חרבות.

אומר לנו הקב"ה: צאו מביתכם, אל תשנו במיטה הקבועה, לכו תסתתרו בסכה, כי יצפני בסכה ביום רעה יסתירו בסתר אהלו" כאן תהיו מוגנים מהפגעים הרעים.

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שח מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א לידידו הגר"ר אליהו מן שליט"א, שאלני גיסי הגר"ר יצחק זילברשטיין שליט"א, באחד שיש לו תחביב לתפוס נחשים ולהרגם, אם מקיים בזה מצוה כנאמר "ואתה תשופנו עקב". והראיתי לו על הפסוק הזה מדרש בילקוט הספורים שמשמע קצת שיש בזה מצוה.

(דרך שיחה)

איך יישבו בסוכת עראי לעתיד לבוא

איתא בבא בתרא דף ע"ה א' שלעתיד לבוא עתידין ישראל שיהיו גבוהין כל אחד מאה אמה. והקשה רבינו איך יישבו בסוכה והרי סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' אמה פסולה (כדתנן ריש סוכה) ואמר דאפשר על ידי שיעשו ברצפת הסוכה חור להניח שם את הרגלים (א"ה, יעוי' בספר פסקי תשובה ח"ג סוף סי' שנ"ג סק"ד, בדפו"י דף מ"ב א'). אך בפעם אחרת שאלו את רבינו למ"ד ביומא כ"ח ב' קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, והרי היה גובהו כמו שבעים וארבע אנשים (מסכת סופרים פכ"א, ט') ואיך קיים אברהם אבינו מצות סוכה בדירה גבוהה כל כך, והשיב דהרי סוכה גבוהה פסול כי אין זו דירת עראי (לאחד הטעמים, וכך נפסק במ"ב סי' תרל"ג סק"ג) וא"כ זה אצל כל אדם אבל אצל מי שגבוה מאוד, ודאי עושים דירת עראי בגובה שיתאים לו (וכן אם מטעם שבגבוהה לא שלטא ביה עינא י"ל דכיון שאברהם אבינו הי' גבוה שלטא ביה עינא ביותר מכ').

(שיח הסוכות)

זהו המהלך של רבי שלמה קלוגר.

(ומתוק האור)

מה לאיוב בהכשר סוכה?

"איוב היה קורא תגר על היסורין כיון שראה סוכה של שתי דפנות ושלישית טפח נתקרה דעתו" (מדרש פליאה)

התמיהה הגדולה וגלויה לעין כל - מה כל כך מרגיע בסוכה של שני דפנות וטפח, עד שאפילו איוב המיוסר נתקררה דעתו מיסוריו כשראה סוכה זו?

והנה ידוע משמו של הגר"א מוויילנא שצורה המילה סוכה כפי שהיא מופיעה בתורה סכה, כלומה המראה החזותי שלה, צופן בתוכו את צורתן של שלוש סוכות כשירות.

לאות ס' יש ארבע צלעות, והיא מרמזת לסוכה שיש לא ארבע דפנות; לאות כ' יש שלוש צלעות והיא מרמזת לסוכה בת שלוש דפנות; ולאות ה' יש רק שתי צלעות עוד צלע קטנה שאינה מחוברת אליה, והיא מרמזת לסוכה בת שתי דפנות ודופן

שלישית שרחבה טפח שאף היא כשירה.

וע"פ זה כתה המהרש"ם מבערזאן בספרו תכלת מרדכי לבאר, מה גרם לאיוב להירגע כשראה את הלכה שסוכה כשרה בשתי דפנות וטפח. כי מובא בגמ' מנחות (כט:) שהסיבה שאות ה' פתוחה משני כיוונים היא, מפני שהשי"ת ברא את עולמו באותיות י-ה' שנאמר "כי ביה ה' צור עולמים", כלומר באותיות י-ה' נבראו שני עולמים- העולם הזה והעולם הבא. עם האות ה' ברא ה' את העולם הבא, ועם האות ה' ברא את העולם הזה. ומדוע דוקא ע"י האות ה' נברא העולם הזה? התשובה לכך היא שהעולם הזה נברא בדומה לאות ה' כשם שהיא פתוחה למטה, כך העולם הזה פתוח לכיוון למטה - הוי אומר שאדם שרוצה לצאת לתרבות רעה היכולת בידו. וכשם שרגלה של האות ה' תלוייה ואינה מחוברת לגנה כך העולם הזה פתוח גם לכיוון למעלה הוי אומר שאדם שרוצה לשוב בתשובה מקבלים אותו ומחזירים אותו דרך הפתח העליון.

והנה אדם הסובל ייסורים אם לא ידוע לו מזור למכאוביו, אין ספק כי כח סבלו ילך וימעט עד שרגליו לא יסאוהו עוד. מה, אם כן נסך כח באיוב למוד הסבל והייסורים? הידיעה כי על ידי שיעשה תשובה ויבקש רחמים על עצמו, ה' ירחם עליו, ויגאל אותו מיסוריו, היא זו שהעניקה לו את הכח הסבל העצום. וזהו שאומר המדרש לא נתקררה דעתו של איוב עד שראה סוכה של שתי דפנות וטפח.

(תכלת מרדכי)

ביום טוב מאחרים לבוא וממהרים לצאת

בגמ' מגילה (כג.) כתוב שביום טוב עולים חמישה אנשים לתורה, ביום כיפור ששה ובשבת שבעה. מדוע ביום טוב עולים לתורה רק חמשה אנשים? אומרת הגמ' משום שביום טוב מאחרין לבוא וממהרין לצאת. פרש רש"י: ביום טוב מאחרין לבוא לבית הכנסת, שצריך לטרוח בסעודת יום טוב וממהרין לצאת משום שמחת יום טוב. ביום טוב הרי מבשלים בבוקר, צריכים לתקן סעודת יום טוב, לכן מאחרים להגיע לבית הכנסת. מי מבשל את סעודת יום טוב?

היא

ומי בא לבית הכנסת?

הוא.

מה הפשר הדבר שהבעל מגיע לבית הכנסת מאוחר כי היא מבשלת, מה הוא עושה שם בבית? את הקושיה הזו הקשה רבי יעקב עמדין זצ"ל, ותרץ: שהבעלים "צריכים לשמור הבית והבנים בעוד שנשותיהם עסוקות בצורכי סעודה".

בשעה שהיא עוסקת בהכנת התבשילים, הוא שומר על הילדים. לכן ביום טוב מאחרים לבוא לבית הכנסת. כמו כן, יוצאים מוקדם מבית הכנסת משום שמחת יום טוב, צריכים לאכול סעודה. ולכן משתדלים למהר ככל האפשר בקריאת התורה ומעלים רק חמשה אנשים ולא יותר.

ללמדנו עד כמה מחויב הבעל לסייע לאישתו בכל אשר יוכל. (ומתוק האור)

אנא ה' הושיעה נא

מה פרוש "אנא ה' הושיעה נא"? שמעתי מתלמיד חכם פרוש נאה על כך: מראש חודש אלול ועד הושענא רבה ישנם חמישים ואחד יום. והנה, בימי הסליחות והרחמים, אין יהודי שלא הזיל דמעות בימים הללו, לכל הפחות ברגעים הגדולים של ראש השנה ויום הכיפורים. כל אחד השתדל בודאי לשפר את מעשיו ודרכיו וקיבל על עצמו קבלות טובות שיעשו נחת רוח לבורא, אלא שרק עברו הימים הקדושים הללו, מיד לאחד הושענא רבה, הכל חוזר למקומו. ומה עם כל הרכוש שרכשנו בחמישים ואחד הימים הללו. על כך אנו מתחננים להשי"ת ומבקשים: "אנא ה' הושיעה נא", ריבונו של עולם, "אנא" הושיעה את כל קניינו הרוחנים שרכשנו ב"נא" ימים ולילות.

משה רבנו רמז על כך כשעמד בסנה ואמר: "אסורה נא ואראה... מדוע לא יבער הסנה" כלומר כיצד יתכן ש"אסורה נא" שאחרי נ"א ימים הכל שב למקומו, מה הסיבה לכך ש"לא יבער הסנה"? הבעיה היא שהרגש שלנו הולך במשך השנים, והשפעתם של נ"א ימים הללו הולכת ופוחתת. מה הפלא? אם כל פעם עוקרים מחדש את ההשפעה הזאת, אם כל שנה מכבים את האש של חמישים ואחד ימי התבערה איך נוכל לחזור ולהתלהב אחרי שכמה וכמה פעמים פסקה ההתלהבות. ועל כך אנו מבקשים ומתחננים: "אנא ה' הושיעה נא" - הושיעה את נ"א הימים, כדי שהשפעתם לא תפסק.

ריתחא דאורייתא

ישיבה בעת ההקפות בשמחת תורה

שאלתי, אם רשאים לשבת בעת ההקפות עם הספרי תורה, שיש הנוהגים לשבת ויש מחמירים לצאת ולשבת. ואמר מרן בזה, שראה גדולים וטובים שנהגו לשבת, ויש בזה כמה סברות להקל, ומהם, שאם רוקדים בעיגול סביב הס"ת, י"ל דהרוקדים נחשבים מחיצה סביב הס"ת. ואמר עוד, דאף אי ליכא עיגול, מכל מקום, מותר לשבת. והטעם, משום שבשעת ההקפות בשמחת תורה, כל הבי תהכ-נסת נקרא "מקומו של הספר", וכאילו מונח במקום אחד דמי. והוסיף שאף אם יהיה בין הרוקדים אדם גדול שכולם חייבים לעמוד לפניו כשהוא מרקד סביב בבית הכנסת בשמחת תורה, כל החדר הוא מקום ריקודיו וא"צ לעמוד כל פעם שעובר, וה"ה בנידו"ד לענין הס"ת גופיה.

(מעדני שלמה)

הושע נא למענך אלוֹקינו הושע נא

בקשה זו חוזרת ונשנית בהושענות. משמעות הבקשה - בעיקר ביום הושענה רבה, והיותה האפשרות לזכות לישועה על אף דלות מעשינו, התבארה בספר "תורות ועבודות מבית רבותינו" באמצעות משל נאה, שאמר האדמו"ר מסאטמר זצ"ל בעל הדברי יואל בשם אביו.

מלך גדול נסע לזמן מה לעיר בממלכתו. בטרם בואו פרסם כי הוא עתיד להגיע לשם לזמן מוגבל ולכל אחד מבני העיר תינתן אפשרות לבוא, ולבקש את צרכיו, אנשי העיר שמחו על מזלם הטוב וניצלו היטב את ההזדמנות הנדירה. מדי יום באו אל המלך וביקשו את כל אשר ליבם חפץ.

הגיע היום האחרון לשהות המלך בעיר. כרוז עבר והודיע: "המלך נוסע" הכל התכוננו לעזיבה ולפרדה, אלא שאז נדחק אל המלך אדם אחד שעוד לא ביקש את בקשתו. כשראה אותו המלך נתמלא חמה ורגז עליו: מדוע התרשלת והתמהמת לבוא, עד היום האחרון, ובאת רק כאשר אני ופמלייתי עומדים ליסוע? העובדה שהותרת את בקשותיך ליום האחרון מעידה על עצלות וזלזול בכבוד המלכות!

נענה האיש ואמר: אדוני המלך, אל יחר אפך בעבדך, כי דרכי ומחשבותי אינן כשאר בני אדם. הללו באו לפני המלך לבקש את מבוקשם וטובתם לטובת עצמם, לא כן אני עבדך, לא באתי לבקש בעד עצמי כי אם בעד המלך וטובתו שלו.

שמע המלך את הדברים שנאמר באמת ובתמים, והענין נשא חן בעיניו. תחת הרוגז באה מידת הרחמים ומיד עמד והשפיע עליו שפע ברכה.

כן הדבר עימנו -

בראש חדש אלול הופיע ובא אלינו מלכנו מלך הכבוד יתברך שמו, ומני אז נתנה לנו האפשרות להיות דורשי ה' בהיותו קרוב. דלתות שמים נפתחו והכל יכולים לשפוך לב כמים אל קל בשמים. אלא שבעוונותינו הרבים במשך כל ימי הסליחות איננו נותנים את הדעת לכך. כך חולפים להם הימים ר"ה ימי כיפור וימי סוכות שלאחר מכן שאף בהם לא הטבנו מספיק את מעשינו.

רק ביום האחרון של ימי הרחמים שבהם המלך עודנו איתנו, ביום השוענא רבה בהוא יום מסירת הפתקים, לפתע אנו מתעוררים. אנו באים לשערי המלך ברגעים האחרונים בטרם הם ננעלים ומייחלים את פניו.

אך לא תכסה הבושה פנינו בעת הזאת? איך נוכל לבקש סליחה כשבמקום להיות זריזים זלזלנו והתעצלנו? תשובה אחת בפנינו - לא למעננו באנו לבקש, כי אם למענך אלוֹקינו!

ובכן הושע נא אלוֹקינו הושע נא!

(תורות ועבודות מבית רבותינו)

הלכות הדפנות נרמזים בתיבת 'סכה'

אמרו חז"ל (סוכה ו:): תנו רבנן, שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח.

הגאון החיד"א זצ"ל (בספרו "דבש לפי" סי' לג) כתב בשם ספר קדמון כתב יד, בתיבה **סכה** שבה ג' אותיות נרמזו הלכות הדפנות. דהנה מצוה מן המובחר לעשותה כאות **ס'** בעלת ד'

מחיצות, ואם אין לו ארבעה מחיצות מותר לעשותה כאות כ' בעלת שלוש מחיצות שלימות, ואם אין לו גם זה דיה לעשותה כאת ה', דהיינו שתי מחיצות ולחי אחד אפילו טפח.

(החיד"א)

"בסכות תשבו שבעת ימים"

כתוב בספר "חשק שלמה" (מודפס בש"ס וילנא דף ב:): מובא בספר "פרי עץ חיים" (שער חג הסוכות פ"ד) ועוד ספרי מקובלים, ד'**סוכה**' בכתב מלא, בגיטמריא 91, כמנין הוי"ה **אדנות**.

ודבריהם תמוהים מאוד היכן נמצא סוכה מלא בכל התנ"ך? אכן שוב ראיתי שדבר ה' בפיהם אמת, ידעתי ומצאתי בעזרת ה' ומצאתי בתהלים (פרק עו) שכתוב "ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון", וכתוב שם סוכו עם ו' אחר הסמך. א"כ יש לומר על פי דרך הרמז שבדוקא נכתב בכל התנ"ך בכתב חסר, לרמז למה שאמרו חז"ל שבעוה"ז אין השם שלם ואין הכסא שלם, אבל לעתיד לבוא שיתמלא השם במלאו אז יהיה באמת סוכה מלא.

וזה שרמז הכתוב "ויהי בשלם סוכו", כלומר אימתי יהיה סוכו בשלימות, בזמן שיהיה "מעונתו בציון", ואז יהיה השם שלם והכסא שלם.

(חשק שלמה)

"רב אחא בר יעקב בממטי ליה ומייתי ליה, אמר דין גירא בעיניה דשטנא"

(סוכה לח, א)

ופרש"י: הרי זה לחץ בעיניו של שטן שרואה בעיניו שאין בו כח לנתק מעלינו עול מצוות.

וכבר תמהו על דברי רב אחא בר יעקב אלו, למה דוקא בשעה שקיים את מצות ארבעת המינים שמח ואמר דין גירא בעיניה דשטנא? במה זכות המצוה הזאת גדולה מזכות שאר המצוות כולן? ובמה כחה גדול לנקר עיני השטן? [ועי' בספר "רמת שמואל" דף י"ג].

ופירש בזה רבי דוד שלמה סלאסטש, מגיד מישרים ומו"ץ באדעססא, על פי מאמר חז"ל (ויקרא רבה פ"ל סי"ב) "פרי עץ הדר אלו ישראל, מה אתרוג יש בו טעם ויש בו ריח, כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים, כפות תמרים אלו ישראל, מה התמרה הזו יש בה טעם ואין בה ריח, כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים, וענף עץ עבות אלו ישראל, מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם כך ישראל יש בהם וכו', ומה הקב"ה עושה להן? לאבדן אי אפשר, אלא אמר הקב"ה ייקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלה על אלה".

ומבואר מדברי חז"ל אלו שמטרת נטילת ארבעת המינים אגודים יחד היא לעוררנו להתאגד ולהתאחד עם כל איש ואיש לקיים המצוות שבין אדם לחבירו.

וזוהי כוונת רב אחא בר יעקב באומרו בשעה שקיים את מצות ארבעת המינים "דין גירא בעיניה דשטנא", שהרי כבר שבו ישראל בתשובה בר"ה ויוהכ"פ מהעבירות שבינם למקום, ורק מהעבירות שבין אדם לחבירו לא שמו עדיין לב לשוב עליהם, והיה מקום לשטן לקטרג עוד על ישראל. אך עכשיו שמקיימין גם את המצוה הזו ומקבלים עליהם להתאגד ולהתאחד ולקיים אף את המצוות שבין אדם לחבירו, לעשות שלום ביניהם, ושלא ירעו זה לזה, מיד נסתמו פיות המסטינים והמקטריגים.

ועל כן אמר "דין גירא בעיניה דשטנא", דוקא אז בשעת

מדוע אין הבן שואל מה נשתנה בסוכות

ידוע המעשה ברבינו יונתן אייבשיץ זיע"א שאביו שאלו בילדותו למה בחג סוכות הילד לא שואל "מה נשתנה" שעוזבים את הבית ויוצאים לדירת עראי, וכמו שהילד שואל בליל פסח, והשיב לו ר' יונתן דהילד הורגל שעם ישראל בגלות ולכן על סוכות שגולים מהבית הוא לא שואל, אבל בפסח שנוהגים כבני חורין, על זה הילד תמה מה נשתנה.

והנה ברבינו חננאל (סוכה ב.) מבואר שהילד כן שואל, דז"ל הר"ח: "הוא ידיעה לדורות, כלומר הדורות הבאין כיון שרואין שעושין סוכות ומניחין בית דירתן ויושבין בימות החג בסוכה, שואלין מפני מה עושין כן, ומגידין להן אבותיהם מעשה יציאת מצרים".

(והאר עינינו)

סוכה - זכר לענני כבוד

נאמר בתורה"ק פרשת אמור (ויקרא כג, מג) לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מִמִּצְרָיִם. ואיתא בגמרא סוכה (יא, ב) "תניא, בסוכות הושבתי את

בני ישראל, ענני כבוד היו, דברי ר' אליעזר. וכך נפסק להלכה בטוש"ע (ס' תרכה) וכמו שגם פירש רש"י ז"ל על הפסוק הנ"ל "כי בסוכות הושבתי - ענני כבוד" ע"ש.

ונשאלת השאלה למה התורה קבעה זכר דוקא לענני הכבוד שהיו בעת יציאתם ממצרים, ולא קבעה זכר לניסים אחרים שהיו במדבר כמו ירידת המן או הבאר שעל אלה לא נקבע שום מעשה זכרון לניסים מופלאים אלו. ובגמרא מסכת תענית (ט, א) מבואר: "ג' מתנות טובות ניתנו, באר וענן ומן", וא"כ למה רק לענני הכבוד אנו עושים זכר ע"י עשיית הסוכה. וכבר עמד על כך רבינו החיד"א ז"ל וכפי שיבואר להלן.

בספר 'ראש דוד' (פרשת אמור) מביא החיד"א שלשה טעמים לזה משלשה חכמים: בשם רבי חיים כפוס, ההבדל בין ענני הכבוד לבאר ולמן הוא, שמן ובאר הם צורך קיומי, וכיכול הקב"ה חייב לכלכלם, אבל ענני הכבוד זה תוספת שמירה, כי הולכי מדבריות הולכים גם בשמש ובקור, ולכן עושים זכר רק לענני הכבוד כי זה מראה על חיבה יתירה.

בשם רבי יהודה חאביליו כתוב שההבדל הוא מפני שענני הכבוד היו רק לישראל ולא לערב רב, כי הענן פלט את הערב רב (זוה"ק ח"ב קצא) ומן ובאר היו גם לערב רב, ולכן עושים זכר רק למה שהיה מיוחד לישראל.

בשם רבי ישועה זיין ההבדל הוא מפני שענני כבוד ניתנו לישראל בלי בקשה, משא"כ מן ובאר ניתנו ע"י שאלה בתלונה

שמח מדברי הירושלמי הנ"ל.

ובקובץ הערות כתב לבאר את דברי הרמב"ם, דפריה ורביה לא נחשבת מצוה עוברת, משו"ה אינה דוחה ת"ת, ובירושלמי איירי דוקא במצוה עוברת עיי"ש בדבריו.

שוב הראוני את דברי המאירי בשבת (ט ע"א) ובמועד קטן (ט ע"א), שכתב בביאור דברי הירושלמי, שבלימוד תורה אינו נחשב עוסק במצוה לענין שיהיה פטור ממצוות אחרות, ויש החולקים על המאירי.

ומענין לענין באותו ענין, בגדר הדין של עוסק במצוה פטור מן המצוה, נסתפקו האם הוא דין קדימה, והיינו, כיון שעוסק במצוה, ממילא קודמת מצוה זו שעוסק בה לשאר המצוות, או כיון שעושה עכשיו מצוה ממילא פטור הוא משאר מצוות. (וכבר עמד בזה בשער הציון בהל' פסח סי' תע"ה ס"ק ל"ט, בנידון שאכל מצה כשהיה עוסק במצוה אחרת שלא יצא יד"ח).

ובריטב"א בסוגי' דסוכה שם (כ"ה ע"א) מבואר כצד השני, שפטור משאר המצוות והם כרשות לגביו, דכתב וז"ל, וכיון דלא מיפטר אלא בעודו עוסק במצוה זו למ"ל קרא פשיטא, למה יניח מצוה זו מפני מצוה אחרת, וי"ל דהא קמ"ל דאפילו בעי להניח מצוה זו לעשות מצוה אחרת גדולה הימנה אין הרשות בידו, סד"א איפטורי הוא דמיפטר מינה, אבל אי בעי למשבק הא ולמיעבד אידך הרשות בידו, קמ"ל דכיון דפטור מן האחרת הרי היא אצלו עכשיו כדבר של רשות, ואסור להניח מצותו מפני דבר של רשות עכ"ל. הרי להדיא בדבריו כצד השני (עיין בתשובות משיב דבר מש"כ בענין זה).

(דביר קדשו)

ריתחא דאורייתא

העוסק במצוה פטור מן הסוכה

תנן במתני' סוכה (כה, א) שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה. וברש"י, הולכי בדרך מצוה כגון ללמוד תורה וכו' עכ"ל. ובאר שמח בהלכות תלמוד תורה (פרק א' הלכה ט') הקשה, דאיתא בירושלמי (פ"א משבת ה"ב), הלומד ע"מ שלא לעשות, נוח לו שלא נברא, ומשו"ה מפסיקין למצוה עוברת, וא"כ קשה, מפני מה עוסק במצוה דהיינו ללמוד תורה פטור מן הסוכה, הרי הוא לומד תורה ולא מקיים את המצוות, ועליו נאמר נוח לו שלא נברא.

וכתב שם לתרץ וז"ל, ונחה דעתי מדברי הר"י מקורביל בתוס' (כתובות יז ע"א) דפירש, דשימשו ת"ח גדולה מת"ת, ושימשו פירושו הוא הנבת טעמי המשנה וסברתו הנקרא בשם גמרא וכו' עכ"ל. הרי בדבריו דללימוד סתם באמת מפסיק כדי לקיים את המצוות, ורק שימוש תלמיד חכם שאני.

אמנם יש לעיין דהנה כתב הרמב"ם (בהלכות אישות פרק ט"ו ה"ב) וז"ל, עבר עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה, ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה וכו', הרי זה מותר להתאחר, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכ"ש בתלמוד תורה וכו' עכ"ל. הרי להדי' דבתלמוד תורה גופא איתא לדינא דעוסק במצוה פטור מן המצוה, ודלא כהאור שמח שכתב, שרק בשימוש תלמיד חכם אומרים כן ולא בתלמוד תורה, ומאידיך קשה לרמב"ם מה שהקשה האור

ובתרעומת, ולכן עושים זכר רק למה שניתן להם בטובו הגדול בלי שאלה ותרעומת.

החיד"א מוסיף שלכל שלושת הטעמים האלו יש רמז בפסוקים. בַּסֶּכֶת תִּשְׁבּוּ שְׂבָעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֶּכֶת: לְמַעַן יֵדְעוּ דִּרְתֵּיכֶם כִּי בַּסֶּכֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם (ויקרא כג, מב-מג)

כתוב, בסוכות תשבו שבעת ימים, ואם תאמר למה עושים זכר רק לענני כבוד ולא למן ולבאר, ממשיכה התורה: כי בסוכות הושבתי - פירוש מעצמי בלי שאלה ובקשה כטעם של רבי ישועה זיין. את בני ישראל - רק בני ישראל זכו לענני כבוד ולא הערב רב, וזהו כאב שנותן לבניו, ולכן עושים זכר רק לענני כבוד, כטעם של רבי יהודה חאבליין. אני ה' אלוקיכם - שאני אדונכם וכביכול חייב לפרנסכם בלחם ובמים, משא"כ בענני כבוד שזה היה מתנה גמורה, ולכן עושים רק לענני כבוד, כטעם של רבי חיים כפוס.

(חיים של ברכה)

"למען ידעו דורותיכם"

חג הסוכות שונה מכל המועדים והרגלים בכך שהוא מתייחד במצות השמחה, וכפי שכותב הרמב"ם בסוף הלכות לולב (פ"ח הלכה יב) אף על פי שכל המועדות מצווה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה במקדש שמחה יתרה, שנאמר "ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שבעת ימים" (ויקרא כג, מג)

בחג הסוכות היו עושים בבית המקדש שמחת בית השואבה, בשונה מכל החגים והרגלים. אמנם בכל החגים יש מצות "ושמחת בחגך" (דברים טז, יד), אבל חג הסוכות מתייחד בשמחה יתירה. וצריך להבין, במה שונה חג הסוכות מכל החגים, ומדוע יש בו שמחה יתרה יותר מכל הרגלים.

בתורה נאמר מהי הסיבה של מצות ישיבה בסוכה: בַּסֶּכֶת תִּשְׁבּוּ שְׂבָעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֶּכֶת: לְמַעַן יֵדְעוּ דִּרְתֵּיכֶם כִּי בַּסֶּכֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם (ויקרא כג, מב-מג). נחלקו תנאים אילו סוכות היו לישראל במדבר: רבי אליעזר אומר ענני כבוד היו, ורבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם (תורת כהנים שם, סוכה דף יא ע"ב).

ומבאר הרמב"ן (בפירושו על התורה שם) שלפי האומר שהיו ענני הכבוד, מובן היטב מדוע צריך לציין דבר זה בכל שנה ושנה ולהודיע זאת לדורות עולם, כדי שידעו את כל מעשי ה' הגדול אשר עשה עמם להפליא, ששיכן אותם בענני כבוד כמו בתוך סוכה כדי להגן עליהם, אולם לפי האומר שהיו סוכות ממש, שבני ישראל בנו לעצמם סוכות בהיותם במדבר, מדוע צריך לציין זאת, והרי אין בכך שום נס ופלא של הקב"ה, ואת מה מציינים. ומסביר הרמב"ן, שהזכרון הוא כדי שיזכרו וידעו שהיו במדבר ולא באו בבית ובעיר מושב במשך ארבעים שנה, והשם היה עמם ולא חסרו דבר.

מתבאר מתוך דברי הרמב"ן, שמצות סוכה נועדה להעיר ולהאיר את עיני האדם על חסדי ה' הסובבים אותו ואופפים אותו תדיר בכל עת ובכל שעה על כל צעד ושעל, כפי שבא לידי ביטוי בסוכות שבנו בני ישראל לעצמם במדבר, והתגוררו שם במשך ארבעים שנה ולא חסרו דבר.

אך נשאלת השאלה, הרי חסד ה' מלאה הארץ, וכל הבריאה

כולה בכל מקום שהוא, מלאה חסד ה', וכל קיום הבריאה והנבראים הוא על ידי שלוש עשרה מידות של רחמים, וכל סוד הבריאה נובע ממידת החסד, כפי שכתוב "כי אמרתי עולם חסד יבנה" (תהלים פט, ג), כי היות שחוק הטוב להיטיב, לכן רצה הקל הטוב לברוא את הבריאה שיהיה מקום שאפשר להעניק שם את כל טוב לבריותיו (רמח"ל במאמר דרך עץ החיים).

ומכיון שכן, מדוע צריך לציין במיוחד את החסדים שעשה הקב"ה עם דור המדבר, שלא חסרו דבר בהיותם במדבר, והרי חסדי ה' ממלאים את הבריאה כולה כל הזמן, ואין מציינים ומדגישים את זה במיוחד, ומדוע את החסדים שהיה במדבר מדגישים ומציינים.

אלא אדרבה, היא הנותנת, היות שהבריאה כולה מלאה חסדי ה', האדם מטבעו מתרגל לזה ואינו מרגיש בהם, היות שהחסדים הם תמידים ואינם פוסקים אף לרגע קט. אנשים מתרגלים וחושבים שהם דברים טבעיים והכרחיים, וממילא אינם שמים לב ואינם מתבוננים לראות בזה את טובת ה' ולהכיר טובה על כך.

לכן באה מצות סוכה להוציא את האדם מן השגרה ולהזכיר לו שכל קיומו בעולם וסוד קיום האומה הישראלית כאומה, וכל יחיד ויחיד בפני עצמו הם אך ורק על ידי חסדי ה'. מצות סוכה פוקחת עיני עוורים לראות בצורה ישרה ונכונה את מצב האדם לאמיתו.

זו הסיבה של השמחה היתרה שיש בחג הסוכות. השמחה שבכל החגים היה על הניסים שעשה הקב"ה לאבותינו, אבל בחג הסוכות מציינים את העובדה שבני ישראל היו במדבר במשך ארבעים שנה ולא חסרו דבר, ודבר זה מאיר את עיני האדם להבין ולהשכיל שכל מציאותו התמידית, מלאה חסדי ה' על כל צעד ושעל. ועל כך באה השמחה היתרה, על העובדה שאנחנו שרויים כל הזמן בחסדי השם.

ושונה מכל החגים, שהשמחה בהם היא רק על הניסים שנעשו באותו זמן לאבותינו, ולא על דבר תמידי שיש בכל עת, ולכן יש בהם מצות שמחה גרידא, אבל חג הסוכות המבטא את חסד השם בכל עת ובכל שעה יש בו שמחה יתירה.

(דעת שרגא)

"ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדור" (כג, מא)

בגמרא במסכת סוכה (לו, ע"א) מבואר, שאתרוג כושי כשר, אך הדומה לכושי פסול. מה ההבדל ביניהם?

אתרוג כושי בא מכוש, הוא שחור כי כך נראים האתרוגים שם. הדומה לכושי הוא אתרוג הגדל בארץ ישראל, ושונה מכל האתרוגים הגדלים בה, ולפיכך הוא פסול.

וכתב ה"חתם סופר" (שו"ת ח"ו) לבאר את הענין בדרך מליצה, על פי דברי רבו בעל "ההפלאה" על האמור בגמרא (ברכות לה ע"ב) שרבי ישמעאל ורבי שמעון בר יוחאי נחלקו, איזו דרך נכונה יותר להנהיג: לדעת רבי ישמעאל, יש לנהוג מנהג דרך ארץ - לחרוש, לקצור, ולזרוע, כל דבר בעתו, ובד בבד לעסוק בתורה. ואילו רבי שמעון בר יוחאי סובר שיש להתמסר ללימוד התורה, וכשזוכים לכך, מלאכתם נעשית על ידי אחרים.

אמר על כך אב"י: הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידם,

כלומר הם הצליחו בדרכם, ואלה שעשו כרבי שמעון בר יוחאי, לא עלתה בידם, כלומר נכשלו ולא השיגו את מבוקשתם. לפי זה מובן מדוע אתרוג הדומה לכושי פסול, אומר ה"חתם זסופר". הוא לא יכול לגדול בארץ ישראל, במקום שגדלים אתרוגים רגילים, להתנהג כאתרוג מארץ כוש - וגם להיות כשר... (ומתוק האור)

"הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת"
בחול המועד סוכות התש"ס, שמעתי מהגאון הגדול רבי מאיר הלוי סאלאוויצקי שליט"א, בן מרן הגרי"ז זצ"ל כדלהלן:
שאל אחד להגאון הגדול רבי מאיר הלוי שליט"א, מדוע אנו מזכירים בברכת המזון דוקא בחג הסוכות "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת" ומה הקשר בין "הרחמן" הנ"ל לסוכות, וכי בגלל שמוזכר ב"הרחמן" את התיבה "סוכת

דוד"?...

והשיב לי הגאון רבי מאיר הלוי שליט"א עפ"י מה שהובא בטור, הטעם שבשבת חול המועד פסח מפטירין מהנביא יחזקאל (לז) אודות תחיית המתים, ואילו בשבת חול המועד סוכות מפטירין ג"כ מהביא יחזקאל (לח-לט) אודות מלחמת גוג ומגוג "והיה ביום ההוא ביום בוא גוג על אדמת ישראל" וגו'. כי זמן תחיית המתים יהיה בחודש ניסן, וזמן מלחמת גוג ומגוג יהיה בחודש תשרי.

ויעיין בגמ' ברכות [ז' ע"ב] "גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק" וכו', ולהלן שם בתהלים (פרק ב) כתיב "יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו". ומבואר כי עיקר המלחמה בזמן מלחמת גוג ומגוג יהיה "על ה' ועל משיחו".
לפי"ז מבואר היטב מה שאנו מבקשים דוקא בזמן חג הסוכות "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת", כי

ריתחא דאורייתא

עובדא שנתן כל ממונו לבנות סוכה

שמעתי עובדא מנכד של נכד של הגאון רבי ישעיה ברדקי זצ"ל, שהג"ר ישעיה היה בפניסק, ורצה לעלות לארץ ישראל, ועלה בספינה הוא ובנו ובתו הקטנים בני תשע ועשר, [והיה אלמן], והספינה היתה אמורה להגיע לפני סוכות, אך התעכבה הספינה, והגר"י בנה סוכה בספינה, ונתן כל כספו עבור בניית הסוכה.

וכשנתקברו לארץ ישראל וכבר ראו החוף, היתה סערה גדולה והספינה נשברה, וקפצו הנוסעים לים לשחות, וכן הוא קפץ ובנו ובתו על שכמו, והנה הוא חש שאינו בכוחותיו עם השנים על כתפיו, ואמר לבתו קריינדל שתעזוב אותו, [והוא מדין איש קודם לאשה, ושמעין לפי זה דגם קטנים], ואמרה הבת לאביה שיחכה שתי דקות. והנה בשארית כוחותיו חיכה שתי דקות, והנה ככלות השתי דקות, ראה את חלק הסוכה צף בים, ותפסו, ואמר לבנים גם כן לתפסו, והגיעו היבשה. [עד כאן שמעתי מהגאון הרב דוד בריטקופף]

[ולאחר כן שמעתי תוספת על הסיפור, שככלות שתי הדקות הבת צעקה טאטע, ואז ראה הסוכה, ובהגיעו לירושלים, כינס הציבור לחורבת ר' יהודה החסיד, וסיפר להם הנ"ל, ואמר שצעקת טאטע בוקעת. וללמוד מזה לצעוק לה]
חזינו מהאי עובדא, דהג"ר ישעיה ברדקי זצ"ל נתן כל ממונו כדי לקיים מצוות סוכה. ויש לעיין היאך נתן יותר מחומש, וכדלהלן:

א. קום ועשה או שב ואל תעשה הנה יש לדון בגדר האיסור אכילה מחוץ לסוכה, מי אמרין דאכילה מחוץ לסוכה הוי איסור בקום ועשה, דהאסור הוה גוף האכילה מחוץ לסוכה, או דלמא אינו אלא איסור בשב ואל תעשה, דאכילתו מבטל מצוות ישיבת סוכה

ונפקא מינה, דאי הוה איסור בקום ועשה, חייב לתת כל ממונו כדי שלא לאכול חוץ לסוכה, משא"כ אי הוה רק ביטול מצוה בשב ואל תעשה, אינו חייב לתת אלא חומש ממונו, דה- מבזבז אל יבזבז יותר מחומש.

ובפרי מגדים (סי' תר"מ א"א סקט"ו) מצדד כהצד הראשון, אך בביכורי יעקב (שם סקט"ה) הכריע כהצד השני, מדחזין דעוסק במצוה פטור מסוכה, והרי מפאת דינא דעוסק במצוה לא פטרינן אלא מלקיים מצוה, ולא לעבור על איסור, אלא על כרחך שמעינן דהאוכל מחוץ להסוכה רק מבטל מצוה, אבל אינו עובר על איסור.

ב. להאמור, אמאי הוציא כל ממונו ולהאמור יש לעיין בעו- בדא הנ"ל, היאך נתן כל ממונו למצוות סוכה, הרי המבזבז אל יבזבז יותר מחומש. [ואין להקשות גם מהא דהולכי דרכים פטורים מסוכה, דהא חזינן בגמרא סוכה (כ"ג א') דר' עקיבא בנה סוכה בספינה, ורק דיינינן אם צריכה לעמוד ברוח מצויה דים או דיבשה]. ונראה דיש לומר דהיה להגאון רבי ישעיה ברדקי בית דירה וקרקעות וספרים במקום אחר, ולענין חומש לא אזלינן רק בתר הכסף הנמצא בידו, אלא בתר כל הנכסים שבבעלותו.

[והעירו, דיש לומר דלא היה פטור דחומש, דהרי לאחר הסוכות היה יכול ימכור העצים ויקבל החומש בחזרה. אך יש לומר שהא דעלה ביוקר, היה כדי לעצור הספינה להשיג הע- צים להסוכה].

ג. לפ"ז מיושב קושיית המשנה ברורה ואם נימא כך, יש ליישב קושיית המשנה ברורה (ביאור הלכה סי' תרנ"ו ד"ה אפילו) בהא דאמרין בגמרא קידושין (ל' ב') דמי שיש לו מספיק מעות או לפדיון הבן או לעליה לרגל, מסבירא אמרינן דעליה לרגל קודמת מכיון דהוה דמצוה עוברת. [אך מפקין מקרא דפדיון הבן קדים] ותיקשי, היאך יעלה לרגל הא הוה יותר מחומש ממונו. וכי תימא דהנידון מה יעשה עם החומש, אינו כן, דאם כן יקיים שניהם, דיתן חומש כדי לעלות לרגל, והיותר מחומש יתן לפדיון הבן, [דהרי לפדיון הבן חייב אף ביותר מחומש, דהוה חוב ממון]

ולהאמור יש ליישב, דאיירי דיש לו נכסים במקום אחר, ומכל מקום אין לו מעות כדי לעלות לרגל מכיון דאינו יכול למכור הנכסים, ואם כן חייב לתת בשביל המצוה כל הממון הנמצא בידו.

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

שאלה: אדם שחולה ר"ל שפטור ממצות סוכה, האם יש לו מצוה לבנות סוכה.
תשובה: כן יש לו מצוה

שאלה: מה הדין במוצאי יו"ט של סוכות האם בהבדלה צריך לברך לישוב או לא, והאם צריך לאכול מזונות או שמ"ס פיק ששותה את ההבדלה.
תשובה: כן צריך לברך, ויברך לישוב על מלוה מלכה, שכך אני עושה גם במוצאי יו"ט אוכל מלוה מלכה שכך כתוב ביעב"ץ.

שאלה: האם יש להשתדל, (לגרים סמוך לכותל), ללכת בכל יום בחג הסוכות לכותל המערבי ליטול שם את הד' מינים.
תשובה: כן, יש ענין.

שאלה: לגבי המנהג שנוטלים את הד' מינים מול מקום המקדש האם יש ענין לא לעשות במקום של עליון כגון על גג "אש התורה" כיון שעליות לא נתקדשו, או שאין לזה קשר עם ד' מינים.
תשובה: יותר טוב למטה.

שאלה: והאם יש ענין לבוא בשביל ענין הנ"ל ביום ולא בלילה היות ולילה זה לא זמן של קרבן ממילא האם כך צריך לנהוג.
תשובה: דברתי ע"ז עם הרב אלישיב (זצוק"ל) והוא אמר שיש שיטה כזו (ערוך לנר) לבוא רק ביום.

שאלה: האם יש ליטול את הלולב בסוכה בביתו לפני התפילה, או בביהכ"ס לפני הלל.
תשובה: על פי קבלה, ואין מנהגינו כן.

להם נותן הקב"ה "מצוה קלה" שהרי יכולים לעשות סוכה בנקל ע"י ד' כלונסאות, ומיד כל אחד עושה סוכה "בראש גג" שרק על ראש הגג מועיל כזו סוכה הנבנית ע"י ד' קרשים בלבד. והקב"ה מקדיר עליהם חמה, ואז כולם בורחים מהסוכה, כיון שאין להם דפנות, אבל אם היו עושים סוכתם עם דפנות לא היו צריכים לברוח מהסוכה.

(אוצרות התורה)

סוכות כנגד יעקב אבינו

"ושמעתי מאחי הר"י טעם לדבר לפי שהמועדים נתקנו כנגד אבות, פסח כנגד אברהם דכתיב לושי ועשי עוגות פסח היה, שבועות כנגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק, סוכות כנגד יעקב

בזמן חג הסוכות יהיה מלחמת גוג ומגוג, והמלחמה אז תהיה "על ה' ועל משיחו" והמשיח הרי הוא מבית דוד, ועל כן אנו מתפללים "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת".
(עובדות והנהגות לבית בריסק ח"ג)

הסוכה מגינה מג' פורעניות

בסוכות יש עשרה מצות. ג' דפנות בסוכה, ג' הדסים, ב' ערבות, לולב אחד, אתרוג אחד, הם עשרה. והמה נחלקים לשלשה ושבעה. סוכה בפני עצמה ג'. ושבעה בלולב. והשבעה נכללים בארבעה מינים של לולב.

והשלש דפנות של סוכה הם למחסה משלש פורעניות מזרם מחורב וממטר. מפני שבמכת ברד אמר אני שולח את כל מגפתי. והלא הרבה שלוחים להקדוש ברוך הוא אבל בברד היו שלשה דלעיל והם רוח אש ומים. וז"ל רז"ל מי שפרע מדור המבול ומדור הפלגה ומאנשי סדום וממצרים בים. מדור המבול פרע במים. ומדור הפלגה ברוח שנאמר ויפץ ה' אותם. ומאנשי סדום באש וגפרית. ובמצרים פרע בכל שלש אלה במכת ברד. שנאמר ואש מתלקחת בתוך הברד שם אש ומים. ונאמר וה' נתן קולות וברד. קולות הוא מאויר כמ"ש בספר יצירה, ולכן אמר במכת ברד את כל מגפתי והמה שלש לגיונותיו של הקדוש ברוך הוא, ומי שאינו עומד בדיבורו כולל הג', כי הדיבור הוא מורכב משלש אלה אש מים ואויר, ולכן יבוא עליו ג' פורעניות אלו. והיושב בסוכה ינצל מג' פורעניות אלו, כי מזרם הוא מרוח. מחורב הוא חום השמש והאש. ומטר הוא מים.

(הגר"א מוילנא)

"תשבו שבעת ימים כל האזרח"

רבותינו ז"ל אמרו, שביציאת האדם מביתו לישוב בסוכה, עליו לכוון שאם נתחייב חובת גלות יחשב לו כאילו גלה מביתו, והלא "גלות מכפרת עוון". רמז לכך, מצא הרב אורח מישור זצ"ל, כי סופי תיבות של "תשבו שבעת ימים כל אזרח", הם: "תמחול" (אורח מישור)

כתוב בגמרא (ע"ז ג.) לעתיד לבוא יאמרו אומות העולם לפני הקב"ה כלום כפית עלינו הר כגיגית ולא קבלנוה וכו' אמר להם הקב"ה מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל אחד אחד מבעט בסוכתו ויוצא. מקשים העולם למה סוכה נקראת מצוה קלה? עוד יש לדקדק מהו שאמר מיד כל אחד עושה סוכה "בראש גג", מפני מה עושין את סוכתם בראש הגג ולא על הארץ? גם יוקשה למה אחרי שהקב"ה מקדיר להם חמה כולם בורחין מן הסוכה הרי אדרבה הסוכה תהיה לצל יומם?

אלא כתב בספר "זקן אהרן": קושיא אחת מתורצת בחברתא, הנה כתוב בגמרא (סוכה ד:) העושה ד' כלונסאות על שפת הגג ומסכך על גבן ר' יעקב מכשיר דאמרין גוד אסיק מחיצתה, דמחשיבים את כותלי הבית עולים למעלה עד הסכך והם הדפנות של הסוכה. ומסיקה הגמרא דמה שמועיל סוכה בד' כלונסאות הוא דווקא בראש הגג אבל בארץ לא.
לפי שיטה זו מובן היטב, העכו"ם שאינם רוצים בטירחת המצוה

דכתיב ולמקנהו עשה סוכות" (טור או"ח הל' ר"ח סימן תי"ז)

תמה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א, דבשלמא פסח כנגד אברהם ניחא, שהיה זה בזכות מדת חסדו של אברהם אבינו שמסר את נפשו בהיותו חולה ביום השלישי למילתו, וע"כ זכו ישראל לפסח. וכמו"כ חג השבועות הוא כנגד יצחק, בזכות אילו של יצחק המרמז על מסירות נפשו בעקידה, וע"כ זכו ישראל לקבל את התורה. אך מהי המעלה שיש אצל יעקב אבינו של "ולמקנהו עשה סוכות" שבזכותה זכו ישראל וקיבלו את חג הסוכות?

אלא יישב, בבאור תמיהה אחרת בפסוק, שהרי נאמר "ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות, על כן קרא שם המקום סוכות" (בראשית לג. יז), ולכאורה קשה, שהרי לעצמו הוא בנה בית ורק למקנהו עשה סוכות, וא"כ מדוע קרא יעקב אבינו את שם המקום על שם בניית הסוכה למקנהו? אלא היישוב הוא, שיעקב אבינו אכן דאג למקנהו ובנה להם סוכות, ואילו לעצמו הוא בנה בית מדרש ולא בית, כמו שמפורש בדברי התרגום בן עזאיל "ואתעכב תמן תריסר ירחי שתא ובנה ליה בי מדרשא ולגילוי עבד מטלן, בגין כן קרא שמא דאתרא סוכות". ואכן בעולם הזה שהוא עולם עראי והאדם בו אינו אלא אורח, לא היה צריך יעקב אבינו בית אלא בית מדרש שהוא היה הבית בעבורו.

וזוהו שנאמר "על כן קרא שם המקום סוכות" - לרמז ולהשמיע שיעקב אבינו לא בנה לעצמו בית אלא בית מדרש.

וזוהו א"כ יסודו של חג הסוכות, שנצטוו בו לצאת מדירת קבע לדירת עראי, כדי להשריש בנפשינו שהעולם הזה אינו אלא עראי, וע"כ מקומו של האדם הוא בבית המדרש דוקא לקיים את חוקות התורה ואת מצוותיה, כדי לזכות לדירת קבע בעולם הבא, ועל כן זכו ישראל לחג הסוכות כנגד יעקב אבינו, שנאמר "ולמקנהו עשה סוכות".

(שערי אורה - סוכת היוצרים)

"וחג האסיף בצאת השנה" (דברים כג, טז)

יש לתמוה, בתורה מוזכר ב' פעמים חג סוכות, במקום אחד כתוב שהחג בתחילת השנה, ובמקום אחר בסוף השנה. בפרשת משפטים (כג, טז) נאמר "וחג האסיף בצאת השנה באספך את מעשיך מן השדה". ובפרשת כי תשא (לד, כב) נאמר "וחג האסיף תקופת השנה", ופירש רש"י **תקופת השנה** - בתחלת השנה הבאה.

אלא כתב בספר "פנינים יקרים": מצאתי בספר הקדמון "קנה חכמה" להמקובל הגאון רבי יודא פוחוביצר זצ"ל שכתב, שמעתי מפי המנוח הרב הגאון ר' יהודה ליב (אב"ד בק"ק ברהין) ביאור נפלא, כתוב במדרש שקודם שעשו ישראל את חטא העגל, אמר הקב"ה שרצונו לתת חג בכל חודש בשנה, וכשעשו את העגל בחודש תמוז, ביטל להם את החגים, עד שמשה עלה למרום לבקש מחילתם, ונתרצה הקב"ה והשלים להם את כל החגים שנתבטלו בחודשים תמוז אב אלול, והשלים בחודש תשרי - ר"ה יוכ"פ וסוכות, אמר הקב"ה חג שלו לא אתן בו, הוסיף שמחת תורה.

נמצא שקודם חטא העגל חג הסוכות היה צריך להיות בחודש אלול שהוא סוף השנה, ולאחר חטא העגל חג הסוכות ניתן בתשרי שהוא בתחילת השנה החדשה. על כן בפסוק בפרשת משפטים

המדבר עוד קודם חטא העגל נאמר - "בצאת השנה", היינו סוף השנה חודש אלול, ובפסוק בפרשת כי תשא המדבר לאחר חטא העגל - נאמר "תקופת השנה" היינו תחילת השנה. (פנינים יקרים)

"צלא דמהימנותא" - מדת הרחמים

הסוכה היא "צלא דמהימנותא", כפי שנקראת בזוהר הקדוש, וענינה לחסות בצל ה'. אדם הזוכה לחסות בצלו יתברך זוכה לרחמים מיוחדים, אף שעל פי דין, אינו ראוי להם.

וכך שנינו בגמ' (ב"מ פה ע"א): ההוא עגלא דהו קא ממטו ליה לשחיטה [מעשה בעגל שנלקח לשחיטה], אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי וקא בכי [ברח והכניס ראשו תחת זרועו של רבי ובכה]. אמר ליה: "זיל, לכך נוצרת" [אמר לו רבי - לך, כי לכך נוצרת!] אמרי, הואיל ולא קא מרחם, ליתו עלה יסורין [אמרו בשמים, כיון שלא רחם על העגל, יבואו עליו יסורים]. ולכאורה, מה פגם היה במעשהו של רבי? והלוא כלל נקוט בדינו: "סוף בהמה לשחיטה" (ברכות יז ע"א), וכך גם אמר רבי כלפי העגל: "זיל, לכך נוצרת". כלום כל הנוטל בהמה לשחיטה נדון ליסורין? אלא יש לומר, שאף ש"סוף בהמה לשחיטה", ובודאי שאין לתבוע אדם הנוטל בהמה לשחיטה, ובא לחסות בצלך ומבקש את רחמך שתצילהו מן השחיטה - מדת הרחמים צריכה להתעורר אצלך ולגרום לך להגן עליו, אף ש"לכך נוצר".

זוהי, אפוא, סגולת הסוכה ומעלתה. כאשר בא האדם לחסות בצל השכינה, הריהו מעורר עליו את מדת הרחמים המיוחדת, אף שעל פי מדת הדין אין הוא ראוי לה.

(הגה"צ רבי נתן וכתפויגל זצ"ל)

סוכות הוא זמן של רצון

לכא' יש לבאר הטעם שסוכות זה זמן שמחתנו, דהנה בשיח יצחק על סדור הגר"א, בתפילת אתה בחרתנו בשלש רגלים כתב שאתה בחרתנו מכל העמים זה כנגד חג הפסח, שה' הוציא אותנו ממצרים ובחר אותנו להיות לו לעם. אהבת אותנו הוא כנגד חג השבועות, שה' נתן לנו את התורה מפני שאוהב אותנו. ורצית בנו כנגד חג הסוכות, שרצון הוא יותר מאהבה, שלאהבה יש גבול ויש טעם אבל לרצון אין גבול ואין טעם. וכתב שרצון הוא אחר הכעס, וכן הכונה כאן כי גם אחר שעשו את העגל נתרצה להם הקב"ה ביוה"כ והשרה שכינתו בתוכם. וכתב עוד שם וז"ל, ורצית בנו הוא כפרת עון העגל והשראת השכינה, ואז בא חג הסוכות, וע"כ נאמרה בו שמחה יתירה יתר מכל המועדים. ע"כ לשוננו.

מבואר שחזרת השכינה לישראל אחרי חטא העגל זה מורה על ענין הרצון שה' רוצה אותנו, וזה עוד יותר חזק מענין האהבה, וזהו הזמן של סוכות שה' רוצה אותנו, ובגלל זה שמחתו של חג הסוכות היא יותר מכל המועדים. ומובן היטב שאחרי ימי התשובה שה' אוהב אותנו, ובחג הסוכות גם רוצה בנו, וחזרה השכינה לישראל, והקב"ה קרוב אלינו ורוצה להיות עמנו, ע"כ האהבה והקירבה שיש לה' כלפי ישראל היא אז בתוקף, וזה סיבת השמחה בחג הסוכות, ומשום הכי הוא זמן שמחתנו.

(זמן שמחתנו)

ושמחת בחגך / על ידי ששמח בחג יזכה לשמחה בכל ימות השנה

מספר ימי השנה: 365, ומספר ימי החגים מהתורה: 17 [שבעת ימי פסח, שמונת ימי סוכות, יום א' של ר"ה, וחג שבועות]. הרי מתוך 365 של ימי השנה נותרו 348 ימים כמנין "שמח". הרי אומר: אם תקיים "ושמחת בחגך" בימי החג, תזכה לאך "שמח", עוד 348 יום של שמחה. ויש להוסיף בזה כי על ידי זה מקרב גם את בניין בהמ"ק, שגם יום ט' באב בכלל שיהיה יום שמחה בבנין בית המקדש השלישי במהרה בימינו, אמן.

(נועם שיח)

יסוד השמחה - אחדות

מה מקורה של "שמחה יתירה" זו דוקא בחג הסוכות. אמרו חז"ל (ויקרא ל), כי מצות ארבעת המינים הנאגדים יחד מסמלת את אחדות ישראל.

זאת ועוד, יסוד "האחדות" קיים במיוחד בחג הסוכות, אשר בו יוצאים ישראל מדירת הקבע שלהם ובכך מבטלים את ערך הגשמיות וקובעים בלבם את ארעיות העולם הזה. וכאשר מתבטלים הרצונות הגשמיים, ממילא מתאחדים הלבבות, וכפי שביאר רבינו יונה על הפסוק "לתאוה יבקש נפרד" (משלי יח, א): "מי שמבקש ללכת אחר תאוות ורצונו, נפרד מכל חבר ועמית, כי ירחקו ממנו אוהב ורע, כי תאות בני אדם ומידותם חלוקות" (שע"ת שער ראשון).

והנה, בלא "אחדות ישראל" לא יתכן שתשרור השמחה. ועל כן, זכה חג הסוכות שיש בו "שמחה יתירה", על שום ה"אחדות" המסמלת את יסודו ומהותו של החג.

(רבי שמואל רזובסקי)

"והיית אך שמח" (דברים טז)

פירש רש"י לפי פשוטו אין זה ציווי אלא הבטחה. וכן פירש האבן עזרא "והיית אך שמח": אם תהיה שמח בחג הסוכות, תזכה כי יברכך לעתיד ותהיה לעולם שמח!

וכן כתב אברבנאל זצ"ל: וכלל כאן להבטיחו שאם ישמח ויגיל בחג הסוכות, יהיה שמח וטוב לב כל השנה. ואם תתעצם בראשית השנה, בעצבון תאכלנה, כי כן טבע המציאות, השמח בחלקו - ששון ושמחה ישיג. והנאנח בלי סיבה - יאנח דום כל הימים.

בספר "פלא יועץ" (ערך סוכה) כתב: וציונו לשמוח בחג הסוכות שמחה של מצוה, והוא סימן טוב לכל השנה, שכתבו גורי האר"י ז"ל שמי שיהא שמח וטוב לב ולא יצטער כלל בחג הקדוש הזה מובטח לו שתעלה לו שנה טובה ויהיה לעולם שמח! אי לזאת, כי לא בכח יגבר איש לשכח עצבו ורוגזו וכל דבר המצער, ולשמוח בכל יום שמחה חדשה, שמחה של מצוה כמו שכתוב בזוה"ק וכו', עיין שם עוד בדבריו הנפלאים.

הרי לנו דבר נפלא, אדם ששמח בחג הסוכות מתברך בברכה עצומה מאין כמוה - להיות שמח לעולם! הרי זה אומר שיהיה לו כל הדברים המביאים את השמחה, פרנסה בריאות וכל טוב עולם הזה.

(פלא יועץ)

"והיית אך שמח"

כתב הרמב"ם (סוף הלכות לולב): השמחה שישמח האדם בעשיית המצוות ובאהבת האל שצוה בהם - עבודה גדולה היא. וכל המונע עצמו משמחה זו - ראוי להפרע ממנו, שנאמר "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוךך בשמחה". ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה'.

בימי חול המועד, כשהיו עולים למעון קדשו של מרן הרב שך זצ"ל, זקני ישראל והמוני תלמידים להקביל פניו ברגל, היה מראה ומקריא מתוך השתוקקות ומתיקות עצומה, את דברי הרמב"ם, ומעמיק במשמעות הדברים הנשגבים. הלא אמרו חז"ל (ד"ר א, ה) על הפסוק "הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל", אילו אדם אחר היה אומר כן ולא שלמה המלך, היו הכל אומרים: זה אין לו מה לאכול והוא אומר "הבל הבלים". כלומר, כיון שאין לו ידיעות בתענוגות העולם מדבר כן, אך אם היה אותו אדם מכיר את תענוגות העולם והנאותיו, היה מתייחס לקנייני העולם בכבוד, אבל מאחר ושלמה המלך שנאמר בו: "ויתן שלמה את הכסף בירושלים כאבנים" (מלכים א, י), ולא היה חסר לו דבר מהנאות ותענוגות העולם - הוא זה שאמר הבל הבלים על כל קנייני העוה"ז, שוב אין יכולים להפריך את הדברים.

אף כאן - המשיך רבינו - אילו היה אדם אחר כותב כי "אין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה'", היה ניתן לומר שמא אין לו השגה בחכמות ותענוגות העולם, אין לו השגה בגדולה וכבוד. אך דברים אלו כתב הרמב"ם שהיה מבאי ארמונו של מלך מצרים, שר ונגיד, יועצו ורופאו האישי, חכם בכל מיני חכמה ומדע, והיה משופע בכבוד וממון, והגדולה חיזרה אחריו - לו נאה ולו יאה לכתוב שאין שמחה בשום דבר אחר, הכל הבל מלבד השמחה בתורה ובמצוות. והרי זה עדות נאמנה שאין שום שמחה בעולם כלל מלבד שמחת התורה והמצוות ואהבת ה' יתברך.

והוסיף להעיד על עצמו בערגה, שבכל פעם הינו מתרגש בהיזכרו בדברים אלו.

והיה מסיים בדברי ה"מגיד משנה" שמבאר את דברי הרמב"ם: ש"השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה, ובאהבת ה' שצוה בהן, עבודה גדולה היא". וכתב בתוך דבריו "וכשהוא עושה מה שנברא בשבילו, ישמח ויגיל, לפי ששמחת שאר דברים תלויים בדברים בטלים שאין קיימים, אבל השמחה בעשיית המצוות ובלמידת התורה והחכמה - היא השמחה האמיתית".

פעם בערב החג, נשאל מרן הרב שך זצ"ל כיצד מגיעים לשמחת יום טוב, שהיא מצוה מדאורייתא. וענה: "בקידוש תדע". תמה השואל על התשובה. הסביר לו מרן "הלא ישמעו אזניך מה שפיק מדבר, כשאתה נותן שבח והודיה לבורא עולם אשר בחר בנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון, וקידשנו במצוותיו ונתן לנו באהבה! - מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון. אני, כשאני חושב על כך, חפץ אני לרקוד, ואתה שואל כיצד מגיעים לשמחת יום טוב?...

(רמב"ם - הגרא"מ שך זצוק"ל)

"ושמחת בחגך... והיית אך שמח"

מדוע דוקא חג הסוכות נקרא 'זמן שמחתנו', הלא גם בשאר החגים אנו שמחים כיון שנעשו לנו ניסים, ומה המיוחד בסוכות

שמביא שמחה יותר משאר המועדים (עי' רמב"ם סוף הלכות סוכה)?

אלא ללמדנו ולאפנו בינה, הנה מקובל בדעות אנשי העולם שלשמחה אפשר להגיע רק בריבוי נכסים, ובקנינים חומריים, ואז נהפכים למאושרים ושמחים, על זה צייתה התורה דווקא בחג הסוכות המסמלת את עראיות העוה"ז בשיבה באהל ובצל ענפי הדקל, להיות מאושר ושמח בחלקו. ללמד - שהשמחה באה בהסתפקות במועט, ובבריחה מתענוגות עוה"ז, ואדרבה מרבה נכסים מרבה דאגה.

*

מסופר על אחד ממושלי ערב שלא היה מאושר בחייו, הלך ליועץ מיוחד וביקש ממנו עצה, השיב לו הלה שעצתו היא שילך לחפש אדם מאושר ויילבש את חולצתו. הלך המושל מעיר לעיר לחפש אדם כזה, לבש בגדי מלכים, נסיכים ושרים אך הכל ללא הועיל, אח"כ הלך ולבש חולצות של אמנים, מפקדים, סוחרים, אך ללא תוצאות, עד שהחליט לחזור לביתו, בדרכו פגש איכר עני שעסק בחרישת שדהו, כשהוא נותן את קולו בשיר ושמחתו על פניו, שאלו המושל האם מאושר אתה? ענה לו: כן. אינך חסר דבר? לא. האם היית מוכן למכור לי את חולצתך? ענה לו האיכר, אין לי חולצה, חולצתי שאני לובש שאולה היא!...

(אוצרות התורה)

"והיאך היתה שמחה זו, החליל מכה... ורוקדין ומספקין ומטפחין ומפזזין ומכרכין כל אחד ואחד כמו שידוע... מצוה להרבות בשמחה זו... ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות... ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה', שנאמר 'ודוד מפזז ומכרכר לפני ה'" (רמב"ם הל' לולב פ"ח, הי"ב)

משמע מדברי הרמב"ם כי שמחת בית השואבה שהיתה במקדש בחג הסוכות היתה משום דין שמחת יום טוב. ולכאורה, במה נתייחד חג הסוכות משאר ימים טובים, שלא מצינו שמחה זו שהיו מספקין ומרקדין ומטפחין.

ברם, בכל המועדים חיוב שמחה הוא מדין "וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו" (רמב"ם הל' יום טוב פ"ו, הי"ז). נמצינו למדים, שגדר השמחה ביום טוב היא שמחת הלב, שמחה פנימית. משום כך לא מצינו דין זה שצריך לרקוד ולספק ולטפח, שהלא זהו ביטוי לשמחה חיצונית.

לעומת זאת, בחג הסוכות שבו נאמר "ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שבעת ימים", משמע שמלבד שמחת הלב יש חיוב גם בשמחה חיצונית, כי כדי לשמוח "לפני ה'" לא די בשמחה פנימית ויש צורך ברקידה ושמחה, שכן לא שייך לרקוד ולשמוח אלא לפני מי ששמחים בו. וכמו ששינוי: "כיצד מרקדין לפני הכלה" (כתובות טז) שכוון שהוא לפני הכלה, יש דין של רקידה.

וזהו שחותם הרמב"ם את דבריו: "ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה', שנאמר 'ודוד מפזז ומכרכר לפני ה'" כיון שהיה דוד המלך לפני הארון, על כן היה רוקד ומפזז, כי כאשר הוא "לפני ה'" לא די בשמחת הלב גרידא.

(הגרי"ד סולובייצ'ק, ר"י בריסק)

וכשהציע הגרי"ד את הדברים לפני אביו, מרן הגרי"ז מבריסק, קילסם מאד והסכים להם. והוסיף ואמר, כי לפי זה מבואר מה שמובא ב"מעשה רב" על רבינו הגר"א שבשמחת תורה "היה הולך לפני הספר תורה שמח מאד ברוב עוז וחדוה, וחכמת אדם תאיר פניו כלפיד אש בוערת ומספק כף אל כף ומפזז ומכרכר בכל עוז לפני הספר תורה... וכשהוחזר הספר תורה לארון קודש שוב לא היה שמח כל כך, רק כמו שאר יום טוב".

הנה, בשעה שהוציאו את ספר התורה הרי זה זמן של "לפני ה'", על כן אז יש דין של שמחה גם על ידי פעולה חיצונית. לעומת זאת, כשהחזירו את ספר התורה לארון, שוב אין זה "לפני ה'", על כן שמח "כמו שאר יום טוב", אשר "חייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב" - שמחה פנימית גרידא.

(קונטרס אש התמיד)

"ושמחת בחגך"

שאלו את הגר"א מוילנא זצ"ל איזו מצוה קשה לקיימה יותר מכל מצוות התורה? השיב הגאון: המצוה הקשה ביותר היא "שמחת החג"! כי מוטל על האדם להיות שמח וטוב לב כל ימי החג לרבות הימים והלילות, ללא הפסק אף לרגע, ולא עוד אלא אסור שיעלה בדעתו שום מחשבה והרהור של דאגה בכל ענין שבעולם, ולא יתערב שום צער ויגון בשמחת החג.

וחובה זו לא להתעצב כלל על שום דבר בעולם, ולהיות אך שמח ללא הפסקה כלל בכל ימי החג, שמונה ימים רצופים, מאה תשעים ושתיים שעות, אחת עשרה וחצי אלף ועשרים דקות! אכן מצוה קשה היא עד מאוד!

*

כל תלמידי הגר"א ומקורביו ידעו שבימי החג לובשות פניו ארשת שונה לחלוטין. ואף שמצוות "ושמחת בחגך" היא מן המצוות הקשות ביותר, שהרי צריכים לשמוח בלא הפסק שבעה ימים רצופים, קיימה הגאון בהידור. פני קדשו הוארו בזיו יקרות ולא הועם זוהרם במשך כל שבעת ימי החג.

פעם נכנסו תלמידיו להקביל פניו ברגל, והתפלאו מאוד לראותו בפנים חתומות ועצובות. כששאלוהו על כך וביקשו לשתף אותם בצער, לא רצה הגאון לגלות להם את סיבת עצבונו, אך מאחר והתלמידים ביקשו מאוד, גילה את הסוד.

וכה סיפר להם, בלילה הקודם היה לו בחלומו גילוי על הפסוק "עלו זה בנגב וראיתם את ההר" הנאמר בפרשת המרגלים, וכשקם בבוקר, עקב חביבות הגילוי, לא יכול היה להתאפק והירהר בדברים שגילו לו, למרות שהגאון עצמו פוסק שלפני ברכות התורה אסור אף להרהר בדברי תורה, ולפתע - נשכח הימנו כל הגילוי ונעלם. ועל דא קא בכינא, סיים הגר"א.

והוסיף הגאון: גילוי זה כלל אלפיים ומאתים וששים (2260) פירושים על אותו פסוק, וגם בפירוש אחד מכל אלה, אמר הגאון לתלמידיו יכולתי לראות כל סודות הבריא, מתחילתם ועד סופם.

(גאון מוילנא)

"כי בסוכות הושבתי את בני ישראל"

כי בסוכות הושבתי את בני ישראל - ענני כבוד היו דברי רבי אליעזר, ר"ע אומר סוכות ממש עשו להם. (סוכה יא:)

שאלות ותשובות

(מבית הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל)

מורביות

שאלה: רצונינו לדעת, מהו המקור של מנהג זה שמביאים בהושענא רבא מורביות ארוכות מאד לבית הכנסת ועושים בהם את החבטה. ונראה לי שהוא מרש"י בסוכה (דף מ"ד ע"ב סוף ד"ה עלה אחד) שכתב, והשתא נהגו להביא מורביות ענפים ארוכים ויפים שמנכרא מצוה בעין יפה, עכ"ל. ואם כן לפי דעת הגר"ח נאה שאמה היא ארבעים ושמונה סנטימטר, הרי שמרביות אלו היו באורך של חמש מטר ועשרים ושמונה סנטימטר, אם לא שנשער לדעת החזון איש. וכן בחיי אדם (חלק ב' ג' הלכות שבת ומועדים כלל קנ"ג סעיף ג') כתב, מנהג נביאים שכל אחד יטול ערבה ביום זה וכו', ויש נוהגין ליקח ערבה ארוכה וגסה, שהרי בבית המקדש דש היו לוקחים ערבה גבוהה 'אמות (עי' א"ר). ומזה תראה כמה טועים המנתקים העלין מן הבדים וחותרין אותו מלמטה שלא יהיה ארוך, דאדרבה יותר מצוה בארוכה ובעלין הרבה שהוא מצוה מן המובחר ונוי מצוה, עכ"ל. ואם כן הרי שכל שאתה עושה בארוך יותר הרי שאתה מדמה אותו יותר למורביות שהיו נוהגים.

אבל עתה ראיתי לערוך לנר במסכת סוכה (דף מ"ה עמוד א' ד"ה וזוקפין), שכתב, מפרש הרמב"ם, דלאחר שזקפו אותה באים העם ונטלו ממנה ונענעו אותה, אבל המורביות עצמם לא נטלו מצדי המזבח רק ענפים קטנים מהם, וכזה נראה גם דעת רש"י בתשובה (מחזור ויטרי תמ"ד, או"ז סי' שט"ו) שהזכיר הכסף משנה והכפות תמרים לעיל ריש פרקין, וחזר ממה שכתב בפירושו, עכ"ל.

הרי שלפי דבריו אלו, כלל לא היו עושים עם המורביות עצמם, אלא עם ענפים כענפי הערבה שבלולב שהם קטנים. ולכאורה הרי שהיום מה שנוהגים לעשות עם מורביות ארוכות לא ידענו מה מקורו, אם רש"י עצמו שהוא חידש זאת, חזר בו.

תשובת מרן - רש"י לא חזר בו, אלא מהמזבח לא סילקו, אבל היום מצוה ליטלו ארוכים כמו במזבח.

(שו"ת הגר"ח ק)

נתקשו בזה מפרשים, דבשלמא לרבי אליעזר דאמר ענני הכבוד היו, ודאי מוטל עלינו לעשות זכר להנס הגדול שעשה הקב"ה לנו, אבל לר"ע דאמר סוכות ממש, הלא לא היה בזה שום נס ולמה עושים זכר לזה בכל שנה? ובלבוש (סי' תרכ"ה) משמע דמשום הכי סבר ר"א שהיו ענני הכבוד.

אולי יש לומר דלמ"ד סוכות ממש, עושים זכר למדרגה הגדולה של כלל ישראל ביציאתם ממצרים ששמו כל בטחונם בהקב"ה. יצאו למדבר שממה מסובבים בשונאים נחש שרף ועקרב מכל צד, וכל המחסה שלהם, ע"פ דרך הטבע, היו רק סוכות אלו. וכלשון הפסוק (ירמיה ב - ב) "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך וגו' לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה". ובמה שיושבים בסוכות בחג הזה מראים ששואפים אנו להגיע למדרגות אלו בבטחון וחסיון בהקב"ה. ובהנהגה של דירת עראי בימים אלו משתדלים אנו לחיות באופן זה כדי שישאר בנו ההשפעה להתחזק בה' ולהרגיש "כי לך לבד עינינו תלויות". (נחלת פנחס)

"ולקחתם לכם... בסכת תשבו שבעת ימים" (ויקרא כג, מ-מב)

מפני מה הקדים הכתוב את מצות נטילת ארבעת מינים למצות ישיבה בסוכה, והלא מן הראוי היה להקדים ולפרש את מצות סוכה, ורק לאחריה - את ארבעה מינים.

ברם, יום הכיפורים הוא עת מלחמה של כלל ישראל עם שרי מעלה (עיין העמק דבר ויקרא טז, כט).

ואמרו חז"ל, כי המנצחים השבים מן המלחמה היה מנהגם לצאת ולנענע בלולים, וכמו שמצינו בהולכת הארון בימי דוד: "ודוד וכל בית ישראל משחקים לפני ה'... ובמנענעים" (ש"ב ו, ה). וכשם שכך היה מנהגם של המנצחים השבים מן המלחמה, ציורתה תורה על נטילת ארבעה מינים, מיד לאחר יום הכיפורים, להורותנו כי גם אנו כמנצחים השבים מן המלחמה.

והנה, דרך שבי המלחמה בשמחה להשתמש בדרכם באהלים, כשם שעשו בעת שיצאו אל המלחמה. ולפיכך נצטוונו לישוב בסוכה, לאחר יום הכיפורים, להורות על נצחוננו במלחמה עם שרי מעלה.

"כי בסוכות הושבתי" - כשם שבצאת ישראל ממצרים הלכו הם כבני חייל, חמושים ומזויינים למלחמה, כך נצטוונו לישוב בסוכה לאחר יום הכיפורים, אלא שכאן מעשה זה מורה על נצחוננו.

(הנצי"ב מוולוז'ין)

אמרו משמו של הסבא מקלם:

כל מצבו ומדרגתו של האדם תלויים בגישתו וביחסו כלפי העולם הזה. אדם הרואה בעולם הזה קבע ועיקר, על נקלה יבוא לידי חטא. על כן, כדי להינצל מן החטא, ראשית כל על האדם לקבוע בנפשו כי העולם הזה ארעי ובר-חלוף.

לפיכך נקבע חג הסוכות מיד לאחר יום הכיפורים, כדי להורותנו שהדרך להינצל מן החטא, שהוא עיקר של יום הכיפורים, היא על ידי עשיית העולם הזה ל"ארעי", שהוא יסודו ועיקרו של חג הסוכות.

(המשגיח מפוניבז')

מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו רית, כך ישראל יש בהם בני אדם בעלי תורה ובעלי מעשים טובים

וכו' (ויק"ר ל)

מכל ארבעת המינים האתרוג הוא המובחר שבהם, שיש בו טעם ויש בו רית, ואלו הם תלמידי החכמים, המובחרים שבעם. והנה, דרך העולם לאגוד את שלושת המינים האחרים יחדיו, ואילו האתרוג לא נאגד עמם אלא רק בשעת קיום המצוה. מיד לאחר קיום המצוה שב האתרוג למקומו, בעוד שלושת המינים האחרים מוסיפים להיות מאוגדים וקשורים יחדיו.

אם תמצא, רמז יש כאן להנהגתו הרצויה והראויה של התלמיד חכם עם המון העם. כל העת עליו להיות בפני עצמו וברשות

עצמו, ורק לשם קיום מצוה הריהו מתאגד וקושר עצמו, לפי שעה, עם המון העם, ומיד אחר כך שב למקומו.

(חפץ חיים)

"אמר ר' יוסי בר חנינא, מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים" (סוכה לז:)

כיצד זה נעצרים הרוחות הרעות והטללים הרעים ע"י נענועי הלולב לארבע רוחות השמיים.

ביאר רבי יחזקאל אברמסקי:

כשמנענע האדם בלולב לצד מסויים, הריהו מודה ומהלל את הקב"ה על כל החסד והטוב שמטיב ומשפיע הקב"ה לעולמו מאותה רוח.

הכרת הטובה וההודיה להשי"ת היא מעלה כה גדולה, עד שבזכותה ומכוחה ניתן למנוע רוחות רעות וטללים רעים מלבוא לעולם ותחת זאת להשפיע על העולם אך טוב וחסד מאת השי"ת מקור הברכה.

נמצא שלא פעולת הנענועים כשלעצמה היא הגורמת לכך, אלא המחשבה והכוונה שנלוות למעשה. ואם במחשבה ובכוונה תלוי הדבר - אין לך כוונה גדולה וטובה יותר מאשר הכרת הטובה וההודיה להשי"ת.

(פניני רבינו יחזקאל)

ארבעת המינים

הקשו הראשונים, לכא' למה נבחרו דווקא אלו ארבעת המינים שאותם יקחו בחג הסוכות?

הרמב"ן (פר' אמור כג, א) כתב טעם לארבעה מינים: ...ועל דרך האמת, "פרי עץ הדר" הוא הפרי שבו רוב התאווה, ובו חטא אדם הראשון, שנאמר (בראשית ג, ו): "ותרא כי טוב העץ למאכל וכי תאווה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל", והנה החטא בו לבדו ואנחנו נרצה לפניו עם שאר המינים.

וכן בספר "יסוד יוסף" (פרק עה) כתב: ידוע שהלולב עם מיניו באים לכפר עוון אכילת עץ הדעת שנעשה על ידי פיתוי הנחש שנתקלל בל"ט קללות, והוא וחיליו גורמים הבאת מקורות רעות על שונאי ישראל בעבור העוון. ועל כן כשמנענע יכוין לעצור טללים רעים, כי בחודש זה שזוכין ישראל להרבה מצוות, יש את היכולת להתיש כוחו של הסט"א, ואל זה באים פרי החג

המתמעטים בכל יום, להורות כי כך מתמעטים חובות של ישראל, וכן מתמעטים מלאכי החבלה הנעשים מעבירות, כמו שאמרו חז"ל (אבות ד, יא): עשה עבירה אחת קנה לו קטיגור אחד.

וכן כתב בספר "פנים יפות" (פר' אמור): אמרו חז"ל (בר"ר טו, ח) כי עץ הדעת הוא אתרוג שעל ידו נטרד מן עין, וכו'. ושמעתי רמז למה שנאמר (תהלים לו): "אל תבואני רגל גאווה", ר"ת אתרג, "ויד רשעים אל תנידני", היינו שלא אצטרך להיות נטרד בארץ נוד, קדמת עדן, כפירוש רש"י שם וכו'.

ויש רמז בכל ארבעת המינים שבאו לתקן חטא עץ הדעת - כתוב "עץ הדעת טוב ורע", כשתסיר מספר "רע" 270 מ"עץ הדעת" ישאר מספר "עץ הדר", שהוא טוב בלא רע כלל. וכן "עץ הדעת" הוא מספר - "ערבי נחל" (ע"ה), ומספר "עץ אבות" (ע"ה). וכן כפות תמרים, "תמר" הוא מספר "עץ הדעת" (ע"ה).

וזה שכתבו רבותינו (שעה"כ ענין סוכות דרוש ה): "עץ עבות" הוא רמז לג' אבות, כי "עץ" הוא גימטריא "אברהם יצחק ויעקב" (עם הכולל) שהם תיקון חטא עץ הדעת. הרי שד' מינים אלו הם רומזים בתיקון חטא עץ הדעת, כן שלשה מצות סוכה ושמחה וחגיגה עם הכולל עולה כמספר דעת וכו'...

בספר "שיח יצחק" (פר' אמור) כתב: כתוב בפסוק "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר" שואל המדרש וכי ראשון הוא והלא ט"ו הוא? נראה לתרץ, הנה אמרו רבותינו, שהעץ שאכל אדם הראשון ממנו אתרוג היה, שכתוב באבות דר' נתן (פ"א) בשעה שרצה אדם הראשון לאכול מן העץ, צווח העץ: "אל תבואני רגל גאווה" (תהלים לו), שהוא ר"ת אתרג. וכתוב בשל"ה (מסכת יומא), שחובה על כל אדם לתקן חטא אבותיו, (עיין בדבריו על דברי הגמרא [ברכות ג:] כינור היה תלוי למעלה ממיטתו של דוד). והיות שבפרי הלזה חטא אדם הראשון, על כן ניתן לדורותיו מצוה זו לתקן חטא הראשון שחטא אדם ביום הראשון.

וזה פירוש הכתוב: "ולקחתם לכם ביום הראשון" - בשביל יום הראשון של אדם, והאות ב' של תיבת "ביום" פירושו 'בעבור', כלומר בעבור שחטא בפרי זה ביום הראשון, ובו בדבר צריכים לתקן, על כן תקחו "פרי עץ הדר". ומיושב קושיית המדרש למה נאמר ראשון. (ומסיים שוב ראיתי בספר "מאמר השכל" להראב"ן ז"ל במצות האתרוג שכתב כן, וכן בהקדמת שו"ת "בית אפרים" או"ח).

(אוצרות התורה)

ריתחא דאורייתא

"שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך" (לג, יח)

הג"ר משה שפירא שליט"א אמר ששמע מיידו הג"ר שמעון משה דיסקין זצ"ל מראשי ישיבת קול תורה, לבאר הא דאיתא בריש זבחים הלכה בשם שמעון אחי עזריה, ופירש"י שעזריה עסק בסחורה וסיפק צרכי אחיו שמעון, והם התנו ביניהם דיהא חלק לעזריה בתורת אחיו שמעון, וביאר הגרש"מ דהטעם שהוזכר עזריה הוא משום הענין שצריך לומר דבר בשם אומרו, וכיון שעזריה תמך בו הרי זה כאילו שגם הוא אמר את ההלכה הזו, ודפח"ח.

מובא בשם החפץ חיים שסיפר, שפעם שאל להגאון ז"ל בן עירו עשיר ומחזיק תורה, אם בתמיכתו לתלמיד חכם זכאי הוא ליהנות חלק כחלק עמו בעולם הבא. השיב לו הגאון, שאינו זוכה לזה עד שיהא מוסר להתלמיד חכם את מפתח של המקום שטמון בו כל רכושו, כלומר שיוכל התלמיד חכם לקחת וליטול מתי שרוצה.

(והאר עינינו - החפץ חיים חייו ופעליו)

המקיים ד' מינים כאילו קיים כל התורה כולה

בעל ה"רוקח" כותב: באותיות "לולב" יש רמז לתורה. תורה שבכתב מתחילה באות ב - "בראשית" ומסיימת באות ל "לעיני כל ישראל". והנ"ך מתחיל באות ו - "ויהיה אחרי מות משה", ומסיים באות ל' "ויעל" - הרי אותיות "לולב". ולזה לולב גימטריא חיים - דאין חיים אלא תורה.

בשו"ת מהרי"ל וויל (ס' קצא. הובא ב"באר היטב" תרמ"ה, ט) כתב: אתרוג גימטריא תר"י, בצירוף ג' מינים האחרים עולה תר"ג. לומר לך כל המקיים מצות ד' מינים כאילו קיים כל התורה כולה.

*

יש להתבונן, מדוע המקיים מצות ארבעת מינים כאילו קיים כל התורה כולה?

נראה לבאר, הנה ידוע כי חובת כל איש ישראל לקיים את כל מצוות התורה, כולל כל תר"ג מצוות, ואז נשמתו מושלמת ובאה על תיקונה, ולולי זה צריך להתגלגל שוב לעולם כדי להשלים את החסר לו.

הקשו רבותינו ז"ל איך יתכן שאדם ויכול לקיים כל המצוות כולם, הרי חלקם שייכים רק לכהנים, חלקם שייכים ללוויים, לישראלים, לנשים, ולא יתכן אדם אחד שיוכל לבדו לקיים את כל תר"ג המצוות? ותרצו, כאשר עם ישראל באחדות נחשבים לגוף אחד, וכמו שאדם מניח תפילין בזרועו נחשב שכל גופו מניח תפילין, כן כאשר יהודי אחד מקיים מצוה, נחשב כאילו כל ישראל קיימו את המצוה ההיא.

והנה, לאחר יום כיפור שכל אחד חזר בתשובה, וקיבל על עצמו לקיים כל התורה כולה, כאשר נוטל את ארבעת המינים המסמלים את אחדות עם ישראל, כפי שדרשו חז"ל שכל מין מסמל חלק מעם ישראל, בזה גורם לעצמו שהמצוות שאחרים מקיימים כאילו הוא קיים. וזוהי הכוונה - "כאילו קיים כל התורה כולה".

(אוצרות התורה)

"ולקחתם לכם ביום הראשון"

כידוע, נוטלים ארבעה מינים, וכוללים אותם יחד בברכת "על נטילת לולב". ומדוע מזכירים בברכה את הלולב לבדו? משום שהוא הגבוה והניכר מכולם. ועוד, שאמרו חז"ל שכמו שהתמר יש לו רק לב אחד (גזע אחד, בלי פיצול ענפים), כך ישראל יש להם לב אחד לאביהם שבשמים.

וכתב הרב "אורחות חיים" זצ"ל, שהתורה הקדושה רמזה שהברכה תהיה על נטילת לולב לבדו. כי "ולקחתם לכם ביום", ראשי תיבות לולב!

(אורחות חיים)

"ולקחתם לכם ביום הראשון"

חז"ל דרשו "ביום הראשון - ראשון לחשבון עוונות". ותמוה, וכי מיום הכיפורים ועד חג הסוכות לא היה רגע אחד של בטלה, לא היה דיבור אחד שאינו הגון, לא נעברה חלילה כל עבירה? ואם אמנם היו הימים קודש להתעלות ולהכנה לחג, מדוע דווקא בחג הקדוש ייעשו חטאים ועוונות?

ופירש הצדיק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל בספרו "קדושת

לוי": כידוע, בתשובה מיראה זדונות נעשות כשגגות, ובתשובה מאהבה נעשות זדונות כזכויות. מתחילת חודש אלול החל תהליך של תשובה מיראה, מפחד יום הדין הממשמש ובא, אשר בו "מלאכים יחפזון, וחיל ורעדה יאחזון, ויאמרו הנה יום הדין, לפקוד כל צבא מרומ בדין, כי לא יזכו בעיניך בדין" - ומה יאמרו בני האדם קרוצי חומר! והתשובה מיראה הגיע לשיא בחרדת תקיעת השופר, והעפילה לגבהים ברעדת יום הכיפורים.

כאמור, בתשובה מיראה הזדונות נחשבות כשגגות, ואנו מבקשים ביום הכיפורים שהקדוש ברוך הוא ישליך במצולות ים כל חטאותינו, ולא יסתכל גם אל אותן שגגות, יתעלם מהן ולא יפקדן.

ברם, בסוכות מגיע "זמן שמחתנו". זהו חג האסיף, בו אנו מודים ומהללים לה' על הזכיה בדין, ועל כל הטובות אשר גמלנו. למול אותן טובות חשים אנו בוושה על התנהגותינו וכפיות טובתינו, ושבים בתשובה מאהבה. ובתשובה מאהבה, כאמור, הזדונות נחשבות לזכויות. לפיכך, מבקשים אנו שישלו אותם ממצולות ים, ויוסיפו אותם למנין זכויותינו. לכן זהו "ראשון לחשבון עוונות!"...

(ר' לוי יצחק מברדיט'וב)

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל סיפר על יהודי שהיה מגיע לבית הכנסת בחג הסוכות והיה מראה אתרוגו לאחרים ושואלם כמה שילם עליו, ולאחר שענו לו שבדאי שילם עליו הון מפולפל, היה מתפאר בפניהם ששילם עבורו סכום פעוט, וכששאלוהו היאך הוא השיג במחיר נמוך כ"כ אתרוג יפה זה, ענה שהוא ממתין עם קניית האתרוג עד ערב החג כשהסוחרים דחוקים לסיים למכור את הסחורה שנותרה ברשותם, ומחיר האתרוגים אז נמוך ביותר.

מעשה זה חרה להגרש"ז זצ"ל מאד, עד שפעם אחת ניגש אליו ואמר לו כך: הגמ' מספרת במס' ביצה (טז, א) על שמאי הזקן שמיום ראשון בשבוע כבר היה מתכוון לשבת, מצא בהמה נאה היה קונה אותה לשבת, ואח"כ אם מצא בהמה אחרת נאה הימנה היה מניח את השניה לשבת ואוכל את הראשונה, "אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו", שהיה אומר ברוך ה' יום יום, ובוטח בה' שימציא לו בערב שבת בהמה נאה לשבת.

והנה הדבר לכאורה צריך ביאור, מדוע לא נהג הלל כמנהגו של שמאי, שלכאורה הנהגתו נראית טובה יותר? אלא, לכשנדייק בדברי הגמ' "מדה אחרת היתה לו" נראה שמנהג זה של הלל לא היה אך ורק במצוות אלא אף בעניני עצמו וכגון שכשהיה קונה לעצמו חפצים לא היה מתכוון לכך מראש אלא רק כשהיה צריך לכך, וזהו הלשון "היתה לו" גם בענינים גשמיים. וזו גם הכוונה בלשון מדה אחרת היתה לו, שהיה זה אצלו בגדר מידה שנהג בה לאורך כל הדרך. ולכן אצלו היה מותר לעשות כן אף בעניני מצוות ולא היה צריך לנהוג בדרכו של שמאי.

אולם מי שבצרכיו האישיים דואג להכין הכל מראש, ורק בעניני המצוות משאיר הכל לרגע האחרון, זהו זלזול במצוות.

(מפי השמועה, נדפס בספר הזכרון "מבקשי תורה")

"והיה כל הנותר מכל הגוים הבאים על ירושלים ועלו מדי שנה בשנה להשתחות למלך ה' צבאות ולחוג את חג הסוכות. והיה אשר לא יעלה מאת משפחות הארץ אל ירושלים להשתחות למלך

ה' צבאות ולא עליהם יהיה הגשם ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא באה ולא עליהם תהיה המגפה אשר יגף ה' את הגוים אשר לא יעלה לחוג את חג הסוכות. זאת תהיה חטאת מצרים וחטאת כל הגוים אשר לא יעלו לחוג את חג הסוכות (זכריה יד - הפטרה)

יש להתבונן: הלא אין הגוים מצווים לחוג את חג הסוכות, מדוע א"כ הם יענשו שלא יעלו לחוג את חג הסוכות?

ועוד, הלא נבואה זו מדברת על ביאת המשיח, באחרית הימים, שאז יתגלה כבוד שמים, ומלכותו בכל משלה, ומלאה הארץ דעה את ה' וכל בני בשר יקראו בשמו הגדול - אם כן כיצד יתכן שהאומות לא יבואו לחוג את חג הסוכות, למה יסרבו וימאנו להשתחוות למלך ה' צבאות?

אלא ביאר רבי חיים זייצ'ק זצ"ל (בספרו אור חדש): השאלה השניה היא ישוב לשאלה הראשונה, כי היא הנותנת, כיון שאז בימות המשיח, תתרבה הדעת ואור ה' יאיר על פני כל העולם כולו, ואז זה ישפיע על כל יושבי תבל, ולכן החיוב להשתחוות למלך עליו חל אף על אלו שאינם מצווים בהלכה, כי הם מצווים עתה מצד ההכרה בו יתברך.

אלא שהשאלה השניה טעונה ביאור רב, אחר שמכירים הם את האמת, מדוע אין הם באים להכנע לפניו ולהשתחוות אליו.

ביאר הדבר, כיון שהתרגלו לחיות כל ימיהם בשגיאות ובטעויות, לכלכו את גופם ואת נפשם בכל דבר מאוס, נעדרת כבר מהם הברירה לבחור בטוב, רוצים הם לשוב ואינם יכולים, רוצים לשלוט על גופם ונפשם ואינם מסוגלים, כל אבריהם נתחנכו לרוץ למקומות עבירה, הרגל נעשה לטבע, ואינם יכולים להשתנות?

ולכן כאשר לעתיד יתבעו אומות העולם לקבל שכר, יצוים הקב"ה לקיים מצות סוכה, והולכים הם לקיים והקב"ה מקדיר חמה כתקופת תמוז, ומי כל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא.

הם רוצים באמת לקיים מצוות, כי רואים הם את האמת, אך כיון שהתרגלו בעבירות, התרגלו לפנק את יצרם בעוה"ז, אינם יכולים להפרד בנקל ממה שהתרגלו אליו.

וזהו כוונת חז"ל "רשעים אפילו על פתחו של גהנום אינם חוזרים בתשובה" (ערובין יט.), אין הכוונה שאינם רואים את האמת, אלא רואים הם בעיניהם את הגהנום המר והאיום, אולם הגוף והטבע שהורגל לרע מונעים מהם את האפשרות והיכולת לחזור, וכבר אינם שולטים בעצמם.

(אוצרות התורה)

שבת חול המועד

איתרמי פעם (בארה"ב) שישב רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל) בשולחנו הטהור (בחוה"מ סוכות) ונתעוררה השאלה בשבת שחל בסוכות אם יש להקדים ולומר קודם "שלוש עליכם" או להקדים ולומר "תיבו תיבו אושפיזין עליאין" ורב אחד שישב שם רצה לומר שבודאי אומרים קודם "שלוש עליכם" כיון שהמלאכים באים בכל ליל שבת משא"כ האושפיזין באין רק בחג הסוכות, והוי כמו שאמרו ז"ל תדיר ושאינו תדיר קודם. וענה רבינו על זה "וכי מה אתם חושבים שהן המה אותם המלאכים הבאים בכל ליל שב"ק, לא כן הדבר כ"א לפי התנהגות האדם בכל משך ימי השבוע כן הם המלאכים ששולחים אליו,"

(וואס מיינט איר יעדע וואך קומען די זלעבע מלאכים, ווי אזוי דער מענטש פירט זיך אויף א גאנצע וואך אזעלכע מלאכים שטעלט מען אים צו).

אגב, כדאי לציין שמנהגו של רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל) היה להקדים ולומר "תיבו תיבו אושפיזין עליאין" קודם שאמר "שלוש עליכם", ורבינו ז"ל אמר דבר נחמד בטעמא דמילתא, כי אנו קיימ"ל (סנהדרין צ"ג גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת, ולכן מהראוי להקדים לקבל את הצדיקים לפני המלאכים ודפח"ח.

(מושיעין של ישראל - סאטמאר)

בין שבילי המוסר

"צא מדירת קבע ושב בדירת עראי"

הגמ' אומרת במסכת עבודה זרה (ב:) דבר שקשה להבינו: "דרש ר' חנינא בר פפא ואיתימא ר' שמלאי: לעתיד לבא מביא הקדוש ברוך הוא ס"ת, ומניחו בחיקו ואומר: למי שעסק בה יבא ויטול שכרו. מיד מתקבצין ובאין עובדי כוכבים בערבוביא, שנא' מר: כל הגוים נקבצו יחדיו וגו'". האם אנחנו מבינים גמרא כזו? איך יתכן שהגוים מעיזים לבוא ולדרוש שכר על "עסק התורה"? ממשיכה הגמ', שאומר להם הקב"ה: "רבותי, לא בערבוביא! כל אומה עם סופריה!". מפרש רש"י שאלו הם החכמים שיכו' לים לטעון. איזו אומה באה ראשונה? בני הדודים שלנו, מלכות אדום בני עשו הדוד שלנו, הם אלו שבאים... שואל אותם הקב"ה: האם אתם עסקתם בתורה? מה עשיתם בשביל התורה? אומרים לפניו: "רבוש"ע, הרבה שווקים תיקנו, הרבה מרחצאות עשינו, הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה!". אתם שומעים איזו חוצפה? כאילו כל מה שבנו הגוים, כל כביש מהיר בעולם, כל גשר בעולם, גשר בעולם, כל שוק וכל בורסה הכל כדי שיהיה כסף בעולם בשביל ישראל שיעסקו בתורה! איך זה יתכן?

מרן הרב מבריסק זצ"ל מפרש את דבריהם. הוא מביא את הרמב"ם בהקדמתו לסדר זרעים שאומר שתכלית כוונתו יתב"ש בבריאת האדם היתה כדי שהאדם יהיה 'חכם וטוב', דהיינו שייגיע עד כמה שבכוחו להגיע לידיעת השם ית' ע"י לימוד כל התורה כולה. ובמעשים ובמידות יהיה טוב מאין כמוהו בכל מידה טובה, ביראת שמים, בדביקות ואהבה. כמה כאלה ישנם בעולם? אומר הרמב"ם שאולי אחד בכמה דורות. א"כ בשביל מה ברא הקב"ה את שאר בני האדם שאינם חכמים ואינם טובים? אתם יודעים כמה הוא ברא? מליארדי אנשים, במדינת סין לבדה יש יותר ממליארד, גם בהודו יש יותר ממליארד, אז בשביל מה ברא אותם הקב"ה? הרי אין שם 'חכם וטוב', יש רק 'רשעים ואכזרים' בכל המדינות האלה!

מתרץ הרמב"ם שלולא כל האנשים בעולם שעובדים יומם ולילה בבניית בנינים, בחקלאות, באריגת בגדים כו', אז כשמגיע הצדיק לעולם אם לא היו את כל אלה שמסדרים את הכלכלה בעולם היה צריך הצדיק לנטוע בעצמו עצי פרי ולזרוע חטים ושעורים וכו', ולקצרו ולעסוק בכל "א מלאכות הפת בעצמו. לארוג בגדים לעצמו ולבנות את הבית שלו, להיות אינסטלטור וחשמלאי וכו' וכו', ולא היה לו פנאי אפילו רגע אחד ללמוד כל ימי חייו! בשביל זה נמצאים מליארדי בני אדם בעולם, שכל אחד

מהם חשוב רק על עצמו ורוצה להרויח ועובד כמו חמור עם שעות נוספות, והם לא יודעים שהם נמצאים כאן בעולם רק בשביל שכשיבוא הצדיק יהיו לו אוכל וקורת גג ובגדים וכל מה שצריך! הרמב"ם כותב שכל העולם משתגע לגמרי, כי הם לא יודעים למה הם חיים כאן, הם עובדים ועובדים ועושים שטויות - והכל כדי שיהיה מוכן לצדיקים כאן בעולם.

עפ"י מפרש הרב מבריסק, שהגויים אנשי אדום מבססים את דבריהם על הרמב"ם הזה. בנינו הרבה שווקים ומרחצאות בשביל הבריאות, הרבינו כסף וזהב, ותכלית הכל האמיתי הוא שישאל יעסקו בתורה. הגויים ילמדו בישיבות ויביאו את הרמב"ם הזה... מה יענה להם הקב"ה? "אמר להם הקדוש ברוך הוא: שוטים שב-עולם, כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם תקנתם שווקים להושיב בהן זונות, מרחצאות לעדן בהן עצמכם, כסף וזהב שלי הוא שנאמר לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבקות". דהיינו: תשתקו שקרנים שכמותכם, לא התכוונתם אפילו חצי אחוז פעם אחת לטובת ישראל שיעסקו בתורה,

אח"כ נכנסת מלכות פרס, וגם הם דורשים שכר תורה ושכר מצוות ועוד שטויות כאלה, וסו"ס טוענים הגויים כך: "אם היית נותן לנו את התורה היינו מקיימים אתה ומקבלים שכר", ועונה להם הקב"ה שהציעו להם והם לא רצו לקבל את התורה, ועוד שטויות הם טוענים, עד שהם אומרים: "תן לנו עכשיו את התורה ונקיימנה!".

עונה להם הקב"ה בסוף פסוק: "תשמעו גוים. היתה תקופה של קיום התורה ומצוותיה, ובתום התקופה היא מגיעה התקופה של מתן שכר לעסק בתורה והמצוות. התקופה של קיום התורה ומצוותיה עברה, ועכשיו זו תקופת מתן השכר, אם אתם רוצים לקיים עכשיו את מצוות התורה - איחרתם את המועד!". והוא מוסיף להם משל: "מי שרוצה לאכול בשבת מאכל מבושל חם חייב לבשלו בערב שבת כי בשבת אסור לבשל, מי שלא בישל בערב שבת אין לו מה לאכול מבושל בשבת. אתם לא קיימתם מצוות 'בערב שבת', בתקופה של קיום המצוות, ועכשיו אתם רוצים לקיים? עכשיו זה כמו 'שבת' ואיחרתם את המועד!".

והנה בכל זאת הגויים לא הולכים משם, ולמרות שכבר הפריכו אותם וטענו טענה ניצחת כנגדם - הם לא הולכים. יש לי על זה דרשה מיוחדת למה הם לא הולכים, אבל הלילה אני רוצה להגיע לענין של חג הסוכות. הרי מקודם 'חגגנו' את יסוד האוניברסיטה העברית בהר הצופים, שקראו לזה אז 'תורה לשמה', והרב הראשי בירך ברכת שהחינו, אז שכחתי לרגע שעכשיו זה סוכות כות כי אין מערבין שמחה בשמחה... אבל עכשיו נחזור לסוכות. לכן אמר הקב"ה לגויים: "אני רואה שאתם לא עוזבים כאן, מה אפשר לעשות איתכם? טוב, אני אתפשר איתכם ואעשה דבר יוצא מהכלל. אני נותן לכם עכשיו 'מצווה קלה'. למה היא קלה? כי אין בה חסרון כיס, והיא מצוות סוכה. תקיימו אותה ותקבלו שכר הרבה".

למה אין בסוכה חסרון כיס? אני גר היום בירושלים ולא יודע מה קורה ברחובות של בני ברק, אבל בירושלים אתה יכול לעבור ברחוב והכל כזה 'נקי' עד שאדם יכול למצוא כל מה שצריך כדי לבנות סוכה, דפנות וסכך ומעמידים, את כל מה שצריך אפשר למצוא שם... אמנם לולב לא מוצאים שם, אבל סוכה כן, אז אפשר להקים סוכה ללא שום הוצאות.

זה באמת יפה מאוד מצידו יתב"ש, אבל אני כידוע לכם נוד-

ניק ותמיד מגיע עם ההערות הדוקרות שלי. גם כאן אני אעמוד ואשאל: "רבוב"ע, תן להם מצוות לולב ואתרוג שיוציאו שש מאות או אלף שקלים עליהם, וצריך עוד לולב אחד כי יש ספק אם הראשון לגמרי סגור או הימנך וכי', אז צריך לזה עוד מאה וגם צריך עוד אתרוג מרוקאי שנטעו אותו כאן בארץ, ועוד אחד מקזבלנקה, וגם תימני תימני, ותימני ישראלי, תן להם לקנות הרבה אתרוגים עד שיכנסו לבית הכנסת עם מנין לולבים ושי-שים אתרוגים... למה נתת להם רק מצוות סוכה?"

עונה לי הקב"ה: "האם אתה חשוב שגוי ישלם משהו על מצווה?..." הגוי בטבעו לא יתן פרוטה מכיסו לדבר שבקדושה! לטומאה, לספורט, לתאווה ולע"ז הוא יתן הרבה כסף, בארה"ב למשל כדי לראות 'משחק גמר' בספורט נותנים חמשת אלפים דולר למקום, ויש מקומות שקונים בעשרים וחמשה אלף דולר, כדי לראות איך שאיזה כושי אכזר לוקח מקל ונותן מכה לכדור הזה, וכדור החץ מפשע עף לו, ומיד קמים חמישים אלף איש ונובחים כמו כלבים "יעלה ויבוא הכדור"... לזה הם מוכנים לשלם אלפים ורבעות, אבל לדבר שבקדושה הגוי לא יכול לתת, ומכיון שהקב"ה מכיר אותם והוא נותן להם מצווה שלא תעלה להם כסף.

אספר לכם סיפור: לפני שנים רבות כשהייתי עוד בחור, עמדתי בשוק מאה שערם שהיה אז השוק היחידי בירושלים שמוכרים בו ד' מינים. המוכרים צועקים "לבלוב, לבלוב, לבלוב" על הערב, והגיע לשם מדריך תיירים אחד שהביא כמה גויים עשירים מארה"ב עם נשותיהם לראות איך 'המשוגעים היהודים', הבלתי מתורבתים, ממש אנאלפביתיים, קונים ד' מינים...

על ידי עמד תייר אמריקאי, ולא ידע שגם אני אמריקאי. עסקתי אז בבדיקת הערבות והוצאתי כסף מכיסי לשלם עבורם, והגוי ראה כמה שאני משלם, אז הוא אמר למדריך: "האם האיש הזה ירד מדעתו, הוא משלם כסף בשביל כמה עלים! ועכשיו הוא הולך לקנות 'לימון', כמה הוא ישלם בשביל?!" בוא נלך מכאן, אם נעמוד כאן עוד כמה רגעים אנחנו עלולים להשתגע"... לכן אומר הקב"ה שלא נתחיל עם הגוים במצוות ד' מינים, אלא אתם הגויים תקיימו מצוות ישיבת סוכה ואתן לכם שכר גדול.

הגויים לועגים על מסירות הנפש של היהודים

ממשיכה הגמרא: "מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו". הוא נוטל מהרחוב את החתיכות שזרקו שם, ועלה על ראש גגו ועושה סוכה. למה דוקא על ראש הגג? כדי להראות לעולם: "היהודים כשהיו בגלות בין הגויים התביישו מהמצוות, הם לא רצו שידעו שהם מקיימי מצוות, איפה בנו סוכות? במקום סמוי מן העין, מאחורי ביתם בגינה כדי שלא יראו, או באיזה מרפסת אחורית שלא יודעים שיש שם סוכה. אבל אנחנו הגוים גאים לקיים את מצוות ה' ועושים אותה בראש הגג!".

והנה הקשיתי עליהם קושיא: "הרי הגגות שלהם מלאים אנ-טנות של הטלויזיה, אז איך אפשר לבנות שם סוכה?" ולץ אחד כמוני ענה לי: "הם מכניסים את זה לסוכה משום תשבו כעין תדורו!". את כל שלשת העבירות החמורות שרואים בבית הם רואים גם בסוכה, וגם את החזיר הם אוכלים שם כעין תדורו. וכך יושבים להם הגויים כמה רגעים בסוכה, הבעל מסתכל על אשתו הגויה, מצד זה יושב הבן ומצד שני הבת, וכולם לועגים וצוחקים על היהודים שמסרו את נפשם אלפי שנים לקיים מצוות סוכה.

עוד כשהייתי בחו"ל, סיפרו לי שני יהודים בנפרד איך שבנו סו-
כות סמויות במחנות ההשמדה של הגרמנים, שאם הם היו מגלים
את זה היו הורגים תוך חמשה רגעים את כל היהודים במחנה.
הגזרה הראשונה של היטלר היתה שאף יהודי לא יקיים שום מצ-
ווה אף פעם וזה היה בעונש מוות, ואעפ"כ הם בנו סוכה, וביום
הראשון של החג כל יהודי נכנס לשם בסכנת נפשות ממש ואכל
כזית בסוכה!

לפני כחמשיים שנה היה כאן בא"י גאון גאוני הדור, הרב מטש-
עבין זצ"ל שהגיע בסוף המלחמה לירושלים. הוא היה בקי בש"ס
ופוסקי בעל פה, והיה צדיק יסוד עולם בעל מידות טובות מאין
כמוהו. היה הוא בן זקונים להוריו, והיה לו אח שהיה מבוגר ממנו
בארבעים שנה. כל העולם חשבו שהאח הזה הוא הדוד שלו, עד
שנודע שהוא אחיו. והנה הרב מטשעבין היה חלש בטבעו עד יום
מותו, והגלו אותו לסיביר למקום קרח עם עשרות מעלות מתחת
לאפס, וסיפרו לו שבסוכות הוא בנה לו שם סוכה ולא זז ממנה
כל ימי החג! כולם חשבו שהוא יצא משם חתיכת קרח ממש, אדם
חלש כמוהו, אבל זה הכח של כלל ישראל, ולכן אם משהו מכח
יתעצל לקום בבוקר חול המועד לתפילה בזמנה עם המניין הטוב
ביותר, תחשבו על הרב מטשעבין איך שישב קפוא מקרח יומם
ולילה ולא זז מהסוכה ותתביישו לכם. הוא הראה לנו מה זה עבד
השם יתברך!

הגוי לא מסוגל לסבול בשביל מצוות

ונחזור לגויים. הם יושבים ומתלוצצים איך שהיהודים מסרו את
נפשם ממש לקיים מצוות סוכה במשך דורי דורות, ואנחנו נשב
שעה קלה בסוכה שבנינו מסמרטוטים ושברי כלים ונקבל שכר
גדול, וזה נקרא 'צדק'. אתם שומעים איך שגויים מתלוצצים! מה
עושה הקב"ה? הוא לוחץ על איזה כפתור שם למעלה ומגביר
את החום... נהיה עשירים וכמה מעלות, שלושים מעלות, שלושים
וחמש מעלות, ארבעים מעלות, ארבעים ומכה - ודי! זה נהיה
יותר חם מבני ברק, אם שייך דבר כזה...

הבעל מסתכל על אשתו ואומר לה: "למה לא התקנת כאן
מזגן?!" - והיא עונה: "בעלי היקר, האם אמרת לי שבאוקטובר
יהיו יותר מארבעים מעלות?!" ואז הוא קם וצועק: "אני לא מוכן
לסבול אפילו רגע חום בחיים שלי בלי מזגן! לא!!!" - והוא בועט
בסוכתו ויוצא, וגמרנו איתם. ישוב בשמים ישחק עליהם: "הת-
פטרתי מהגויים, הם כבר לא רוצים שכר מצוות ולא שום דבר,
הם לא יכולים לסבול להוציא כסף אז לא דרשתי מהם כדי שלא
יתאבדו, ביקשתי רק צער הגוף שיסבלו לשעה - וגם את זה הם
לא רוצים לתת." זה גויים.

מקשה הגמרא קושיא: מה רוצים מהגויים המסכנים האלה,
הלא גם אצלנו בני ישראל ישנה הלכה שמצטער פטור מן הסוכה!
מה זה 'מצטער'? או שהגשמים יורדים לתוך הסוכה, או שהחום
נהיה בלתי נסבל. אני זוכר שפעם היה לי אורח בסוכות, הוא למד
בפוניבז', ואח"כ היה משגיח בישיבה בחו"ל, ורצה לפגוש שוב את
מרן המשגיח רבינו יחזקאל זצ"ל. הוא התארח אצלי והסוכה שלי
לצערי היתה בצד דרום מערב, אז היה לי חום בני ברק כל היום...
הדופן היתה עשויה מסנדוויץ' בלי שום צבע, והיא התחממה
מאוד, אבל האורח לא ידע שלא נוגעים בדופן הזאת - והוא נגע
וכמעט נשרף! הוא הסתכל עלי ואמר: "האם זה עשוי למגורים
של בני אדם?!"
לכן שואלים חז"ל שאם גם אנחנו יוצאים מהסוכה כשמצטע-

רים, למה הקב"ה שוחק על הגויים? עונה הגמרא שנכון שגם אנ-
חנו יוצאים מהסוכה כשמצטערים, אבל אנחנו לא בועטים בסו-
כה כשאנחנו יוצאים. ובכך אנו מצהירים: "רבוש"ע, יצאנו מביתנו
שהוא דירת קבע כדי לגור בדירת ארעית, הסוכה האת שאין לה
את הנוחיות והבטחון של הבית, אין לה גג שמגן מגשם ומחום
גדול, היא דבר זמני שלא נוח כלל וכלל כמו בית. ידענו את זה
ואנו מוכנים לסבול, ורצינו לסבול למען המצווה הזאת".

דוגמאות מהקושי במצוות סוכה

אתם יודעים איזה סבל יש לנו בסוכה. אתאר לכם לילה אחד:
אני הולך לישון בסוכה, ופתאום באמצע הלילה אני מתעורר, כי
הסוכה נמצאת בחוץ ושומעים איך שתינוק אחד צורח מימין
והשני משמאל, ואשה אחת צועקת לבעלה: "שמעון, עכשיו תורך
לגשת לתינוק!", והבעל חוזר וצועק: "אבל אני בסוכה!", אבל
היא מלומדת שגמרה סמינר ואומרת לו "תשבו כעין תדורו! כל
מה שנוהג בבית נוהג בסוכה, אז תקום!"... ואני מתפלל בשקט:
"עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עליהם, וירשו לי ללכת
לישון"... עד שלבסוף הם מתפשרים ואני שוב נרדם, ברוך ה'.
והנה לשכנים שממש על ידי יש תאומים, שני 'חזנים'. לפתע
שניהם קמים ביחד, ועכשיו כבר אין ויכוח בין הבעל לאשתו מי
יקום, רק הבעל אומר: "את תקחי את התינוקת ואני את התינוק",
והיא אומרת: "לא, התינוקת יותר מלוכלכת ואתה תיקח אותה",
אז יש לנו כבר ארבעה חזנים - שני התינוקות ושני הורים, ואני
אומר פעמיים "עושה שלום במרומיו".

פעם קם אחד השכנים, הבעל 'הצדיק הנשגב הפרוש', ורצה
לשמוע דברי חיזוק באמצע הלילה. יש לו קלטת מאיזה צדיק
והוא מפעיל אותה, ואני מתעורר ושומע צעקות: "ש-ו-בו ש-ו-
ב-ו ב-ג-י-ם ש-ו-ב-ב-י-ם" בקולי קולות, לא ידעתי מה לעשות
אז צעקתי מהסוכה שלי: "כבר שבתי ביום הכיפורים!"... עד שא-
תו באה לסוכה וצעקה עליו: "השתגעתי לגמרי? תפסיק את זה!"
- "אבל רציתי חיזוק!" - "אז תיכנס לבית ותתחזק שם!"... את כל
זה אני סובל, וישנם עוד כמה מקרים שאני לא יכול לספר לכם
מה שצעקו שם...

והנה לפנות בוקר באות הציפורים. אני דוקא אוהב את השי-
רה שלהם, אבל לפעמים הן עושות עוד משהו חוץ מלשיר... אני
שומע איך שהן מטפסות על הסכך שלי, ואני כזה פחדן ומתכסה
בעוד כמה שמיכות ליתר בטחון... לפעמים אני דופק על משהו
כדי להפחידן, אז יש ציפורים פחדניות שבורחות, אבל ישנן כאלו
שלא מפחדות...

לאחר שעה נוספת קמים 'אנשי הויתקין'. אחד מהם הולך לו
ברחוב מלא בלולבים ואתרוגים כמנהג המחמירים, ולפתע הוא
נזכר שהוא שכח בבית לולב מיוחד, כ"כ סגור שכנראה קיבל במ-
תנה ממצורע מוסגר... אז הוא צועק לבנו: "ד-ו-ו!!!" - הילד מת-
עורר מהשינה: "כן אבא, כן אבא" - "שכחת לולב אחד בבית!".
"אבא, יש עוד הרבה לולבים כאן בבית..." - "לא, לא, ההוא בפניה
עם השפיץ הסגור המיוחד עם הזיגוג!". "אבא, יש כאן הרבה סגו-
רים מיוחדים עם זיגוג..." והאבא מתרגז: "טיפש אחד בעולם!"
ואני מתפלל: "רבוש"ע, אנא עשה שהילד יהיה חכם ולא מטומטם
וימצא כבר את הלולב, אני רוצה כבר לישון איזה שעה!". עד שהם
מתפשרים, ואני שוב נרדם לשינה עריבה - ולפתע השונא הגדול
שיש לי בעולם בכל מקום שאני נוסע, השעון המעורר, מצלצל...

איזה אויב בנפש, הוא לא מפרגן לי לישון ואני חייב לקום.

מה אני רוצה לומר לכם בכל זאת? הסוכה היא דירה ארעית שסובלים בה, ודאי שסובלים בה ומוכנים לסבול. אתם יודעים למה? כי בעשרת ימי תשובה חזרנו בתשובה אל הקב"ה, שברנו את כל המחיצות שהיו בינינו אליו יתב"ש, ויום שלם לא אכלנו ולא שתינו ודפקנו על לבנו "אשמנו, בגדנו, גזלנו" כל יום, השפ" לנו את עצמנו ובסוף צעקנו: "ה' הוא האלוקים", "שמע ישראל", וזכינו לכפרת עוונות. אנחנו יוצאים מיוה"כ כל כך חרדים עד שמכונים אפילו לצאת ולגור בדירה ארעית! אני לא יודע אם כל השנה היינו מסכימים למצוה זאת, אבל לאחר יוה"כ אנחנו כ"כ צדיקים עד שכל מה שמצווים עלינו אנחנו מסכימים.

הגמ' אומרת (סוכה ב.) ששבעת ימים אמרה תורה: "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי", אז אנחנו יודעים שזו מצווה קשה. אני אומר בהלצה: מה בין פסח לסוכות? בפסח ישנה מצוה קשה: לזרוק מהבית את האוכל הכי שכיח בכל בית בעולם, החמץ. חייבים לבדוק את כל הבית וכל פירור של תערובת חמץ לזרוק מהבית, וזה קשה מאוד. אבל בסוכות המצווה היא יותר קשה, כי התורה אומרת לאדם: "תזרוק את עצמך מהבית!".

נס שלא אמר לנו הקב"ה לחיות כמו חיה על פני השדה שבעת ימים, אלא אמר לנו תבנו סוכה עם דופן אחת, ועוד דופן אחת, ועוד דופן כזה שע"פ למדנות הוא נחשב לדופן, אבל אני לא חושב שרוח מצויה תכבד את הלמדנות שלי עם הלבד וצורת הפתח, היא ודאי תכנס לשם... ולמעלה צריכים לשים הרבה סכך שצילתו מרובה מחמתו, יותר צל משמש, יש כאן משהו של צורת בית אבל יותר משבעה ימים לא הייתי סובל דבר כזה. עכשיו זה קצת נסבל, ואנחנו יודעים מזה ומכונים לזה.

"אהל ישרים יפריח"

ונחזור לתירוץ של הגמרא: יום אחד עושה הקב"ה כזה חום, עד שהבי"ד שולחים שליחים בכל העיר ואומרים שאסור לה- שאר יותר בסוכה כי זה נקרא 'הדיוט'. אנחנו קמים בבגד פנים ובראש כפוף ואומרים: "רבוש"ע, רצינו לעבדך בלבב שלם בכל לבבנו ובכל נפשנו ובכל מאודנו, ולהקריב ולנדב ולתת מכוחנו ומהנוחיות שלנו. אנחנו מוכנים להקריב ולהקריב, אז למה גרשת אותנו? למה אמרת לנו 'אי אפשי בשימושך', אינני רוצה בעבור דתכם ואני לא שמח איתכם?" וכך אנו יוצאים כאבלים מהסוכה בבגד פנים ובשברון לבב.

אבל אצל הגויים זה להיפך: "רבוש"ע, אם כדי לקיים מצווה ולזכות לשכרה צריכים לסבול - אנחנו לא מוכנים לסבול אפילו רגע אחד! אנחנו מוכנים לקבל שכר בחינם, אבל אם זה יעלה לנו משהו אנחנו לא מוכנים לשלם כלום, לא כסף, לא כח ולא סבל!". זה החילוק בין יהודי לגוי.

הדבר הזה עמוק מאוד, מורי ורבותי. הפסוק במשלי אומר (פרק יד, יא): "בית רשעים יִשְׁמָד, ואהל ישרים יפריח". אומר על זה הגאון בפירושו שהרשעים עושים מעוה"ז בית קבוע, כי זה עולמם ולא יותר, והם מבצרים בו את עצמם, בונים וילות עם כל הנוחיות האפשריות כאילו שישארו כאן לאלף שנה, אבל כשתגיע עת צרה - הבית הזה לא יגן עליהם רגע אחד אלא ישמד.

אבל "אהל ישרים" - הצדיקים עושים מעוה"ז דירה עראית כמו ישוב אהל שנוע ונד בלי נוחיות, הוא לא משבחים את העוה"ז ומתכוננים בכל מעשיהם רק כדי להגיע ע"י תורה ומצוות לעוה"ב,

ובעוה"ז הוא מזלזל ומוותר עליו ולא עושה ממנו עסק, "יפריח" - כשתבוא צרה הוא ינצל, כי הצרה באה לאנשי עוה"ז אבל הוא שאינו קשור לעוה"ז ינצל.

במקום אחר חוזר הגאון על אותו רעיון, ואומר שהרשע עושה מעוה"ז בית עיקרי בחושו שכאן ישאר לתמיד, אבל הצדיק לא אכפת לו ממה שמגיע לו בעוה"ז כי העיקר אצלו שהוא עובד בתורה ומצוות, גמ"ח ותיקון המידות ותפילה בכוונה, וזה כל מה שאיכפת לו.

והנה בעל 'מסילת ישרים' ניחן בכשרון כתיבה נדיר להבהיר עינים שלא כ"כ ברורים, היה לו כח כזה עד שהגמ"א אמר שהגיע עד פרק מסוים במסילת ישרים ולא ראה שום מילה מיותרת! אז אפשר לתאר איזה ספר הוא המסילת ישרים. והוא אומר (בפרק א) שהאדם צריך לדעת שהוא לא נמצא כאן בשביל מצבו בעוה"ז אלא בשביל מצבו בעולם הבא, ואסור לו להסיח דעת מזה אף רגע בחיים, אלא שמצבו בעוה"ז בתורה ומצוות ועמידה בפני נסיונות ומכשולים כל ימי חייו - זו הדרך היחידה להגיע למצבו בעולם הבא, ואין דרך אחרת איך להגיע לשם רק דרך עולם הזה. (שיח שלמה)

ושמחת בחגך והיית אך שמח

בכל שנה בעת "שמחת בית השואבה" שנערכה בבית מדרשו. היה מספר הרה"ק רבי אהרון מקרלין זי"ע את הסיפור הבא: בעיירה אחת לא רחוק מקרלין, חיו שני אנשים. האחד "מתנגד" עשיר מופלג. היה לו הכל ולא היה חסר שום דבר, רק דבר אחד אין לו: אין לו שמחה בלב! הוא תמיד מלא מרידות וכעס, ובשבת קודש עת היה יושב עם משפחתו היו נשמעים מביתו צעקות וטרנויות, וכמובן הם לא שרים זמירות, מפני שלא מוכרחים. הרי זה לא דין... והשני באותו הרחוב, מול ביתו של העשיר התגורר ה"חסיד" עני ואביון, בקושי יש לו מה לאכול, אבל תמיד הוא בשמחה. ובביתו היה תמיד נשמעים שירות ותשבחות, וזמירות שבת שהיו ערבים ומגיעים לאזני כל הרחוב, המתנגד הזה חוץ מכך שהיה במרידות עצמית וללא שמחה, כאב וחרה לו מאד איך יכול להיות שכזה עני מרוד כל הזמן שמח, ואילו אני שיש לי כל טוב, הנני מלא כעס ומרידות.

בכל ימות השנה הצליח איכשהו המתנגד להעביר מליבו את הרהורי הקנאה בחסיד זה, אך עם הגיע חג הסוכות כשכולם יושבים בסוכותיהם בחצרות הבתים. הדבר לא נתן לו מנוח, בסוכתו אווירת נכאים, ואילו ממול בסוכת שכניו העני, אווירת יום טוב ושמחה עד לב השמים. שנה אחת החליט מרוב קנאה ושנאה: אין לי כוח לעבור עוד פעם "סוכות" כזה, אני מוכרח לעשות משהו כנגדו, אני לא אתן שלחסידי זה יהיה סוכה. ומכיוון שהוא היה עשיר גדול מאד, וכמעט כל פרנסת אנשי העיר הייתה תלויה בו, אמר הוא לכולם: "מי שייתן אפילו חתיכת עץ אחת לחסיד - העני, יפסיד את עבודתו". ומפני שלעני זה לא היה אף פעם כסף לקנות עצים לסוכה, ומידי שנה היה אוסף מכל שכניו ומכריו עוד קרש ועוד קרש, בשנה זו לא הצליח להשיג אף לא קרש אחד! לכל מי שהיה מבקש בעירו הייתה בקשתו חוזרת ויקם מכיוון שאף אחד לא רצה לסבך את עצמו ופרנסתו בגלל הוראתו של העשיר.

הולכים ומתקרבים הימים לחג, והחסיד אינו יודע מה לעשות! איפה הוא יישב עם משפחתו בחג בעוד הוא חושב ומהרהר

לעצמו, פתאום הבריק לו רעיון: בפאתי העיר עומדת לה "בית הקברות" ושם בחצר מונחים בערימה מאות קרשים ועליהם כתוב פ"ג, פ"ג. מוכנים הם לעת הצורך ר"ל, חשב הוא בליבו הרי לא ימותו כל כך הרבה אנשים בסוכות, אלך אני ואקח את אותם קרשים ויבנה מהם סוכה, ולאחר החג אחזירם למקומם, וכך הווה, הלך העני ובנה מכל אותם הקרשים סוכה - כך שבכל דפנות הסוכה מכל צדדיו הופיע המילים: פ"ג, פ"ג.

בהגיע ליל יו"ט, שש ושמוח העני ובני משפחתו על הזכות שהם זוכים שוב לשבת בסוכה כשירה, ופיזמו לעצמם זמירות ותשבחות כמידי שנה ושנה. והנה ממול יושב לו העשיר וצופה מבעד לחלונתו ורואה כי העני יושב כרגיל ושר ושמוח כאילו לא קרה כלום, לא יכל העשיר להתאפק ולא שלט בעצמו, פרץ הוא לס כו תו של העני, ושאלו: "מי נתן לך את העצים?" אמר לו החסיד: תירגע תירגע. אני שמח שבאת לבקרני בסוכתי, בא ותשב ואספר לך את השתלשלות הענינים:

כפי שקיווית שיקרה, מאחר שציווית על כל היהודים שלא יביאו לי עצים לסוכתי, באמת לא יכולתי לבנות סוכה, ולכן לא היה לי מה לעשות והסתובבתי ב טל מרוב צער, בלילה שלפני החג אני מטייל ברחוב, ופתאום את מי אני רואה? את ידידי הוותיק מלאך המוות! ואני אומר לו שלום לך אחי, ידידי מלאך המוות! איזה כבוד לראותך, מה אתה עושה כאן בעירנו? והוא אומר לי: אהה אני כאן בשליחות מיוחדת. "באתי להרוג את הגביר הזה!" אז אמרתי למלאך המוות אל תהרוג אותי. אל תבזז את האנרגיה שלך על האיש הזה. הוא כבר מת, הוא יותר ממת! הוא מת מיתתה משונה אלף פעמים ביום, הלא הוא מלא כעס. אין לו טיפת שמחה בעצמות. זה מתחת מכבודך להתעסק עם סחורה כזאת. אמר לי מלאך המוות: "אני מודה לך מעומק הלב ח , סכת לי עבודה ואנרגיה. ולא אתה הוקרה, אני נותן לך במתנה את העצים של בית הקברות" הנה אתה רואה: פ"ג, פ"ג.

כמו חיצים חדרו דברי החסיד לליבו של הגביר, והוא התחיל לבכות מעומק הלב... לבסוף הוא אמר לחסיד: מה אני יכול לעשות? אני לא יכול להוציא את העצבות מהלב שלי. תסביר לי: לי יש הכל ואין לי שום שמחה. ואתה, אין לך כלום. אז מאיפה את לוקח את כל השמחה הזאת? אמר לו החסיד בוא איתי מחר "לשמחת בית השואבה" אצל הרבי ושם תילמד מה היא שמחה אמיתית, ובפרט בחג הסוכות, הגיעו הם למחרת לרבי בעת השמחה, פנה אליו הרבי ואמר: ושמחת בחגך - בחג חייבים לשמוח. והיית אף - אבל מה עושה אדם שהוא כעוס וזעוף וכל היום הוא מתענה: אך אין! שמח - חייבים להיכנס כל כך בשמחה עד שמימלא כל העצבות ומרירות מסתלקין ובטילים ממנו...

(ספה"ק)

לא יראו פני ריקם

בשלושת הרגלים מצווים ישראל במצוה מיוחדת: שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה' עליהם לעלות לרגל ולהראות לפני ה' שלוש פעמים בשנה.

אולם תנאי הוסיף להם הקב"ה לקיום מצווה זו, "ולא יראה פני ריקם" כלומר: "אין לבוא בידים ריקות".

נסו לתאר לעצמכם שיש לכם מכרים שבכל שמחה שאתם עורכים, הם מגיעים מעניקים לכם מתנה מכובדת. כשהם מגיעים

לבר מצוה הם אינם מניחים במעטפה רק עשרים שקלים אלא אלף דולר, וכשהם באים בשבת להתארח הם מביאים כמה ארגזי יין מתנה.

והנה באחד הימים נולד בן לאותם מכרים, והם מזמינים אתכם לשמחת הברית שלו. אתם מתכוונים לברית וברגע האחרון נזכרת עקרת הבית שהיא שכחה לקנות מתנה. אני לא הולכת היא מכריזה, אני מתביישת... איך אגיע לשם בידים ריקות? איך? אינני מסוגלת לראות את פניהם, כשידי ריקות?...

נקל להבין את ההרגשה הזו אכן כן, לבוא בידים ריקות זו התנהגות שאינה ראויה, בפרט כאשר מתארחים יושבים ומתענגים על הסעודה, אוכלים את כל המנות לפחות פעמים ומזמינים גם עוף וגם בשר... ועל אחת כמה וכמה, כאשר המארחים רומזים שהם מצפים למתנה כלשהי על ידי חלוקת מעטפות ריקות או קופה מרכזית...

כעת חישבו לרגע הקב"ה הגיע לכל השמחות שלנו, ולא זו בלבד, אלא שגם עשה אותן! הוא שנותן לנו חיים, ונותן ילדים, מספק לנו מקום לישון בו ודואג לבריאות שלנו, ומעל לכל - הוא יתן לנו עולם הבא ובורא עולמות שלמים עבורנו - והנה מגיע הזמן נדירה, שבה מזמין אותנו הבורא ית' לבוא לשמחה שלו...

הבה נתבונן מתי זוכה אדם לבוא לשמחתו של בורא עולם? הזמנות מעין זו באה לידינו רק לאחר מלאות ימינו ושנותינו, כאשר אנו באים לעולם הבא, שכן כל עוד אדם חי הגוף הגשמי שלו מפריע לו לראות את הבורא, רק מרגע בו הוא מת והוא מסוגל לזכות להיות במחיצת הבורא, אך רק אם במשך כל חייו זיכך וטיהר את עצמו בלי הרף.

אולם מצווה אותנו הקב"ה אל תראו פני ריקם, אל תבואו לשם - בידים ריקות!

ומהן המתנות שלהן ממתין ומצפה בורא עולם? - המצוות והמעשים הטובים שאספנו בימי חיינו בעולם הזה.

אנא מכם הוא מבקש מאיתנו אל תבואו ריקנים אל תגיעו לכאן, לעולם הבא בלי להביא איתכם מצוות ומעשים טובים!! כשם שמצוות ביכורים צריכה להעשות מן הפירות המושלמים ביותר, כך - מלמד אותנו הזוהר הקדוש - מצפה מאיתנו הקב"ה למצוות שלימות ומהודרות, ולשם כך עלינו להשתדל למלא את הטנא שלנו בחיים שלמים ובמעשים מושלמים, שיעשו נחת רוב לבורא עולם, ויזכו אותנו לשבת עם מלך מלכי המלכים.

באחד הימים הבחנתי בילדה קטנה המתכוננת לקראת מסיבת יום ההולדת של חברתה. היא לקחה קופסא ענקית, ולמען האמת די חשתי מפני המתנה שהיא מתכוונת לתת לה... מתנה בסדר גודל כזה, עלולה לעלות חמש מאות דולר... "מה את מביאה לה?" שאלתי "ש"ס? מכונת כביסה?"...

"מה פתאום" השיבה הילדה - אני מביאה לה בסה"כ סיכת ראש קטנה אבל אני ממלא הכל בעיתונים כדי שמתנה תרדים אותה... נסו לתאר לעצמכם שאדם מגיע לשמחה של ידידו כשבידו מתנה ענקית "מי יודע מה יש שם?" מלחשים המארחים, טוב שתמיד נתנו לו, כעת הוא מחזיר לנו כגמולנו הטוב".

הם עומדים ומכבדים אותו לפתוח, והנותן, מסמיק מבושה פותח ומתחיל להוציא ערימות של עיתונים... ולבסוף שולף סיכת ראש קטנה...

אלו בושות איומות! כל המתנה שלו מכילה אך ורק דברי הבל

וריק ורעות רוח!

הזהר הקדוש מקשה על הפסוק "ויקרב ימי ישראל למות" וכי ימיו מתים או שהוא מת? לכאורה מתאים לכתוב? ויקרב ישראל למות.

אלא כאשר האדם הולך לבית עולמו כל ימיו באים איתו או אז כל לעיני כל הצדיקים כולם, אומר הקב"ה הניחו לפנינו את היום הראשון לאחר הבר מצווה הבה נבדוק אם הוא מלא או חלילה ריק...

מה גדולה הבושה, כאשר מגלים שהיום מלא אך ורק באוויר... ושום דבר רוחני לא התמלא בו! היום השני נראה דומה למדי.

ימים ריקים כאלו מסיים הזוהר הקדוש אינם רוצים לבוא לפני ה'!

הבה נקדיש רגע אחד למחשבה אודות השאלה הקיומית שלנו: לשם מה באנו לעולם? היתכן שבאנו כדי לאכול ולשתות?? קיבוצניק אחד השיב לי: "באתי להיות חבר אגד..." ואם אגד בשביתה" - החזרתי לו - "אז אין לך תכלית ועליך למות מיד" מהי התשובה האמיתית לשאלה הגורלית הזו?

ה"מסילת ישרים" כתב בפרק א': "שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא".

חז"ל אומרים כי לעתיד לבא "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן", כלומר, הוא יעמיד את כל הצדיקים במעגל סביב והוא ישב באמצע, "וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר 'ואמר ביום ההוא הנה אלו קיינו זה וכו'". כל הצדיקים יאמרו: הנה הקב"ה, הנה אלו קיינו!

על מנת לשבר את אוזנינו בהנאה שיחוש מי שיזכה לכך, כותב הרמב"ן, שאם יקבץ אדם את כל תענוגות העולם הזה לרגע אחד, של שיא התענוג שאותו אפשר להעלות על הדעת, אין הוא שווה לרגע אחד בגן עדן.

אין לנו מושג ברמות התענוג של גן עדן, אך לא רק לנו אין הבנה בכך כי גם לנביאים לא הייתה אפשרות להשיג בעודם בעולם הזה את הטוב המושלם הזה. והנה כדי שנזכה לחוש את אותו תענוג - יצר אותנו הבורא העולם.

ככל שאדם זוכה להתקרב אליו יותר, כך הוא נהנה ומתענג יוצר, אולם כל עבירה שעושה עדם מהווה מעין מסך מבדיל ומרחיקה את האדם מתענוג זה.

כמה נורא לחשוב על כך שיש כאלו, שלעולם לא יזכו לראות את הקב"ה בגלל העברות שעשו!

על מנת שחלילה לא נמנה עליהם, דואג הקב"ה לתת לנו ייסורים וסבל וצרות, וכל אלו נועדו לזכך את הגוף שלנו, על מנת שניזכה לראות את הקב"ה ולהסתופף בצילו.

"ולא יראו פני ריקם" אמר הקב"ה אם האדם חלילה וחס ריקני - אין הוא מסוגל לשבת במחיצתו של הבורא או לראות אותו.

כדי לזכות להראות לפני ה', מוכרח האדם למלא כל רגע ורגע מחייו במצוות ובמעשים טובים! הכתוב אומר "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך", ורמז נפלא יש בדבר זה להזדמנות שניתנת לנו לחזות באור ה':

שלוש פעמים ניתנת לנו האפשרות הכבירה לראות את פני ה', שכן כל אדם זוכה לשלוש הזדמנויות לתקן את מה שעוית: אם בעומדו לדין ביום הדין הגדול והנורא מתברר שקלקל - מחזירים

אותו בגלגול לעולם הזה, ואם בפעם השלישית קלקל ולא נצא אל ההזדמנות, פעמים שנשאר לנצח במקום שאליו הוא הגיע.

הבה נתחזק כדי שלא נבוא לשם ריקים!

כל אחד מאיתנו יודע היטב כמה ימים ריקים יש לנו וכמה רגעים ריקים הוא צובר בימי חייו... כמה לילות התרוקנו לנו על שטויות והבלים? כמה כעסנו על הבל וריק?... האם יכול משהו לשער כמה מתוך הזמן שניתן לו בזבז בריקנות?!

הבה נטה אוזנינו לצו האלוקי שנתן לנו ה' - בואו אלי, להתענג ולמלא את תכלית הבריאה, אך לא ריקם, כי לא תוכלו ראות פני בעודכם ריקים מתוכן!!

זוהי עבודתנו בעולם הזה, וחבל על כל יום שחומק מאיתנו לבלי שוב, מבלי שנצל אותו להתקדמות בענין זה.

בני קיימו במדבר "בכל ללבך ובכל נפשך ובכל מאודך"

הגאון כותב שכדי להוריד את השכינה כדי שתגורר בינינו בקביעות זקוקים, כל האומה ביחד, לקיים את הפסוק: "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך וכו'" איך קיימו את זה? ע"י שכל אחד שנתן נדבה היה מוכרח להיות נדיב לב, שהלב שלו רוצה לתת הוא לא נותן בגלל ששמעון חבירו נתן, אלא בגלל שליבו רוצה לבנות בית לה' יתב"ש כאן בעולם. "אני רוצה לתת חתיכות גדולות של זהב!"

תשמעו דבר נפלא: ידוע שמשה רבינו לא נתן נדבה למשכן, והמפרים שאולים מדוע, אחיו של הגאון רבי אברהם זצ"ל, חידש פעם בדרשה טעם לזה: כתוב בתורה "כל נדיב לב אשר ידבנו ליבו", דהיינו המצווה היתה שהלב יתן משהו משלך להקב"ה. אבל משה רבינו היה כ"כ פרוש מגשמיות בעוה"ז עד שלא הרגיש שום בעלות על רכושו! הוא היה פשוט מופשט מכל רגש של בעלות על נכסים בעוה"ז, אז אפילו אם הוא יתן למשכן, הוא לא ירגיש בלבו שנתן משהו, כי לכתחילה הוא לא הרגיש שזה שלו, ולכן חסר בזה התנאי של 'נדיב לב', הוא יודע שהוא נותן אבל זה לא נדיב לב. אכן ראויים הדברים למי שאמרם.

נמצא שכל ישראל היו צריכים לתת נדבות למשכן, וכך קיימו "בכל לבבך" ונתנו כסף וכו' - זה "בכל מאודך" ואלה שהתנדבו לעסוק בגופם ולטרוח במלאכת המשכן - "בכל נפשך", כי הפירוש הפשוט של "בכל נפשך" אינו דוקא למות על קידוש ה', אלא שתתאמץ בכל גופך לעשות מצוות והעוסקים במלאכת המשכן התייגעו בכל כוחם יום יום, עד שסיימו בהצטיינות. הפסוק אומר שצריך לתת לקב"ה את הלב וכלל ישראל קיימו את זה בייחוד, אלה נתנו את כל לבבם ומאודם, ואלה נתנו את כל נפשם, וההתקבצות של כולם יחד קיימה את הפסוק הזה בשלימות, כי בפחות מזה לא היה השכינה שורה בישראל.

מגיעים הימים שלאחר יו"כ, ומתכווננים לסוכות. ויש כאן דבר פלא. אנחנו צריכים לעשות שני דברים: דבר ראשון, לבנות סוכה, היום קונים סוכה מוכנה אם יש כסף, וכל שנה מחדשים כל מיני סוכות כאלה, עד שעוד מעט לא ישאר מהלוותן שום דבר בשביל לעשות סוכה... אבל פעם היו צריכים להתאמץ. אני זוכר כשהייתי בונה סוכה, לא גמרתי כמעט עד הרגע האחרון עוד מסמר עוד משהו לתקן, ובסוף הכל מתנדנד. נשים מעידות שיש בעלים עם שתי ידיים שמאליות, שבמשך השנה שום דבר הם לא יכולים לעשות, אפילו בורג הם מכניסים הפוך. והנה

מגיע חג הסוכות - וכל בעל נהיה מהנדס הראשי של העיריה. אשתו עומדת שם ומשתוממת: פתאום אתה יכול להחזיק פטיש ביד? חשבתי שתה לא יכול! אל תפריעי לי עכשיו, אני באמצע המצווה!. וכך הוא מזיע, הולך וקונה את הדפנות והקרשים הכי טובים, שיחזיקו אלף שנה. אח"כ הוא נותן כסף לאישתו לקנות קישוטים לסוכה, עד שיכולים לחשוב שזה ארמונו של שלמה המלך, והבנות העצלניות האלה קמות לתחיה, והאמא מטפסת על סולם באמצע הבישולים, והבנות אומרות תהילים שהיא לא תיפול, ומדריכות אותה לתלות עוד פרח ווד אחד שם... הרי זה רק לשבעת ימים, ואח"כ מחריבים את הכל ולא נשאר זכר מהסוכה, אז מה קורה כאן?

דבר שני צריכים כסף רב לארבעת המינים, כבר שנים אני מקשה, שבמשך השנה אנו רואים בין אחינו בני"י טיפוסים שונים: ישנם נדיבי לב, יש בינונים ויש קמצנים. קמצן הוא אדם שלא שלוט ברוחו, וכשצריך להוציא פרוטה מכיסו - הוא מרגיש שהולך למות. אוי ואבוי לאישתו זה אדם קצת חולה... ורבנו תם בספר הישר קורא לו בשם מסויים.

והנה מי שהוא קמצן בטבע, יסכים לקנות דבר שיקיים לחמישים שנה, ממתכת חזקה כדי שלא ישבר וישאר לתמיד. אבל לומר לקמצן להוציא כסף על דבר זמני - זה סוף העולם בשבילי! והנה ד' מינים הם גידולי קרקע בסך הכל. כמה זמן לאחר סוכות הם ישרדו? הם מתייבשים או נרקבים. במצווה זו משתמשים בכלים זמניים ביותר שיש בכל המצוות. שקמץ יקנה דברים כאלו? הייתי חושב שהוא יתמוטט. והנה אנחנו רואים שכל אחד מישראל לא מקמץ בד' מינים! זה פלא שאין כמוהו, ישנם בנים שיודעים שאבא לא מוציא פרוטה מהכיס רק לדבר אחד - הלולב הכי מהודר האתרוג הכי יקר ההדסים הכי משולשים וההערבות עם כל ההידורים. אף אחד לא מסביר טעם לזה.

היה עשיר קמצן בחו"ל, שחתנו שהוא ת"ח הגיע אליו מארץ רחוקה, ונכנסתי לבקרו. כשאני כבר יוצר ניגש אלי העשיר הגדול הזה הוא ניגש אלי ואומר לי כך "אני רוצה להראות לכבוד הרב משהו". הוא מכניס אותי לחדר בתוך חדר, מוציא קופסא מוציא מתוכה אתרוג, ושואל "ראית פעם אתרוג כזה מהודר?" הוא יוצא מכליו ממש, ומספר לי שהוציא עליו הון רב. אני לא יודע מה זה הון רב אבל הוא יודע כל מספר אצלו עם הרבה אפסים.. ואני רואה שהוא שמח שהוא הוציא כ"כ הרבה כסף! אני עומד ומשתומם הייתי חושב שהוא ישכב על הארץ ויתאבל על כספו אבל לא! הוא שמח שהוציא את הכסף, מה קורה כאן?

התשובה על זה היא, שאת הכל הזה קיבלנו ממה שעשו אבותינו באותם ימים במדבר וזה נתן לנו את כל התנופה הזאת. מה עשו בני"י מיה"כ ועד טו' בתשרי? "ואהבת בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך". לשני בקרים הביאו כ"כ הרבה כסף זהב ועורות אילים מאודמים. מה לא הביאו, פשוט זרקו עוד ועוד, עד שזה הכניס תחושה בכלל ישראל לדורותיו שבארבעה ימים אלו אנחנו נותנים נדבות למצוות בלי שום יוצא מן הכלל, ועושים את זה בכל לבבנו נפשנו ומאודנו. זה המקור לכך שכל אחד מחפש את הלולב הכי טוב ויקר, ולא אכפת לו מהמחיר. וזה המקור שכל אחד שכל השנה לא יכול לעשות כלום פתאום בונה סוכה כמו מהנדס הראשי והנגר המומחה ביותר, כמו שאומר הפסוק "ראה קראתי בשם" כמו שהקב"ה נתן חכמה בינה ודעת במדבר, כך

הוא נותן לאלה שבונים את הסוכות, וכמו שגם הנשים השתתפו במשכן, גם להן נותן הקב"ה את הרוח לעסוק בקישוט הסוכה למעלה משכל אנושי. מילא על דירה שנשארת חמישים שנה, אבל איך משקיעים בדבר כ"כ זמני, על דירה של שבעת ימים? כן, את זה ירשנו מאבותינו בימים שבין יוה"כ לסוכות.

(ירח האיתנים)

הושענא רבה

תנא דבי רבי ישמעאל בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג נידונין על המים ואדם נידון בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביום הכיפורים [ר"ה ט"ז]

הרבה דיו נשפך וקולמוסים רבים נשברו בספרי הקודש ליישב הסתירה אימתי גמר דינו של האדם דמדברי הגמרא משמע דגמר דינו של אדם הוא ביום הכיפורים ואידך בזה"ק [ויקרא לא] אמרו שהוא בהושענא רבה לו ובספר מגיד משרים' כותב עוד דגמר הכפרה הוא בהושענא רבה והא כיצד

ו'בארץ צבי' הקשה עוד דבשלמא גמר דין הוא ביום כיפור או בהושענא רבה שפיר אלא גמר כפרה מאי איכא למימר שהרי אם נתכפר ונטהר מחטאיו ביוה"כ" מה צריך עוד לסיים ולהוסיף בכפרה ועוד קשה לדברי הגמרא למה נקרא יום הכיפורים כיון שהוא יום הדין

ולבאר כל זה מקדים את הידוע שבן ישראל הוא חלק אלוקי ממעל ונקרא ריעו של הקב"ה עי' רש"י שבת לא ד"ה כל מה דעלך סני ואם נכשל ח"ו ועובר על גזירת המלך בזה הוא מנתק את הקשר בינו לבין קונו והרבה צריך לעמול להחזיר ולהדק את הקשר כמו שהיה מעיקרא ולזה נתן לנו השי"ת את יום הכיפורים דכתיב ביה [ויקרא טז] "לפני ה' תטהרו" שבים זה יורד ממנו הכתם והלכלוך הנגרם ע"י העון אמנם אף שהקב"ה מוחק את החטא לגמרי מכל מקום זוקף עליו את העונש במלוה למשך השנה שיקבל עליה עונשים ויסורים ר"ל ובכל זאת בני ישראל שמחים הם בזה שהקב"ה מסיר את החטאים אע"פ שיודעים שיענשו אכן ע"י שאדם שב בתשובה מאהבה בזה נהפכים הח"טאים לזכויות ושוב אין עליו לפרוע ולקבל עונשים ויסורים על עוונותיו ולכן בחג הסוכות זמן שמחתנו עושים תשובה מאהבה ונמחקים כל מה שנגזר עלינו ביום כיפורים לסבול מיסורים וח"ל לים רעים ר"ל באמצע השנה וזמן מוכשר לכך הוא דוקא בחג הסוכות כי בזמן השמחה ואהבה להשי"ת אז הוא הזמן הנכון להתבונן על מה שהקניט את קונו דמחמת האהבה והגעגועים שיש לו בקרבו מתמלא לבו בחרטה על כל מה שעשה כי לתשובה מאהבה לאו כל אדם זוכה ומסיים שם וזהו "דרך נכון לכל אדם" ומשום הכי צריך לבקש בתפלת הושענא רבה לאחר שבע ימי אהבה ושמחה מחג הסוכות שימחק הקב"ה ברחמי הרבים את כל שטרי חובותינו שנגזר עלינו ביוה"כ" שהרי מאהבה עשו תשובה ושוב נעשין הכל זכויות

[מפי ספרים וסופרים]

הושענא רבה בהיכלו של מלך

בכל יום מקיפים את הטובח פעם אחת וכו' אותו היום שביעי של סוכות מקיפים את המזבח שבע פעמים (מה ע"א)

יום שביעי של סוכות שהוא כידוע יום חתימת הדין נקרא הושענא רבה ומדוע הוא נקרא כך?

תשובה על שאלה זו מביא האדמו"ר מסלונים זצ"ל בספרו נתיבות שלום ח"ב עמי ר"ג,

בהקדומו משל ידוע מהרה"ק מרוזין זצ"ל על בן המלך שגור רש מהיכל אביו והתחבר עם חבר פוחזים עד שברבות הימים נהיה דומה להם במראהו ובכל הליכותיו משגברו געגועי המלך לבנו שלח את אחד השרים כדי לראות מה שלומו ולברר אם חסר לו משהו כאשר הגיע השר אל הנער הוא נדהם ממראהו ומהליכותיו ונתמלא צער כאשר התחוויר לו מי הם ידידיו של בן המלך כאשר שאלו אם יש לו בקשה כל שהיא מן המלך השיב שמגפיו נקרעו ואם על המלך טוב יואיל נא לשלוח לו מגפים חדשים לשמע הדברים פרץ השר בבכי על מצבו השפל והירוד של הנער שכן בה בשעה שיכול לבקש ששיבנו אל אביו ויחזור להיות בן המלך הצטמצמה בקשתו בזוג מגפיים, כך גם אנו בימים הנוראים בתפילות הימים הנעלים האלה כמעט אין מוזכרים עניניו הפרטיים של האדם וכל תוכן התפילה מוקדש לבקשה על כבוד מלכותו יתברך אנו מבקשים ובכן תן פחדך ותמלוך אתה ה' לבדך על כל מעשיך מלך על כל העולם כולו בכבודך כל הבקשות האלו מביעות את המשאלה היחידה שצריך האדם היהודי לבקש בראש השנה לעומת נוסח זה שתקנו חז"ל מה הם הדברים שבאמת מעיקים על לב האדם בימים גדולים אלה על כך כבר נאמר בזוהר דאין צווחין ככלבין הב הב בני הב חיי הב מזוני ופי' בזה האדמו"ר מקוברין זצ"ל שאמנם בודאי צריך היהודי לבקש על בני חיי ומזוני אך אל יבקש זאת ככלבים אלא כפי שיהודי צריך לבקש דהיינו יאמר שהוא זקוק לכל אלה לצורך עבודת ה' שלו ומה רבה היא הבושה כאשר נבוא אל המלך כבני מלכים ונבקש אך ורק מגפים לכן נקרא יום זה בשם הושענא רבה יום של גדלות כי בהגיע היום האחרון יום החתימה יש להתעורר ביתר שאת שלא לבקש על דברים פחותים כמגפיים אל לנו להסתפק בקטנות אלא הבקשה תהיה הושענא רבה ישועה רבתי ישועה גדולה לכלל ולפרט ובאמת מובא בספרים הקדושים להקדיש יום קדוש זה לבקשה שיתגדל ויתקדש שמו הגדול כי זהו יום של בקשות וישועות גדולות

[נתיבות שלום]

נוהגים להתיר אגודו של לולב (סימן תרס"ד ס"ב)

הטעם שבהושענא רבה מורידים את הטבעות מהלולב, שכ' תוב "כפת" חסר ו' לרמז שו' ימים יהיה כפות וביום הז' לא, וצריך לומר שחוסר ה' מרמז על ששה ימים שרק בהם יהיה הלולב כפת, כך כתב הבאר הגולה בס' תרס"ד ס"ק ב', וכן מצאנו גם באות הקשת שנאמר בו לדורות עולם (בראשית פרק ט', י"ב) וברש"י שם נכתב חסר שיש דורות שלא הוצרכו לאות, הרי שה' חוסר מרמז על מה שלא יהיה.

בסימן תרס"ד ס"א כתב הרמ"א ואומרים קדיש שאחרי מוסף

בניגון יום טוב ע"ש, ולא ראיתי נוהגים כן, ואולי הרמ"א לשיטתו שאת ההושע - נא אומרים רק לאחר מוסף ואז שייך לומר את הקדיש שלאחר מוסף בניגון יום טוב.

(לבני ישראל)

אמר הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל (גאב"ד חוג חת"ס): שמעתי בשם מרן ה"חתם סופר" זי"ע טעם לחביטת הערבה, כי הנה חז"ל אמרו (ויק"ר ל, יב) טעם איגוד ארבעת המינים, כי לולב יש בו טעם, ואין בו ריח, כך הם ישראל יש בהם בעלי תורה ואין בהם מעשים טובים. האתרוג יש בו טעם וריח, כך הם ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. ההדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. הערבה אין בה טעם ואין בה ריח, כן יש בהם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. ומה הקב"ה עושה להם, לאבדן אי אפשר, אלא אמר הקב"ה יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרים אלו עם אלו. הרי שאף כי ה"ערבה" המסמלת את אלו שאין בהם תורה ומעשים טובים, אינם ראויים לקיום, מכל מקום כאשר מתחברים עם שאר המינים זוכים להיות מושפעים מזיו התורה הקדושה, ואז גם בחינת "ערבה" יש לה חשיבות. אולם כל זה כאשר הערבה מאוגדת באגד יחד עם כל המינים, אולם כאשר הערבה רוצה להיות לה לעצמה, אזי אין לה זכות קיום וחובטים אותה בקרקע.

(חתם סופר)

הטעם שאומרים הושענא ומקיפין את המזבח שבעה פעמים ביום השביעי

הטעם שביום השביעי מקיפין את המזבח שבעה פעמים ואומרים הושענא, ענינו יש לומר על פי מה שכתב מהר"ל מפראג ז"ל בס' נר מצוה על חנוכה (עמוד ס"ח) דמספר שבעה רומז על הנהגה בדרך הטבע, כי העולם נברא בשבעה ימים, וכדכתיב (משלי ט' א') חצבה עמודיה שבעה (ועיין תוס' סנהדרין לח.). והנה זה העוסק במלאכתו בדרך הטבע, מעלה על דעתו כי הכל תלוי בכחו ועוצם ידו ובחכמתו. ועל כן מקיפין את המזבח דוקא שבעה פעמים ומבקשים הושיעה נא והצלחה נא, להורות כי גם כשעושה הכל בדרך הטבע הנרמז במספר שבעה, מכל מקום הוא זקוק לסייעתא דשמיא ולא יסמוך על כחו ועוצם ידו, וצריך לבקש ישועה והצלחה מהקב"ה.

וזהו ענין מצות שמטיה בשנה השביעית היא תוקף דרך הטבע, כי נשלם העולם בתכלית שלימותו כדוגמת בריאת שמים וארץ שנגמרה ביום השביעי, ואם כן סלקא אדעתין שמכיון שכבר חדש וזרע וקצר ששת השנים והגיע לשנת השביעית, אם כן ודאי שיצליח במלאכתו ויאסוף עושר ונכסים שהרי עשה הכל בדרך הטבע בתכלית השלימות. ועל כן צוה הקב"ה לשבות מכל מלאכה בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נקצור ולהפיק פירותיו ומעותיו, עד שבדרך הטבע לא יהא לו ממה להתפרנס, אלא שיצטרך לסמוך על ברכת הקב"ה למעלה מדרך הטבע שהבטיח (בהר"ה כ"א) וצויתי את ברכתי, וכל זה להורות בא, שדוקא שיש מקום לתוקף ההצלחה בדוקא אז צריך להראות לעין כל כי הוא זקוק לסייעתא דשמיא ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו. וזהו ענין מצות הקהל בשנה השמינית אחר שמטיה, דהקהל הוא כענין קבלת התורה וכמו שכתב הרמב"ם (ה' חגיגה פ"ג ה"ו)

נא הושענא והושיעה נא אבינו אתה, ומאחר שאבינו אתה הלא כמה שתתן לנו אין בזה די. והנה בשעה שהיהודי מגיע להרגשה האמיתית בלבבו כי אבינו אתה, ולא די שאומר כן בפיו, כי הרי כל לבבות דורש ה' היודע תעלומות לב, אלא שמרגיש באמת כן בלבבו כי אבינו אתה, אזי אין בקשה שאינו יכול לבקש בשעה זו, ובודאי יכול הוא לבקש את הבקשה העיקרית: ותמלוך אתה ה' אלוקינו מהרה לבדך, שכל עולם התלאות והצרות יגיע כבר לתיקונו הגמור במלכות ש-ד-ג, הבקשה העיקרית של הימים הנוראים.

הושענא רבא

מדוע לא כתוב בספרים על הושענא רבא שהוא יום דין? שאלו את הגר"ל שטיינמן: מדוע לא כתוב בספרים על הושענא רבא שהוא יום דין? ואמנם הביא המ"ב שכתב שבהושענא רבא דנים על המים, וחיי האדם תלויים במים, והכול הולך אחר החיתום, אולם רואים שבספרי הפוסקים לא מודגש שזה יום הדין שנמסרים הפתקים וכו'.

אמר רבינו, שיש שאמרו שהטעם לכך על מנת שלא לקל-קל את שמחת החג בעוצמת חרדת הדין, ורבינו אמר שיש עוד חשבים שלא כותבים. למשל מעלת הסנדק-לא כתובה בשם מקום, לא בש"ס בבלי, לא בירושלמי, לא ברמב"ם, ונזכר רק בילקוט תהילים רמז תשכ"ג, ובהשגת הראב"ד הל' מילה פ"ג, ובכל זאת, רואים את החשיבות שגדולי הדורות הקודמים למשל החזון איש, בעל הקהילות יעקב, נתנו לדבר זה. ועל אותו משקל הושענא רבא.

(כאיל תערוג)

עוצמת יום הושענא רבא

אף מי שאין בו מעשים, והוא דומה לערבה שאין לה לא טעם ולא ריח. יכול לבקש ולהיענות ביום הזה, ו"יום ערבה" מסוגל לכך ביותר, ואדרבה על ידי שיזכור מן ערכו ויבקש מתנת חנם יזכה שיתהפך מ"ערבה" ל"ערבה" [מלשון ערב מתוק כלשון הת-פילה: "והערב נא השם אלוקינו"] ובזה מתרץ ה'ארץ צבי' (סוכות תרפ"ט ד"ה בגמרא) הא דמבואר (ר"ה טז). שגמר הדין ביום הכי-פורים, ואילו בזה"ק ובכתבי האר"י כתבו שגמר הדין בהושענא רבא, ואין אפשר לפרנס שתי מימרות אלו שלא יהיו סותרות זו את זו, אך להאמור אתי שפיר, כי בראש השנה ויום הכיפורים דנים את האדם כפי מעשיו ואז באמת כבר נגמר הדין, אבל בהושענא רבא שהוא "יום ערבה" אזי מבקש מי שיודע שאין בו לא טעם ולא ריח, והוא מרבה בתפילה לזכות במתנת חנם, ומ-שום הכי הגם שפסקו עליו הדין ולקבל יותר מן הראוי לו, כי הוא נהנה ויוגן מאוצר מתנת חנם שהוא הגדול שבאוצרות, וממילא יזכה לשנה טובה ומתוקה.

והגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל תירץ את הסתירה באופן אחר, דהנה כל מלך בשר ודם חייב לקיים את חוקי המדינה, ורק לפ-עמים יוכל להוציא כתב חנינה כדי להקל על עונש החוטא, והכי נמי בר"ה ויה"כ פוסקים את הדינים וכותבים בספרים, כמאמרם (ר"ה טז): "שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים גמורין ואחד של בינונים", וכן בנוסח

שחייבין לשמוע התורה מפי המלך באימה ויראה כיום שניתנה בו בסיני. והנה אמרו חכמינו ז"ל (מכילתא בשלח י"ז) לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן. והכונה, שאין אדם זוכה לתורה אלא אם כן מאמין שהקב"ה יזמין לו פרנסתו ולא ידאג עליה, אלא שיאמין שהקב"ה משגיח עליו ומספק צרכיו ועל ידי זה יתן כל מעיינו ומחשבתו בתורה, והוא מפקיר עצמו כדי לזכות בתורה, וכמו שאמרו (ברכות סג): זאת התורה אדם כי ימות באהל (חוקת י"ט י"ד), אין דברי התורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, והיינו שהוא מפקיר עצמו כמת שאין לו צורך בשום דבר גשמי, וכמו שכתב הרמב"ם (ה' שמיטה ויובל פ"ג ה"ג) אשר שבט לוי והדומים להם פרקו מעליהם עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני אדם ועל ידי זה נתקדשו בקודש הקדשים עיין שם. והיינו כאוכלי המן, שישראל במדבר סמכו עצמם לגמרי על הקב"ה בלא חשבונות. ועל כך דוקא אחרי שנת השמיטה שאז הראו כל ישראל כי הם מפקירים עצמם להקב"ה וסמכו על שולחן גבוה כאוכלי המן, או אז הוא הזמן להקהיל את כל ישראל אנשים ונשים וטף לשמוע תורה מפי מלך אשר דבריו הם כנתינתן בסיני.

ובסוכה (מו:): הביא רש"י בשם מדרש, מעשה בחסיד אחד שנתן דינר לעני והקניטתו אשתו וברת, ולא היה לו במה להתפרנס, בשביעי של ערבה הלך ושמט אתרוגין מיד התנוקות, והיה אותו חסיד עובר בספינה דרך כרך אחד, והוצרכו לבית המלך לאתרוגין דמצוה לרפואה, ומכרן ביוקר גדול וחזר לביתו עכ"ד. ומשמע דמעשה זה היה סמוך לימי הושענות, ועל כן נתן חסיד זה את הדינר האחרון שהיה לו לעני, כי סמך עצמו לגמרי על הקב"ה כענין אנא ה' הושיעה נא וכו', אבל אשתו שלא היתה במדרגה זו הקניטתו.

(להורות נתן)

באור מיוחד באמירת "אנא הושיעה נא" בהושענא רבא

ה"דברי שמואל" מפרש את סדר ההושענות, שמתחילה אומרים אנא הושיעה נא, ואחר כך מוסיפים ומבקשים אנא א-ל נא הושענא והושיעה נא, ושוב אחר כך מבקשים אנא א' נא הושענא והושיעה נא אבינו אתה, על דרך משל לבן מלך שנתרחק מאביו ונתערב בין אנשים פשוטים עד שנעשה לעני המחזר על הפתחים, וברבות הימים נתן אל לבו לשוב אל אביו המלך, אך התבייש להיציב לפניו במצבו הבזוי ובבגדיו הקרועים, לכן לא גילה מיהו ונכנס לארמון המלך כסתם עני המחזר על הפתחים וביקש נדבה, ונתנו לו נדבה רגילה כמו שנותנים לכל אחד, וביקש עוד שאין זה מספיק, ונתנו לו עוד, אך הוא המשיך בשלו שרוצה עוד, והמלך היה רחמן והבין שיש דברים בגו, לכן שאל הרי נתנו לך כל כך הרבה מדוע אינך מסתפק בזה, והשיב שהוא קרוב משפחתו ומגיע לו יותר, וכשקיבל עוד שוב חזר ואמר שהוא קרוב מאד אל המלך וגם זה עדיין אינו מספיק, עד שלא היה יכול להתאפק עוד והתפרץ בבכייה גדולה ויקרא הרי בנך אני ואתה אבי, ובתור בן המלך כמה שתתן לי אינו יותר מדי. וכך גם כן הוא סדרם של ההושענות, בתחילה אנו מבקשים אנא הושיעה נא כסתם עניים, ואחר כך אנא א' נא הושענא והושיעה נא, עד אשר אי אפשר יותר להתאפק וצועקים אנא א'

הושענא רבא - לא בבבלי ולא בירושלמי

הגר"י קמינצקי (בספרו אמת ליעקב על התורה) מביא שאלה שנשאל על ענינו של יום הושענא רבא: "היאך יתכן שהושע"ר שהוא יום חיתום הדין לכל העולם כולו והוא קרוב ליום הדין של ר"ה ויוה"כ, וחז"ל לא הזכירו את זה לא בבבלי ולא בירושלמי, ובמדרשים הוזכר כי בהושע"ר באים אנשים ונשים לביהכ"ס לחבוט ערבה, אבל לא הוזכר שום דבר שהוא יום הדין של השנה הבאה עד שנתגלו דברי הזה"ק ואין יתכן שענין רציני כזה העלימו חז"ל ממנו?" ותורף תשובתו: "חכמי ישראל הבינו שבאם יפרסמו שהיום השביעי של חג הסוכות הנהו יום הדין של כל אחד ואחד, וכל אחד ידע כי עתידה של השנה הבאה תלוי ביום זה- יטרדו ההמונים ותבטל עי"ז שמחת החג, ולפיכך החליטו.. להעלים דבר זה.. ולא מסרו זה רק לחסידים ואנשי מעשה.. והללו היו מרקדין בשמחת בית השואבה אע"פ שידעו את טיב היום וכך נמשך הדבר עד קרוב לסוף האלף החמישי שאז ירדו הדורות וראו חכמי הדור שאף שידעו שהוא יום דין לא תופרע שמחת החג מפני שאין אימת הדין מרובה כ"כ ואז גילו את האמת ע"י הזה"ק". כיוון חשיבה דומה מופיע בפחד יצחק (סוכות קי"א) בתוך דיון על ההנהגה הראויה בסוכות תשל"ד בעת מלחמת יוה"כ בתשובה לשאלה מדוע לא אמרו תהילים בביהמ"ד ענה: "לא שאנו מפחדים מאמירת תהילים הלוא בהגיע לנו הידיעה הראשונה על המאורע ביו"כ אמרנו תהילים באמצע תפילת מוסף, אלא שהיום לא נהגנו כך והטעם הוא לאור השאלה שבה פנו כמה אנשים לפני פרוס החג אם יש ענין למעט השנה בשמחת החג התשובה הייתה שלילית. הנה בקהל המתאסף בביהמ"ד ישנם כאלו שא"א להם לומר תהילים בחג בלי שיצא מזה גרעון בשמחת יו"ט... וזה בניגוד למכוון ולומר תהילים שלא על חשבון השמחה - לא כל מוחא סביל דא". והלוא זהו בדיוק השיקול להעלמת ענינו של הושע"ר בימים עברו כדי לא לפגוע בשמחת החג הנתפסת כסותרת את אימת הדין. (אך נראה שיש להבדיל - לדעת הגר"י קמינצקי לגבי הושע"ר הסתירה מתבקשת ותקיים גם בליבם של אנשים גדולים, ואילו אמירת תהילים עקב המלחמה - נתפסת כסתירה רק להמון העם. בשם הגרש"ז אויערבך נמסרה התייחסות לשאלה זו, הדומה מחד לקודמתה בראיית הבדל הדורות כסיבה לדבר, אך מאידך שונה בגוף התירוץ. וכך כתב חתנו הגר"י בורודיאנסקי (הליכות שלמה מועדים א' עמ' ת"ל): "שמעתי מאדמו"ח הגאון זצוק"ל שמה שבפוסקים לא נזכר דבר מכל זה וביארו כל הנעשה ביום הזה משום שדנים על המים וביאר שבדורות הקודמים די היה להם לישראל בהתעוררות ממה שנדונין על המים, כדי לעוררם להתחזק כראוי בתפילות ומעשים טובים, וכיון שהתחזקו והתפללו הועיל זה ממילא גם לענין הגמר דין הנעשה ביום הזה, אבל בדורות האחרונים שהיראת שמים צריכה יותר חיזוק ולא היה די בדין על המים כדי לעורר ולחזק כראוי, נסתובב ממרומים שיתגלה לנו ענין הגמר דין שנעשה ביום הזה כדי שנתעורר עי"ז ביתר שאת וביתר עוז". הוסיף הגר"י בורודיאנסקי וחיידד: "כמו ששמעתי ממנו שמה שלא נוהגים בדורותינו בתפילות והודאות על הגשמים בכל המבואר במסכת והלכות תענית, מאחר שבימים ההם היו המים ממש חיי האדם שהכל היה תלוי בגשמים, אבל בזמננו שישנן דרכים חילופיות להבאת מים ואין המים חיי האדם ממש ולכן לא נהגו בתפילות.. ככל חומר כבדורות הקדמונים

התפלה אומרים (פיוט 'ונתנה תוקף') ותפתח את ספר הזיכרון, ובספר החוקים יעמיד המלך את הארץ בדין ובמשפט כפי חוקי המלכות אבל בהושענא רבא שנשלחות הפתקאות בלא ספר, אזי יש ביד הנידון לבקש חנינה וחסד. ובזה מבאר הטעם שלא נרמז בתורה שיום זה גדול ונשגב, רק קוראים בתורה "ביום השביעי" כמו בשאר ימי חול המועד, והיינו כי בספר אין שום חילוק ביניהם, ורק ב'פתקין' יש שינוי, ועל כן יכולים לבטל ולהמתיק הדינים. מיהו בודאי שדברי הארץ צב' משלימים את זה, כי על ידי שבשר ודם יודע שאין בו מאומה, וכל בקשתו אינה אלא במתנת חינוך עי"ז זוכה לשנות את ה'פתקין' לטובה ולברכה והרבה יותר לפני משורת הדין, אמן.

עוד הביא השפתי צדיק' (הושענא רבא אות לב) בשם זק"נו הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע, דמצינו בנערה המאורסת שחייבה התורה בעונש (דברים כב, כד) "על דבר אשר לא צעקה", נמצאנו למדין מכאן "כשהאדם יכול לצעוק ואינו צועק מקרי רצון [ולא אונס], וכן תקנו חז"ל שכל איש ישראל יצעק היום הושענא, משמע שאם יצעק יענה לו בוודאי וכו', ומ' חובי כל אחד לצעוק אף שאינו יודע מה הוא צריך ומה חסר לו, אעפ"כ יצעק סתם הושענא".

וב'אמרי נעם' (להוש"ר) מרמז כן במה שנהגו להסיר הטבעות שבלולב ביום הושענא רבא, שהוא ע"ד דרך הכתוב (ח, ב) "ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי", ומכאן שה'חותם הוא בטבעת המלך כמו שכתוב (פסוק ח') "וחתמו בטבעת המלך", וידוע שמלך הנזכר במגילה רומז למלך מלכי המלכים, "שנותן החותם להצדיקים, ואומר להם 'כתבו על היהודים וחתמו כטוב בעיניכם', ונותן הממשלה אל הצדיקים", והנה אמרו חז"ל (ויק"ר פרשה ל, ט') שכל ארבעת המינים רומזים להקב"ה, "על כן לוקחין ממנו הטבעת להראות אשר חותם הטוב של הושענא רבא, הן לזכות והן לחוב, הכל מסור הקב"ה לישראל לעשות כרצונם וחפצם".

והאמת שגם בדרך הפשט כך הוא, שהרי הטעם לתקנת חז"ל (סוכה לז'): לנענע את הלולב הוא משום "לעצור רוחות רעות", ובזה מבאר הב"ח (או"ח סימן תרסד עי"ט) בשם הראב"ה טעם המנהג שמסירים הטבעות "משום דכשסותר אגודו מנענע בו יותר, וכיון שעכשיו הוא גמר החתימה למים- מתירין אגודו כדי לנענע בו היטב", היינו שיש בכח הנענועים לעצור רוחות רעות ולהמתיק הדינים, לכן יחד עם הסרת הטבעות צריך להתעורר ולהתפלל מעומק הלב להעביר רוע גזר דינו.

בגמרא (שם) איכא תרי טעמי למה מוליך ומביא ומנענע עם הלולב, חדא "מוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו", ועוד "כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד, כדי לעצור טללים רעים". ובפמ"ג (משב"ז סימן תרנא סק"ב) כתב נפק"מ בין הטעמים, ופותח וכותב "לי הנעי יש בכאן רמז", דלהטעם שמנענע כדי להעיד שכל ארבע רוחות שלו ית"ש אם כן אינו צריך כי אם הולכה והבאה ולא לכסס בעלים, אבל לטעם "כדי לעצור" צריך טירוף וכססוס כדי לנענע כוחו של קטיגור, והגם שהוא איירי בנענועים בכל ימי סוכות, מיהו מדבריו למדנו טעמא רבא למה בהוש"ר נוהגים להוריד ולהסיר הטבעות, שהרי ביום הזה צריך להשתיק הקיטגור ויקח הסניגור מקומו, ועל ידי הסרת הטבעות מתנענע הלולב חזק יו

ת. (באר חיים)

וא"כ הן הן הדברים שבדורות הקודמים.. היה די בזה להתחזק ולהתעורר."

[האוצר]

שמיני עצרת ושמחת תורה

עניינו של יום 'שמחת תורה'

היסוד לזכות בתורה - שמחה לאין תכלית

כשבאים לדבר על היום הגדול של 'שמחת תורה', בו אנו שמחים ושישים לגומרה של תורה, נזכר אני בהדרכה מרוממת ובחזוק נפלא אשר שמעתי מפי מרן רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, בעיצומו של יום שמחת תורה, אשר יש בו חזוק עצום ומסר מיוחד אשר אותו אנו יכולים לקחת כצידה לדרך לכל ימות השנה.

היה זה בשעת צהריים מאוחרת עם תום ההקפות בבית - המדרש 'תפארת בחורים' שהיו מתארכות מאד. התלויתי למו"ר רשכבה"ג מרן רבינו הגרי"ש אלישיב זצ"ל לביתו. בדרך, בהשפעת היום, דיבר הרב על הצורך לשמוח בלימוד התורה וקיום מצוותיה. הרב זצ"ל חזר על דברי האריז"ל (מובא במ"ב תרס"ט) כי זכה למעלותיו הנשגבות בחוכמת התורה וברוח הקודש לא על ידי סיגופין "אלא על ידי שהיה משמח בכל כוחו בשמחה של מצוה עד לאין תכלית".

שאלתי: נחא מי שממצה את כישוריו ויכולתיו ומגיע ל'דרגות' בלימוד התורה, כמו האר"י הקדוש, כמו הרב"ה (הרב אלישיב) - יכול לשמוח, אך איך ישמח מי שמרגיש שלא זכה לך? הרב השיב: על כך יש משל מרבי עקיבא איגר: מלחמה בין שתי מדינות הוכרעה. חייל הנמנה על הצבא המנצח, מגלה שלל רב - כסף וזהב, מכוניות, טנקים ועוד. הוא ממנה להכניס לכיסו שלל כפי יכולתו. הרב זצ"ל הדגים בגופו כשהוא מצביע על כיסיו שלו, בלשונו: **החייל מכניס כאן, בכיס המכנסיים, וכאן, בכיס החולצה... זהו... אין מקום. כלי הרכב ושאר ה'אוצרות' לא נכנסים בכיסים... מצד אחד, החייל מתמלא שמחה. סוף כל סוף הצליח למלא את הכיסים בשלל. מצד שני, הוא עצוב מאד, שאין לו די מקום לעיקר השלל והוא נאלץ להשאירו בשטח. זהו שאמר דוד המלך בתהילים: "שש אנוכי אל אמרתך כמוצא שלל רב"... אני שש על התורה שלמדתי כמו חייל המוצא שלל רב, שמח במה שמוצא בתורה, ועם זאת, אני מצטער על השלל הרב שנותר בחוץ. סיים רבינו: כל אדם מרגיש שהשאיר בחוץ... שלל רב, אך צריך לשמוח על מה שהצלחנו לקחת**

טרם השתכנעת? שאלתי עדיין קשה לשמוח. במשל לפחות אגר ומילא את כיסיו כפי יכולתו, אך איך ישמח מי שיועד שהתעצל ולא מילא את כיסיו אפילו במה שיש בהם מקום לקבל מהתורה, ואיך נשמח.

הרהר רבינו רגע ואמר: **למרות זאת, כל השגה קטנה מהתורה, כל הבנה, כל ידיעה בתורה, כל רגע של לימוד, שווה המון, ויש בו כדי לשמח! ובכלל, סיים הרב, בשמחת תורה צריך לחשוב**

על מה שיש, על מה שיש ולא על מה שאין

זהו לימוד גדול לחיים: לשמוח על כל דבר תורה על כל רגע של לימוד, על כל ידיעה ועל כל הבנה.

דודינו הג"ר נחום קוק זצ"ל זכה לזמן קבוע אצל מרן החזון איש שבו יכל לבוא בכל שבוע לשוחח עמו בלימוד. פעם אחת לא היתה לו אלא רק הערה קלה, אך לא רצה לבטל את הקביעות. נכנס והקדים בהתנצלות 'היום יש לי רק דבר קטן' תפס החזון איש בידו ואמר לו: **נחום, בתורה אין דבר קטן. כל דבר קטן הוא גדול.** עכשיו תאמר!

הם הם הדברים שכתב (קובץ אגרות ב, קלז) "אין אנו יודעים ערכן של מצוות ולכן הננוט מפגרים בזריזותן בלי הערת הלב".

הבה ונוסיף להתבונן בזכות הגדולה ובערך העצום שיש בכל מילה ובכל השגה של לימוד תורה.

הרי ידועים דברי המשנה שאנו אומרים בכל בוקר "אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והביכורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה", וצריך ביאור מה דנקט התנא תלמוד תורה הרי אינו דומה לשאר הדברים שיוצא ידי חובתו בכל שהוא ואינו חייב לעשות יותר, משא"כ תלמוד תורה הרי חייב ללמוד יומם ולילה ככתוב "והגית בו יומם ולילה".

כנראה שזה הוקשה להגר"א שכתב (שנות אליהו ריש פאה) **"ונקט התנא הא דאין לת"ת שיעור למטה להורות שצריך האדם מאד מאד לחבב את התורה דבכל תיבה ותיבה שלמד בה הוא מצוה בפני עצמה"**. כלומר בוודאי חייב להמשיך וללמוד תורה יומם ולילה, אך עליו לדעת שבכל תיבה שלמד כבר זכה במצוה החשובה מפני שאין למצוה זו שיעור, אינה כמו אכילת מצה וכיו"ב שכל עוד ולא אכילת כשיעור כזית, לא קיימת מצוה כלל. משא"כ תלמוד תורה אין לה שיעור וכל תיבה היא מצוה שלימה, ומקיים בה מצו"ע דתלמוד תורה.

הרי אלו עסקאות עצומות ונפלאות שאין בשום בורסה בעולם, אין שום מסחר הנושא כאלו רווחים. נתאר לעצמינו אילו הייתי מקבל בהשאלה מכונה שבכל לחיצה על הכפתור יוצא דולר, דולר אחד בלבד, האם הייתי צריך חזוק או עצה שלא להתרשל מללחוץ על הכפתור, הרי הייתי לוחץ ולוחץ ולא מפסיק ללחוץ. כשנאמין בדברי הגר"א הללו שכל תיבה שאדם לומד מרוויח מצו"ע ששקולה כנגד כולם זה יתן לנו תמריץ גם בבין הזמנים, הרי חבל על כל מילה.

החפץ חיים (בתורת הבית) חישב שבדקה אחת אדם מספיק לומר מאתיים תיבות, כלומר מאתיים מצו"ע ששכרן שקול כנגד תרי"ג מצוות. א"כ בחמש דקות אלף מצו"ע השקולות ככל התורה כולה ובשעה שתים עשרה אלף מצו"ע.

יעזרנו ה', שמיום זה בו אנו ששים ושמים עם התורה על כלות, ניקח איתנו את הלימוד להעריך ולהוקיר כל השגה בתורה, קטנה כלל שתהיה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, אכ"ר.

(הגר"צ קוק שליט"א)

שמחת תורה בצל רבי ירוחם ממיר

מביא הרב שלמה לורנץ בספרו במחיצתם ח"ב: ברצוני לסיים את מאמרי על מורי ורבי רבי ירוחם בתיאור מרתק של הדברים שהשמיע בשמחת התורה האחרון לחייו, בשנת תרצ"ו.

שמחת תורה במיר - אין לתארה במילים. כבר הבאנו את מה שאמר רבנו: "אינני יודע מה יותר חביב לבורא העולם, היום כיפור שלנו את השמחת תורה שלנו..."

וכך תיאר הג"ר זלמן רוטברג, ראש ישיבת בית מאיר, את המעמד הקדוש: "לאחר סיום ההקפות נהג רבי ירוחם לעמוד על מדרגות ארון הקודש. בשיחה נרגשת מנהמת לבבו הגואה הוא דיבר על הפזמון 'אגיל ואשמח בשמחת התורה', המסתיים במילים 'אשריכם ישראל, אשר בחר בכם קל, והנחילכם התורה, ממדבר מתנה'. מרן המשגיח יחד את הדברים לקט מאותו פזמון המדבר בשבח התורה וישראל, וכשסיים את דבריו, שנאמרו בהתלהבות גדולה, היה מתחיל לשיר 'אשריכם ישראל', וכל התלמידים אחריו, כך חזר בלהט ובקול גדול על כל פיסקא ופיסקא מאותו פזמון."

רבי שלמה וולבה כותב: "מי שלא ראה את השמחה בשמחת תורה במחיצת אדמו"ר, לא ראה שמחה מימיו. אשרי עין ראתה כל זאת, הלא למשמע אוזן דאבה נפשנו - כשאדמו"ר המשגיח עלה אחרי קריאת התורה אל ארון הקודש ואמר 'התעוררות' בהתלהבות עצומה, וסביבו עמדו גדולי עולם שרקדו מולו, בתוך הדברים יצאו במעגל, והתחיל ריקוד שנמשך שעות, כשעיני כל הרוקדים זולגות דמעות מהתרגשות וחרדת קודש."

אחד מתלמידיו רשם את דברי ההתעוררות שאמר רבנו בשמחת התורה האחרון לחייו, בשנת תרצ"ו (מובא בספר הזריחה בפאתי קדם). את התוספות על מחשבות הרוקדים ועל תחושותיהם בעת שנשא רבי ירוחם מדברותיו הוסיף המחבר. ניסינו לשער ולהעלות על הכתב כיצד חשו הנוכחים במעמד נשגב זה:

וכן פתח רבי ירוחם ואמר: "העולם טועה בחושבו שהקב"ה אוהב את ישראל מפני מעלת האומה. האמת היא, שאהבת הקב"ה אותנו אינה תלויה בשום סיבה וטעם, כי אהבתו יתברך היא אהבת אב את בנו. האב אינו אוהב את בנו בגלל יופיו וטובו, אלא מתוך ההרגש הטבעי שאינו בשום סיבה וטעם, ורק ממילא הוא נהנה אם בנו יהיה טוב ויפה. כן היא אהבת הבורא יתברך אותנו - אינה תלויה בשום טעם.

אהבה - היא סוד האומה הישראלית! ואם אנו זכינו לכך - אשריכם! אשריכם ישראל, אשריכם ישראל, אשריכם ישראל! אשר בחר בכם!!!

ביסוד זה מתורץ מה שמעיר הרמב"ן על הפסוק 'לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם' (דברים ז, ז), כי אין אהבת השי"ת תלויה בשום דבר ממעלותינו או סיבה אחרת כלשהי, רק אהבה שאינה תלויה בדבר! ואם אנו זכינו לכך - אשריכם!

אשריכם ישראל!..."

ההתרגשות ששררה במקום לשמע הדברים לא תתואר. חרדת קודש אפפה את השומעים. ועיני כולם הזילו דמעות. כמו מאליהן חברו הידיים זו לזו, והרגליים התרוממו לריקוד נלהב. ריקוד שכולו קודש לה'. אשרינו! ורבי ירוחם המשיך ואמר: "על ברכת משה לפני מותו מובא בספרי: 'סמוך למיתתו - האם לא עכשיו, אימתי'. לכאורה, הרי משה רבנו הוכיח את ישראל כל ימי חייו, ולא שמעו ממנו אף שבח אחד. והוא אמר לפני מוחו 'אשריך ישראל מי כמוך, עם נושע בה'!"

כל התורה היא משפט, יש שכר על המצווה ויש עונש על עבירה. ואם עברנו עבירות, מה תועלת יש לנו אם אנו 'עם נושע בה'?

אך באמת אין זו סתירה. אמת, כל התורה היא משפט. אבל סוד האומה היא אהבה, אהבת אב לבן. אם אין הבן מצליח בדרך זו, הוא מצליח בדרך אחרת, עד שסוף סוף הוא מצליח. כן היא מידת הקב"ה עם כלל ישראל. ואם זכינו לכך

אשריכם ישראל!..."

ושוב ריקוד... הלב מלא שירה, האושר נסוך על הפנים, והרגליים מתרוממות לריקוד של מצווה. הן רבנו הבטיח בדבריו שסוף סוף נצליח! אשרינו!

"לולא זאת", ממשיך רבי ירוחם, "היתה לנו קושיה גדולה: איך נזכה לימות המשיח, בדרך משפט, ואיך יבוא בעוונותינו הרבים? אבל סוף האומה הוא ש'עם נושע בה' אנו, וסוד זה הוא: מי קל כמוך נושא עוון ועובר על פשע לשארית נחלתו - וואם מיד זענען זענען מיד, אבער אידן זענען מיר! (אנו מה שאנו - אבל יהודים אנו!) ואם אנו זכינו לכך - אשריכם ישראל!..."

ושוב מתרונן הלב והרגליים פוצחות בריקוד... גם אם לפעמים יש נפילה רוחנית

"אבל יהודים אנו!" אשרינו!

"כשעלה משה למרום היה שונה ושוכח, עד שנתן לו הקב"ה את התורה במתנה. מתנה היא הגדרה אחרת, הגדרה של מתנת חנם.

כל כך צחה ומצוחצחה התורה הקדושה, עד שמשה רבנו ע"ה לא היה יכול לתפסה, ונתנה לו הקב"ה במתנת חנם. אין אנו צריכים לשום מעשה, אלא להושיט ידינו לומר: תן לנו! ומיד ישפיע עלינו שפע ברכות ממעיינות אין סופיים! ואם אנו זכינו לכך - אשריכם ישראל!..."

ושוב ריקוד... וידי הרוקדים נישאות בתחינה: ריבונו של עולם, אנא, תן לנו! תן לנו את תורתך הקדושה! אשרינו!

"כל כך בקלות אפשר להשיג את התורה, שהיא כל כך גדולה! כל התורה ומצוותיה, ציוויה ומידותיה הם רק כמו גפרורים

להצית האש בנשמת עם ישראל. האש כבר נמצאת, ודרושים רק גפרורים להוציאה לפעול.

האומה הישראלית מלאה אור ואש, וכל התורה ומצוות והמעלות הן בגפרורים לנשמת כלל ישראל! ואם אנו זכינו לכך - אשירים ישראל!..."

ושוב ריקוד... והלב עולה על גדותיו בתפילה: שנזכה לתורה ולמצוות, גפרורים לנשמה! אשרינו!

"ואם תורה ומצוות, מידות ומעלות, שהם דברים גבוהים ונכבדים ער אין קץ.

הם רק בגפרורים לנשמת ישראל - כמה נכבדת היא נשמת ישראל! ואם אנו זכינו לכך - אשירים ישראל!..."

ושוב ריקוד... אוי, כמה נכבדת נשמתנו, נשמת ישראל! אשרינו! "חז"ל מספרים (ויק"ר ט, ג), שעם הארץ פגע ברבי ינאי ואמר לו: שמור אתה את ירושת! הפשט הוא, שעם הארץ, שלא למד תורה מימיו, יש לו חלק בנשמת ישראל וחלק בתורה! ואם אנו זכינו לכך - אשירים ישראל!..."

ושוב ריקוד... ולבם של הרוקדים מלא הודיה אין קץ לבורא עולם: גם אם לא למדנו כראוי, יש לנו חלק בתורה! אשרינו!

"היום הוא שמחת תורה, ויסוד החג הזה הוא 'קשה עלי פרידתכם'! יסודו הוא - אהבת ה' אותנו! ועכשיו, שאנו נפרדים מנו יתברך - עוד נשיקה אחת וחיבוק אחד עמו! גדולה שמחתנו על הסליחה והכפרה שנתן לנו בימי הדין הנוראים, וכל האהבה שהרעיף עלינו בחג הסוכות הקדוש הזה. גדולה שמחתנו, ועל כן אנו מתפללים אליו יתברך שנזכה בשנה הבאה לעמוד באותו מצב הגדול הזה כהיום הזה, ויחיה אותנו ישפיע שפע ברכות עלינו שנעשה. כולנו אגודה אחת לשבחו ולגדלו! ואם אנו זכינו לכן - אשירים ישראל!..."

ושוב ריקוד... עוד נשיקה וחיבוק כביכול עם הקב"ה... מה גדולה אהבת ה' אלינו, אשרינו!

"הוא מה שאמר מורנו החכם לוצאטו: אף אם חטאת הרבה, בני, אל תתייאש,

כי מזרע ישראל אתה, וה' יצליח דרכך. והיא תפילת אחד הראשונים: הרבה פעמים פשעתי וחטאתי, ונחמתי היא שמזרע ישראל אני, מזרע האבות, אברהם ובו כי אהבת ה' אותנו אינה תלויה בדבר, אלא הוא אוהב אותנו ומיטיב לנו בכל מצב. ואם אנו זכינו לכך - אשירים ישראל!..."

ושוב ריקוד... מזרע ישראל אנחנו, וה' יצליח דרכנו! לעולם לא נתייאש! אשרינו!

"על קלות השגת התורה הביא ממקרא מפורש מן המלכויות שאין איש יכול לדחותה: 'ויהי בישורון מלך, בהתאסף ראשי עם, יחד שבטי ישראל', שאמרו חז"ל, רצוני שתמליכוני עליכם. במה יומלך הקב"ה עלינו? במה נעשה כן? - 'ויהי בישורון מלך'. המלכות ניכרת אף אם רק חיילי צבא מועטים עומדים יחד. אפילו מתאספת רק כת קטנה של ישראל, הרי זה 'בישורון

מלך! ואם אנו זכינו לכך - אשירים ישראל!..."

ושוב ריקוד... אוי, שנזכה ל"ויהי בישורון מלך"! אשרינו!

"נאמר: 'אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, ויקשב ה' וישמע'. לא נזכר מה הם מדברים, מה הם אומרים, ומה עצה הם דרושים לכלל, אלא אם אך יראי ה' מדברים, מיד 'ויקשב ה' וישמע', ואם זכינו לכך - אשירים ישראל!..."

ושוב ריקוד... אוי, "ויקשב ה' וישמע!" ה' שומע לדברינו! אשרינו! ועל אחת כמה וכמה אנו, שכלל ישראל הפריש אותנו להיות עוסקים רק בעבדות ה', כמה נפלאה לנו הקלות להשגת תורתו הקדושה! ואם אנו זכינו לכך, כמה גדולה זכותנו! אשירים ישראל!..."

ושוב ריקוד... אנו עוסקים רק בעבדות ה'! אשרינו!

"דער אויבערשטער זאלהעלפען מיר זאלען זיך רא טרעפען איבער א יאר מיט די זעלבע פנימעה, און מיר זאלן ניט פערשעמט ווערען איינר פארן צווייטען. (המקום יעזרנו שנפגש כאן בשנה הבאה באותן הפנים, ושלא נבוש זה מזה). ואם אנו זכינו לכך - אשירים ישראל!..."

ושוב ריקוד של שעות, מעגלים מעגלים סובבים בהתלהבות דקדושה, כל פה מלא שירות ותשבחות, ובלב תפילה, שבשנה הבאה נזכה שוב לחזות במעמד נשגב מעין זה.

(במחיצת ח"ב)

מהי ההכנה הנדרשת לשמחת תורה

ש. אנשים רגילים להכין את עצמם לקראת ראש השנה ויום הכיפורים, יודעים מה העבודה. אמנם כשמגיע סוכות, אנשים לא יודעים מה ההכנה שצריך לעשות, מה היא ההכנה לשמחת תורה.

מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א: "אומר לכם: שלמה המלך נהיה מלך בגיל צעיר מאד, בגיל 12, הוא היה בגבעון וחלם חלום מהשמיים ישאל מה שהוא רוצה, אם רוצה להיות עשיר, או מלך גדול, ואמרו במדרש קהלת (קה"ר א, א) שבגבעון נראה הקב"ה לשלמה בחלום אחר שנתמנה למלך ואמר לו, שאל מה אתן לך וכו', והוא ביקש ונתת לעבדך לב שומע, אמר לו הקב"ה החכמה שאלת ולא שאלת לך עושר וכבוד ונפש אויבך, לפיכך החכמה והמדע נתון לך, תהיה תלמיד חכם הכי גדול בעולם, תדע את התורה באופן מיוחד, ועל ידי כן גם עושר ונכסים וכבוד אתן לך. מיד ויקץ שלמה והנה חלום.

"אמר רבי יצחק, חלום עומד על כנו, צפור מציין ויודע על מה מציית, הוא הבין אותם, חמור נוער ויודע על מה נוער, הבין את חלומו, מיד אסף את עבדיו ויבא ירושלים, ויעמד לפני ד' ויעל עולות ושלמים ויעש משתה לכל עבדיו. אמר רבי יצחק, מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה.

איני יודע אם צריך מקור לסעודת סיום, מטעים מרן ראש

הישיבה שליט"א, אבל אם כן צריך, וכי זה מקור? הרי לא היה עוד אדם בעולם שקיבל ברגע אחד כל הטובות שבועולם, עשירות וחכמה ושיחות חיות וכו', ובוודאי על כגון זה ראוי לעשות שמחה גדולה, ומנין שגם על גמרה של תורה ראוי לעשות שמחה?!

ממשיך מרן ראש הישיבה שליט"א: "ישנו מדרש נוסף לפני זה, במדרש שם איתא משל לבלוטוס שהיה גדל בפלטיין של מלכים, היה שר שהמלך מאד אהב אותו, אמר לו המלך שאל מה אתן לך. אמר אותו בלוטוס, אם שואל אני כסף וזהב או מרגליות טובות הוא נותן לי, בגדים הוא נותן לי, אלא אני שואל בתו והכל יתן לי בכלל בתו וכו'. הוא ביקש את החכמה והכל בכלל, עכשיו שזה כבר קושיה, שאם כן, כבר אין רואים בזה מעלתו של שלמה המלך, אלא זה רק היה חכמה וטכסיס לזכות בכל.

וביאורו של דבר, שאותו שר שמבקש את בתו של מלך יש בזה גם צד הפסד, כי הרי יתכן שלא תאבה בת המלך להינשא לו, בוודאי אם תרגיש שחפץ בה כדי להשיג על ידה כל כבוד המלכות לא תרצה להינשא לו, ורק אם תרגיש בו שהוא חפץ בה מפני מעלותיה שלה תואיל להינשא לו. וכך הוא בתורה. אם היה שלמה המלך מבקש את החכמה רק כדי להשיג על ידה את כל הסודות, לא היתה החכמה נקנית לו, כי התורה בעל דבר היא, ואינה מקנה עצמה לכל אחד אלא רק למי שאוהבה באמת, וכך היה.

כמו שכתוב בזהר בפרשת משפטים, שהיתה למלך בת, וכולם רצו לראות אותה, וכיסתה את עצמה מאחורי הווילונות, ופתחה את הווילון והסתכלה, וראתה שכולם עסוקים, אבל היה בחור אחד שאינו עוזב את המקום לרגע, ואילו היא הסכימה להינשא, מכיון שכעת ראתה שבאמת חפץ בה, וזה המשך שהיה אצל שלמה המלך, שלמה המלך שעשה משתה לגמורה של תורה, אם היה רוצה את התורה רק בגלל שהוא שלמה המלך, לא היה זוכה לכלום, ואם שלמה המלך קיבל את החכמה, והתורה גילתה לו את כל הסודות, סימן שהוא באמת אהב את התורה, ומזה למדים שעושים סעודה לגמרה של תורה, זה המשך לשמחת תורה, אם רוצים לזכות לתורה, צריכים גם שהתורה תסכים, ואם התורה תראה שאתה אוהב אותה, אז יהיה לך את התורה.

זה מוסר והכנה לשמחת תורה, את הצריך לאהוב את התורה, להרגיש 'כי הם חיינו ואורך ימינו', ומכיון שהתורה היא בעל דבר והיא תראה את זה, ההיא תגלה לך את כל סודותיה הטמונים בה, כפי שכתוב הביאני המלך חדריו, הם חדרי תורה, חדר לפני מחדר.

מרן ראש הישיבה שליט"א מדגים וממחיש את הדברים: בירושלים, בבתי הישנים, הדירות בנויות חדר בתוך חדר, כך היא התורה, בתורה יש הרבה חדרים, אבל אי אפשר לפתוח את החדרים, ומי שזוכה ומצליח להיכנס לחדר אחד, אז נפתחים גם החדרים האחרים, חדרי חדרים בתורה.

אם רוצים לזכות לתורה, לא מספיק ההתחלה וללכת לישון, אם

זכית, אל תלך לישון. רגע, זה רק ההתחלה, יש עוד ועוד ועוד... מי שמצליח יודע שזה לא נגמר, אין כזה דבר לומר גמרת, רק התחלת. זכית לחדרי תורה, אבל דע לך שבתוך החדר יש עוד חדר, בשביל לפתוח את החדר השני צריך לעבוד עוד פעם.

לא להפסיק

אם כן מהי ההכנה שצריך לעשות?

מרן ראש הישיבה שליט"א: "לא להפסיק, אל תגיד אני כבר יודע, אם תגיד שאתה לא יודע כלום, אז תדע, אם אתה יודע שאינך יודע, זה הכלל.

"אפילו מי שיודע ללמוד, לא יחשוב שהוא כבר יודע, אינך יודע כלום, ואז יפתחו לך חדרי חדרים בתורה".

הגאון הגדול רבי חיים פרץ ברמן שליט"א מסתובב לארון הספרים ומוציא גמרא מסכת סנהדרין. מרן שליט"א פונה אליו, "מה אתה אומר?"

הגאון הגדול שליט"א פותח בדף צ"ט: "זמר בכל יום זמר בכל יום, ופירש רש"י אפילו שאתה יודע, ולימודך סדור בפיק כמו זמר, תלמד עוד פעם, שזה יגרום לך שתהיה תמיד שמח, שמי שעושה את זה התורה מחזרת עליו מבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדרה, וכל כך למה, מפני שאכף, שכפף פיהו על דברי תורה".

מרן שליט"א שמח בדברים ואומר - "אתה מבין, החתן מגיע, אבל התורה זה הכלה, ואם היא לא רוצה אותו לא יעזור לו כלום, אבל אם הוא נפש עמל, ואפילו שיודע, עמל עוד פעם ועוד פעם חוזר, הכלה עולה למעלה ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדרה, וזה החדר היותר פנימי".

ש. האם מבואר כאן שאין לאדם מה להתייאש גם אם אינו כשרוני ואיננו יודע מספיק?

מרן ראש הישיבה שליט"א: "ודאי, אתה תעשה את שלך, תרצה ותבקש, והתורה כבר תפתח בפניך".

מה יעשה האדם כדי לזכות להיות תלמיד חכם?

מרן ראש הישיבה שליט"א: "רבי ירוחם לקח את חותני לחתן, הגה"צ רבי ישראל חיים, ושאלו אותו, הרי במיר היו כאלו שהיו יותר גדולים, למה בחרת אותו? אמר רבי ירוחם, אני אומר שיחות, ואני רואה שכל אחד שכבר שמע את השיחה הזו בעבר, אינו מקשיב כעת כל כך, ואילו רבי ישראל חיים, כל שיחה שאני מוסר, כאילו שאמרתי אותה פעם ראשונה.

"וסיפרו לי שכך היה גם רבי ירוחם בקלם, ורבי שמחה זיסל אמר כך על רבי ירוחם, אני אומר שיחות, וכל שיחה שאני אומר רבי ירוחם שומע כמו פעם ראשונה.

ש. שיר זה דבר שאדם חוזר עליו שוב ושוב בשמחה, זה המשל של הגמרא ובדברי רש"י. האם כך צריך להיות עם התורה?

מרן ראש הישיבה שליט"א: "עוד פעם ועוד פעם שרים את השיר, שהרי התורה היא שירה, כתוב לכם את השירה הזאת".

(הגר"ד פוברסקי שליט"א)

הסיפור שהיה מספר הרה"ק רבי אליעזר זוסיא מסקולען זיע"א בקביעות בכל ליל שמיני עצרת - והכח העצום של יו"ט ש"ת

בספר 'זכות אבות מובא סיפור נפלא שהיה מספר הרה"ק רבי אליעזר זוסיא מסקולען זיע"א בקביעות בכל ליל שמיני עצרת - פעם נסע איש חסיד אחד להרה"ק החוזה מלובלין זיע"א בימים הנוראים, וכשעבר ליתן שלום לרבי, אמר לו הרבי - שישע חזרה לביתו. חשב האיש בדעתו - אולי לא היבן כוונת רבו, והחליט להתראות עוד פעם בפני הרבי, ואם יאמר לו הרבי שנית שישוב לביתו, אז יבין שזהו רצון הרבי. ואכן בא שוב לפני רבו, ושאל לו הרבי אתה עדיין פה. ומשראה החסיד שרצון הרבי שישע לביתו, נתמלא בצער ובליט ברירה שם דרכו לשוב אל ביתו. בדרך נטה ללון אצל קרעטשמע אחת, ופגע באחוזת מרעים חסידים אשר שמו פניהם לנסוע להרבי מלובלין, ושתו לחיים ורקדו בשמחה גדולה, והצטרף החסיד לריקודים, וששמח שמחה גדולה יעצוהו החסידים לחזור להרבי, ועשה כדבריהם. משראוהו הרבי - שמחה עמו מאד, ואמר - מה שחסידיים יכולים לפעול על ידי שמחה, אין יכול לפעול צדיק פועל ישועות. והסביר הרבי כל מה שהיה - כי ראה על החסיד הזה שנגזר עליו למות ר"ל, ולכן שלח אותו מעל פניו, כי לא רצה שיושב "שמחת יום טוב" אם אכן ימות כאן, אבל השמחה גרם שנקרע הגזר דין אחר החיתום, וזכה לחיים ארוכים. והיה מוסיף הרה"ק מסקולען, מדי שנה בשנה לאחר שסיים לספר סיפור נפלא זה - זהו הענין של "שמחת תורה" - שאחרי כל העבודה של הימים הנוראים, ואחרי שכב ריצאו הפתקאות והחתימות, אנו שמחים בשמחת התורה, כך שאפילו אם לא יצא ח"ו הגזר דין לטובה, אפשר להפך הכל לטובה ולברכה על ידי "כוח השמחה". ולפי"ד הק' החכם עיניו בראשו - יראה להתאמץ לרקוד בכוחות עצומים בשמחת תורה, הן בגלל "כבוד התורה", והן בגלל שזה הזדמנות מיוחדת - שאפשר בזה לבטל גזר דין רע שאולי נגזר בר"ה וביום כיפור רח"ל.

(זכות אבות)

עבודת היום - שמחה וריצוי בעול תורה

יש להבין מהו העבודה המוטלת עלינו ביום שמחת תורה, ואיזה ענין יש להדגיש ולהתבונן בו בתקופה זו. ונראה לומר בהקדם דברי הגר"א הידועים (משלי כז, כז) בחילוק שבין 'מלך' ל'מושל', שהמושל היינו מי שמעצמו מולך ושליט על כולם, אך אין בני עמו מרוצים בהנהגתו, ומאידך המלך הוא זה שקיבלו עליהם את מלכותו מרצונם, וכמו שאומרים "מלכותו ברצון קיבלו עליהם".

והנה שמחת תורה הוא היום האחרון של המועדים בירח האיתנים. כבר עברו עלינו כמה ימים נשגבים של ר"ה ויוה"כ וסוכות, ועשינו עבודה שלימה של קבלת מלכותו יתברך ע"י ענין המלכיות ועשיית תשובה. אולם עדיין יתכן שכל זה הוא אצלנו בבחינת 'מושל', שמתוך ההכרח קיבלנו מלכותו, כדי שיתכפרו לנו כל העבירות וכדומה. ולכן ביום שמחת תורה באים ומביעים

גודל התשוקה שלנו ואהבה, "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בך" (עי' ילקוט סוף פנחס). ביום זה האדם מראה להש"ת עד כמה הוא מרוצה ושמח בעולה של תורה ומצוות, וגודל הנראה והריצוי שיש לו במה שעול התורה שולט עליו.

ונרחיב עוד לבאר הענין בזה, לענין תלמוד תורה בפרט. הנה בן תורה בימינו יתכן אצלו ב' דרכים בקבלת עול תורה, האחד, שיהא כמו 'מוכרח', דהואיל וכולם לומדים תורה - והרחוב מלא נסיונות - ממילא גם אני נשאר בלימוד התורה. והשני, שיהא מקבל עליו עול תורה מרצונו הטוב, מפני שמבין שהתורה מקיימת כל הבריאה, והיא הדבר הכי נעלה בעולם. מצד אחד אפשר לקבל עליו שליטת התורה כמו 'מושל' - כאילו כך מוכרח לעשות, ומצד שני יכול לקבל את העול על עצמו כ'מלך', מרצונו הטוב.

וזהו יסוד ושורש הענין של הריקודים והמחולות בשמחת תורה, ע"י שהבן תורה הולך ו"מפזז ומכרכר בכל עוז" עם התורה, הרי הוא מכריז ואומר שהקב"ה מלכנו ולא רק כמשול עלינו. הש"ת הוא המלך שאנו מרוצים במלכותו, ומקבלין את עולו עלינו בשמחה גדולה. ע"י הרקידה באים וקובעים, דזה שאנו יושבים ולומדים בישיבה, אינו רק מצד ש"כך כולם עושים" או מפני שלא יתכן להסתובב ברחובות, אלא שהישיבה היא ה'מקום' שלי, לכך נוצרתי, וזהו כל מעייני ותשוקתי.

והנה נהגו בכל הישיבות לנגן בשעת הריקודים בשמחת תורה את דברי הגמ' בברכות (ז), "אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליצורו". ובגדר העמל שעושה את האדם מאושר, יש לציין לדברי הג"ר אהרן זצ"ל, שהעמילות נמדדת לכל אדם כפי הקושי שיש לו בלימודו. ככל שעושה נגד טבעו ומתגבר על עצמו, הרי זה בגדר העמל האמיתי.

ולמשל, מי שלומד תוס' פלוני שיש שם קושיא עם ב' תירוצים, והוא יודע מראש שעל התירוצ' השני דנו האחרונים, ויש שם 'ברכת שמואל' המתוק ביותר, וממילא יש לו נסיון שלא להתעכב כל כך בהבנת התירוצ' הראשון אלא למהר עד התירוצ' השני. אדם כזה באותו מצב שמתאווה להמשיך כבר לתירוצ' הב', הרי אם יתגבר על כך ויטרח לעיין בתירוצ' הראשון, אין לך עמל התורה גדול מזה.

ויסוד הדברים נמצא כבר במסילת ישרים (ריש פרק ו) שכתב ד"תראה כי טבע האדם כבד מאד כי עפריות החומריות גס, על כן לא יחפון האדם בטורח ומלאכה, ומי שרוצה לזכות לעבודת הבורא יתברך צריך שיתגבר נגד טבעו עצמו ויתגבר ויזדרז, שאם הוא מניח עצמו ביד כבדותו ודאי הוא שלא יצליח". הרי שעיקר העבודה הוא במה **שהולך נגד טבעו**, ובזה יצליח ואל"כ לא.

ולדברי הג"ר אהרן זהו ממש ענין העמילות בתורה ובעבודה, העמל אין יסודו עומק העיון לשעות ארוכות וסברות עמוקות מאד, אלא עיקרן של דברים הוא להיות נלחם עם טבעו ומוסר מנפשו עבור שקידת התורה הקדושה.

ונוסיף עוד בביאור הדברים, דענין העמל היינו "ליתן מעצמו

עבור השי"ת", למסור את כוחותיו ולוותר על רצונותיו כדי ללמוד תורה

הנה מקשין על דברי רש"י בפ' בחקותי (כו, טו), שקבע בבירור דמי שאינו עמל בתורה לבסוף בא לידי כפירה בעיקר ח"ו, וצ"ב דהלא חזינו כמה אינשי שלומדים רק דף יומי בשטחיות קצת, וכן רואים כמה בחורים שאומרים על עצמן שאינם עמלים בתורה כראוי, ואעפ"כ אין רואים שיבואו ח"ו לידי כפירה בעיקר.

אך להאמור נראה דלא קשיא מידי, כי באמת כל יהודים הללו בכלל עוסקי תורתך הן, שהרי הלומד דף היומי כשאין לו אלא שעה אחת של פנאי לאחר העבודה, וכמו כן בחור היושב ולומד כל היום בישיבה, הרי אנשים הללו מוסרים ומקריבים מעצמותן עבור התורה, ונותנים לה את הכוחות והרצונות כדי לשקוד על התורה, וגם המה בכלל עמלי התורה הן.

ויש מזה חיזוק גדול עבורנו, שאף בחור ישיבה סבור שאינו עמל בתורה כפי מה שצריך, יש לו לידע שבאמת בכלל עמלי התורה הוא, ויש לו סגולת ומעלת זה שעמל בתורה. וכמובן שתמיד יש מה לתקן ולשפר, אך בעיקר הדבר הרי אנו ציבור של עמלי התורה. כל אחד ואחד מאיתנו בכלל המעלה הנשגבה של עמילות בתורה, וראויין לכל הסגולות והמעלות שנאמרו לאלו השוקדים על התורה מתוך עמל.

ובענין "עושה נחת רוח ליצורו", יש לדעת דמי שלומד ואינו שמח בלימודו, הרי יש מזה חלישות הדעת כביכול להשי"ת. ושמעתי בשם הג"ר אשר אריאלי שליט"א דמשל למה הדבר דומה, לאב ובנו שנכנסו לחנות בגדים כדי לקנות כובע וחליפה בשביל הבן. אם הבן מתרעם ומוצא כמה דברים בכובע שאינו מרוצה בהן, או מביע אי-שביעות רצון בחליפה מטעם מסויים, הרי יחלש דעתו של אביו מזה. ומאידך, אם הבן שש ושמח על הבגד המפואר, יבוא מזה שמחה גדולה וסיפור עצום אל האב, שהצליח ליתן הנאה גדולה זו לבנו.

והוא הדין בתלמוד תורה, כאשר מראה הבן תורה להבורא יתברך איך הוא שש ושמח במתנה טובה שנתן לו, הרי הקב"ה כביכול יש לו שביעות רצון מרובה עי"ז. אבל אם לומד רק מפני שצריך להיות נמצא בישיבה ולא ברחוב, ו"כך כולם עושים" ואינו רוצה להיות פורש מן הציבור, הרי אין מגיע מזה נחת רוח לבורא יתברך.

ולפיכך מעיקרי היום הוא לעבוד על ענין 'אהבת התורה', להגדיל ולחזק אהבתו לתורה הקדושה. והאופן להשיג אהבת התורה, מצינו להגר"ח מוואלאזין שהוא ע"י שירבה לדבר בשבחה של תורה. ככל שמרבים לשבח ולהלל דבר מסויים, מתגדלת ומתחזקת אהבתו לאותו דבר. ועוד כתב הג"ר חיים בזה, שיש עצה פשוטה להגביר אהבה התורה שלו, והוא ע"י הלימוד גופא, עצם הלימוד מביא לידי אהבה חזקה.

וגם צריך להתחזק בקבלת עולה של תורה בכל המצבים, להיות לומד גם בלילי שבתות וכדומה ולא לבזבז זמנו, ושיהא לימודו באופן של השתעבדות והתחייבות, שבזה הוא מראה אהבתו

ותשוקתו ושמחתו בקבלת עול תורה. ויש לציין בזה לדברי הג"ר ישראל סלנטר הנוראים (מכתבים סי' יז), דיתכן לאדם להיות לומד ושוקד על התורה ועדיין הוא בכלל פורק עול, כי אינו לומד אלא כשרוצה ללמוד, וכשאין לו רצון וחשק הרי הוא הולך בטל. ורק מי שמשעבד עצמו ללמוד ולעבוד מפני שכן ציוה ה' ולא רק כשהוא מסתדר אצלו בנקל, הוא זה שנחשב כמקבל עולה של תורה, ואל"כ יתכן ח"ו שיהא נחשב בכלל פורקי עול.

ויש לזכור בזה את הפרק הראשון של מסילת ישרים, "האדם לא נברא עבור מצבו בעוה"ז אלא עבור מצבו בעוה"ב". צריך לחיות חיים של השגת חיי העוה"ב, לסדר תא עניניו באופן שמביאו לידי חיים נצחיים. וכבר הזכרנו (עשי"ת מאמר ב בהערה) א תדברי הג"ר ישראל אלי' וויינטרויב, שכל הבעיות והקשיים בחיים נובעים מצד שאינם מבינים מספיק את הפרק הראשון של מסילת ישרים, ולכן רוצים גם קצת תענוגי עוה"ז ומתרעמים כשמגיע איזה קושי וכדומה. האדם שלומד ומחדיר לנפשו דברי המסילת ישרים, שכל התכלית בחיים ובבריאה אך ורק בשביל עוה"ב, אז יונעם לו ויהא טוב עבורו כל ימיו בזה העולם ג"כ.

עוד ראוי לחזור כאן על דברי החפץ חיים בהקדמתו למשנה ברורה, דכמו שכל בעל חי צריך מזון גופני כדי לחיות, אף הנשמות צריכות למזון רוחני ובלי זה אין להם קיום. ובהיות הנשמה בתוך הגוף, יש חידוש גדול שע"י קיום הגוף במזון גופני גם הנשמה נשארת קיימת. אך לאחר שפושטת הנשמה את מלבוש הגופני, הרי בהכרח שהיא צריכה למלבוש חדש רוחני, ולמזון רוחני שיתן לה קיום לעולם ועד. וכמו שבערב שבת כשפושטים בגדי חול מוכרחים ללבוש בגדי שבת, אף הנשמה בשעת פטירתה מוכרחת להתלבש במזון רוחני כדי שיהא לה קיום. והמזון הרוחני הוא התורה, ועל ידה יש קיום להנשמה לעולם ועד.

מבואר מזה דבר נורא, שאף נשמת משה ריבנו ע"ה, ונשמת החפץ חיים וכל הצדיקים, עדיין קיימות למעלה רק בזכותה ומתוך מזונה של לימוד התורה שלהם, ואלמלא תורתם הרי אין קיום להנשמה, כי היא כביכול "מתה ברעב".

ובזה ביאר החפץ חיים שם לשון הפסוק "ראה נתתי לפניך היום את החיים" (דברים ל, טו), כי על ידי קיום התורה נמשך לנפש הישראלית חיות עולמית, ובלי זה אין כלום. וזהו שאומרים באהבה רבה "תורה ומצוות חוקים ומשפטים אותנו לימדת", ר"ל לפי שאוהב ה' אותנו אהבת עולמים לכן נתן לנו התורה ומצוותיה כדי שבאורה נחיה לעולם. וזהו מה שאנו מסיימים "כי הם חיינו ואורך ימינו וכו', ונשמח בדברי תורתך", כי בלי התורה שנותנת חיות אין לנו שום חיים נצחיים כלל. אה"נ שבזה העולם יש חידוש, שהנשמה ממשיכה לחיות בתוך הגוף על ידי מזון הגופני, אך לעולם שכולו ארוך הרי לא יתכן דבר זה כלל. ולפיכך יש צורך גמור והכרח מוחלט להשיג בזה העולם את המזון הרוחני שיקיים את הנשמה לעתיד לבוא, והאופן להשיגו

הוא ע"י לימוד וקיום התורה. [ועיין עוד בדברי החפץ חיים בתורת הבית (פרק ז) שהאריך עוד על דרך זה בדברים נפלאים].

הרי מבואר מכל זה, שהתורה היא מזון הרוחני של הגוף כפשוטו ממש, ועל ידו ניזון האדם לעוה"ב ליום שכולו ארוך. ומעתה מובן לנו בפשיטות, עד כמה מוטל עלינו לקבל עול תורה ולשקוד על דלתותיה, כדי לזכות במזון הרוחני להחיות את הנפש לעוה"ב. וביום שמחת תורה שהעבודה היא להיות מרוצה בעול, ולקבל את עול שקידת התורה באהבה ובשמחה, ראוי להתבונן בענין זה, וכן יעלה וכן יצליח בס"ד.

(עטרת שמואל)

ספר התורה של המלך

חביבות המצוות של מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל היתה לשם דבר, לכל חידוש או לדבר מצוה ר' חיים היה יוצא מכליו והיה נהנה גם מפלאי הראש היהודי המייצר חדושים לדבר מצווה.

"היה זה לפני כעשר שנים בתחילת חודש אלול עת הגיע הרב אברהם שטרן ממקורביו של מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל, הוא הגיע עם ספר תורה קטן ביותר, אולי אפילו משהו שלא היה כדוגמתו בעולם, הכתב היה בגודל 2.5 סנטימטר".

לתדהמת כולם, רבי חיים לבש משקפים מיוחדות כדי לכתוב את האות בספר תורה ואחר כך לוקח את הספר הקטן ומתחיל לשים על היד כמו שמניחים תפילין וזה היה הנהגה לא רגילה. ומשהו לא ברור, חשבנו אולי רבי חיים חושב שזה תפילין".

הרב שטרן שואל את רבי חיים "מה הרב בודק?" ואז רבי חיים חושף את אחד הדברים המרתקים ביותר, ואומר: "למדתי תמיד את ההלכה שהמלך צריך שיהיה לו כל הזמן מצד אחד תפילין ומצד שני ספר תורה, ואף פעם לא הבנתי איך זה אפשרי? האם המלך צריך להיות עוג מלך הבשן? איפוא יש מקום ביד להניח ספר תורה כזה גדול? ראיתי גם ספרים יותר קטנים אבל זה עדיין לא הסתדר לי איך אפשר להחזיק את זה כל הזמן. כעת שאני רואה את הספר התורה הזה אני חושב שזה הכוונה בספר התורה של המלך, את הספר התורה הזה המלך יכול להניח ביד ימין וביד שמאל להניח את התפילין". סיים מרן שר התורה את דבריו.

חודש ימים אחר כך, חול המועד סוכות, הרב שטרן מגיע לרבי חיים כשבידיו "ספר תורה של המלך", הוא אכן הכין אותו להיות ספר התורה של המלך, עשה לו צפוי לעצי חיים מזהב טהור, וארון מיוחד ביותר שכולו גם הוא מזהב טהור והגיש אותו לרבי חיים ואמר לו שהוא משאיר את זה לרב לשמחת תורה".

"רבי חיים הסתכל בהתרגשות על הספר ובקש לראות שוב את הכתב, ובעזרת משקפיים מיוחדים הביט בהתרגשות על ספר התורה, והצליח לקרוא את מה שכתוב בתוכו".

"ואכן בשמחת תורה, רבי חיים החזיק במשך כל ההקפות את הספר תורה בשתי ידיו כשהוא לא עוזב אותו לרגע".

"שנה אחר כך, בחודש סיון כבר רבי חיים אמר להרב שטרן "אל תשכח את הספר תורה של המלך לשמחת תורה". כולם

יודעים שלשמח את רבי חיים היה אפשר רק בדברי תורה, והרב שטרן אומר לרבי חיים שבטח, הוא בעזרת ה' יביא את זה. באותו שנה הוסיף כבר הרב שטרן שרשרת מזהב סביב הספר תורה כדי שרבי חיים יוכל ללבוש אותו באופן רגוע שלא יחשוש שיפול במשך כל זמן ההקפות, וככה הוא היה תלוי גם על צווארו של רבי חיים והוא גם החזיק אותו בשתי ידיו בשמחת תורה".

פעם אחת אחרי שרבי חיים קבל את ספר התורה לידי הוא נשמע אומר ביידיש: "הער קען שון קומאען" ובתרגום ללשון הקודש הוא (המשיח) כבר יכול לבוא. כלומר הספר התורה שלו כבר מוכן".

(והגית)

חזק חזק ונתחזק

נשאל קמיה מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל מה הטעם שאומרים חזק חזק ונתחזק בסיום קריאת חומש שלם

ותירץ שהטעם הוא משום שמברכין העולה שזכה לסיים. ובשלמי תודה על סוכות חול המועד עמוד תקפב' הביא כמה טעמים לאמירת חזק. שהב"י בסוף סימן קלט' הביא בשם האורחות חיים שכתב שצריך הקורא בתורה לאחוז כאילו קבלה עכשיו מסיני שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפניך וגו' חזק ואמץ שאין לומר הזה אלא למי שתופס החפץ וכשסיים אומרים לו חזק ואמץ ומכאן יצא המנהג לומר למסיים לקרות בתורה בכל פעם חזק וכן מובא ברמ"א סוף סימן קל"ט. עוד מביא בשם שו"ת מהרם מינ"ץ שכתב וכן אנו נוהגין דלאחר סיום הספר עו"נים הקהל בקול רם חזק והטעם של אותו מנהג כמו שכתוב אחר כל סיום פרק או מסכת הדרך עלן כלומר מאחר שסיימו הפרק או המסכת השמר לך פן תשכח את הדברים וכו' אלא חזור בהן שלא תשכח. או כמו שנהגו לומר לחזן ישר כחך כלומר שמרת מצותיו יהי רצון שתזכה לגמור ולשמור יתר המצוות, והפירוש בזה, סיימת החומש יישך כחך, ולכן הקהל אומרים בקול רם כשיים החומש חזק,

ודן בשלמי תודה האם העולה לתורה גם צריך לומר בעצמו חזק ומביא שהקהלות יעקב נהג לומר חזק כשהיה עולה לתורה וכן עוד גדולי ישראל בחוברת יומא טבא לרבנן שע"י כולל נר ישראל ברכסים כא' טבת תשע"ב הביאו בשם הגאון ר' נתן זר-כובסקי שליט"א שאומר שמעיקרא היו רגילים לומר חזק ואח"כ הוסיפו לומר חזק חזק ואח"כ הוסיפו לומר חזק חזק ונתחזק ומבאר את הדברים שבשעה שגומרים דבר צריכים חיזוק להמשיך בלימוד ללא הפסקה וזה הפירוש חזק ומביא בשם האליה רבה שאין מותר לומר חזק חזק ונתחזק ומ"מ כתב שהמילים חזק חזק חזק זה בגימטריא משה ומה הקשר למשה רבינו ומדוע בחרו דוקא את המילים האלו לכן מבאר הגר"ר נתן זוכוב-סקי שליט"א שמצינו בחז"ל בתחילת אבות משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים והנה לפעמים יושב אברך ולומד ויודע את החיוב במצוות תלמוד תורה אבל חסר לו את ההרגשה שהתורה שהוא לומד זה תורה מסיני שקיבל משה מאת הקב"ה ומסרה ליהושע ויהושע מסרה לזקנים עד שהגיע אלינו זה באים לרמז כשגומרים את התורה שהכל נמסר ממש שהתורה נמסרה מדור דור מאת שמש קיבל תורה מסיני ודור העביר לדור הבא אחריו ובכל פעם שבאים ללמוד יש להתעורר

ולהרגיש שהתורה הזה קיבלנו מהר סיני דרך משה רבינו שקיבל זאת מהקב"ה ואם בני אדם היו כך חיים ומרגישים, כמה היינו מעריכים את הלימוד בפרט ואת התורה בכלל, בספר קיצור הלכות מועדים על סוכות לגר"ש דבליצקי זצוק"ל עמוד רסח' כתב וטוב שהעולה לתורה לא יאמר בעצמו מטעם הפסק לפני הברכה ,

בספר שיח תפלה עמוד רעז' הערה עומד מנין המקור שאומרים חזק רק כשגומרים חומש ומביא בשם כרם שלמה שהביא מהפרי חדש שכתב שאולי יצא מנהג זה משום שהתורה נקראת תושיה שמתשת כוחו של אדם ועוד שמבואר בחז"ל בברכות לב' ע"ב שארבעה דברים צריכים חיזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ שנאמר רק חזק ואמץ חזק בתורה ואמץ במעשים טובים ובעצם הברכה שאומרים חזק מבאר שם בעמוד רעח' שאומרים לעולה בתורה גמרת את המצוה יהי רצון שתהיה חזק ותזכה לגמור עוד יותר מצוות וכן שכולנו נתחזק ביחד בתורה ובמצוות שמעתי מהרה"ג ר' חיים זאב קוקיס שליט"א מרבני ישיבת רבינו חיים עוזר ששמע פעם ביאור נפלא במילה חזק שזה ראשי תיבות חרישה זריעה קצירה והוספתי על דבריו שמה שאומרים ונתחזק זה גם ראשי תיבות ונשתדל תמיד חרישה זריעה קצירה דהיינו שכסדר נוסיף עוד ועוד

לחרוש ולזרוע ולקצור ולא נסתפק במה שכבר למדנו וזה מה שאומרים בסיום מסכת הדרן עלך שכסדר עמוד והחזר קאי בני יוסף נ"י הביא ראשי תיבות אחר במילה חזק חזר זאת ק' דהיינו שאומרים לו שיחזור על הלימוד שכבר למד גם מאה פעמים נסיים במה ששמעתי פעם מהגאון ר' יצחק אזרחי שליט"א שה"מקור שארבעה דברים צריכים חיזוק והראשון הוא בתורה זה מדברי משה אל יהושע שאמר לו חזק ואמץ והרי יהושע היה משרת משה שלא מש מתוך האוהל המתמיד הגדול עד שזכה להיות מנהיג ישראל וגם אותו משה מזרז להתחזק עוד ועוד וממנו נלמד לשמוע איך לא צריך להתבייש כשמעוררים אותנו להתחזק ו להוסיף בתורה לפי"ז אפשר להוסיף שהרי נוהגים לעלות לתורה דוקא אדם גדול בתורה את הרב או את הראש ישיבה וכדומה ולו אומרים חזק כי כמה שהוא גדול ודאי יכול להוסיף דלא גרע מיהושע בן נון אבל אחרי זה אומרים שאם להרב אפשר לומר חזק חזק כ"ש שאנו לעצמנו יכולים לומר ונתחזק להוסיף מה שאפשר בארבעה דברים שצריכים חיזוק לכן אומרים חזק חזק כלפי הרב ומסיימים ונתחזק לעצמנו עוד בענין אמירת חזק חזק עיין בספר מאיר עוז ח"ה סימן קלט' עמוד רצז' מה שהביא מנהגים וטעמים בזה כמדומה שכוונת רבינו שליט"א לכל הפרשה של מעשה בראשית עד אחרי שבת

גמרה של תורה

הנה מצאנו בשמחת תורה חיוב שמחה ובמשנ"ב ס' תרס"ט סקי"א הביא וגם על הגר"א ז"ל כתבו שהיה מרקד לפני הס"ת בכל כחו ומקורו בחיי אדם כלל קנ"ג סעי' ז וז"ל והגר"א היה מקיף שבע פעמים ואמר הנוסח שנדפס בסידורים ואחר כך אתה הוא אלקינו והאדרת והאמונה כמו שנדפס במחזורים והיה מקיף ומרקד לפני הספר תורה בכל כחו והבאנו לעיל בשם הג"ר גדליה נדל זצ"ל שזה הסיבה שנהגו ישראל לקפוץ במשה אמת דעי"ז הוי ריקוד בכל כחו דאדם לא יכול לקפוץ יותר אך זה גופא בעי

טעמא אמאי צריכים לשמוח בכל כוחו וזקני רבי יצחק אלחנן גיברל טר זצ"ל אמר לי שמנהג עירו קובנה היה שהיו משתכרים בשמחת תורה וכן כידוע נהגו בעלי המוסר ולכא' תמוה מהיכן הוציאו דבר זה דרך בפורים מצאנו בגמ' ענין זה ונראה דהנה כתב הגר"א בפסוק והיית אך שמח דהכונה שבסוכות אע"פ דיש שמחה עדיין אי"ז שמחה שלימה דיו שבבסוכה ומצטער לפעמים שם וע"כ הלשון אך שהוא לשון מיעוט שאין השמחה שלימה אבל בשמחת תורה זוכה לשמחה שלימה בלי שום מפריעים ונראה להוסיף דהחפצא של השמחה של שמחת תורה הוא שמחה בלי גבול שאדם צריך לשמוח כ"כ בקבלת התורה עד שהוא התפרץ בשמחה וכאילו אינו יכול לשלוט מרוב השמחה וע"כ יש חיוב של שמחה בכל כחו היינו לעשות את המקסימום האפשרי של שמחה כדי להדגיש את הענין זה שהשמחה היא ללא גבול וכן מה שנהגו להשתכר בשמחת תורה הוא מאותו טעם כי תמיד הדעת מעכבת בשמחה וע"כ רצו לנתק את כל המפריעים כדי שיכלו ל שמוח בכל הכחות כולם והנה בשמחת תורה נוהגים לשנות בקריאת התורה ועושים הרבה עליות וחוזרים על פסוקים והנצי"ב בסוף העמק שאלה דן בטעם הדבר עי"ש בדבריו ולהנ"ל נראה דכיון דהחפצא של השמחה היא לפרוץ גבולות א"כ לכך תיקנו להרבות בקריאת התורה ולשנות מגבולות הקיימים תמיד כדי להראות ענין זה של שמחה מעל דרכי הטבע והנה בפיוט לשמחת תורה אומרים אברהם שמח בשמחת תורה יצחק שמח בשמחת"ת יעקב שמח וכו' משה ואהרן שמחו וכו' אליהו שמואל דוד ושלמה שמחו בשמחת"ת ולכא' אמאי לא עשה הפיוט פיוט אברהם דץ בשמחת תורה יצחק הגיל בשמחת"ת אמאי אמר לכו לם אותו נוסח וגם תמוה מה הם דוקא אלו שבחר אותם הפיוט ושמעתי מהג"ר אברהם יודלביץ שליט"א דהמשיל לאדם שיש לו שמחה עצומה בעת שמחתן את בנו ויבוא מי וישאל אותו למה אתה שמח הוא לא יתחיל להתפייט אלא יגיד אני שמח וזהו וכן בשמחת תורה הפיוט כ"כ שמח בשמחת תורה שלא ראה צורך להתפייט אלא רק לומר בקול כולם שמחו בשמחת תורה [באור פנין]

קשה עלי פרידתכם

עצרת היא עצרתי אתכם אצלי כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים כיון שהגיע זמן ליפטר אמר בני בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד קשה עלי פרידתכם [רש"י ויקרא כג לו במדבר כט לו] והדברים צריכים ביאור אם קשה הפרידה וכי על ידי שיפגש שוב יוקל בעינו הפרידה והנה בגמ' בברכות לא א אמרינן הנפרד מחבירו אל יפרד אלא מתוך דבר הלכה שמותון כך זכרהו מבואר דהזכירה לאדם הוא על ידי לימוד התורה שלמדו יחד ושמעתי מאמו"ר הגאון שליט"א לבאר בזה עפ"ד הרב מפוניבז' זצ"ל ששאל על מה שנוהגים לומר פסוק של שמו בסוף התפילה שלא ישכח את שמו לעתיד לבא ולכאורה פלא הוא שאת שמו הוא ישכח ואת הפסוק שאומר לא ישכח וביאר דלעת"ל אין מציאות לשום דבר רק לתורה וע"כ שיאמר פסוק הוא יזכור לעת"ל שהוא במציאותו ובתוכו משא"כ שמו שלא יזכור לעת"ל וא"כ ע"י שיפרד מתוך דבר הלכה א"כ יחקק במהותו דבר מחבירו ועי"ז לא ישכח ממנו לעד דהוא מחובר עליו בכל עת וא"כ גם בשמיני עצרת דהוא יום שמחת תורה א"כ ע"י התורה אין אנו נפרדים מה' אלא אדרבה אנו נשארים בכל עת דבר

קים בה' עצרת הוא מלשון עוצרים שאנו עוצרים בנו את מעלות וקדושת החג ואאמו"ר הגאון שליט"א הביא בנזר המועדים שי- דוע בשם רבי איזיק שער זצ"ל שביאר דהנה בכל ימי תשרי אנו מתפללים ולפעמים פותחים את הארון קודש בתפילת נעילה אנו מתפללים את כל התפילה כשארון קודש פתוח בסוכות אנו מוצאים את הס"ת ומניחים בבימה ובהו"ר אנו מוציאים את כל הספרי תורה מארון ושמים בבימה אבל בשמחת תורה אנו רוק- דים עם הס"ת בעצמה הארון קודש ריק הבימה ריקה כי הריקוד הוא בכך שישראל דבוקים עם התורה שם זה המקום של התורה ובזה נבין מהות השמחה בשמחת תורה שמחה מתרגם האונק- לוס וחדי מלשון אחד דע"י שאדם שמח בדבר הוא מתאחד עמו וניהיה אחד ומצינו במעשה רב להגר"א ששמח בשמחת תורה בכל כחו ובשם הגאון ר' גדליה נדל זצ"ל הביאו דלכן קופצים באמירת משה אמת להראות שאנו שמחים בכל הכוחות והדב- רים מתבארים עם הנ"ל דאם השמחה היא בכל הכוח אז החיבור הוא יותר גדול וזה עיקר מטרה דשמחת תורה בשמחת תורה אנו שמחים בה' שמחים בתורה וע"י זה אנו מתאחדים ונעשים כביכול לאחד עם התורה ועם ה' אורייתא וקב"ה וישראל חד הוא הערוך השולחן מעורר שאנו רוקדים עם הס"ת כיצד חלושי כח יושבים הא צריך לעמוד בפני ס"ת כשאנו במקומו ואולי אפשר לישב ע"פ הנ"ל בש"ת אנו מראים שהס"ת צריך להיות אצלינו בדינוי כאן זה המקום שלו כאן הוא נח ואין מקומו רק בארון קודם אלא אדרבה בתוך לבנו ובתוך ידינו כי אורייתא וישראל חד הוא וא"כ הוא כמונו במקומו ואי"צ לעמוד לפני הס"ת בה- קפות וכתב ב"יסוד ושורש העבודה פרק טז וכל הזהיר בשמחה של תורה ביום הזה בטוח שלא יפסוק תורה מזרעו כמו כן העיד בספר מועד לכל חי' סו"ס כה בזה"ל ונוסף על זה מה שאמ- רו הראשונים כי כל הזהיר בשמחה של תורה כהיום הזה בטוח שלא יפסוק תורה מזרעו ושלא לרב גדול בישראל שהיה מרבה בשמחתה של תורה כהיום הזה והעידו עליו שעד שלש הדורות היו מיוצאי יריכו שלשלת חכמים וידועים ומרביצים תורה זה אחד זה הבל נמרץ וידעו הכל דזה זכה על רוב שמחתו ביום שמחת תורה מה שלא ראו מעולם בשום גדול בתורה עושה כן וברוב גדולתו היה מכרכר בכל עוז ומעורר לבות בני אדם לאמר שמחו בה וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב ונוסף על זה שהיה מחזר על כל בתי כנסיות לפקוד לכל חתני התורה והן עוד היום רבים מיראי ה' וחושבי שמו נוהגים מנהג הזה לכבוד התורה כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך השם עכ"ד . וכ"כ בספר שלמי חגיגה דף רצ"ד ע"ב וז"ל ידידע על אחד מהגדולים שזכה לראות ג' דורות של ת"ח בזכות זה שהיה שמח בכל כוחו בשמחת תורה והולך מבית כנסת לבית כנסת לשמוח לכבוד התורה וכ"כ הפלא יועץ ערך חתן המרבה לשמוח בשמחת תורה הוא סגולה נפלאה לזכות לו ולזרעו לכתרה של תורה ובשער הכונות למהר"ו זי"ע דרשות חג הסוכות דף קד כ' וראיתי למורי ז"ל האר"י הקדוש שהיה נזהר מאד בדבר זה להקיף את הס"ת או לפניו או לאח- ריו ולרקוד ולשורר לפניו בכל יכלתו בליל מוצאי יום טוב אחר תפלת ערבית והבאנו בארז דוד עלי ארז "ודבר נורא שמענו שהיה אומר רבנו [הגר"ד בהר"ן זצ"ל] שמה שזכה לבנו הקדוש והטהור רבי זלמן זצ"ל מרגיש בנפשו שזה בזכות שרקד בכל כוחו לכבוד התורה בשמחת תורה ובשכר זה זכה לבנו הנ"ל" והדברים מבוארים לפי הנ"ל שאם הוא מתאחד כ"כ עם התו-

רה א"כ הוא מוליד כביכול תורה הוא מוליד בנים שהם מלאי ם תורה וספוגים בתורה כי מהותו נהפכת לתורה א"כ גם תולדתיו כיוצא בו ובגמ' בנדרים פ"א א' דמקשינן מפני מה אין יוצאין בני ת"ח תלמידי חכמים דלא מברכים בתורה תחילה והיינו דחסר להם בשמחת התורה וכמו שכתב הלבוש וא"כ אין להם בהתא- חדות עם התורה וא"כ אין יוצאים בניהם ת"ח

[הגר"ר ניסן גולדברג]

שמחה בתורה

בספר עמק ברכה חלק שמחת יום טוב עמ' ק"ח כתב לחדש דשמחת החג צריך להיות במדריגת שירה דבשירה איכא גם מעלת שמחה וטוב לבב כדאיתא בערכין דף י"א ב' וזהו שכ' הרמב"ם פ"ו מהל יו"ט הי"ז שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר יו"ט חייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב והיינו מדרגת שמחה של שירה ולפי"ז כתב דמה שנוהגים בשמיני עצרת לש- מוח הרבה בגמרה של תורה ושוכחים בעת מעשה משמחת החג אינם יוצאים בזה ידי חובת שמחת החג משום דאפי' אם נימא כדעת הפוסקים דמצוות אין צריכות כוונה וא"כ אם שמח על התורה ממילא הוא יוצא נמי בזה ידי שמחת החג מ"מ לפי הנת- באר הרי שמחת התורה אינה אלא מדרגה של משמחי לב וטוב לב לא איקרי כדאי' בגמ' בערכין הנ"ל א"כ נמצא דהוי ממעט בשמחה דהא לשמחת החג בעינן שמחה וטוב לבב ולא יצא יד"ח עכתו"ד והנה במעשה רב סימן רל"ג כתוב הגאון היה שמח מאד בחג הסוכות וביותר בשמיני עצרת כי הוא יותר יום שמחה מכל ימי החג ע"פ הסוד כו' והוא ז"ל היה הולך לפני הס"ת שמח מאד ברוב עוז וחדוה וחכמת אדם תאיר פניו כלפיך אש בוערות ומספק כף אל כף ומפזז ומכרכר בכל עוז לפני הס"ת ואחר סיום המשוררים החרוז אמר הוא אחריהם וכשהוחזר הס"ת לארון הקודש שוב לא היה שמח כ"כ רק כמו שאר יו"ט וכן מובא גם על האר"י ז"ל שהיה שמח שמחה עצומה לפני הספרי תורה ואח"כ לא היה שמח כ"כ בעוז ומפשטות הדברים נראה דלא כמש"כ העמק ברכה אלא בשמחת התורה היו במדריגה של שירה יותר משאר שמחת יו"ט אעפ"י שיש לדחות דהגר"א היה בחוץ לארץ ואין מ"ע מה"ת לשמחת חג בשמיני עצרת או אפשר שהיה מכוין בשמחת הס"ת גם לשמחת החג אך פשטות הדברים שהיה שמח ברוב עוז וחדוה משמע דבשמחת התורה היה מצב של שירה יותר משמחת החג גרידא גם שמיני עצרת נקרא שמחת תורה כדאיתא בספרים ולפי דברי העמק ברכה היאך קבעו שם החג על שמחתה של תורה והלא עי"ז משכח את מצות שמחת החג ומבטל מצוה זו וע"כ צריך לומר דמדריגת השמחה של שאר יו"ט ומדרגת שמחת תורה הם אותה מדרגה וממילא גם אם הוא מחכוין לשמחת התורה מקיים בזה מצות שמחת יו"ט וביאור הדבר שמעתי מהגר"ש ואזנר שליט"א דבמצות שמחת יו"ט אין האכילה והשתיה עצם המצוה אלא המצוה היא המצב שיהא שמח והדרך להביא עצמו למציאות של שמחה הוא ע"י שתיית יין ושאר הדברים המשמחים את האדם וא"כ פשיטא שאף אם שמח מחמת שמחת התורה ודאי מקיים בזה גם מצות שמחת יו"ט כיון שעכ"פ שמח הוא וזהו מצות היו"ט שיהיה שמח ובאופן אחר י"ל גם אם נימא דבשמחת החג בעינן שמחה במדריגה של שירה מ"מ מתקיימת מצוה זו בשמחת התורה ומה שאמרו בגמ'

ערכין הנ"ל דבתורה נאמר שמחה אבל לא נאמר טוב לב כל זה על עצם הלימוד אבל השמחה על גמרה של תורה שביסודו הוא קבלת התורה מאהבה אשר אין שמחה למעלה ממנה שמחה זו היא בודאי במדריגה הגבוהה ביותר של שמחה ונכלל בה גם טוב לבב ולכן בשמחה זו היה הגר"א ז"ל משורר שירות ותשבחות כדאי במע"ר הנ"ל כיון שזו השמחה הגדולה במדריגה של שירה ועיין ברד"ק תהלים י"ס ט' שכתב שלכך דקדק הפסוק לומר משמחי לב הלא אמר משמחי אדם כי האדם ישמח לתאוות העולם ורק מי שהגביר שכלו על גופו הוא שמח בתורה וכל זה כלפי דברי תורה דאף שהם משמחי לב מ"מ טוב לבב לא איקרי אבל בגמרה של תורה ישנה דרגת שמחה של טוב לבב וכן"ל

[זכור לב אברהם]

שמיני עצרת- יום שמחה

הנה בפשטות נראה שיום הו"ר הוא גמר הדין ועל כן מרבים בו בתפילות ותחינות ואילו שמחת תורה הוא כבר לא שייך לימי הדין אכן הנה הגר"א כתב עה"פ אל תט באף עבדיך שיהו קאי על שמחת תורה שהוא גמר הדין וצ"ב בהסבר הדבר ומצאנו בזה דברים נפלאים מאד בראשונים דהנה בספר המנהיג כ' בסוף הל' סוכה וז"ל ונהגו כל ישראל להתחיל היום בבראשית לפי שביום שמח' תורה שהשלמנוה היו מתחילי' אותה כמו שזכינו להשלי- מה נזכה בהתחלה ובהשלמה ולפי שהיום יום שמחה שנתכפרו עונותינו מהכל כאשר אמרנו מתוך דבר שמחה אנו רוצים לה- שלים ולהתחיל ולהיות שכינה שורה עלינו כי אין השכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך דבר שמחה שני' ויהי כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלקים והיינו שהשמחת תורה הוא גמר הכפרה על כן הוא שייך לימים הנוראים אכן כשרוצים להתחיל מחדש את התורה אנו מתחילים עם רוח קודשו של ה' שזה תחילה אחרת לגמרי אבל לשם כך צריך שיהיה שמחה של מצוה שיוכל לשרות עלינו השכינה וברבינו מנוח פי"ג מת- פילה הי"ב כ' ולמחר קורין וזאת הברכה וכו' לכבוד משה רבינו ולכבוד התורה תקנו שסדר וזאת הברכה לא יהיה נקרא בשבת אלא יהיה מיוחד ליום האחרון של חג שהוא יום שמחה יתירה וקראוהו יום שמחת תורה ובטעמא דמילתא דזהו יום שמחה יתירה נראה עפ"ד חז"ל בילקוט תהלים רמז תשנ"ה אמר רבי יצחק שהיתה משמחת כל הארץ אדם עובר עבירה ודואג ולבו שח עליו אמר שלמה דאגה בלב איש ישחנה אמר רב נחמן עלה לירושלים והקריב קרבן ונסלח לו ויצא משם שמח וא"כ כיון שביום שמיני עצרת זהו גמר הכפרה דהנה כ' בספר המנהיג שם ודרשו בו לרבות כל מיני שמחות לשמחה לפי שהוא תשלום כל קורבנות החג על מי שלא חג י"ט הראשון ולעניין כל תאחר ולעניין שנת הביעור שהיתה בחג מקצה שלוש שני' כדתנן במס' שמחות מעשרות והיו עושין י"ט גדול בזמן הבית בשמחת בית השואבה ועל זה שנינו חולין פ ע ג א בד' פרקי' בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט וכו' וערב י"ט האחרון של חג לפי שהיו משלימין כל הנדרי' והנדבות שהיו עליהם משום דכתי' והיית אך שמח א"כ כיון שבשמחת תורה הושלמו כל חיובי הקרבנות שפיר הוא היום השמחה יתירה שיש בשנה ועל כן קבעו את סיום התורה ביום השמחה המיוחד ביותר שיש בשנה ובאופ"א יתכן לבאר אמאי זהו יום שמחה יתירה דהנה הבאנו לעיל שבשמחת תורה אנו

בבחינת הביאני המלך חדריו והנה כתיב דברי הימים א' ט"ז כ"ז הוד והדר לפניו עז וחדוה במקומו וממילא כשאנו נכנסים למ- קומו של הקב"ה כביכול בשמחת תורה אז אנו מתמלאים בעוז והדר והנה במעשה רב כ' שביום שמיני עצרת יש בה שמחה יתירה ונראה שרמזו הדבר דהנה ביאר הגר"א מובא במהרי"ץ חיות קו"א דבגמ' דרשינן והיית אך שמח לרבות ליל האחרון של חג ולכא' הא בכל מקום אך הוא לשון מיעוט ואמאי כאן דרשינן לשון ריבוי וביאר דהנה בכל ימות החג יש שמחה מחמת מצ- וות החג ניסוך המים והלולב והסוכה ובשמחת תורה אנו מצוין להיות בשמחה גם בלי כל המצוות הללו וא"כ אך ממעט את כל המצוות הללו שמביאים לשמחה שצריכים לשמוח בלי זה. והנה השערי תשובה ש"ד אוי חי כ' כי בשאר ימים טובים אנחנו קובעים סעודה לשמחת המצוה כי יגדל וישגא מאד שכן הש- מחה על המצוות כמו שנאמר דברי הימים א כט יז ועתה עמך הנמצאו פה ראיתי בשמחה להתנדב לך ונאמר דברים כח מז תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב והיינו ששמחת המועדים הוא מחמת המצוות שיש בהם ומעתה אם בשמחת תורה אין מצוות מיוחדת ואפ"ה מצוין בשמחה ע"כ שהוא יום שמחה יתירה שלא צריך שום עזרה וסיוע כדי לשמוח אלא שמחה בעצם.

[נזר המועדים]

חשיבות שמיני עצרת

חשיבותו של שמיני עצרת הוא לאין שיעור מספרים בשם רבי ירוחם שבא למיר בחור מגרמניה חרדי אבל היה מנהל מפעל גדול ובא לימים נוראים מר"ח אלול עד יוה"כ למיר ובמוצאי יוה"כ בא להפרד מרבי ירוחם ואמר לו שלנו יש ימים נוראים שנוסף עליהם שמחת תורה שהוא מימים נוראים רק דרך העבו- דה בו הוא ע"י שמחה ונשאר ובתוך שמחת תורה מתוך השמ- חה בבורא עולם קיבל על עצמו להשאר בישיבה והוא ניהיה בן תורה גדול ובאמת כבר כתבנו במקו"א שסוכות יש בו שני עניני רגלים וחג סיום רגלי השנה ועוד סיום הימים הנוראים ולכן אליו כפולין וכבשיו כפולים אכן שמיני עצרת כבר איל אחד ושבע כבשים וצ"ב מה התמעט ומה המשיך משתי המועדות ונראה הנה בפרשת ראה מוזכר רק חג הסוכות שבע ימים ובראה מוזכר לא כל המועדים רק הרגלים מבואר שמדין הרגלים הוא שבעה ואע"פ שיש תשלומין לרגל אבל מדין תשלומין אבל מועד הוא מדין הימים הנוראים וא"כ שפיר כמשנ"ב הוא היום האחרון בי- מים הנוראים עיין ביסוד ושורש העבודה מכתבי האר"י ז"ל שמסירת הדין וגמר הדין הוא בשמיני עצרת בשעת תפילת גשם שאזי הוא תפילה על כל החיים עיין נזה"מ על הרמב"ם סי' עוד בחשיבותו של שמיני עצרת כתבו הראשונים עצרת י"א מלשון לעצור עכבה להתעכב עוד יום אחד אכן אחרים כתבו שעצרת מלשון לאסוף היינו לאסוף את כל הימים הקודמים ר"ה יוה"כ וסוכות כמש"כ בשם הגר"א עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון עוז ר"ה ויוה"כ הדר סוכות ותשחק ליום אחרון בש"ע שבו רק שחוק בו הנה כח מיוחד יש לנעילה לסוף כפרידה כקרב מיוחד וכאסיפה לכל הקודם דרשו חז"ל לקץ הימין היינו שמיום ער"פ עד יום אחרון של סוכות קץ ימים צ"ע החשבון שהוא הקץ והת- כלית להגיע לשמחה הגדולה של שמחה בה' לבדו ועוד דרשו מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב דרשו בנעלים מלשון נעילה

יופי מיוחד הוא הנעילה הפרידה הקשה עלי פרידתכם הקרוב העצום בשעת פרידה וכמו שהובא בגלות שהכרובים היו מעורים זה בזה בפרידה כח מיוחד בפרישה א"כ שני ענינים הם כח מיוחד של פרידה לעצור עוד יום של פרידה ועוד כח של אסיפה לאסוף כל הנלקט קודם ובזה צריכים חכמה יתירה כמש"כ האור הצפון בפרק ק"ז בתהילים מי חכם וישמור אלו ויתבוננו חסדי ה' לא מספיק לראות חכמה יתירה לשמור וכח השמור לכל הימים ע"י הפרידה שבא יש כח מיוחד לשמור כמו הנפרד מחבירו לא יפרד אלא מתוך דבר הלכה כי רק זוכרו כן פרידה של שמחה ושמחת התורה ע"ז יהיה מתוך כך זוכרו וא"כ כח שמ"ע א לעצור ב ע"י שמחה יהיה זוכרו ג הפרידה בעצמה הנה מצינו בפסיקתא ובילקו"ש שבתמוז אב ואלול היה צריך להיות מועדים רק ניטלו מהם בעונותינו וניתנו כתשלומין בתשרי היינו ר"ה בתמוז יוה"כ באב ארבעים יום מיוה"כ וכוחו של ת"ב כמו שכתבנו כח יוה"כ לכפר שריפת בית אלוקינו לכפר ואלול אני לדודי הקירבה כנגד סוכות אכן הוסיף המדרש ובחודש תשרי מהו מועדו ותירצו היינו שמיני עצרת היינו שש"ע הוא המועד של תשרי החודש החשוב כל יסודו הוא שמחה של שמ"ע. אכן במדרש נמצאו שהיה ראוי להיות משמ"ע בכסלו חמישים יום אחר סוכות כמו שבועות רק לא הטריח הקב"ה לבא פעם שניה בגלל הגשמים היינו שבאמת היו צריכים לשמ"ע הכנה של חמישים יום כדי להגיע לתכליתו לצפות ולחכות לבואו עם הכנה ראויה רק ריחם ה' וחבר ביחד עם סוכות עיי"ש ג עוד דבר גדול בכוחו העצום של שמ"ע מצינו בזה"ק שבכל יום בסוכות יש אושפיזין והנה מהו האושפיזין בשמ"ע כתבו שם היינו הבורא עולם שבא כקשה פירדתכם ובא אלינו אל הבית לקדש הבית לכל השנה וא"כ אם כל ימי הסוכות הם האבות הרי בשמ"ע האורח בביתנו בתוכנו הוא הבורא להביא אלינו ברכה כל מקום אשר אבוא אליך וברכתך הנה בבא הקב"ה באה ברכה ולכן יום זה יום ברכה מיוחד מזמן שלמה שביום זה בירך את ישראל וקריאת התורה הברכה לישראל וזאת הברכה יום ברכה מכח כל מקום אשר אבוא אליך וברכתך ולכן גם השמחה יתירה שהרי אין הקב"ה משרה שכינתו ובואו רק במקום שמחה וא"כ השמחה ובא הקב"ה חד הוא והיית אך שמח והקיתון אחד לברוא עולם חד ניהו ובוזה"ק ביום זה כל מאי דשאל אדם יהיב ליה מבהיל כל כך קירבה לה' ד נראה יסוד הגדר בזה כל מאי דשאל יהיב ליה הנה מצינו בגמ' שריב"ז שחלה ביקש מרבי חנינא בן דוסא שיתפלל עליו ושאלה אשתו וכי חשוב הוא ממך וענה ריב"ז אני שר לפני המלך והוא עבד שנכנס בכל זמן ולפ"ז נראה שכל הימים הנוראים אנו בגדר מלכים עם הבורא בר"ה בשופר טקס המלכה בשופר ביוה"כ אפי' לו אני אתכם אבל במלכות וכך בסוכות בד' מינים אבל בשמ"ע אך שמח לא צריך שום דבר אני האורח אצלכם כבן וכעבד לא כמלכות ובזה ההנהגה ג"כ שונה כל מאי דשאל יהיב ליה שיא השלמות להגיע לאני ואתם אהבה מיוחדת של בנים לה' לכן בזה הוא בן בתורתך שבזה מצינו שאנו כבנים לה' עיין סדור רש"י שבכל המועדות לא להזכיר המוספים רק לומר ככתוב בתורתך אבל בשמ"ע כל כך חביב הם הקרבנות אזי יזכיר פר אחד איל אחד ושבעה כבשים איני מבקש רק דבר קטן רק כבן הנותן לא- ביו דבר קטן לא טקס נשואין ששם יש מאכלים שונים ומשונים כאן זה בבית בלא טקסים אזי דבר קטן פר אחד איל אחד והוא מה שכתוב במדרש קהלת לא בראתי פרקליט טוב יותר משמיני

עצרת הפרקליט הטוב ביותר בנים אתם לה' אלוקיכם ועיין תוס' רי"ד שמה ששוחטין בערב שמיני עצרת יותר מערב סוכות עיי"ש רש"י שעסוקין בלולב וסוכה שהוא יו"ט גדול וכנ"ל הנה בחז"ל שבשמ"ע לא צריך שום דבר רק אני ואתם אכן השמחה נשארת אך שמח דהיינו שהשמחה היא הצורה האמצעי להגיע לקריבת ה' באמת וכל תוספת שמחה הוא יותר קירבת ה' עוז וחדוה במ- קומו והיינו תוספת שמחה בשמיני עצרת הנה מושגינו בשמחה כ"כ רחוקים ערבה כל שמחה אמיתית הרי בהושענא רבה נוטלים הקשרים הטבעות כתב המשנ"ב כדי להרבות בשמחה עוד קצת שמחה הרי כל הנענועים הם כדי לשמוח לגרום לשמחה ושמחתם שבעת ימים לפני ה' היינו בלולב נטילת לולב חפצא של שמחה אבל לא מקיף הבימה שאסור בשמחה כל צורת העבודה והקירבה להגעה לשמחה ושמחה הוא קירבת ה'. ובאמת עיקר העבודה הוא להגיע לנשמח בדברי תורתך ובמצותיך שמחה של מצוה שזוהי עיקר העבודה ותכלית כל הימים הנוראים להגיע לתכלית הנרצה שמחים בעבודת הבורא שמחים לברכו שמחים לעובדו שמחים בתורתו ונשמח בדברי תורתך ולהגיע לזה אחר עבודה קשה של כל הימים הנוראים ותשחק ליום אחרון כבר אפשר מעט לשמוח בדברי תלמוד תורתך ובחזון בסוכות הלולב רבן לשמחה היינו המנהיג והדוחף לשמחה אבל בשמ"ע השמחה היא בבורא יתברך בלי כל רסן נרוצה ונשמחה בך בלי רסן אלא כיסופי הנפש לשמוח בשמחת הבורא יחד אשרי הזוכה עוד נוסף שגדר מלכות ה' צריכה להיות בשמחה ומלכותו ברצון קי- בלו עליהם בשמחה רבה ואמרו כולם ה' ימלוך לעולם ועד וא"כ בשמיני עצרת מגיעים לשירת הים רואים זה קלי ואנוהו לשמוח בכל כוחינו להמליך הבורא עוד נוסף בזה לומר ששמ"ע הוא יום ההתחדשות עד עכשיו ההכנה עכשיו כבר ההתחלה החדשה אחר הטהרה ביוה"כ ועבודת המצות עכשיו מתחיל הדף החדש של כבירה חדשה כמו שכתב יסוד ושורש העבודה שבהושענא רבה מרוב הערבות שיסודו ביעור הרע שבתוכנו ומעכשיו כב- ריה חדשה ונוסף ע"ז הדברים המפורסמים בשם הגרי"ז שילדים קטנים הם נחמדים ושמחים כיון שהם נקיים מחטאים וא"כ כאן בשמחת תורה יום של ההתחלה החדשה יום של כבירה חדשה סיום התורה והתחלה מחדש מצד אחד פעמיך בנעלים אבל מיד התחדשות וממילא השמחה פורצת מאליה והיית אך שמח אחר הטהרה הגדולה וההתחלה החדשה כבירה חדשה. עיין בחת"ס שכתב שבשמ"ע התעברה שרה וא"כ זמן ההתחדשות הוא שמ"ע שאזי הוי ההמשך לתורה סיום והתחלה חדשה פתיחה חדשה עם שמחה וכוחות חדשים כתינוק שבחיק אמו כך בשמ"ע כל מאי דשאל יהיב ליה הבורא עולם התחלה חדשה אהבה של בן קטן לאביו כל מאי דשאל התחלה חדשה בתפילה הראנו בבנינו וש- מחנו בתיקונו מובא שבנינו שירד מהשמים תקונו שנעשה אנחנו דלתות שיחשב על שמיני אכן בירידה משמים זהו הראנו בבנינו אבל בתקון זהו כבר שמחה שזה שאנו עושים לבד יש בו שמחה גדולה שמחה במעשה ידינו וא"כ עבודת השמחה של שמ"ע הוא שבא ע"י העבודה של עוז והדר ואזי ותשחק ליום אחרון.

[נזר המועדים]

הטעם שהקב"ה אמר בבקשה מכם עשו לי סעודה קטנה ואמאי לא יעשו סעודה גדולה לפרידה

ביום השמיני עצרת תהיה לכם (פנחס כ"ט ל"ה). פירש"י, לפי

דוניא ולא יכלו להשתוות, עד שהשדכן חשב תחבולה שהזמינם לפונדק אחד כדי ששם ישאו ויתנו על ענין השידוך, ובחשאי הזמין השדכן בעלי כלי זמר שיתחבאו תחת החלון, ואמר להם זמרים שכאשר יראו סימן מהשדכן, אז יתחילו לשיר שרי חתונה ואירוסין. והנה כך הוה שהמחתנים התוועדו לפונדק אחד והתווכחו זמן רב על עניני השידוך, וכאשר ראה השדכן שאינם באים לעמק השוה, רמז לבעלי השיר שיתחילו לנגן, והנה התחילו לנגן בקול גדול סימן טוב ומזל טוב וניגוני חתונה, עד שתהום כל העיר והתכנסו להפונדק אנשים נשים וטף ושאלו על פשר הדבר, והשיבו להם ששני הגבירים עשו שידוך ביניהם, וכל הקהל התחיל לצעוק ולזמר מזל טוב מזל טוב, והמחתנים בראותם שכל אנשי העיר הקדימו נעשה לנשמע הוכרחו להשתנות ביניהם ולגמור את השידוך.

והנמשל, ישראל ואביהם שבשמים הם שני מחותנים שצריכים להשתדך, אולם הרבה עקולי ופשוטי ישנם ביניהם, כי העונות מעכבים והשטן מקטרג, והנה בימים הקדושים של ראש השנה ויום הכיפורים וסוכות עושים תשובה ומתווכים איך להשתוות ולהתקרב אל הקב"ה, וכענין (ישעיה א' י) לכו נא ונוכחה יאמר ה' אלמכם, והנה חוששין אולי עדיין לא באנו לעמק השוה והשטן עומד כנגדם לקטרג, ועל כן מתחילין לשיר ולשמוח עם התורה בקול המון חוגג - והוא כשמחת נשואין וכאמרם (תענית כו:) ביום חתונתו זה מתן תורה - עד שגם מלאך רע בעל כרחו יענה אמון ונשתתק השטן המקטרג, ונעשה יחודא שלים בין ישראל להקב"ה.

(להורות נתן)

שמחת תורה

מספרים שפעם בשמחת תורה נכנס לבית הכנסת א' הפוחזים, תפס את הספר תורה בידו והתחיל לרקוד עמו בכל כוחו. שאלו אותו איזה מחותן אתה לתורה שתפסת אותו ואתה רוקד עמו כך. השיב להם הפוחז העם הארץ, פעם היה לי איזה דין תורה עם מישהו, ובאתי לפני הרב, וצוה עלי שאשבע בנקיטת חפץ, לקחתי את הספר תורה ונשבעתי עמו ויצאתי פטור, ועל כן אני כ"כ שמח עם התורה כי על ידו נפטרתי מחובתי.

הנה את הכל אפשר לעשות עם התורה, אפשר להיפטר מחיוב ממון, וכן אפשר גם לקבל כספים בגלל התורה - כי טוב סחורה מכל סחורה! אם כן כששמחים עם התורה צריכים לדעת למה רוקדים עם התורה, יש שרוקד בגלל שזוכה לקיים את מה שכ"תוב בה ושמח עם התורה שעושים סיום לגמרה של תורה, אבל יש שרוקדים עם התורה כי על ידו הוא נפטר מחיוב ממון.

(מאורות רבינו מאיר הלוי)

חיוב השמחה בשמחת תורה

עז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון (משלי לא כה).

הגר"א זצ"ל ביאר (שם) וז"ל עז הוא בר"ה ויוהכ"פ, והדר בסוכות פרי עץ הדר, ותשחק ליום אחרון זה שמיני עצרת שעליו נאמר והיית אך שמח, עכ"ד. והנה מש"כ דעוזה הוא כנגד ר"ה ויוהכ"פ יש לפרש עפ"י הכתבו (תהילים צט ד) ועז מלך משפט אהב וגו'. ובענין הדר לבושה דכתב הגר"א שהוא עפ"י פסוק פרי עץ הדר, יל"פ דהנה אי' מה שכתב שהדר לבושה קאי על סוכות.

שכל ימות הרגל הקריבו כנגד שבעים אומות, וכשבאין ללכת אמר להם המקום, בבקשה מכם עשו לי סעודה קטנה כדי שאהנה מכם. וצריך ביאור אמאי לא יעשו סעודה גדולה לפרידה. ויש לפרש על פי משל, בבן שבא ממדינת הים לבקר את אביו אחרי שלא ראהו שנים רבות, והאב לרגל גודל שמחתו עשה לו כל יום סעודות גדולות והזמין את קרוביו ושכניו וידידיו, ואחר שעברו איזה שבועות והגיע הזמן שהבן יחזור למדינת הים, נזכר האב שמתוך רוב הסעודות שערך, עדיין לא הספיק להשתעשע עם בנו ולדבר עמו בפרטיות וליהנות מחכמתו וטובו ולשאל לשלום בניו ומשפחתו, ועל כן אמר שיעשו רק סעודה קטנה כדי שלא יוכלו להזמין שום קרובים ושכנים, ורק האב ובנו בלבד יסובו בסעודה וישתעשעו יחד בלי מפריע. והנמשל, ישראל בחודש תשרי מסובבים במצוות רבות, שופר ויום הכיפורים ולרוב לב וסוכה, וכל זה כדי לערבב את השטן ולהכניע את היצר הרע, והנה כשעברו כל הימים יתכן שמרוב מלחמות עם היצר הרע עדיין לא נתנו דעתנו לשוב בתשובה ולהתבונן בתקון מעשינו ולהתקרב אל השי"ת. וזה שאמרנו, לפי שבכל ימות הרגל הקריבו כנגד שבעים אומות, הרומז על הכנעת היצר הרע ומלחמה כנגדו, ולכן כשבאין ללכת אמר להם המקום בבקשה מכם עשו לי סעודה קטנה, כולה קודש לה', לא למלחמה עם היצר אלא להתקרבות להשי"ת.

גם נראה טעם לעשיית סעודה קטנה דוקא, כי האב רצה שבניו ישתעשעו ויהנו מחיבת האב לבניו דוקא, ואם יעשו סעודה גדולה של ברברים ושלי ודגים, כי אז מתוך רוב ההנאה מאכילת המטעמים ישכחו את חשיבות ההנאה העקרית היא הנאת אהבת האב והבנים, ועל כן צוה לעשות רק סעודה קטנה, כדי שההנאה תהא משעשועי הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים. והנה אמר סעודה קטנה כדי שאהנה מסכם, ורצה לומר דבכל הימים האלו התפללנו שהקב"ה יתן לנו חיים ופרנסה וגאולה וישועה, נמצא שבקשנו שהשי"ת יהנה אותנו, וכעת אחר כל זה אומר הקב"ה שהגיע הזמן שגם אתם תהנו אותי בתורה ומצוות ומעשים טובים.

שמיני עצרת בחינת חג השבועות

ביום השמיני עצרת תהיה לכם (פנחס כ"ט ל"ה). כתבו בעלי התוס', ומן הראוי היה להיות חג העצרת וחמישים יום אחר סוכות, כמו ששבועות חמישים יום אחר הפסח, אלא שאחר הפסח באין ימי הקיץ ואין טורח לעלות לרגל, אבל אחר סוכות באין ימי גשמים לפיכך קבעו עצרת מיד אחר סוכות עכ"ד. ומבואר מזה, כי שמיני עצרת הוא בבחינת חג השבועות. וכעין זה כתב הרמב"ן ז"ל (אמור כ"ג ל"ו) דמ"ט ימי הספירה הם כימי חול המועד של סוכות וחג השבועות היא כשמיני עצרת עין שם. וחזינן שההכנה לחג השבועות היא מ"ט יום של ימי הספירה עד שזוכים לשבועות חג מתן תורתנו, דאלו בחג הסוכות נעשה במשך שבעה ימים פעולת ההכנה כמו שנעשה אחרי פסח במשך שבע פעמים שבע מ"ט יום, ועל כן שבעה ימי החג קדושתם רבה מאוד שב-עתיים כמו ימי הספירה.

ענין שמחת תורה ביום שמיני עצרת, שהוא סיום ימי החג, יש לפרש על פי משל בשדכן שרצה לשדך שני גבירים ענבי הגפן בענבי הגפן, אולם הגבירים התווכחו ביניהם הרבה על גודל הנ-

כות יל"פ משום דכל המינים איתקש לאתרוג שנאמר בו הדר וכדאיתא בגמ' (סוכה לחא.) ולכן נקראו לבוש כיון שהמצוות קרוין לבושו של האדם (עי' ברק השחר מהגר"א, משלי לא כא). אמנם צ"ב מהו שקאמר ותשחק ליום אחרון דקאי אשמי-ני עצרת דייקא, ומבואר דנקט דאיכא חיוב של שמחה בשמיני עצרת דייקא יותר מהחיוב שמחה של שאר ימי החג. וכן מבואר במעשה רב (אות רלג) שכתב וז"ל, הגאון ז"ל היה שמח מאד בחג הסוכות וביותר בשמיני עצרת כי הוא יותר יום שמחה מכל ימי החג.

והנה כל פרק זה של אשת חיל קאי אתורה שהתורה נמשלה באשה (וכמבואר בבבאור הגר"א שם י שהם כנגד מ"ח דברים שהתורה נקנית). ומבואר דלזכות לכל המעלות של ימים אלו הוא אך ורק ע"י תורה.

(אמרי מן ר"מ הלוי)

שמחת תורה - ואזבחה באהלו זבחי תרועה

בסכות מכניס אותנו הקדוש ברוך הוא לתוך ביתו, למקום שבו אף אחד לא יוכל לפגוע בנו, "ואזבחה באהלו זבחי תרועה" (תה-לים כז, ו)

מי ששמר על עצמו בכל הימים הללו אומר לו הקדוש ברוך הוא: היה כל כך נפלא אתכם. שחררתי אתכם מכל העוונות, כתיבתי אתכם לחיים טובים, שלחתי לכם פתקא טבא - תשארו עוד יום אחד, כי קשה עלי פרדתכם.

באותו יום צריך שתהיה שמחה אמיתית ורצינית. מה יהיה התרוץ לשמחה הזו? הרי כולכם אוהבים את התורה, אני מכיר אתכם שאתם אוהבים אותה כל כך. לא רק אותי אתם אוהבים אלא גם את התורה שלי. תביעו את אהבתכם לתורה, קחו אותה, תנשקו אותה, תרקדו איתה - ותתרוממו.

באותה שעה מראה הקדוש ברוך הוא לכל הפמליא של מעלה: ראו את בני! כל אחד מהם שוכח את כל הצער הפרטי שלו ושמח בשמחת התורה.

אלו הם דברי הזוהר שהי ושרים אצל הגאון מוילנא ואצל הח-זון איש: "כדי יתבין ישראל ועסקין בשמחת התורה" - כשעם יש-ראל יושבים ועוסקים בשמחת התורה, "קודשא בריך הוא אומר לפמליא דיליה" - הקדוש ברוך הוא אומר לפמליא שלו: חזו חזו - בואו תראו בני חביבי, ששוכחים את הצרות שלהם ועוסקים בשמחה שלי. בואו תראו כמה הם שמחים אתי!

את השיר הזה בנגון המפורסם שלו אני זוכר את ה"חזון איש" שר. זהו שיר היחיד שאני זוכר שהוא שר אותו.

מי שלא ראה את ה"חזון איש" שמח בשמחת תורה לא ראה שמחה מימיו. הוא היה אדם צנום, שקט צנום, שקט וצנוע, וביום הזה כאילו הפך לאיש אחר.

בשנת תש"ט הגיע מרן הרב מבריסק זצ"ל לבני ברק, וה"חזון איש" זצ"ל ארגון לו אכסניה בישיבה "תפארת ציון". אחרי ההק-פות הלך ה"חזון איש" כדרכו להשתתף בקפה אחת בפוניבז', ובשנה ההיא המשיך משם לבקר את הרב מבריסק. בדרכו לוו אותו כמה בחורים, וביניהם הייתי גם אני. הפגישה ביניהם היתה מעניינית מאד - ה"חזון איש" עמד במרחק של שלושה-ארבעה מטרים ואמר לו: "גוט יום טוב!" הבריסקער רב ענה לו: "גוט יום טוב!", והרב מבריסק ענה לו: "גוט יום טוב". לאחר מכן חזר

ה"חזון איש" הביתה.

כשהגיענו לביתו יצא ה"חזון איש" מגדרו והתחיל להרקיד אותנו סביב הבימה. יותר מהר ויותר מהר. לא יכולנו לנשום... הייתי אז ילד בן שנים עשרה וחצי, אני זוכר שחשבתי לעצמי: מההוא כל כך שמח. והבנתי כי ככל הנראה הוא התרגש מזה שזכה לראות את הנסיך של שלשלת מלכות התורה שבראשה עמד רבי חיים מואלוז'ין, והוא שמח על הזכות שלו לזכות לראות את מלכות התורה - מאן מלכי רבנן. הרגשתי שזו היתה נקודת ההתרגשות שלו, ולכן הוא הרקיד אותנו מהר יותר ומהר יותר.

אחר הצהרים הוא שוב עשה רקוד. באמצע פנה לנוכחים ואמר לכל אחד: "נכון שאתה לא תרקוד אתי, ואתה - בטח לא תרקוד אתי, ואתה ודאי שלא... הספסל הזה ירקוד איתי!". הוא הרים את הספסל הרחב שעליו היה יושב ולומד, תוך שהוא כותב חדושי תורה, ונשא אותו על כתפו. פתאום התחיל לרוץ אתו את המד-רגות עד הגג שבו היה המנין בימים הנוראים, ורקד עמו בהתלה-בות - ספסל שלמדו עליו תורה שנה שלמה ראוי לרקוד איתו! שנים מאוחר יותר נזכרתי באותו ריקוד... ליד וינה נערך סמי-נר בהשתתפות שבעים משפחות. בין המרצים היו הרב יגן זצ"ל ולהבדיל בין חיים לחיים רבי דן סגל שליט"א. היינו צריכים ויה ולא הצלחנו לקבל. לא ידענו מה לעשות. הרב יגן קבע: "נעשה כונות ונעבור בלי ויזה"... הוא הורה לנהג הגוי להתקדם, והלה עבר את כל הגבולות בלי שאף אחד עצר אותו. הגענו לבית הכ-נסת של המהר"ל, ושאלנו אם יש שם משהו שהמהר"ל עצמו השתמש בו. הראו לנו סטנדר שעליו הוא למד התפלל. ההתרג-שות היתה גדולה. תפסנו את הסטנדר ורקדנו איתו שלשה רבעי שעה - "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, צדיק כתרמר יפרח...". הרגשנו שאנו רוקדים עם המהר"ל עצמו...

באותו רגע נזכרתי בריקוד של ה"חזון איש" עם הספסל שלו. עמל התורה על ספסל שנה שלמה גורם שהספסל הזה יהיה שוה. זה לא סתם עצים ואבנים, זה ספסל של עמל התורה! יום שמחת תורה חותם את הימים הנוראים הנותנים לנו כוחות וחשק לעבודת ה' למשך כל השנה כולה.

(אריה שאג)

כל התפילות מתקבלות

לא בכדי היום המיוחד הזה נבחר גם ליום של תפילות ובק-שות. בסידור "בית יעקב" לרבי יעקב עמדין, ובספר "מועד לכל חי" הביאו מדברי הזוהר הקדוש, שכל התפילות של שמיני עצרת מתקבלות, והסיבה לזה היא, שבשמחת תורה זהו יום של קשר בל יתואר בין אב ובנו, וכשבן מתרפק לאביו ומבקש ממנו משהו, הוא מקבל, מקבל הכל.

בתחילתה של כל הקפה מזכירים תפלות ותחנונים כמו "אנא ה' הושיעה נא..." דובר צדקות הושיעה נא... "וכו'. והוא פלא. בזמן שמחה כזו מה ראו לתקן תחינות ובקשות? אלא יש לדעת כי זמן זה הוא מיוחד לקבלת התפלות שלנו. השטן עומד ומקטרג בכל עת אך בשמחת תורה באמצע הרי-קודים, לא עולה על דעת השטן שכעת יתפללו ולכן דווקא אז, מבקשים "אנא ה' הושיעה נא".

(ויגד יעקב)

בשמחת תורה אנו מתפללים על הגשמים. ורמז יש כאן, שה-
גשמיית באה בזכות התורה. דווקא ביום בו אנו מסיימים התורה
ושמחים בה, זה הזמן וזו הזכות לקבל את השפע הגשמי. וכמו
שכתוב: (ויקרא כ"ו) "אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם".
וכן על זו הדרך רמזו במנהג הוותיק להשליך חטים על החתן
(מנהג שהפך לסוכריות) לרמז לו כי יעלה לתורה, מיד הפרנסה
תרוץ אחריו.

ובספרו "מכתב מאלוהיו" על המועדים, כותב הגר"א דסלר
זצ"ל, שאף מי שלא השיג מדרגות בראש השנה ויוה"כ, יכול בש-
מחה של שמחת תורה להגיע לאותם דרגות כמו ביוה"כ.

מרב הגר"א זצ"ל שטיינמן זצ"ל נהג לומר לפני שמחת תורה לאחד
המגיחים, שיאמר לבחורים כי העיקר בריקודים זה להרים את
הראש ולא רק את הרגלים.

(מזמנים אתבונן)

שמחת תורה

היה מקום לכאורה לקרוא ליום טוב האחרון של סוכות בשם
"שמחת ישראל", שהרי ישראל הם אלו השמחים עם התורה,
ולמה נקרא יום זה "שמחת תורה"? אלא מוכח מכאן שהמצווה
היא לא רק שישמחו ישראל עם התורה אלא העיקר שהתורה
תשמח עם ישראל.

(ע"פ תורת חיים)

בדומה לזה שמעתי, כאשר ברכו חתן שיזכה לבית של תורה,
שיזכה לבית שהתורה תרגיש שם בבית..

כדי שאהנה ממך?

ה"בינה לעיתים" ביאר את אותה 'סעודה קטנה', שכאשר מו-
זמנים לסעודה אנשים שהמארח אינו אוהב אותם במיוחד, הוא
רוצה שהסעודה תהיה גדולה, כדי שהזמן ילך באכילה ולא בדי-
בור, כי אינו רוצה לדבר הרבה עם העבדים. אבל לאוהבו הוא
אומר 'עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך ולא מן הסעודה'.
כי כשאין הרבה אכילה יהיה מקום לדיבור. כלומר שהסעודה
הקטנה היא לא במספר המוזמנים אלא בכמות המנות.

ותירה מכך, המשנה בסוף מסכת תענית אומרת: "צאינה
וראינה בנות ציון במלך שלמה, בעטרה שעטרה לו אמו ביום
חתונתו וביום שמחת לבו". 'ביום חתונתו' זו מתן תורה, 'וביום
שמחת לבו', זה בנין בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו אמן.
שיא השמחה הוא בשמחת תורה. התורה היא כולה מתנה שנתן
לנו באהבתו אותנו. הקב"ה לישראל. פשוט לרקוד עם המתנה
שקבלנו.

(הגדתי היום)

שמחת תורה

נפלאים המה דברי הרמ"ע מפאנו (מאמר חיקור הדין חלק ב'
סוף פרק כז) שלשון "חג" מורה על חוגה ועיגול הסובב על נקודה
פנימית ומרכזית, ולכן שמיני עצרת לא נקרא חג (עי' שו"ע סימן
תרסח), כי כל שאר הימים טובים סובבים את נקודת השמיני
עצרת, "כי הוא קודשה העליונה מכל הקדושות, אפילו מקדו-
שת יום הכיפורים, ולא שייך לקרותו חג", וב'חתם סופר' (דרשות,
לסוכות שנת תקפ"א ד"ה והיית) מוסיף לבאר עוד, שקדושתו
שונה משל יום הכיפורים, שהרי קודשת יוה"כ היא על ידי עינוי

הנפש ואילו קדושת שמיני עצרת היא על ידי שמחה, וזה נקרא
(שיר השירים ז, ז) 'מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים', כי
אהבת ה' על ידי עינוי, כמו יוה"כ, למטה ממדרגת אהבת שמיני
עצרת שהיא על ידי שמחה ויום השמיני הוא בעצמו כמו יוה"כ,
[דברתווייהו מקריב פר אחד לקרבן חטאת], ואפ"ה קדושתו יותר
מיוה"כ- על ידי שמחה, חדוותא דמלכא עם ישראל".

ובכך מבאר החת"ס הטעם, ששונה שמיני עצרת מכל המוע-
דים שקדושתם עומדת על מצוה מסויימת, כגון בחג הפסח שו-
חטים ומקריבים קרבן פסח לרצון, שתי הלחם בשבועות, שופר
בראש השנה, עינוי הנפש ביום הכיפורים ונטילת לולב [וישיבה
בסוכה] בחג הסוכות, וכמו כן עיקר מצוותן אינה אלא ביום [ואף
קרבן פסח הנאכל בלילה מקריבים ביום י"ד ניסן], והיות שמ-
צוותן ביום על כן גם אמרה תורה לשמוח ביום, "אבל קדושת
שמיני [עצרת] אינו אלא על ידי שמחת האדם.

ביתר שאת נראה כוונת הדברים, דהנה בכל המועדים הזהירה
תורה (דברים טז, טז) "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו',
ולא יראה את פני ה' ריקם", והגם שנאמר כן על מצות עלייה
לרגל, מיהו כוונת הדברים הוא, שאין ביאת האדם רצויה לפני
הקב"ה כאשר היא ריקנית, כי בדרך כלל כדי שיוכל בשר ודם
לקבל פני השכינה עליו לרצות את קונו בקרבתו כדי להתק-
רב אל השי"ת, אבל בשמיני עצרת אינו צריך לעשות כלום כדי
להוסיף דברי ריצוי לקרב בין ישראל לאביהם שבשמים, כי כל
שורש קדושתו אינו אלא על ידי שמחת האדם שמתענג על ה',
ועצם ביאתו הוא השמחה והריצוי לפני הקב"ה, "כדי שאהנה
מכם".

בדרך רמז פירש הגאון מווילנא זצ"ל את הפסוק במשלי (לא,
כה) "עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון", 'עוז' זה ראש השנה
שהקב"ה יושב על כסא דין בעוז ותעצומות לשפוט כל יושבי
תבל, 'הדר' זה סוכות שנוטלים פרי עץ הדר כמצות היום, 'ות-
שחק ליום אחרון' זה שמיני עצרת שעליו נאמר (דברים טז, טז)
"והיית אך שמח" [ומיניה ילפינן (סוכה מח). שמחה ליו"ט אחרון
של חג], והסבירו בספרים, שיותר ממה שכתב בדבריו להדיא
נרמז כאן, שהיום הזה גבוה מעל גבוה והוא בחינה דלעתיד לבוא
"ביום אחרון", וכבר אמר הרה"ק רבי חנוך העניך מאלכסנדר זי"ע
שעל כן אין בו מצוות, שהרי אמר רבי יוחנן (נדה סא:): "מצוות
בטילות לעתיד לבא". ומדויק מאד לשון הכתוב "ותשחק" דכ-
תוב אלעתיד לבוא, כמו שנאמר (תהילים קכו, ב) "אז [לעת"ל]
ימלא שחוק פינו". ופשיטא שאין משמעות שחוק זה ענין קלות
ראש חלילה, אלא מגזרת הלשון "טפחים שוחקות", פירוש מר-
ווחות ולא "עצבות" המורה על צמצום, והכוונה שתהא נפשו של
אדם רחבה עליו על ידי שיסח דעתו מכל דאגותיו וצרותיו, ויש-
מח עם עיצומו של יום נשגב זה.

עוד פליג ב'עבודת ישראל' (לשמיני עצרת), דהנה בגמרא
(תענית ז.) הפליגו האמוראים הקדושים לבאר כמה "גדול יום
הגשמים", רבי אבהו אמר "גדול יום הגשמים מתחיית המתים",
רב יהודה אמר "גדול יום הגשמים כיום שניתנה בו תורה", רבא
אמר "יותר מיום שניתנה בו תורה", ובהמשך הסוגיא (שם ע"ב)
"גדול יום הגשמים כיום שנבראו שמים וארץ", ורב אושעיא אמר
"גדול יום הגשמים שאפילו ישועה פרה ורבה בו", ועי"ש עוד
דברים נשגבים, ופירש המגיד מקאזניץ זי"ע, דכל אלו קאי על
יום שמיני עצרת שבו מתפללים על הגשמים, ונפלא הדבר למ-

תבונן, כי בודאי כל השיטות אמת, ואלו ואלו דברי אלקים חיים, נמצא ששמיני עצרת גדול יותר מכל אותם ימים נעלים שנמנו שם, ורפואות וישועות לרוב נשפעות בעת הזאת.

(באר החיים)

הקב"ה מאריך להם לישראל עוד יום אחד

בזה"ק מאריך שהושענא רבה זה גמר הדין ומסירת הפת-קין והיא בחצות הלילה של הושענא רבא, ואז אפשר לראות על הצל מה שנגזר על האדם, אמנם האמת מצינו סתירה בענין זה, כי לאידך גיסא מבואר שם בהמשך דברי הזה"ק (ח"א רכ). "תליין ליה עד ההוא יומא בתראה דעצרת, דהוא תמינאה לחג [שהגזר דין של ר"ה ויוהכ"פ תלוי ועומד עד שמיני עצרת], ואי עביד תשובה שלימתא לקמי מאריה אתקיעו [ואם יחזור בתשובה שלימה יקראו גזר דינו], שיש ביד האדם לחזור בתשובה עד שמיני עצרת, משמע שסיום הדין הוא בשמיני עצרת ולא בהושענא רבא, ומיישב האר"י הקדוש (שער הכוונות דרוש ה') והובא ב'יסוד ושורש העבודה' (פרק טז) "אף על פי שנמסרו הפתקין ביום הושענא רבא, עדיין לא ניתן רשות להשליחם, מרוב אהבת הקב"ה לבניו מנהיג הקב"ה את עולמו בחסד, ודא חדא מינייהו שהוא יתב"ש מוסר את הפתקין לידי שליחים כדי למוסרם לבני ישראל, דהנה נקוט האי כללא בידך, כל דבר שלא נכתב להדיא בתורה ורק נמסר הלכה למשה מסיני בא תמיד לגרוע מן החיוב ולא להוסיף עליו, ובה מיישב הרא"ש בב"ק (פרק ב' סימן ב') דבדין חצי נזק צרורות אסיק הש"ס, "לעולם כוחו כגופו דמי [ומצד הדין היה צריך לשלם נזק שלם] וחצי נזק צרורות הלכתא גמירי לה" שמשלם רק חצי נזק, ומדוע לא קאמר "לעולם כחו לא נכגופו דמי [ומצד הסברא אינו משלם כלום] וחצי נזק צרורות הלכתא גמירי לה דמשלם חצי נזק", אמנם להאמור שכל הלכה למשה מסיני לגרוע קאתי אתי שפיר, דלא שייך הלכה להרבותו בתשלומין, ומסמך הרא"ש לכך מאי.

וכן כתוב ב'באר משה' (לשמיני עצרת ד"ה ביום השמיני) להרה"ק רבי משה מקאזניץ זי"ע, שלכן נקרא רגל זה בשם "עצרת" מלשון עצירה ועיכוב, "שהגם שהפתקין יוצאין בהושענא רבא, עכ"ז מעכבין אותן עד שמיני עצרת, שיש עוד מלכות שמים שלימה", וזהו (במדבר כט, לה) "ביום השמיני עצרת תהיה" שאפשר לעצור ולעכב את הפתקין, ולכן כתיב שם "לכם" שהיא אותיות "מלך", כי עד שמיני עצרת אפשר עדיין לתקן ולקבל על עצמו עול מלכות שמים ולשוב בתשובה לפני הבורא יתב"ש.

ובספר 'מאיר עיני חכמים' (מהדו"ת לשמי"ע) כתב הרה"ק רבי יחיאל מאיר מאוסטרובצא זי"ע שגמר וסיום הדין הוא בשמיני עצרת בשעה הראשונה שביום, כי ידוע מחז"ל (דב"ר פרשה יא, י') שמשנה רבינו התפלל תקט"ו תפילות כדי שיוכל להיכנס לארץ ישראל, והקב"ה השיבו (דברים ג, כו) "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", וביקש ממנו ה' שלא יוסיף עוד, כי אלמלי היה מתפלל עוד תפילה אחת היה נענה, והנה אמרו חז"ל (ר"ה יח.) שיחיד יכול לפעול בתפילתו בעשרת ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ, ובספרי קודש הוסיפו שעד סוף יום הושענא רבא יש ביד כל יחיד ויחיד כח זה. והנה מר"ה ועד הוש"ר ישנם כ"א יום, והלא בכל יום יש כ"ד שעות נמצא שמר"ה ועד הוש"ר יש תק"ד שעות, הוסף עליהן עוד י"א שעות של שמיני עצרת הרי תקט"ו

שעות, ובסוף שעה י"ב נגמר הדין דהיינו בשמיני עצרת בבוקר, והנה אורכה של תפילה היא שעה אחת, כמו שאמרו (ברכות לב:) "חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת, ומתפללין שעה אחת, וחוזרין ושוהין שעה אחת", נמצא שיש ביד האדם להתפלל תקט"ו תפילות מר"ה ועד גמר הדין, אולם כבר נתבאר שלפעמים אין הקב"ה עונה וממלא רצון המבקש אע"פ שהוא מתפלל תקט"ו תפילות, ולכן כאשר יוסף התפלל בשעה הי"ב של שמיני עצרת עוד תפלה אחת, מה שמשה ריבנו לא התפלל שנאמר לו רב לך אל תוסף וכו', אז בודאי יענה בתפילתו.

(באר החיים)

שיא הבקשות- שמחת תורה בשעת ההקפות

שנה אחת בשמחת תורה אמר מהרי"ק, שבעת ההקפות אפשר ולבקש ולפעול דברים נשגבים ביותר, כי מחזיקים את הס"ת בחיבה ומראים שאנחנו בבחינת "חבוקה ודבוקה בך" [ולא כמו בשאר ימי החג שמחזיקים את הס"ת על הבימה ומסבבים אותה], והסביר את הדבר במשל, כי כך דרכו של העולם שאין החנווני מקיף בסחורתו כי אם למי שידע ומכיר בו שהוא משלם את חובותיו, ואילו לאלו שאין משלמים כהוגן ימכור רק במזומן בלבד כדי שלא להניח מעותיו על קרן הצבי, ולכן קוראים הריקודים בשם "הקפות", כי בעת הזאת יכול כל אחד לקבל השפעות טובות ב"הקפה" ולמלאות אסמיו בסחורה רבה [נראה הכוונה, כי אחר עדות האדם בימים הנוראים, איך לך אדם מישראל שלא התעורר בהם לתשובה, ועל כן נאמנים הם להקיף להם סחורה בהקפה], אולם אח"כ עליו לשלם את חובותיו מדי יום ביומו, על ידי הודאה וברכה תפלה ובקשה לפני מלך הכבוד.

והזמן מסוגל ביותר בעת הזאת לקבלת הבקשות והתפילות, וכפי שתיקן החיד"א נוסח התפילה לומר קודם ההקפות, שבכוח הקפות אלו "יפלו כל המחיצות של ברזל המפסיקות בינינו לבין אבינו שבשמים". הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע אמר בשם אביו הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע, "מה הם רוקדים איני יכול להגיד לכם, אולם זאת אוכל לומר, שכל התפילות שאין להן עליה בכל השנה כולה עולים ביום הזה על ידי הריקודים".

בדרך רמז כתב ה'עטרת ישועה' (שמחת תורה מנהג ריקודין ד"ה במאמרם) לרמז בלשון המשנה (נגעים פ"ב משנה א') "בית עגול אינו מטמא בנגעים" שעל ידי העיגולים והריקודים שעושים בשמחת תורה מסלקים ומבטלים כל הנגעים והפגעים רעים, וכל מרעין בישין.

(באר החיים)

חתן תורה

בקהילה אחת בחו"ל נהוג היה, שבשמחת תורה הגבירים קונים לרב "חתן תורה". שנה אחת קם גביר אחד, שהיה חוצפן ועז פנים, והחליט שהוא קונה את העלייה החשובה לעצמו. קנה ועלה חתן תורה, ולא עוד אלא שהרב היה צריך לדבר בקידוש לכבודו.

פתח הרב ואמר: יש לי שאלה גדולה על החתן תורה של השנה. הרי חז"ל אמרו: 'אסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה, שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו' והחתן שלנו- אמר הרב- "לא נראה לי שראה פעם את הכלה..." אמנם המשיך הרב- בעצם

שחש על זמנו כעל בבת עינו, מרן הגרי"ש אלישיב, הן בהקפות הלילה והן בהקפות היום, ומה שהאריכו שם מאוד בשירה ורי-קודים לכבודה של תורה היה זה על פי הוראתו כשאף לא הקפיד להתפלל מוסף קודם שבע שעות בשמחת תורה בכדי שלא יהיה מיעוט בכבוד התורה.

ואף הוא עצמו השתתף, ובאחרית ימיו כשכבר היה בן מאה שנים ולא היה באפשרותו לרקוד והוצרך לתמיכה בהקפה היחידה שעשה עם הספר תורה סביב הבימה, התיישב במקו-מו כשספר תורה חבוק בידיו ולמרות שלכאורה "אונס רחמנא פטריה" ופטור מלהשתתף בשמחה בכל זאת היה פתוח על הס-טנדר לפניו סידור על כל התפילות והפיוטים הנאמרים בשעת ההקפות, ולא הגמרא האהובה שבה הגה וניצל כל רגע פנוי, כגון בדקות הבודדות שלפני תפילת ערבית כשמכרו את כיבודי פתי-חת "אתה הראת" שאז עסק בסוגיה שבה אחז בגמרא, אך בעת ההקפות לא יצא לחדרו הסמוך בבית המדרש, ואף לא ביקש להמעיט ולקצר בהקפות, אלא ישב במקומו וזימר בפיו את השירים והפיוטים יחד עם ציבור הרוקדים.

(שואלין ודורשין)

לימוד תורה ב'שמחת תורה'

מעשה שמעתי על החפץ חיים, שסיפר הבחור נתן ברעזער מהעיירה ברעזא שעל יד העיירה בריסק. בחור זה התגורר בבית החפץ חיים בשנותיו האחרונות, כיון שהחפץ חיים נחלש מחמת זקנה. והוא נתמנה לישון עמו בחדרו ולסעדו.

פעם אחת בליל שמחת תורה, לאחר ההקפות, אחרי שכל הציבור בישיבה רקדו בהתלהבות עם החפץ חיים, חזרו הם לביתם. מיד כשהגיעו, התכוונו ללינת הלילה והבחור שהתעייף מאוד מהריקודים עלה מיד על יצועו כדי לישון. לפתע שמע את החפץ חיים מנגן לעצמו באידיש (הדבר ידוע שהחפץ חיים היה מדבר דברי התעוררות לעצמו), "ניט אייביג זינגט מען, ניט אייביג טאנצט, מען דארף לערנען" ובתרגום ללשון הקודש: "לא לנצח שרים, ולא לעולם רוקדים, צריך לשבת וללמוד".

ואני הבחור נתן ברעזר, שכמעט חשבתי להירדם הסק-תי שהחפץ חיים מדבר לעצמו כמנהגו מימים ימימה, ולאחר מכן בוודאי שהחפץ חיים ילך גם הוא בעצמו לישון. אך לאחר ששמעתי רחשים, והתבוננתי וראיתי כיצד החל החפץ חיים בח-זרה להתלבש, על אף השעה המאוחרת, שקלתי בליבי מה עלי לעשות, האם להישאר במיטתי ולהעמיד כפני ישן, או שאתגבר על יצרי ואקום לסייע.

ומיד נפלה בי ההחלטה לקום ולעזור, כי הרי לשם זאת זכיתי להתגורר עימו. והוא החפץ חיים ישב ולמד עד אור הבוקר. ומדי פעם חזר לעצמו "ניט אייביג זינגט מען און טאנצט מען", לא לנצח שרים, ולא לעולם רוקדים.

(חיי אברהם דוד)

חתן תורה וכבודה של תורה

באחת השנים באיסרו חג של סוכות, הגיע רבי ישראל סלנטר אל רבי יהושע לייב דיסקין בקובנה, וכולו מלא כאב על כבוד התורה שלדעתו ירד פלאים בעיר. "מנין לכבודו כי אכן כך?", תמה רבי יהושע לייב.

קושיה מעין זו יש להקשות על אברהם אבינו כיצד נשא את שרה אמנו והלא נאמר 'הנה נא ידעתי כי אישה יפת מראה את' - רק כשירדו למצרים והיו צריכים לעבור בנהר, ראה אברהם אבינו בפעם הראשונה את הבבואה שלה משתקפת במי הנהר, אבל קודם לכן לא ראה אותה מעולם, והרי אסור לקדש בלי לראותה. אלא שהטעם שאסור לקדש אישה עד שיראנה בעיניו הוא, שמא כשיראה אותה אחר כך היא תתגנה עליו, אבל אם הוא לא מתכוון להסתכל עליה גם אחר כך, אין בעיה לשאת אותה גם בלי לראותה. וכן גם לעניינו - סיים הרב - החתן תורה שלנו כנ-ראה לא מתכוון להסתכל על הכלה שלו - התורה הקדושה - אף פעם, ולכן יכול הוא להינשא לה בלי לראותה...

(ומתוך האור)

רבתי אני לא משוגע!

סיפר פעם הרב חנניה צ'ולק: יש סיפור על הבן של האדמו"ר מגור בשואה, הנאצים לקחו תמיד את הגדולים, או אותם או את המשפחות שלהם, והרגו אותם ראשונים. את האישה של הרב מפונבויז' עם הילדים, שרפו בכיכר פוניבז' מול כולם, כדי לדכא אותם. אז לקחו את הבן של ה"אמרי אמת" לעבוד עם הצואה של הסוסים, זה התפקיד שלו, הבגדים שלו היו מגואלים בדם מהמכות שנתנו לו, ומהצואה של הסוסים. שחררו אותו בשמחת תורה.

איך שהוא - כמו שהוא - הוא רץ לשטיבל, לא החליף בגדים, רץ לשטיבל באמצע הריקודים ורקד. החבר'ה אמרו - משהו קרה לו, מרוב עיניו, משהו קרה לו. תעצור, תנוח, הוא שם לב למה שדיברו ודפק על הבימה, אני שמעתי את הסיפור הזה מרבי שמואל ברינבוים, שהוא סיפר את זה פה באמצע בני ברק. ועצר את כולם ודפק על הבימה ואמר: רבותי, אני לא משוגע. תדעו לכם כתוב כשאדם בשמחה - הקב"ה בשמחה, כשאדם בצער - הקב"ה בצער. מה אתם רוצים שאני יספר לכם מה היה שם וכו' - לם תבכו, שמחת תורה היום. בואו נשמח עם הקב"ה.

(אוצר המועדים)

הקפות בגיל מאה

אורך ההקפות והריקודים בשמחת תורה משתנה בין כל בתי הכנסת, ומהמשנה ברורה נראה שכל המדבר יותר בתורה, מרבה יותר בריקודים ושמחה בשמחת תורה. (תרסט, יא) כתב מהרי"ק בשם רב האי גאון ביום זה רגילים אצלנו לרקוד בו, ואפילו הז-קנים בשעה שאומרים קילוסים לתורה... ולכן יש להתאמץ בזה לרקוד ולזמר לכבוד התורה כמו שכתוב אצל דוד המלך שהיה מפזז ומכרכר בכל עוז לפני ה'. וכן כתבו משם האר"י (שער הכוונות)... וגם על הגר"א כתבו שהיה מרקד לפני הספר תורה בכל כח. ואכן פוסק המהרי"ק בשם רב האי גאון שיש להתאמץ לרקד ולזמר לכבוד התורה, ומשמעות המאמץ היא בין לאנשים מבוגרים ותשושי כח, ובין לאנשים בריאים שמשום מה נעדרת מהם השמחה והמרץ הנדרש לריקוד, שלמרות הכל עליהם לה-תאמץ בריקוד בשמחת תורה, אך מונחת כאן גם סגולה עצומה לזכות בתורה ולגדול לתלמידי חכמים משום שכאמור היא הגו-רמת לדבקות בתורה, ולכן מביא המשנה ברורה שהאר"י הק-דוש והגר"א הרבו בשמחה ועוז. בית הכנסת בו התקיימו הקפות ארוכות במיוחד, היה לא אחר מבית מדרשו של המתמיד הגדול

"בדידי הוה עובדא", נהנה רבי ישראל, "ביום שמחת תורה הת-פללתי בבית הכנסת הגדול וכאשר הכריזו על מכירת חתן תורה הצעתי לתת שני זוזים כפי שהיה באפשרותי באותה שעה. חייתי שיעקב הסכום הנמוך יהיו רהבה קופצים שיתחרו איתי, אך לצערי בכל בית הכנסת הגדול, שהיה מלא מתפללים, לא היה אחד שהציע יותר, ובסופו של דבר זכיתי בחתן תורה עבור שני זוזים בלבד".

"תנוח דעתו", השיב לו רבי יהושע לייב, "אדרבה, מעשה זה מוכיח את ההפך. המתפללים ששמעו את ההצעה הבינו כי בכך גילה הרב את רצונו לקנות חתן תורה, ומפני כבוד התורה נמנעו מלהתחרות עמו! תהילה לה' עוד גדול כבוד התורה בקובנה".
(בית חיינו)

שמיני עצרת - התמצית של שמחת האדם לכל השנה

מסופר, ששנה אחת, ניגש יהודי פשוט אל הצדיק בעל 'התניא' ושאלו: "רבנו, מהו עניינו של חג שמיני עצרת?". הצדיק הרהר לכמה רגעים ואז אמר לו: "שמיני עצרת הוא כמו תמצית מרוכזת (סירופ') שמיניחים בקערה קטנה אשר ממנה לוקחים תמיד כמה טיפות ומערבים עם מים ומייצרים כמויות גדולות של מים... כך שמיני עצרת הוא התמצית של השמחה שיהיה לאדם כל השנה הקרובה. כמה שישמח לכבוד כך פוסקים לו משמיימים - התורה היום שמחה לכל השנה". השמחה שתהיה לך בחנוכה... הצחוק והחיוכים הרבים בפורים... האושר הכל זה מהתרכזי ששמחת 'בעבודה לכבודה של תורה בשמחת תורה! ובכל במחשבה קלה: 'רבונו של עולם, הריני בא לשמוח עמך ביום האחרון, ע"י תורתך הקדושה, המחברת בנינו ובינך. יהי רצון שתזכנו להיות קרובים אליך כל השנה ותשפיע עלינו שפע שמחה לכל השנה. וכמו שכתב ר' יעקב ישראל אלגאזי (שלמי חגיגה) אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה בשמחתה של תורה. ויתקן בזה את פגמי נשמתו אשר פגם בכבוד תורת ה' תמימה. כה גדולה שמחה זו.

הבטחה מפורשת של גדולי הראשונים: השמח מתקן את אפשר פגם 'רוקד לכבוד התורה בתורה ומובטח לו שלא תיפסק תורה מזרעו. ר' חיים ויטאל זצ"ל העיד שראה את רבו האר"י הקדוש רוקד וקופץ בשמחה לפני הספרי תורה ושר בכל כוחו! ואף הגאון מוילנא זצוק"ל היה מקיף לפני ספר התורה בשמחה רבה מוחא כפיים ללא הרף, מרקד מפזז ומכרכר בכל עוז עד שהיו פניו בוערות כלפי אש (מעשה רב) וממילא אם רק תרקוד ותשמח לכבוד ה' ביום זה תוכל לזכות שבניך יהיו גדולי הדור ב"ה! מפני ששעות אלו של השמחה כה יקרות בשמיים, עד אשר העיד הצדיק ר' שמחה מפרמישלן זצ"ל כי בזמן ההקפות אפשר לקרוע את גור דינו של האדם! ניתן לבטל כל גזירה שנכתבה בר"ה ונחתמה ביום כיפור והושענא רבא ע"י שמחה גדולה בשמחת תורה! יתר על כך אמר האר"י הקדוש: "כל הקב"ה 'הרוקד לכבוד שמחת התורה לוקח את הזיעה שמזיע ומוחק בה את עוונותיו או גזירות ח"ו אשר היו צריכות לבוא עליו!". וכך העידו רבים, על הצדיק בעל ה'צמח-צדק זצ"ל אשר למרות גילו, היה רוקד בשעת ההקפות ללא הפסקה, עד אשר אברכים צעירים לא יכלו להדביק את קצב ריקודו,

והיה קורא בקול: "ריקדו יהודים, ריקדו בשמחת התורה ותזכו משמיים לבני חיי ומזוני...". - עד אשר העידו עליו שבמוצאי 'שמחת תורה' היה מחליף את המעיל שרק עמו, מחמת שהיה קרוע ומלא בזיעה! וכן מספרים על האר"י הקדוש שכאשר היו נגמרות ההקפות בבית הכנסת שלו, היה עושה את דרכו לבית הכנסת אחרת אשר עדיין רקדו לכבוד התורה ושמח עימם. כי גדול וקדוש היום לאלוקינו! רגע לפני שיוצאים אל השנה החדשה, מבקש מאיתנו ה' 'יתברך, בואו ונחגוג יחד יום נוסף אחרון, לאחר חודש וחצי בו היינו כה דבוקים וקרובים זה. בואו ושמחו עימי ותזכו למתנות גדולות ועצומות הטמונות באותה שמחה וריקודים!

(טוב לחסות בהשם)

הריקודים בשמחת תורה - עי"ז מרבים במצוות.

הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע הסביר את טעם הריקודים והשמחה בשמחת תורה על פי משל לאחד שבא לבית מלון וצוה לתת לו מכל טוב מאכלים טובים, וחדרים נאים ביותר, וכל מיני תענוגים. כך נשאר הדבר זמן רב, עד שבא בעל הבית אצלו עם חשבון גדול שישלם. אמר לו אין לי לשלם, א"ל הבעה"ב אם כן אמסור אותך למשטרה, שיעמידו אותך למשפט. א"ל ומה יהיה לך מזה, הלא לא תרויח בזה כלום. אך כיון שאין לי לשלם, ארקוד לפניך ריקודים נאים מה שאני יכול, ועל ידי זה יתרבו הבאים כאן בשביל לחזות ברקדן המופלא שמציע בעל המלון ללקוחותיו, ותרויח עי"ז ממון הרבה כפי התשלומים המגיעים לך. וכן הוא הנמשל: שבכל הימים נוראים או מבקשים בני חיי ומזוני, ומבטיחים להקב"ה להיטיב את מעשינו, ובהגיע יום שמחת תורה ואין לנו מה לשלם, רוקדים לפניו יתברך בשמחת תורתו, ומכניסין בזה הרהורי תשובה בלבבות בני ישראל, ועל ידי זה יתרבו מצוות ומעשים טובים...

(פנינים)

האם כל אחד ראוי לשמוח בשמחת תורה

ישנו אויב שמנסה לגזול מאיתנו את השמחת תורה, והיא הרגשה (הכאילו) ריאלית של - 'על מה ולמה זה נובע מכינות וישרות פנימית ואמיתית, שמגיע למסקנה שלכאורה לא עשה כדי צורכו במערכת הימים הנוראים. ובאמת אחרי שחווים את העליה של נעילה, מעריכים הרבה יותר את האפשרות לעלות, ומצטערים על כל רגע שלא ניצלו בזמן באלול ובימי עשי"ת. אבל במדרש כתוב 'נגילה ושמחה בך' בכ"ב אותיות התורה, כלומר, אפילו מי שנמצא רק בדרגה של שינון א-ב' גם לו יש סיבה מספקת לשמוח בתורה, ופעם בדרשת ליל שמח"ת סיפר הגאון רבי יהודה עדס שליט"א ששמע מהרב איסחייק המשב"ק של מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, שפעם כשהסיע אותו שמע שמזכיר את כל הא-ב' מריש ועד גמירא שוב ושוב, ושאלו לפשר הדבר, והשיב לו שהיה צריך לסעוד את אשתו בחוליה כל הלילה ולא נותר בו טיפת כוח אפילו לחשוב בלימוד, אבל עכ"פ הוא יכול לחזור על אותיות הא-ב' וגם זה לימוד תורה. והחזו"א היה מורה לגנוז את דפי לימוד הא-ב' של תינוקות. וזהו שאומר המדרש שאפילו אם יש בידו רק א-ב' כבר נחשב סיבה ראויה לשמוח בשמחת התורה. ועל אחת כמה

שנה לשוב ולהתאחד עם כלל ישראל של שנה זו, למרות ירידתם מדחי אל דחי, כי אין למלך אומה אחרת זולת כלל ישראל שכרת עמם ברית, ובשעת החיבור רוצה המלך לשכוח מכל המתח של הדין. ודבר זה מפורש בדברי הזוהר הידועים על אשת יפת תואר דכתיב בה 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים' דא היא ירחא דאלול, וצריך להבין דלא בכדי נטפלו חז"ל לפסוק זה, אלא דכאן מתבאר הנוראות של החיבור של קוב"ה וישראל, שאע"פ שכל ישראל בגדר אשת יפת תואר שאין ראוי לשאתה כלל, בכל זאת הקב"ה חושק בנו, ומכריח אותנו לעשות את כל ההכנות באלול ועשי"ת ויוה"כ כדי שיהיו ראויים לחזור ולהתאחד עימו בשמ"ע. ולכן גם אנו מצינו צריכים לשכוח מכל המתח של הדין, ולהתרגש ולהתפעל שהקב"ה מתאוה לדור בתחתונים גם בדורות השפלים הללו, וכמו שבליל הסדר יש סימן שנקרא 'נרצה' שמי שעשה כסדר הזה הריהו מרוצה להי"ת, וכל יהודי כשמיניע לסימן של נרצה צריך לשמוח שהוא זכה להשלים את כל ענייני הסדר, ולא להיכנס לנערווין ועצבים שאולי לא אכל כראוי את הכזיתים ולא היסב כהלכה וכו', כי כל זה עצת היצר כמובן, כך היום צריך להגיע למהלך של 'נרצה', ולהיות מרוצה ושמוח במה שכן הספקנו בעבודת ה', והדברים ק"ו שאם הקב"ה מעיד שהוא מרוצה מאיתנו, כ"ש שנהיה מרוצים מעצמינו.

(עינונו גל - ישיבת מיר)

שמחת תורה - הכל תלוי ביום זה

לאחר 30 יום של התעוררות בחודש אלול... יומיים מרוממים של ראש השנה... עשרה ימים של תשובה... יום הכיפורים הטהור ושבעת ימי סוכות השמחים, אומר הקב"ה: "בניי היקרים, יותר מחודש וחצי שהיינו יחד בשיא הקירבה, בשיא הדבקות והטהרה. ככה פתאום להיפרד? הבה ונעשה יום שמחה אחרון, בטרם תשובו למירוץ החיים של שנת התשע"ח, הלא הוא יום שמחת תורה יום שבו נשמח רק אני ואתם לבד." "ולכן", כותב הזוהר הקדוש ('צו'), "באותו יום, לא נמצאים עם המלך רק ישראל לבדם, ומי שיושב עם המלך ונמצא עמו לבד - כל מה שמבקש נותנים! כל מה שמבקשים מתקבל וכך הביא ר' חיים פלאג' בספרו: "זוהר שונה משאר ימי הרצון, שה' שומע בו אל תפילת האדם בכל אשר ישאל." הפסגה של כל הימים הנוראים נמצאת ביום הזה, וכעת יכול הוא לבקש מהמלך כל אשר יחפוץ טרם בבריאות, הצלחה, זיווג, פרנסה, טרם תחל השנה. כה חשובה התפילה ביום זה, שממשיך הצדיק וכותב: "מאד יזהר בתפילות של שמיני עצרת לאומרם בכוונה גדולה, כי הכל תלוי ביום הזה, שהוא התיקון של כל הימים מראש השנה ועד סוכות." מסופר, ששנה אחת, נגש יהודי פשוט אל הצדיק בעל' התניא' ושאלו: "רבנו, מהו עניינו של חג שמיני עצרת?". הצדיק הרהר לכמה רגעים ואז אמר לו: "שמיני עצרת הוא כמו תמצית מרוכזת (סירופ) שמניחים בקערה קטנה אשר ממנה לוקחים תמיד כמה טיפות ומערבים עם מים ומייצרים כמויות גדולות של מיץ... כך שמיני עצרת הוא התמצית של השמחה שיהיה לאדם כל השנה הקרובה. כמה שישמח לכבוד כך פוסקים לו משמיי - התורה היום שמחה לכל השנה." השמחה שתהיה לך בחנוכה... הצחוק והחיוכים הרבים בפורים... האושר הכל זה מהתרכזי ששמחת - בעבודה לכבודה של תורה בשמחת תורה! ובכל במחשבה קלה

וכמה אברך שבוודאי היו לו סדרי א' וב' וג' רבים שהתמתק בהם בלימוד התורה, פשיטא שחובה גדולה יש לו לשמוח בתורה. וכתב בשפת אמת (סוף תרס"ד) מאד צריכים לשמוח בשמחת תורה ולכבדה, הרי אמרו הלומד מחבירו אות אחת צריך לנהוג בו כבוד, ומה נעשה אל התורה בעצמה אשר מלמדת אותנו תמיד איך לעבוד את השם, ומה הכבוד אל התורה להגות בה יומם ולילה, כתיב 'סלסלה ותרוממך' פרש"י כמחזר אחר עוללות בכרם ע"ש, כי באמת התורה אין לה שיעור ויש לכל פרשה ולכל פסוק ולכל תיבה ולכל אות כמה עולמות עליונים מיוחדים, אבל הקב"ה הניח לנו פיאה ועוללות כדכתי' לעני ולגר תעזוב, וכל מה שאנו יכולין להשיג הכל נובלות התורה שלמעלה, וכפי מה שהאדם יודע זאת ומחזר אחר עוללות כעני ואביון אז התורה מרוממת אותו, וכן כתוב באבותינו שעמדו על הר סיני ויטייבבו בתחתית ההר שהבינו שהם רחוקים מן אמיתיות התורה רק אחזו התחתית ההר ולכן נתרוממו ונתעלו עד לשמים, גם צריך איש ישראל למצוא הארת התורה בכל מקום שאין לך דבר שאין בו תורה, וכשהאדם נותן לבו לחפש למצוא איזה לימוד בכל הבא הבא לפניו הוא בכלל סלסלה ותרוממך וכו' עכ"ל השפת אמת הנוראה והמרוממת. 'נרצה' דסוכות אך האמת היא שכל הטיעון הנ"ל טעות ביסודו, וכדי להסביר זאת נשתמש במשל נפלא: מלך היה מסייר במשך כל השנה ברחבי ממלכתו, ואשתו המלכה נותרה בודדה בארמון השומם, בתחילה עוד שרדה בבדידותה, אבל במשך הזמן התיידדה עם הכפריות באיזור, והיתה לומדת את מנהגיהם הארציים ומתלבשת ברישול כמותם, כשהמלך ביקש לחזור לארמונו, הוא נחרד לשמוע את מעללי המלכה, וברוב כעסו הוא הורה להשליכה לבית הכלא, כעבור כמה ימים נערך משפט כנגד המלכה שמבזה את המלך במנהגיה הנלוזים, והיא מצידה טענה שהשיעמום אכל בה בכל פה ומבחינה היא מאד חפצה לשוב לארמון אל כבודה הראשון, המלך הסכים לכך בתנאי שתלמד שוב את גינוני המלוכה, וכך כעבור תקופה היתה מוכשרת לעמוד שוב את כתר המלכות כבראשונה. כך בדיוק מתייחס אלינו בורא העולם, בבואו פעם בשנה לבדוק את מעשי כנסת ישראל ואת מצבם, והנה הוא רואה את המלכה שלו במצב שפל ביותר, וכמו שנזכר בפיוט שאומרים קודם הוידי 'אנו רעייתך ואתה דודינו...' וכך הנוטריקון של אלול 'אני לדודי ודודי לי' שמורה על קשר הנישואין כביכול שיש בין ישראל להקב"ה, אבל במשך השנה הושפענו אולי מהרוחות הזרות שנושבות בחוץ וירדנו מדרגתינו, ובר"ה הועמדנו לדין ע"ז, עד שביו"כ אנו מתוודים וצועקים שהננו רוצים לשוב אל דרגתנו הראשונה, ואז בסוכות הקב"ה מכניס אותנו בצלא דמיהמנותא יחד עם האושפיזין, כדי שבחברתם נלמד את גינוני המלוכה, ונהיה ראויים לתואר 'רעייתך', ובשמיני עצרת נגמר ונשלם עסק הנישואין הזה, וזהו השמחה הגדולה שביום זה שבו חוזרת המלכה אל הארמון כבראשונה. והנה כל אחד מבין שאחרי שהמלכה חוזרת לארמון מוכרח המלך לשכוח מכל המתיחות של הכלא והמשפט, כי אחרת אין כאן התקשרות תקינה של הארמון הנשיאותי, וכל הכלא והמשפט היה רק כדי להכריח את המלכה לחזור למעלתה ככל שתוכל, אבל אחרי שעשתה מה שעשתה מבין המלך שליותר מכך אינה מסוגלת ומתרצה בה כדי שיוכל לחזור אל ארמונו. וכך כלל ישראל בכל שנה עושה מאמצים גדולים לשוב למעלתם, אבל סוף סוף ירידת הדורות קיימת, והקב"ה כביכול מתרצה בכל

רבונו של עולם, הריני בא לשמוח עמך ביום האחרון, ע"י תורתך הקדושה, המחברת בנינו ובינך. יהי רצון שתזכנו להיות קרובים אליך כל השנה ותשפיע עלינו שפע שמחה לכל השנה."
(אוצרות התורה)

שישו ושמחו בשמחת תורה

מובא במדרש תנחומא שבחג הסוכות זוכים ישראל לחירות הנפש מיצר הרע, שיוצאים מזוככים ומטוהרים מעוונותיהם אחרי יום כיפורים, ובאים ומתדבקים בהקב"ה ונכנסים בצל אמנתו, בסוכה, מתוך שמחה ואהבה. כיון שמתעוררת בהם אהבה להקב"ה והשמחה בו יתברך - מיד מכניסים את השמחה והאהבה הזו בתורה, וקושרים עמה ברית של אהבה ושמחה, אשר לא ימוש מהם כל השנה בכל עת שעוסקים בתורה. וברית זו שעושים עתה עם התורה לא בקולות וברקים היא, אלא בשמחה ובשירה ובריקודים. משום כך נהגו כל ישראל לעשות שמחת תורה בשמיני עצרת. עצרת כעצרת, מה העצרת הראשונה יש עמה ברית התורה, אף עצרת זו יש עמה ברית התורה. ובאמת שמו של החג שמחת תורה מורה על מהותו, לשמוח יחד עם התורה. והחג הזה נועד כולו כדי להאדיר ולרומם קרן תורתנו הקדושה שקיבלנו בהר סיני. סיפר הרה"ג הרש"מ מילער שליט"א, ששמע מבחור אחד, שבשנותיו האחרונות של הגה"ק ה"חפץ חיים" זצ"ל, היו הבחורים ישנים בביתו כדי לשמשו, פעם אחת בשמחת תורה, לאחר גמר ההקפות נכנס ה"חפץ חיים" לביתו, פשט את בגדיו והשכיב את עצמו על מיטתו, וכן הבחור הנ"ל שכב לישון בחדר אחד עם ה"חפץ חיים". פתאום שמע שה"חפץ חיים" מדבר כמו לעצמו, ואומר: 'ניט אייביג זינגט מען, ניט אייביג טאנצט מען, מ'דארף לערנען' (לא לנצח שרים, לא לנצח רוקדים, צריכים ללמוד). חשב הבחור הנ"ל שה"חפץ חיים" מחזק את עצמו, והנה הוא רואה את ה"חפץ חיים" מתחיל לרדת מן המיטה ולובש את בגדיו. קם הבחור הנ"ל ממיטתו ועזרו להתלבש, והתיישב ה"חפץ חיים" ללמוד. חשב הבחור: "הנני ישן וה"חפץ חיים" ללמוד"? והוצרך גם הוא ללמוד כל הלילה.

בטור כתב הטעם מדוע מסיימים את התורה בשמחת תורה מסיימים את התורה ומתחילים אותו מחדש, כדי שלא לתת לשטן אפילו השתתות של רגע אחד, כדי לקטרג ולומר: כבר סיימו ישראל את התורה. ואינם חפצים בו עוד, חלילה. כי עם ישראל דבוק כולו בתורה. ועוד טרם הספיק לסיים, הוא מתחיל על אתר בבראשית.

הרה"ק ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע, היה אומר: איננו יכול למנות את רוב מעלתם של הריקודין בשמחת תורה. אך זאת אוכל לומר כי כל התפילות שלא עלו למרום בכל ימות השנה, מתקבלות ביום זה אצל כסא הכבוד בזכות הריקודין לכבודו של תורה. יה"ר שנזכה לשמוח עם התורה כל ימי חיינו, ונזכה להמשיך ההשפעות הקדושות של ימי החג לכל השנה ובקרוב נעלה ברינה לציון ושמחת עולם על ראשינו.

(ע' נועם השבת)

אתה הראת לדעת

הרב הקדוש רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, בשנה הראשונה

לחתונתו, כשהיה סמוך על שולחן חותנו, והוא טרם נתפרסם לצדיק וקדוש, כיבדוהו לבילי שמחת-תורה לאמור לפני התיבה, בבית-הכנסת שהתפלל בו, פסוקי "אתה הראת", נגש ר' לוי-יצחק אל העמוד, נטל את הטלית, שהיתה מונחת שם, ללבשה, ותיכף הניחה על מקומה. שהה איזו רגעים, נטל שוב את הטלית, ושוב החזירה על העמוד. וכך עשה כמה פעמים, וכל הקהל עומד ומצפה שילבש סוף סוף את הטלית ויתחיל "אתה הראת". פתאום נשמע קולו לאמור: אם אתה למדן ואתה חסיד, אמור אתה "אתה הראת"! ועזב את העמוד, וחזר אל מקומו הקבוע בבית הכנסת. הדברים המוזרים של רבי לוי יצחק הפליאו את כל המתפללים שבבית הכנסת, ויהי בעיניהם כמתעתע. חותנו, שהיה גביר ומנוכדי העיר, בראותו מעשי-תעתועים הללו של חתנו, לעיני כל הקהל, התבייש מאוד, אך בכל זאת לא רצה לשאול את חתנו על פשר הדבר בכל משך זמן ההקפות. אחר ההקפות לא יכול עוד להתאפק, ושאל את ר' לוי יצחק על התנהגותו המוזרה. השיב לו ר' לוי יצחק: אספר לך האמת סיבת הדבר שעשיתי כך. כשעמדתי לפני העמוד, ורציתי להתעטף בטלית ולומר: "אתה הראת" נשתתף עמי היצר-הרע, ואמר שהוא רוצה לומר עמי יחד "אתה הראת" שאלתי אותו: מי אתה שתהיה ראוי והגון לכך? והשיב לי גם הוא בשאלה: ואתה מי הנך? והשבתי לו: אני הנני למדן. והשיב לי, שגם הוא למדן. שאלתי: היכן למדת ש"ס ופוסקים? אני למדתי אצל הגאונים פלוני ופלוני, אבל אתה? והשיב לי: הלא עמך יחד הייתי שם, ואם-כן גם אני למדתי אצל אותם הגאונים, אמרתי לו: אבל אני הנני חסיד. השיב לי: גם אני חסיד. שאלתי: היכן קבלת דרך החסידות? אני הייתי אצל צדיקים וקבלתי מהם, אבל אתה איפה היית? והשיב לי: גם שם עמך הייתי, וגם אני קבלתי שם מה שאתה קבלת. ובראותי כי אזלת ידי והוא אינו מניחני בשום אופן, ורוצה דוקא לומר עמי ביחד "אתה הראת", עזבתי את הטלית מידי, ואמרתי לו: אם אתה למדן ואתה חסיד, אמור אתה לבדך...

(ע' נועם השבת)

שמחת התורה של מחזיקי התורה

במעלתם הגדולה של מחזיקי התורה אמרו חז"ל (אוצר המדרשים, עמוד 235): "זבולן לחוף ימים ישכן", שיהא תגר ויורד בספינה ומביא סחורה ונותן לתוך פיו של יששכר שהיה עוסק בתורה. לפיכך הקדימו יעקב קדם ליששכר, שאלמלא זבולון אין יששכר עוסק בתורה. וכן משה רבנו אמר: 'שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך' (דברים לג, יח) ולפיכך אמר שלמה בחכמתו (קהלת ז, יב): "כי בצל החכמה בצל הכסף"

מהפסוק "בצל החכמה בצל הכסף" למדנו, כי המקום המצליח ביותר להשקיע בו, הוא להיות - מחזיק תורה של תלמיד חכם היושב והוגה בתורה. ועל ידי זה יזכה ל"בצל החכמה בצל הכסף" - הקדוש ברוך הוא ילמד אותו את כל התורה של ה'יששכר' שלו!

מעשה בנדיב שתרם מכספו להחזקת תורה בישיבת סלבודקה, וכדי להוקירו הזמן לארוחת צהרים חגיגית אחרי שעורו של רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל. נדיב זה החליט שאם הוא כבר בא, יקדים וישמע את השעור. והנה פותח רבי יחזקאל בדברי הגמרא וכיד ה' הטובה עליו מסביר את שיטות הראשונים בסוגיא, ואז

צטט את הרמב"ם שדעתו בסוגיא שונה והקשה שהרמב"ם לכאורה סותר את עצמו וכו' וכו'. 'הבחורים מתענגים על כל מלה, ומידענו הגביר שכמובן לא מנח בסוגיא ולא יודע ולא מבין מה רוצים מהרמב"ם, הרי הוא היה יהודי טוב... ומדוע אומר הרב שהרמב"ם סותר את עצמו?...

הנדיב הרגיש מחנק, ושאל את הבחור היושב לידו: "מתי הרב יסיים?". ענה לו הבחור בתנועת יד שאומרת: "עוד הרבה זמן...". הנדיב שחרר מעט את קשר העניבה, פתח את החפתים, קפל שרוולים, לא ידע מה לעשות עם עצמו מרב שעמום, עד שבסופו של דבר נגמר השעור. אז התרומם ממקומו בשמחה והתכוון לסעודת הצהרים שתערך בצותא עם הגאון רבי יחזקאל אברמסקי.

נו.. מה מבטיחים לכזה יהודי תומך תורה? שבעולם הבא ישב ליד הגאון רבי יחזקאל אברמסקי... מה הוא יעשה שם... שם הרב לא יסיים את השעור אף פעם... איזה מין גן עדן זה?

על כרחך צריכים אנו לומר, ש"בצל החכמה בצל הכסף" הכונה שהקדוש ברוך הוא ילמד את אותו 'זבולון' - מחזיק תורה, את כל התורה של ה'יששכר' - התלמיד חכם אותו הוא החזיק בימי חייו! ומעשה היה עם אדונו רבי חיים מוולוז'ין, אבי הישיבות, שאחד מתומכיו ישיבתו נפטר, ולפני מותו בקש מרבי חיים שילמד משניות לעלוי נשמתו. רבי חיים קים את הבטחתו ולמד משניות, עם כל העמק הטמון בהן, הפלפולים, הקשיות והתרוצים.

עד שהגיע למשנה אחת שבה נתקל בקשיה שלא ידע תרוץ עליה. והנה נפלה עליו תרדמה ובחלומו הוא רואה את אותו "זבולון" שבא להסביר לו את המשנה המקשית.

כשהתעורר רבי חיים משנתו אמר למקרב: "ידעתי שמלמדים ל'זבולון' את התורה אבל לא ידעתי שכל כך מהר..."

בהקשר לזה מן הראוי להביא כאן מעשה שארע עם סבי, רבי מאיר דוד לונשטין ז"ל. הוא התגורר בשוין, ופעם בהיותו אברך צעיר אחרי החתנה, עבר שם הרב מפוניבז' זצ"ל בדרכו לארצות הברית.

סבי פנה לרב מפוניבז' ושאל אותו כמה כסף הוא חשב להשיג בארצות הברית, והרב נקב בסכום הנדרש לו.

אמר סבי: "אם הרב יסכים להמתין לי שלשה ימים עד שאסיים כמה עסקים דחופים, אחר כך אלך עם כבודו מדלת לדלת, ונסה להשיג את הכסף".

וכך היה. הלכו והשיגו את כל הכסף, והרב לא הצרך לנסע לארצות הברית. מאז נקשרה ידידות נפש ביניהם, וגם אחר כך כשהיו בארץ, סבי שנחשב לאדם אמיד באותה תקופה, סייע רבות לישיבה וחלצה ממשברים כלכליים... כשסבי נפטר, הלוינו יצאה מהישיבה, וביום ה'שלשים' נערכה בישיבה סעודה, ורבי ברוך דב פוברסקי שליט"א דבר שם. הוא פתח ואמר כך: "אנחנו הכרנו את רבי מאיר דוד. הוא היה יהודי צדיק, ירא שמים, אבל תלמיד-חכם הוא לא היה, ולכן קראו לו רבי מאיר דוד. אבל, כל זה היה עד לפני שלשים יום. עכשו כשכבר עברו שלשים יום מפטירתו, וודאי כבר למדוהו בשמים את כל תורתו של יששכר שלו, הרב מפוניבז', וממילא עכשו צריך לקרא לו 'הרב הגאון רבי מאיר דוד'". ורמז לזה אפשר למצא בתחלת פרשת שלח לך כשהתורה מונה את שמות המרגלים אומרת התורה: "למטה זבולן גדיאל בן סודי". זבולון הוא מחזיק התורה, וכתוב כאן שאדם המחזיק

תורה, כזבולון - הרי ש"גדי-אל" - הקב"ה יגיד לו: "בן סודי" - את כל סודות התורה. אכן, ההשקפה הטובה ביותר והמניבה רוחים עצומים יותר מכל אפיק השקעה אחר, היא ההשקעה בעולמה של תורה! אבל יותר טוב מזה הוא להיות 'יששכר' בעצמו, ועל זה אמרו חז"ל (ל ברכות לד ב,): "כל הנביאים כלן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם ולמהנה תלמיד חכם מנכסיו, אבל תלמידי חכמים עצמן - עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו".

(הרב לונשטין)

שמיני עצרת החג הזה

הנה בכל החגים אנו מזכירים את המילה "חג" לפני שקוראים בשם החג "חג המצות הזה זמן חרותנו", "חג השבועות הזה זמן מתן תורתנו" "חג הסוכות הזה". רק בשמיני עצרת אנחנו אומרים: "שמיני חג העצרת". וצריך להבין במה נשתנה "שמיני עצרת מכל החגים.

רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצה זי"ע עונה על כך: בכל הרגלים, מאורע שארע הוא הגורם והסיבה לחג, אנו חוגגים את חג הפסח על שום יציאת מצרים. אנחנו חוגגים את חג הסוכות על שום כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, וחג השבועות נחגג משום שנתנה בו תורה.

לעומת זאת שמיני עצרת אינו נחגג משום מאורע שקרה. בשמיני עצרת הקב"ה עוצר אותנו ליום נוסף כי קשה עליו פרדתינו. בשבעת ימי הסוכות שמשו חול וקודש בעירבוביא-הקרבתו את שבעים הפרים כנגד שבעים האומות, וגם להם היה חלק בחג.

ביום שמיני עצרת תהיה "לכם" ולא להם, חג זה נועד רק לקב"ה ולישראל עמו. אנו נעצרים אצל הקב"ה לעוד יום ושמים שמחה גדולה ועצומה להיות בקרבתו ית' ולהנות מזיו שכינתו. על כך אומרים שמיני חג העצרת הזה.

(רי"מ מאוסטרובצה זצוק"ל)

חתן תורה

בקהילה אחת בחו"ל נהוג היה שבשמחת תורה הגבירים קונים לרב "חתן תורה". שנה אחת קם גביר אחד, שהיה חוצפן ועז פנים, והחליט שהוא קונה את העליה החשובה לעצמו. קנה ועל החתן תורה, ולא עוד אלא שהרב היה צריך לדבר בקידוש לכבודו...

פתח הרב ואמר: יש לי שאלה גדולה על החתן תורה של השנה. הרי חז"ל אמרו: 'אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו' והחתן שלנו - אמר הרב - "לא נראה לי שראה פעם את הכלה..."

אמנם המשיך הרב - בעצם קושיה מעין זו יש להקשות על אברהם אבינו כיצד נשא את שרה אמנו והלא נאמר 'הנה נא ידעתי כי אישה יפת מראה את' - רק שירדו למצרים והיו צריכים לעבור בנהר, ראה אברהם בפעם הראשונה את הבבואה שלה משתקפת במי הנהר, אבל קודם לכן לא ראה אותה מעולם, והרי אסור לקדש בלי לראותה?

אלא שהטעם שאסור לקדש אשה עד שיראנה בעיניו הוא, שמא כשיראה אותה אחר כך היא תתגנה עליו, אבל אם הוא לא

מתכוון להסתכל עליה גם אחר כך אין בעיה לשאת אותה גם בלי לראותה.

וכך גם לענינו - סיים הרב - החתן תורה שלנו כנראה לא מתכוון להסתכל על הכלה שלו - התורה הקדושה - אף פעם ולכן יכול הוא להנשא לא בלי לראותה...

(ומתוך האור)

הטעם שמוכרים את הכיכודים בשמחת תורה

בשמחת תורה נהוג בישיבת הק' "למכור" אמירת פסוקי 'אתה הראת' ועוד, למי שהתחייב ללמוד סכום דפי גמרא יותר. ואמרת בדרך צחות די"ל במה דאמרינן בגמ': בא וראה שלא מידת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אדם מוכר לחבירו מוכר עצוב, ולוקח שמח, אבל הקב"ה אינו כן, נתן להם תורה לישראל ושמה, שנאמר "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו" ע"כ. וצ"ב איך נשמע מכאן שהקב"ה שמח ממה שמשבח המוכר, [ועי' ברש"י ובמהרש"א בחי' אגדות שם]. ונראה לומר דאם כי בכל מכר כן הוא שהמוכר עצב, מכל שכן מוכר שאינו מוכר במזומנים ומקבל מהלקוח רק התחייבות שישלם בעתיד, ואין המזומנים בידי הקונה, איך אפשר שהמוכר ישמח. וגם הלוקח, אם הוא איש ישר ודעתו באמת לקחת באופן שישלם אח"כ, אין שמחתו שלימה מדאגה שמא לא יהיה בידו לשלם.

ואולם בקבלת עול תורה שיש הבטחה גדולה לסייעתא דשמיא, שאם רק ירצה האדם יהי ה' בעזרו, בזה תוכל להיות השמחה שלימה, גם ללוקח וגם למוכר.

וידועים דברי החי' הרי"ם זצ"ל על מאמרם של חז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות ל"ג), דיש לפרש הכוונה דהכל בידי שמים - דכל הבקשות שאדם מבקש מאת ה' הכל בידי השמים הוא להענות לבקשתו או לא, חוץ מיראת שמים שבזה מובטחת לו הסייעתא דשמיא, אם יבקש יזכה בבקשתו.

וכן היתה אופן נתינת התורה כי הנותן - בעין יפה נותן (ב"ב ע"א, א) ונתינתה להאדם הדרך והסייעתא דשמיא לזכות בהתורה, וזה נשמע מאמירת "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו" - כי הקב"ה אומר לישראל: תורתי נתתי לכם, וכנותן שבעין יפה נותן, עם הסייעתא דשמיא כנ"ל, ורק הבקשה מכם - תורתי אל תעזבו. ולזה מוכר לקח טוב, שמצד הלוקח הרי הוא שמח לעולם, ולא נאמר מכר טוב שבדרך כלל המוכר עצב, אבל כאמור באופן של נתינת התורה גם הלוקח וגם המוכר יכולים להיות שמחים וזהו ענין ה"מכירות" של שמחת תורה, שבאנו לרמוז בזה את דרכי קנייני ולקייח התורה, שניקחת בהתחייבות על העתיד, כי אם יהיה הרצון וההשתדלות הרצויים, מובטחת הסייעתא דשמיא וההצלחה.

(ר' ברוך שמעון שניאורסון)

שישו ושמחו בשמחת תורה

עומדים אנו בכניסת שמיני עצרת החג הזה ובארץ ישראל חוגגים אנו ביום זה גם את שמחת תורה.

ומעודי תמהתי הלא שמיני עצרת חג בפני עצמו הוא, מן הרגלים הוא המפורשים בתורה, ולעומת זאת לא מצינו שמחת תורה לא בתורה ולא בנביאים ולא בכתובים, ואף לא בדברי חז"ל,

וכל שורשה וענינה משום שנוהגים אנו לסיים ביום זה לקרוא את תורת משה אחת לשנה ועושין שמחה לגמרה של תורה, ואעפ"כ אם נמצא לרחובה של עיר ושאל תינוק ותינוקת מה יום מיומייים, כולם יענו ויאמרו שמחת תורה היום, ואיש אחד מאלף לא יאמר שמיני עצרת היא. והשאלה כאילו עולה מאליה, איך זה ששמחת תורה שאינו אלא מקרה ביום זה, דחתה לחלוטין את רגליה של שמיני עצרת שהוא עיצומו של יום.

וע"כ שהנחה זו בטעות יסודה, אין זה מקרה שכך תיקנו ונהגו לגמור את התורה ביום שמיני עצרת החג, אלא משום שחכמי ישראל ברוח הקודש שפיעמה בקרבם הבינו ששמחת תורה היא היא עיצומו של יום ומהותו, הן הם שקבעו שמיני עצרת ושמחת תורה שני צדדים הם של מטבע אחת. הלא פירשו חכמים את חג העצרת כאילו אומר הקב"ה לבניו חביביו "עכבו עמי עוד יום אחד קשה עלי פרידתכם" (רש"י ויקרא כג לו). לאחר שבעת ימי החג שבהם מקריבים שבעים פרים להשפיע שפע לכל שבעים אומות העולם אומר הקב"ה ביום השמיני שמחה לי עם בני חביביו ולא יתערב זר בשמחה זו, וכמ"ש בזה"ק (ח"ג פרשת צו קי"ט) "ובהיא חדותא לא משתכחי במלכא אלא ישראל בלחודוהו ומאן דיתיב עם מלכא ונטל ליה בלחודיה, כל מה דבעי שאיל ויהיב ליה".

חג שמיני עצרת סעודה קטנה היא בין ישראל לאביהם שבשמים מעין מסיבת פרידה בין אוהבים לפני שהם נפרדים והולכים כל אחד לדרכו, והלא בנוהג שבעולם שבמסיבת פרידה נותנים מתנות למזכרת, ומהי המתנה שנותן לנו אבינו שבשמים בסעודה זו, ומה אנו נותנים לו כביכול, ומה הוא הדבר שעל ידו מבטאים אנו את הקשר המיוחד והחיבה המיוחדת שבין הקב"ה לבניו חביביו ובין ישראל לאביהם שבשמים, תורה הוא.

זו היא שמחת התורה, תורתנו הקדושה חמדה גנוזה היא שקדמה לעולם, תורה שנקראה ראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית, ועכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה, "מורשה קהילת יעקב" כתיב בה.

ע"כ הבינו חכמינו ברוח קדשם ועומק בינתם דשמיני עצרת ושמחת תורה חד הם, וחג זה שלא מצינו בה מצוה מיוחדת ומוגדרת, חגה של התורה היא, התורה שהקב"ה נותן לנו, ושמחת התורה שאנו נותנים לו כביכול.

ואז אומר הקב"ה "חזו בני חביבי דמשתכחין מצערא דלהון ועוסקים בחדותא דילי".

(מנחת אשר)

כתב המשגיח הגה"צ רבי שלמה וולבה, בקונטרס "ימי הרצון": ברמזי הרוקח על שיר השירים (ג, ח), על הפסוק "כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה", מובאת גירסה במדרש: "מלומדי מלחמה - אלו הלויים המכים בשיר", והדבר נפלא וזקוק להסבר: מדוע הלויים בשירים נקראים "מלומדי מלחמה"?

אבל, ביאר המשגיח, ניתן להבין כל הלויים קדושי עליון, בשירים בבית המקדש הגיעו לדביקות עליונה ורוממות כזו, שמי ששמע שירתם הרגיש שיצרו הרע נמס בקרבו מרוב התלהטות הקדושה, כי הרי כל שירה היא רוממות, ומה גם שירת הלויים. והוא מציין לדברי הזהור הקדוש (שמות דף יח:), שמאריך בענין מעלת השיר, ובין היתר כתב וזה לשונו: "אמר רב נחמיה: אשרי הזוכה לדעת באותו השיר (של מעלה), דתניא: הזוכה באותו שיר,

ידע בענייני התורה והחכמה, ויאזין ויחקור ויוסיף כח וגבורה במה שהיה בו ובמה שעתיד להיות, ובמה זכה שלמה לדעת. דתני רבי שמעון: דוד ע"ה ידע בזה, ותיקן שירים ותשבחות הרבה, ורמז בהם העתידות לבוא, והוסיף כח וגבורה בלשון קודש, ושלמה זכה יותר באותו השיר וידע החכמה ואיזן וחקר ותיקן משלים הרבה ועשה ספר מאותו השיר ממש, והיינו דכתיב (קהלת ב) 'עשיתי לי שרים ושרות', כלומר: קניתי לי לדעת שיר מאותן השירים העליונים ואשר תחתם - והיינו דכתיב שיר השירים, כלומר: שיר של אותם שרים של מעלה, שיר שכולל כל ענייני התורה והחכמה וכח וגבורה במה שהיה ועתיד להיות, שיר שהשרים של מעלה שרים. אמר רבי אלעזר: אלו השרים עמדו עד שנולד לוי, אבל משנולד לוי ואילך אמרו שיר, כיון שנולד משה ונמשח אהרן ונתקדשו הלויים, נשלם השיר ועמדו על משמרתם וכו'. אמר רבי יהודה: למה נקראו השרים של מטה לויים? על שנלווים ומתחברים למעלה כאחד, והשומע נלוה ונדבק נפשו למעלה", עד כאן מדברי הזהר.

והנה - מסיים המשגיח ואמר - לנו אין שייכות למדרגה עילאית זו, ומכל מקום אולי גם אלינו שמץ מהם יגוב. הן לא נוכל להתדמות לדורות עברו, מי שלא ראה שמחת תורה במחיצת אדמו"ר ז"ע (המשגיח רבי ירוחם ליבוביץ ממיר) לא ראה שמחה מימיו. אשרי עין ראתה כל זאת, הלא למשמע אוזן דאבה נפשינו כשאדמו"ר עלה אחרי קריאת התורה אל ארון הקודש ואמר 'התעוררות' בהתלהבות עצומה, וסביב עמדו גדולי עולם ורקדו מולו, ובתוך דבריו התחיל ריקוד שנמשך שעות, ועיני כל הרוקדים זלגו דמעות מהתרגשות ושמחת קודש. ורבי ירוחם בעצמו התבטא פעם באמצע דבריו ואמר: "איני יודע מה יותר חשוב אצל הבורא עולם - היום-כיפור או השמחת-תורה שלנו!"

(קונטרס "מי הרצון")

בהקפות של שמחת תורה, נהג הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין לומר:

ההקפות שלנו אינן אלא משל: אדם מסתובב ומגיע לנקודה שממנה יצא. הרי ההקפות שלנו עם ספר התורה נמשכות כבר אלפי שנים. יצאנו עם הספר תורה מארץ ישראל והקפנו עמו את כדור הארץ, גלינו לשפאגיה, לאשכנז ולפולין, וכה נמשיך להקיף את העולם עד שנחזור לנקודה שממנה יצאנו, לארץ ישראל...

(אמרי דעת)

השרף מקוצק זצ"ל אמר, שהשמחה הרבה בחג זה אינה על התורה שלמדנו, כי מי יוכל להעיד בעצמו שלמד כראוי! השמחה היא על כך שהסתיים מחזור לימודים אחד ומתחיל מחזור לימודים חדש, ואנו פותחים בו דף חדש ומצטרפים אליו בשמחה ובחדווה! נכדו, הרבי מסוכטשוב זצ"ל, שהביא דבריו, הוסיף לאמר: אמנם בכל עת ניתן לפתוח דף חדש. אבל חכמים בחרו לעשות זאת ביום האחרון לסידרת הימים הטובים. כי לאחר שעברנו את חודש הרחמים והסליחות, את ראש השנה ועשרת ימי תשובה, יום הכיפורים וחג הסוכות, ודאי התעלינו ותמלאנו רגשות קודש, נטהרנו מעוונותינו והיינו לכלים ראויים לשרת לפני ה', מעתה גם קבלתנו אמיתית יותר ואיתנה יותר. שעל כן נקרא החג בשם "עצרת", כמבואר בכתבי האר"י הקדוש

שפירושו התאספות וקליטה, שכל רשמי הקדושה של הימים הנוראים והחג המרומם מתקבצים בו ומשפיעים על החלטתנו לשמוח בשנה הבאה עלינו לטובה בשמחת התורה. לימודה שינונה והתעלותה.

ובכל תפוצות ישראל שמחים ורוקדים בחג זה, בישיבות ובבתי כנסת. וגם אלו שהקשר שלהם ללימוד התורה רופף וקלוש. ומדוע, משום שאיננו מציינים את העבר ואיננו חוגגים את הסיום, אלא את ההתחלה: רבונו של עולם, מהיום ואילך נוסיף שיעור תורה. מהיום ואילך נקפיד יותר על השתתפותנו, בשנה הבאה נלמד את הפרשה ופירושה כסידרם. יחשוב כל אחד מה בכוחו להוסיף, וישמח ויעלוז בהחלטתו!

(השרף מקוצק)

המסר בשמחת תורה

"שמחת תורה" הוא חג יוצא דופן. כולו סובב סביב שמחת התורה, סיום קריאתה וההתחלה החדשה, ההקפות עם ספרי התורה, ו"עושין משתה לגמרה של תורה". אבל כל אלו בגדר מנהג ותקנת חכמים. מן התורה הרי זה יום חג - ותו לא. בכל חג נצטוונו במצוה ייחודית: שופר בראש השנה, תענית ביום הכיפורים, לולב ומיניו וישיבה בסוכה בחג הסוכות, מצה בפסח. בחג השבועות, גם אם אין מצוה ייחודית, הרי הוא חג מתן תורה. אבל שמיני עצרת - חג "סתם" הוא. באו חז"ל הקדושים וקבעו: הבה נעשה אותו לחג של שמחת התורה, נסיים בו את קריאתה, נשמח ונגיל בתורה הקדושה.

ודאי ביקשו להעביר מסר, ללמד דבר מה, שאם לא כן, ראוי היה שנתחיל את התורה בחג השבועות, שהוא זמן קבלת התורה! מה ביקשו לומר? שבכל חג יש מצוה ייחודית, ואילו בחג זה אין כל מצוה מיוחדת - על כן, נעשה אותו לחגה של תורה, ונמצא שכל המצוות כולן כלולות בו, שהרי הכל הכל כתוב בתורה!

משל למה הדבר דומה, למלון ענק ובו חדרים לרוב, מרוהטים בפאר והדר, ולכל חדר מפתח משלו. אבל יש "מפתח אב" שפותח את כל החדרים כולם! התורה הכל בה: ותלמוד תורה כנגד כולם!

זה נכון גם לגבי חינוך בנינו, עתידנו, בבת עינינו. אנו משתדלים לחנכם למידות טובות, גאות ומתקנות, למצוות, למסורת ומורשת אבות. אבל אלו הם אלף פרטים וענפים. רישומם למוסדות חינוך תורניים הוא השורש, כי בתורה כלול הכל: גם כיבוד הורים, גם נימוסים והליכות, גם מסורת ומורשת אבות, גם מצוות ומעשים טובים!

(מעין המועד)

שמחת תורה - יום תשובה

כתב הגאון הקדוש רבי אליהו מאני זצ"ל, רבה של חברון, בספרו "שיח יצחק", וזה לשונו: מעשה בחסיד אחד שהיה מנשק הספר תורה ביום שמחת תורה, והיה מתחנן ובוכה.

אמרו לו: מה מקום לבכיה זו?

אמר להם: ביום שמחתה של תורה אני מתחנן לפייסה על ביטול תורה ועלבונה הגדול, ומקבל אני עלי מכאן ולהבא לשמור כל דבריה!

ואם, כשיעבור ספר התורה ויפתח לעיני הציבור, לא שת

ליבו להרהר בתשובה ולהתחרט על מה שעבר בביטול התורה ומצוותיה, ולהתחנן לפניו יתברך למחול לו את כל עוונותיו - אלא אדרבא, הוא עומד במרדו. הרי הוא בגדר "עז פנים לגיהנם", וראוי לעונש גדול.

והוא משל למלך בשר ודם שכעס על עבדיו על שפגעו בכבודו, ובא יום אחד ועבר לפניו ולא קמו ולא זעו ממנו, ולא שתו ליבם להתרפס אליו - כמה הם ראויים לעונש יותר מקודם. כן הדבר הזה, האדם שעובר ספר תורה לפניו ולא שת ליבו לשוב על מה שחטא בעלבון התורה, הלא השכל יחייב שראוי לעונש גדול, רחמנא ליצלן!

(שיח יצחק)

מעלת יום שמיני עצרת

כתב הגאון רבי חיים פלאג' זצ"ל (בספרו "מועד לכל חי" סי' כה אות א) וז"ל: מאד מאד יזהר בתפילות שמיני עצרת, לאומרם בכוונה גדולה, כי מלבד שכל תיקון של הימים, מיום ראש השנה עד שמיני עצרת הוא נשלם, והכל תלוי ביום הזה. עוד יש בה, כי אין בכל הימים ימי רצון לה', לשמוע ה' תפילתו בכל מה דבעי כהיום הזה. כמו שאמרו בזוהר הקדוש (פרשת צו) וז"ל: ובהוא חדוותא לא משתכחי במלכא אלא ישראל בלחודייהו, ומאן דיתב עם מלכא ונטל ליה בלחודיה כל מה דבעי שאיל ויהיב ליה, ועל דא ישראל שראן ועמין עובדי עבודה זרה מסיימי. [תרגום ללשון הקודש: באותו יום לא נמצאים עם המלך רק ישראל לבד, ומי שיושב עם המלך ונמצא לבד, כל מה ששואל נותנים לו]. הנה מבואר מלשון הזוהר הקדוש, דכל מה ששואל מהקב"ה, מקבל תפילתו ועושה בקשתו, וא"כ מן הראוי הוא להיות כל היום מתבודד עם קונו ללמוד בתורה ולעתור ולרצות לפני ה' שישמע תפילתו ויעשה בקשתו, וזה ברור. עכ"ד.

(זוהר)

"יקרה מפנינים ונחמדה מזהב"

בשמחת תורה מנהג ישראל להעלות שני חתנים - חתן תורה וחתן בראשית, מדוע?

נראה לבאר כך, מסופר על המהרי"ל דיסקין זצ"ל כי ישב פעם בחבורת בחורים שחלק מהם עשו סיום מסכת, ודרש בפניהם (וכפי הנראה רצה לעודד, גם את אלו שלמדו, אך לא הצליחו לסיים), ואמר לפנייהם, מצינו שני פסוקים המדברים על ערכה של התורה, פסוק אחד "יקרה היא מפנינים" וגו', ופסוק שני "הנחמדים מזהב ומפז רב" וגו', צריך להבין מהן ב' הבחינות "פנינים" ו"זהב" שלהם נמשלה התורה.

וביאר כך, לפנינה יש מעלה דוקא כאשר היא שלימה, אך הזהב מעלתו גם כאשר הוא גרגירים קטנים. כן הוא בתורה, יש מעלה כאשר היא בשלמות, בסיום מסכת שלימה - כמעלת הפנינה, אך מאידך, יש בה מעלה בכל גרגיר וגרגיר - כמעלת הזהב.

(מהרי"ל דיסקין)

הטעם ששמיני עצרת נקרא בשם שמחת תורה

בספר "השאור והשמח" הקשה מדוע נקרא שמיני עצרת בשם שמחת תורה, ולא נקרא כך חג השבועות, והרי בחג השבועות ניתנה לנו התורה והיא א"כ צריכים לקרוא לחג השבועות "שמחת

תורה"?

ותירץ המגיד הגאון רבי גדליה סילברסטון זצ"ל בספרו "דרושים להגיד", בהקדימו להקשות מדוע נוסח הפזמון הוא 'שישו ושמחו בשמחת התורה' ולא 'שישו ושמחו בתורה'?

והמשיל משל למי שעמד למשפט, ובעת שהשופטים דנו במשפטו אם לחייבו מיתה, בכה הרבה. וכששמע ראש בית הדין את בכייתו אמר לו תשמח ואל תבכה, משום שרואה אני שתצא זכאי בדין, וכששמע אותו אדם את דבריו שמח שמחה גדולה, בידעו נאמנה שאם כך אומר ראש בית הדין סימן הוא שיצא זכאי.

כמו כן אנחנו, בימים הנוראים נידונים על החיים ועל המוות כלשון הפייט 'מי בקיצו ומי לא בקיצו', ועל כן כשזוכים אנו ומגיעים לימי החג ולשמיני עצרת, שאז סוף ימי הדין והתורה בעצמה מצווה עלינו לשמוח בחג כמש"כ 'ושמחת בחגיך', עלינו לשמוח ביותר בידועינו שאם התורה מצווה עלינו לשמוח בודאי שנצא זכאים בדין. ועל כן אומר הפייט ג"כ 'שישו ושמחו בשמחת התורה' במה שמצווה 'ושמחת בחגיך'.

(סוכות היוצרים)

שמחת התורה וכבוד

בשעה שששים ושמחים עם התורה ורוקדים עם ספרי התורה, צריך לשים על לב את דבריו של הרמב"ם (הלכות סנהדרין סוף פכ"ד) הכותב: **ואין כבוד התורה אלא לעשות על פי חוקיה ומשפטיה.**

ואם כן, מה נאלו אלה החושבים שכבוד התורה מתבטא בזה שמנשקים התורה ורוקדים לפנייה, ומסדרים לפנייה דברים חיצוניים. כבוד התורה האמיתי הוא קיום דברי התורה, והמרקד לפני התורה ואינו חרד לדברי תורה - אין זה מכבד אלא מנאץ רח"ל.

ומפורסם הסיפור ברבינו ישראל סלנטר זצ"ל, שפעם בשעת שמחת תורה לפתע פרש מבין הרוקדים, התיישב בצד ופרץ בבכי. תלמידיו הגדולים נבוכו, עד שאזר עוז הגה"צ רבי אליהו לוינזון זצ"ל (-רבי אלינקה קערטינגר שהיה כעין תלמיד חבר לרבינו הגר"ס) ושאלו: ילמדנו רבינו, בכיה זו בעיצומה של שמחת תורה - על שום מה, נענה רבי ישראל והשיב לו: מכך גופא שאנו שמחים בשמחת תורה נתתי אל לבי להתבונן, האם אכן אנחנו שומרים עליה כראוי ומכבדים אותה במשך כל ימות השנה, ופרצו כולם בבכיה.

אך לאחר מספר דקות קם רבי ישראל ממקומו ופנה אל תלמידיו ואמר, אדרבא זה גופא מהווה סיבה לשמחה, שאם אנחנו בוכים על חילול כבוד התורה ומצטערים על שאיננו לומדים כדבעי, אות הוא שאנחנו מקושרים באמת אל התורה, כי אם לא כן, לא היינו בוכים על דבר שאין לנו שייכות אליו.

זוהי שמחת התורה האמיתית והרגשה זו צריכה למלא את חלל הלב בשעה שרוקדין ומפזזין לפני התורה, להרגיש ולחוש את השייכות האמיתי שיש לנו עם התורה, ומי שאין לו שייכות עם התורה ומפזז ומרקד לפנייה, עליו ניתן להמליץ את דבריו של הרמב"ם שאין כבוד התורה אלא לעשות על פי חוקיה ומשפטיה.

(דעת שרגא)

שמחת תורה - לאחר הימים הנוראים

משל למלך גדול שהיה לו בן אהוב וחביב עליו עד מאוד, לימים חטא הבן חטא גדול שלא היה אביו יכול לוותר ולכסות עליו והיה מוכרח לשלחו ולגרשו מביתו, אולם המלך ברוב טובו ובגודל אהבתו לבנו נכמרו רחמיו מאד על הבן ורצה שהבן יחזור אליו, אבל לא היה יכול להחזיקו אליו ולפטרו בלא כלום כי מלך במשפט יעמיד ארץ, ע"כ קבע המלך יום דין ומשפט שבו יופיע הבן למשפט והמקטרגים יתבעו אותו לדין וילמדו עליו חוב והבן יצטרך לענות, ולדחות טענות המקטרגים, וכשהבן ייצא זכאי בדין אז יוכל להחזיקו להיכל המלך עפ"י הדין והמשפט, ושלח מכתב לבנו להודיעו על עריכת המשפט ושיתכונן כראוי.

בהתקרב זמן המשפט לא ידע הבן לשית עצות בנפשו מה יענה ליום הדין ואיך ימצא חן בעיני המלך שיצא זכאי בדין, והנה בעודו עומד וחושב בדעתו מה לעשות, בא אליו אדם אחד ונתן לו ספר.

ובפתחו את הספר מצא שם עצות טובות ומועילות לרוב שעל ידם יוכל למצוא חן בעיני המלך, גם נכתב שם בספר שהעיקר הוא שיהיה מודה ועוזב ירוחם, וכן היה כתוב בו שמות של שרי המלך שאליהם יוכל לפנות שהם ימליצו טוב בעדו אצל המלך, וכמובן שבן המלך שמח מאוד על כך, ועשה הכל כפי מה שראה בספר, והלך לעיר המלוכה ונפגש עם שרי המלוכה וביקשם שימליצו בעדו ויגוננו עליו.

ויהי בהגיע יום הדין והמקטרגים קטרגו עליו ותבעו לעשות עמו דין ומשפט, והוא ענה ועשה הכל כפי מה שמצא כתוב בספר, ושרי המלך שאתם דיבר לימדו עליו זכות וביקשו עליו רחמים מאת המלך, עד שיצא הבן זכאי בדין, שמחתו של המלך היתה גדולה עד מאוד על שבנו יצא זכאי והיה יושב ושמח עם הבן ועם השרים, בכל יום עם שר אחד משרי המלוכה שהמליצו בעד בנו.

אחרי שגמר לשמוח עם שרי המלוכה קרא המלך לבנו אהובו ואמר לו, עכשיו שנגמרו ימי השמחה עם השרים ברצוני לעשות סעודה אתך ביחד ונשמח שנינו אני ואתה לבד, ובאותה הסעודה נתעוררה ביתר שאת החיבה והאהבה שהיה לאב על בנו, ומרוב אהבה והשמחה לקח את בנו באותו היום והכניסו לאוצרות המלך וטייל עמו ביחד אוצר לפנים מאוצר, עד שאמר לו כי ברצוני היום להראות לו את האוצר המיוחד שיש לו ששם מונח כלי שעשועיו של המלך שבו הוא משתעשע בכל יום, והכניסו לאוצר הגנוז ופתח דלת הארון והוציא משם את הספר שהיה מונח בארון, ובראות הבן את הספר שהוא כלי שעשועיו של אביו, ראה והנה הספר הזה הוא אותו ספר העצות שקיבל שם במקום גלותו שעל ידם יצא זכאי בדין, ועתה נתברר לו כי היה זה אביו האהוב ששלח אליו את הספר מרוב אהבתו וחביבתו ובגודל חפצו שיזכה בדינו, או אז נתעוררה האהבה והכסופין אל אביו מאד מאד, ושמחתו לא ידעה קץ וגבול.

והנמשל מובן, כי אנו בני מלכים, בני אהוביו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, והיות שלפעמים בר ישראל נופל ממדרגתו וחוטא כלפי אביו, ומלך במשפט יעמיד ארץ וקורא את בנו למשפט, הוא יום הדין הגדול הנוגה, אמנם ברוב אהבת השי"ת לבניו הוא נתן להם ספר עצות לזכות בדין, מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל, התורה הקדושה שבה נמצאים העצות לצאת על ידיהם זכאי בדין, ושיהיה מודה ועוזב ירוחם, ותשובה

ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, וכן מבקשים עם בני"ה מהאבות הק' שיסנגרו וילמדו זכות עלינו ויעוררו רחמים על בניהם, וביום הדין כשהמקטרגים רוצים לתבוע את עם בני"ה לדין מקיימים ועושים את כל העצות המבוארות בספר התורה הזה, והאבות הק' מליצים ומעוררים רחמים, עד שבני ישראל יוצאים זכאי בדין והקב"ה מוחל להם על כל עוונותיהם.

ואז בא זמן השמחה, שבו הקב"ה ובני ישראל שמחים עם האושפזין, עם האבות הק', וכל השבעה רועים שהם הגינו עלינו ובזכותם יצא לצדק דינו, וכל יום הוא יום שמחתו של א' מהאושפזין, עד שמגיע יום אחרון יום שמחת תורה שבו מבקש הקב"ה מבני"ה ואומר להם עכבו עמי עוד יום אחד, ועשו לי סעודה קטנה שאהנה מכם, ועם ישראל שמחים עם הקב"ה בעצמו, ונתעורר האהבה והחיבה יתירה שבין ישראל לאביהם שבשמים ופותחים ארון הקודש ומוציאים את ספר התורה שהוא כלי שעשועיו של הקב"ה שעל ידה יצאו בני"ה זכאים בדין וששים ושמחים בתורה הזאת אשר זאת התורה נתן לנו השי"ת בעצמו ובזה אנו מראים את גודל אהבת השי"ת אלינו שחפץ בנו ובאהבתו אותנו שלח ונתן לנו התורה הזאת והדריכנו בדרך הישרה שע"ז נצא זכאים בדין, ונתעוררה אז אהבה וכיסופין עזים ומופלאים לאבינו שבשמים, וזאת היא השמחה הגדולה, נגיל ונשיש בזאת התורה.

(כ"ק אדמו"ר מביאן שליט"א - התעוררות תורה ותפילה)

כוחן של הקפות

בספר "לבוש יוסף" מביא המחבר דברים נפלאים על כוחן של ה"הקפות":

הצדיק רבי מאיר מפרמישלין זצ"ל היה נוהג לומר, כי בזמן ההקפות אפשר לקרוע גזר דינו של אדם, ומעניין, שדומה לזה כתוב בתפילה הנאמרת בעת תחילת ההקפות שתיקן מרן החיד"א, שבכוח ההקפות הללו יפלו כל המחיצות של ברזל המפסיקות בינינו לבין אבינו שבשמים.

וכתב הרב בעל "יסוד ושורש העבודה" וז"ל: המרבה בכל מיני שמחות לפני הספר תורה, בזה מעורר גם כן למעלה בעולמות העליונים הקדושים שמחה וחדווה עצומה, וכל הזהיר בשמחה של תורה ביום הזה בטוח שלא תפסוק תורה מזרעו."

וסיפר הגאון רבי חיים פלאג' ז"ל מעשה ברב גדול בישראל שהיה מרבה בשמחתה של תורה, והעידו עליו שעד שלושה דורות היו מיוצאי חלציו שלשלת חכמים ידועים ומרביצי תורה זה אחר זה, וידעו הכל שזכה לזה בגלל רוב שמחתו ביום שמחת תורה, מה שלא ראו מעולם לשום גדול בתורה שעושה כן (מועד לכל חי סוף סימן כה)

גדולי החסידות אמרו, שכל הדברים שאפשר להגיע אליהם בראש השנה על ידי בכי ולב נשבר, אפשר להשיגם בשמחת תורה על ידי דבר אחד ויחיד - שמחה וריקודים. עוד אמרו, כי הרגעים של שמחת תורה הם רגעים יקרים שבכל אחד מהם ניתן לשאוב אוצרות ממש. זאת ועוד, יש לייקר מאוד את השעות של שמיני עצרת ושמחת תורה, כי בכל רגע אפשר לשאוב בדליים ובחביות אוצרות בגשמיות וברוחניות, וכל זאת על ידי ריקודים ושמחה.

שמחת תורה היא על החיים האמיתיים - חיי עולם שמלך

מלכי המלכים הקב"ה נטע בתוכנו. קשה מאוד לתאר כיצד היו נראים החיים ללא תורה. כמה יש לנו להודות לקב"ה על החיים הללו - חיים של תורה. בלעדי התורה הדבר דומה לאדם שחסר לו נעליים והולך יחף ביום השלג, הרי שיחלה בחולי גדול, כך אדם בלי תורה הרי שנשמתו במצב של חולי לא רגיל, ואם כן כמה עלינו להודות לבורא עולם על כך.

ביום זה כולם שמחים ורוקדים, אין מושג של צעיר או זקן, טיפש או חכם, רוקדים כי חשיבות גדולה יש בשמחת התורה, וכפי שכתב האר"י הקדוש, שמי שרוקד ביום לכבוד התורה, הקב"ה לוקח את זיעתו ובה מוחק הוא את עוונותיו; והעיד רבינו חיים ויטאל זיע"א על רבו המובהק האר"י הקדוש שבשעת ההקפות היה רוקד בכל כוחו. ובישיבת קלם היו מפורסמים דבריו של ראש הישיבה שאמר, שהוא מכיר בטיב הבחורים רק בשמחת תורה, כי לפי שמחת תורה אפשר לדעת מי הוא האדם. מסופר על ה"צמח צדק" שרקד בעת ההקפות ללא הפסק; אברכים צעירים לא יכלו להדביק את קצב ריקודו, ואחדים מהם נפלו מרוב מאמץ, ובריקודו היה מכריז: "ריקדו, יהודים, ריקדו! שימחו בשמחת תורה ותזכו לבני חיי ומזוני רוויחי!"

עוד מסופר, כי במוצאי שמחת תורה נהג ה"צמח צדק" להחליף את מעילו כי המעיל שלבש בש"ת היה קרוע ורטוב מזיעה, גדולי החסידים היו נוטלים פיסת בד ממנו לשם הצלחה וסגולה בתורה ועבודת ה' (ספר השיחות עמ' 11)

ומסופר כי פעם בשמיני עצרת נכנס יהודי פשוט אל הגאון בעל ה"תניא" וביקשו להסביר לו במילים פשוטות מה עניינו של שמיני עצרת באופן שגם הוא יבין.

הרהר הרבי רגע, העביר ידו על מצחו ואמר: "שמיני עצרת הוא כמו תמצית מרוכזת שרוקחים בצלוחית קטנה, ואחר נוטלים ממנה כמה טיפות, מערבבים אותה במים ורוקחים בכמויות גדולות יותר. כך שמיני עצרת הוא תמצית השמחה של כל השנה, וממנו נמשכת השמחה לכל ימות השנה".

בתו של הצדיק רבי מאיר מפרמישלן זצ"ל חלתה בחג הסוכות, וכשהגיע יום שמחת תורה היתה ממש על ערש דוי, ל"ע. כאשר שמח הצדיק בשעת ההקפות כמנהגו, נכנסו אליו החסידים וביקשו שיטכס עצה בדבר ישועה ורחמים לבתו.

נכנס הצדיק לחדרה וראה שהיא בדקות האחרונות לחייה. נשא עיניו למרום ואמר: "רבונו של עולם, ציוית לתקוע בראש השנה ומעיר תקע, ציוית להתענות ביום הכיפורים ומאיר התענה, ציוית לשבת בסוכה בחג - ומאיר ישב, ציוית לשמוח בשמחת תורה - ומאיר שמח. והנה, עשית את בתו של מאיר חולה מאוד ומאיר צריך לקבל את הדבר בשמחה, כי חייב אדם לברך על הרעה בשם שמברך על הטובה! ולכן מקבל מאיר גם את זאת בשמחה, אולם רבש"ע! הרי הלכה מפורשת היא 'אין מערבין שמחה בשמחה'..."

מיד החלה החולה להזיע ונתרפאה.

(אור דניאל)

בין שבילי המוסר

ואתם הדבקים בה' אלוהיכם

בכוחו של יום שמחת תורה לקשר בקשר אמיץ אל התורה

הקדושה גם יהודיים שבמשך השנה אינם נמנים על חובשי ספסלי בית המדרש. יש ובזכותו של הקשר הזה, זוכים הללו להתעלות לפסגות של קידוש ה' ומסירות נפש. "אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך".

בספרה, הרוח שגברה על הדרקון, מתארת הגברת פרל ביניש, את אחת מדמויות המופת הללו: נשארנו כלואים בביתנו למשך יומים, מוקפים בפלוגת הס.ס. המיוחדות ה'זונדר קומנדו'. לאחר מכן, גיסו את הגברים היהודיים למלאכת העמסת הסחורה הגזולה - ארגזי פרוות וקופסאות מלאות תכשיטים - על גבי משאיות שהמתינו במקום. סוף סוף נגמר הסיט. כעת יכולנו לצאת מביתנו לרחובה של עיר, אז גילנו מה התרחש במהלך ה'רבזיה' במי הם ירו תוך כדי חיפושים, את מי הם הרגו, ואת מי שרפו בעודנו חי.

בבוקרו של היום השני של הרביזיה, כאשר חיות הטרף היו עמוסות כבר בשלל, פנו לעבר בתי הכנסת. הם ציוו על הגברים לרוקן את בתי הכנסת מספרי תורה, מכתרי הכסף הכבדים, וממנורת הקנים אשר ערכן לא ישוער. החלקה השני של ה'אקציה' התמקדו ברחוב מידובה בכיכר רחבת ידיים, שם גבלו זה בזה בתי כנסת רבים, ומספר בתי מגורים גדולים. באחד הבתים התגוררו כמה מחברותי.

שטח מסויים בכיכר יועד לנקודת איסוף השלל. ספרי תורה אחדים היו כבר מונחים שם, חלקם בוהקים במעילי משי לבן עטורים ברקמה מרהיבת עין, אחדים מבניהם היו מכותרים בכתרי כסף. הם היו מונחים בכיכר, בינות לשאר החפצים שנגזלו מבתי הכנסת של רחוב מידובה.

כעת הם גררו החוצה את ישראל הקטן, שרוליק הספר (שכח לי שרוליק שכחתי את שם משפחתו) 'קדימה יהודי מלוכלך' צרחו. "מהר חזיר עצל שכמותך, יש הרבה עבודה. אסוף את כל הכסף והזהב בערימה אחת, ואת המנורות והקנים בערימה שנייה. הם כבדים כהוגן. היה צריך צורך בכסף רב כדי לקנות את כל החפצים הללו, יהודים מזוהמים, חה חה חה! כעת הנח את כל הכתרים בערימה נוספת".

שרוליק עשה כמצווה. עכשיו הפשט את גילי הקלף המהודרים הללו. מצא שימוש למשי ולקטפה. ראו כי אין כה קדושים אחרי הכל, הנה הם פשוטים את בגדיהם, צחקה בלעגות חית הפרא הראשית.

שרוליק נהג לפקוד את בית הכנסת רק בימים הנוראים, הוא היה אדם פשוט שעובד קשה למחייתו, ולא הקפיד בימות החול על תפילה במנין, אך הוא ידע לכבד את התורה הקדושה, אף הוא נהג לנשק את ספר התורה כאשר החזירו אותו לארון הקודש, לבוש בכל הדרו מעולם לא זכה לקבל 'עליה לתורה' אבל 'עוד יבוא יום' חשב לעיתים, 'בו אהיה אני בין באי בית הכנסת ואף אזכה לכבוד הגדול הזה'.

היות וביתו מוקף היה בבתי כנסת רבים היה שרוליק שומע את המתפללים שרים ורוקדים בשמחת תורה, והוא נהג לצאת ולהצטרף אליהם בשעת שמחתם העילאית. בזמנים אלו זכה אף הוא לאחוז את התורה הקדושה בזרעותיו. הוא הצמידה קרוב לליבו. באותם רגעים הייתה היא שלו, והוא רקד איתה והתענג על קרבתה.

מה רוצים הם ממנו כעת?

'האם חולם אתה, יהודי מזוהם? לא שמעת אותי? צעק הפרא

במלוא גרונו. 'הפשט את גולך הקדושים'.

ישראל התכופף והרים את ספר התורה העטוף במעיל משי לבן, שהיה שרוע על הקרקע המאובקת, לבוש עדיין במלוא הדרו לכבוד הימים הנוראים. הוא הרים את ספר התורה, ובידיים רועדות ובלב הולם בעוז אימצו אל ליבו. "כעת הוא כולו שלי".

הוא חיבק אותו בכל כוחו ונשקו באהבה ובראה. "כעת הפשט את הגוילים וירק בהם!" שאגה החייה. "השומע אתה? דרוך עליהם! בעט בהם!" שרוליק לא הבחין כלל במטר ניבולי הפה שניתך סביבו. הוא חיבק את ספר התורה ביתר עוז. "עשה כפקודתי ולא - אהרוג אותך!" רעם הבריון.

כיצד תוכל לצוות עלי כי אחלל את כבודם, הוי נאצי טיפש שכמוך, האם אינך מכיר אותנו? שרוליק חיבק את התורה האהובה ורקד איתה. הוא אימץ אותה אליו בעוצמה הולכת וגוברת, תוך שהוא מקפץ גבוה יותר יותר, חג במעגלי שמחה. קרוב, קרוב, מהר מהר, דילג ופיזז עם ספר התורה שלו. מאות זוגות עיניים עקבו בחרדה אחריו מבעד לחלונות, מאות לבבות רוטטים התפללו כי התרחש נס, שרוליק היה אדם פשוט וטוב לב, וכולנו חבבנו אותו.

שתי יריות פלחו את האוויר, ואף את לבבות הצופים. אחת לשרוליק הספר, והשניה לתורה שבזרועותיו. הם נפלו חבוקים על גבי שאר ספרי התורה - שרוליק וארוסתו, מאוחדים בברית נצחית של אהבה.

(ומתוק האור)

פרשת וזאת הברכה

"וזאת הברכה אשר ברך אש האלוקים וכו' (לג, א')

אמר רבי חנוך צבי מבנדין: כיון שהראה הקב"ה למשה ביום מותו את כל הדורות העתידים לבוא עד האחרון שבישראל, כדברי חז"ל, הרי בוודאי גם בירך משה ברכתו את ישראל לכל אחד ואחד עד האחרון שבישראל בדור אחרית - וגם אנו בכלל ברכתו - ובוודאי תקוים ברכתו.

וכן כתב ב"כהן פאר": לפיכך הכל עולים לתורה ביום שמחת תורה וקוראים בפרשת "וזאת הברכה" כי משה רבינו בירך את כל ישראל ובקריאה זו נוטל כל אחד את ברכתו המיוחדת לו ממשה רבינו.

(אמרות חכמה)

"וזאת הברכה אשר ברך משה אש האלהים את בני ישראל לפני מותו" (לג, א)

אמר רב אחא: מצינו שכל המלמד סגוריא על ישראל, הקב"ה מרוממו בעולם שכתוב (שמואל ב יח, יט): "ואחימעץ בן צדוק אמר ארוצה נא ואבשרה את המלך" וכו', והרי הדברים קל וחומר, ומה אחימעץ בן צדוק שלא דיבר על בנו של מלך לא טובה ולא רעה, זכה לכל הכבוד הזה, מי שמלמד סגוריא על בניו על אחת כמה וכמה. תדע לך שהוא כן, שכל ימיו של משה לא נקרא "איש האלקים" עד שברכן, שנאמר: "וזאת הברכה אשר ברך משה אש האלקים" (ילקוט שמעוני תתקנ).

ויש לשאול, הלא גם יעקב אבינו בירך את השבטים, ומדוע לא

נקרא "איש האלקים"?

ואפשר לומר, שהנה למשה רבינו היתה צריכה להיות טינה גדולה בלבו על כלל ישראל, הלא הוא היה רועה נאמן, ומסר נפשו עליהם בכל ענין יציאת מצרים ובמדבר, ועם ישראל לא הכירו לו טובה, אלא היה במצב של "עוד מעט וסקלוני", והוא מעיד על עצמו "לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את אחד מהם". ולאחר כל זה לא נכנס משה לארץ ישראל ומת במדבר, וזה גרם לו לצער גדול עד שהתפלל כמנין "ואתחנן" על זה, ועם ישראל גרמו לו לזה על ידי ה"וילוני" מה נשתה.

ואם אחרי הכל בירך אותם ברכה נאמנה, הריהו "איש האלוקים", כי זה למעלה מכוחות אנוש להסיר כל טינה מלבו עליהם. וזהו מה שאמרו חכמינו ז"ל, "מצינו שכל המלמד סגוריא על ישראל" וכו', ומביא ראיה ממשה שלימד סגוריא עליהם, על פשעם ועל חטאתם, ולא האשים אותם.

אבל ליעקב אבינו לא היתה סיבה לא לברך את בניו, כי לא גרמו לו עונש גדול כזה שגרמו עם ישראל למשה.

(זכרון מאיר)

ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן וגו' (לג, ב)

אמרו חז"ל כשנגלה המקום ליתן תורה לישראל לא על ישראל בלבד הוא ניגלה אל על כל הומות בתחילה הלך אצל בני עשו ואמר להם מקבלים אתם את התורה, אמרו לו מה כתוב בה, אמר להם "לא תרצח" אמרו, רבש"ע כל עצמו של אותו אביהם - רוצח הוא שנאמר הידיים ידי עשו, ועל כך הבטיחו אביו ועל חרבך תחיה. וכו' עד שבא לישראל ושאלו מה כתוב בה, אמר להם "אנוכי ה' אלוקיך" מיד קיבלו את התורה.

לכאורה קשה וכי משוא פנים יש בדבר, יתכן שאם היו אומרים לבני עשו מה שאמרו לישראל היו כן מקבלים את התורה. מדוע א"כ אמרו להם דברים הללו?

אלא תירץ הגאון מווילנא פשוט מאוד! כי הקב"ה כביכול הראה לבני עשו את לוחות הברית שהיו כתובים עשרת הדיברות חמש חמש בכל שורה, והיות שעשו קורה משמאל לימין, פגש ראשונה את לא תרצח. אבל ישראל שקוראים מימין לשמאל פגשו ראשונה את 'אנוכי ה'.

וזהו שכתוב ה' מסיני בא וזרח משעיר למו שהציע את התורה לבני עשו והם התחילו לקורא משמאל 'לא תרצח', אבל בני ישראל קראו מימין והתחילו לקרוא 'אנוכי ה' וזהו שמסביר הפסוק, "מימנו אש דת למו" כלומר שישראל קוראים מימין...

בספר קדושת הלוי לר' לוי יצחק מברדטישב זי"ע ביאר, כי האמת שהיה גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאומות העולם לא ירצו לקבל את התורה, למרות זאת החזירה עליהם. הטעם בדבר, כדי להקדים רפואה למכה, בידוע כי בני ישראל יגלו בין האומות הטמאות, פנה אל האומות לזככם במקצת, שתהיה האפשרות לישראל לשכון בתוכם, על כן החזיר והציע להם את התורה, הצעה זו כשלעצמה הייתה לה השפעה כלשהי עליהם דבק בהם משהו, שמך מהתורה הקדושה.

(פנינים)

והם תוכו לרגליך (לג, ג)

אלו תלמידי חכמים שמכתתין רגליהן מעיר לעיר ללמוד תורה. (ב"ב ח.)

צריך להבין אם משבחים תלמידי חכמים, יש לשבחם בגדלותם שלמדו וידעו הרבה ומדוע מזכיר את העובדה שכתתו רגליהם כדי ללמוד?

מכאן היה מוכיח גה"צ רבי זונדל מסלנט זצ"ל שעיקר תועלת מלימוד התורה נעשית כשהלימוד נקנה בעמל והחידוש הוא שלמרות שהעמל נעשה בהכנה ללימוד, גם זה מעלה גדולה. ראיה מפורשת שהעמל שעמלים כדי ללמוד, נחשב גם הוא עמל, היה מביא הגה"צ רבי אברהם נח פלאי זצ"ל בשם רבי הסבא מסלבודקה זצ"ל מגמרא ערוכה "רבי אבימי תני מנחות בי רב חסדא, ואבימי בי רב חסדא תני והאמר רב חסדא קולפי זאבי בלעי מאבימי (פי' הכאות רבות קיבלתי מאבימי, הרי שאבימי היה רבו אלא) מסכתא איתעקרא ליה ואתה קמיה דרב חסדא לאדכורי גמריה (פי' נשתכחה מאבימי מסכתא ובא לפני תלמידו רב חסדא שיזכירו) ולישלח ליה וליתי לגביה (שישלח אבימי לרב חסדא שיבוא אליו ללמוד?) סבר הכי מסתייעא מילתא טפי" פרש"י - משום יגעתי ומצאתי.

היה הסבא מתבונן, הרי אבימי היה רבו של חסדא, ואם נשתכחה ממנו מסכתא, מן הראוי היה שישלח לרב חסדא תלמידו שיבוא אצלו ללמוד מסכתא זו, שהרי רב חסדא עצמו בוודאי בא בשמחה לפני רבו להזכירו מסכתא זו. אבל אבימי מעדיף ללכת בעצמו למרות אי הנעימות שיש בהליכתו רב לתלמידו, מדוע נהג כך, כי יש יותר עמל ויותר יגיעה ומסתייעא מילתא. מוכח שמאמץ יגיעה סביב לימוד התורה גם הוא נחשב לעמל התורה. (לתתן עליון)

"אף חובב עמים כל קדשיו בידך... תורה צוה לנו משה" (לג, ג-ד)

משהגיע רבי זושא מאניפולי ביום שמחת תורה למלים אלו, התייפח ופירש: "אף חובב עמים" אף על פי שבעוונותינו הרבים אתה מגלה, רבינו של עולם, חיבה גדולה כל כך לאומות אחרות, ומסרת אותנו בידיהן.

עם זה "כל קדשיו בידך" ישראל קדושים אינם נוטשים אותך ואת אמונך, "והם תכו לרגליך" אף על פי שבגללך הם מוכים ומעונים ללא הרף -

עם זה "ישא מדברותיך" אין הם פוסקים מלחזור ולומר: "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב!"

(רבי זושא מאניפולי)

"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" (ל"ג ד')

"תורה אשר צוה לנו משה מורשה היא לקהלת יעקב, אחזנוה ולא נעזבנה" (רש"י)

יש להבין מה ביקש רש"י באמרו "אחזנוה ולא נעזבנה", שלכאורה אין כל קשר בין תיבות אלו לפשט הכתוב.

אלא, ביאר הגאון רבי חיים מרדכי קאץ, ראש ישיבת טלז, אין הכי נמי, מלים הללו אינן מפשט לשון הכתוב. רק כיון שהעלה רש"י על הכתב את הביאור "תורה אשר צוה לנו משה מורשה היא לקהלת יעקב", התרגש והתפעם כל כך מן הדברים, עד

שהוסיף והכריז מעצמו "אחזנוה ולא נעזבנה!" (מפי רבי חיים מרדכי קאץ מטלז - מפי הגר"ח וולקין)

"יחי ראובן ואל ימת" (ל"ג, ו')

בעת שהיה הגר"ח מברסק ילד כבן ארבע, נכנס פעם רב תלמיד חכם אל אביו בעל ה"בית הלוי". בשעת שיחתם אמר ה"בית הלוי" לאותו רב תוך שהוא מצביע על בנו: היודע אתה שהילד הזה יודע ללמוד. תמה הרב: וזאת מנין. השיבו ה"בית הלוי": הבה ואשאלהו ותווכח.

שאל אותו רבי יוסף דב: כתוב בתורה "יחי ראובן ואל ימות". ויש להבין, אם כבר אמר משה "יחי ראובן", מדוע היה צורך לשוב ולומר "ואל ימות".

הרהר רבי חיים ושאל: אבא, אימתי נאמר פסוק זה, בחיי ראובן או לאחר מותו? השיבו ה"בית הלוי": ודאי לאחר מותו. אמר לו רבי חיים: אם כן הדבר פשוט. "יחי ראובן" - היינו שיקום לתחיית המתים, ומעתה שפיר אפשר להמשיך ולברך "ואל ימות" - ששוב לא ימות לעולם...

כשגדל הגר"ח הוסיף ואמר שכבר בילדותו היה לו את דרך הלימוד.

(בשם מן הגרי"ז)

"וזאת ליהודה" (לג, ז)

מי גרם לראובן שיוודה? יהודה (רש"י)

והלא ראובן שב בתשובה עוד בטרם אירע מעשה תמר, שהרי עוד במכירת יוסף כתוב: "וישב ראובן אל הבור" (בראשית לז, כט) ורש"י מבאר: ובמכירתו לא היה שם, עסוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו, ומעשה תמר היה לאחר מכירת יוסף וכמו שנאמר ויהי בעת ההיא (בראשית לח, א)

אלא מבאר הרבי ר' אברהם מרדכי מגור: תחילה היה ראובן סבור שעיקר התשובה הוא סיגופים וצום, אולם מיהודה למד שעיקר התשובה היא "הודאה" הכנעה פנימית ושברון הלב, ומתוך שמחה והודיה לה' על הרהורי החרטה, אשר המה חשובים פי כמה מסיגופים.

(האדמו"ר מגור)

"שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך" (לג, יח)

נביא כאן בעזה"י כמה ביאורים על פסוק זה. בספר טעם ודעת להגר"מ שטרנבוך מביא ששמע לבאר, דידוע בשם מן הח"ח זצ"ל דהתומך תורה מלמדים אותו לעת"ל את התורה. והנה כאן בעזה"י אין הוא נהנה מהתורה כי הוא טרוד בעסקיו, ורק בעזה"ב הוא ינה מהחזקת התורה שלו, אבל הלומד תורה הוא כבר כאן בעזה"ז בשמחה, וזה הפי' 'שמח זבולון בצאתך' דרך כשזבולון יצא לעזה"ב הוא ישמח, אבל 'יששכר באהליך' ישכר כבר כאן בביהמ"ד שמח בלימודו. עכ"ד. וידוע המעשה במן הגרא"מ שך זצ"ל שאמר לנדיב ר' משה רייכמאן, אמת שיהיה לך עזה"ב גדול מאוד אולי יותר ממני, אבל עזה"ז **היה לי יותר ממך.**

והחיד"א מפרש דאם אחד מצווה שאחר אריכות ימיו ושני

"וימת שם משה עבד ה'"

בהספד שנשא רבי אלחנן וסרמן על רבינו החפץ חיים עם פטירתו בשלהי שנת תרצ"ג אמר:

שערו בנפשכם כי היה אדם מנסה להספיד את משה רבינו ע"ה, הרי אין קץ וסוף לדברים שיכול היה לומר עליו, אך התורה מספידה את משה רבינו בשתי מלים בלבד: "וימת שם משה עבד ה'". ובשתי מילים אלו, טמונה כל מציאותו של משה רבינו.

חז"ל במדרש תנחומא (לך לך ח') מספרים: מעשה בסוחר עשיר ולו בן יחיד, שיצא לארץ רחוקה ועמו רכוש רב, ועבדו הנאמן עמו. במהלך נסיעתו חש הסוחר ברע והרגיש כי קיצו קרב, ודאגה מילאה את לבו, כיצד יוריש רכושו לבנו יחידו והרי עבדו עלול ליטול הכל לעצמו. לאחר מחשבה מרובה קרא לעבדו ואמר לו: עבד נאמן היית לי על כן מוריש אני לך בצוואתי את כל רכושי, אולם רשות תהיה לבני לבחור לו דבר אחד מכל עזבוני כרצונו, ולאחר שייטול הרי המותר יישאר לך.

שמה העבד שמחה גדולה ולאחר פטירת אדונו נטל את שטר הצוואה והתייצב לפני בן אדונו באומרו לו: בחר לך מכל הרכוש, איזה חפץ שתמצא. נדהם הבן מצוואת אביו ולא הבין הכיצד נישל אותו אביו מכל רכושו. הלך לפני חכם אחד והלה אמר לבן: חכם גדול היה אביך, בידעו שאם יוריש לך את נכסיו, יטול העבד הכל לעצמו. לכן כתב נכסיו לעבדו, כדי שישמור הלה את הנכסים ויזהר בהם, אלא שהותיר לך חפץ אחד לברור לעצמך. לכן בבואך לבית דין אמור להם: אני חפץ מכל נכסי אבי, אלא בעבד זה ואז תקנה את העבד ואת כל הנכסים, שהרי אומרת הגמרא (פסחים פח:) כל מה שקנה עבד קנה רבו!

המשיך רבי אלחנן ואמר: זוהי משמעות המלים "עבד ה'". וזאת - אמר רבי אלחנן - היתה מציאותו של רבינו החפץ חיים, שהיה ראוי לתואר "עבד ה'", כי בכל נימי לבבו, בכל נפשו ובכל מאודו, עבד את בוראו, וכל אשר עשה ופעל בימי חייו, היה תמיד אך ורק כדי לקדש שם שמים.

(אור אלחנן)

אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' (לג, כט)

פסוק זה היה שגור בפי המשגיח הגה"צ רבי ירוחם ליוואוויץ זצ"ל בכל שנה בריקודי שמחת תורה. תלמיד מתאר את המחזה המופלא בלומדו בישיבה בשמחת תורה שנת תרצד', הוא מתאר איך בהיכלה של ישיבת מיר רקדו מאות בני הישיבה בהתלהבות עד כלות הכוחות לכבודה של תורה.

כשהגיעו בתום הריקודים לאפיסת כוחות ועמדו להכניס את ספרי התורה להיכל, עלה המשגיח הנערץ רבי ירוחם זצ"ל לבימה נשא כפיו למרום ושר בדביקות את מילת הפסוק "אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה'" וכל התלמידים שרו לעומתו ואז פתח המשגיח ואמר: אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' פרש"י מה לי לפרוט לכם כל הברכות, כלל דבר הכל שלכם.

משל למה הדבר דומה לאדם המקבל פועל לעבודה, הוא קצב לו תנאי מחיה, דיור, ביגוד, וכלכלה. חוזה מפורט עם הרבה סעיפים ופרטים, אבל כשהוא נושא אישה אינו צריך לפרט אלו בגדים תקבל ואלו תכשיטים, איזה אוכל ואיזה דיור, הן עקרת הבית היא עמו וחלק כחלק מפיתו תאכל ובמעונו תדור.

יפרנסו מכספו ת"ח הרי שהוא ממשיך להתעלות גם אחרי מותו מהתורה שלומד הת"ח מכוחו, וזה הפי' 'שמח זבולון בצאתך' מהעולם הזה, כיון ש'ישכר באהליך', והוא יושב ולומד והזכויות שלך עולות מכח שתמכת בו ובתורתו.

גאב"ד העדה החרדית בירושלים הגר"ס וייס שליט"א אמר בזה לבאר בשם רבו הגר"ר משה שניידר זצ"ל ר"י תורת אמת בלונדון, ע"פ מעשה שהיה בתקופתו. היה בלונדון יהודי ת"ח שהוזקק לצורך פרנסה לצאת לעסקים, עסקיו החלו לשגשג ועשה בהם חיל, אחרי תקופה החליט לעזוב עסקיו ולחזור ללמוד, הסוחרים שבעיר 'נשמו לרוחה' ושמו מאד על צעד זה, שכן הם חששו מכישוריו המסחריים שהתחרו עם עסקיהם, לאור המעשה הנ"ל שהתפרסם בזמנו בלונדון פי' הגר"מ שניידער את הפסוק כך 'שמח זבולון בצאתך' דהיינו תשמח זבולון על זה ש'ישכר באהליך', דהיינו שהישכר הת"ח יושב ולומד, שכן אילו היה הת"ח יוצא גם הוא לעסקים היה 'בולע' את הסוחרים בראשו התלמודי הממולח.

(והאר עינינו)

"ולזבולון אמר שמח זבולון בצאתך וישכר באהליך" (לג, יח)

עי' ברש"י שכתב "שמח זבולון בצאתך וישכר באהליך" - "זבולון וישכר עשו שותפות, זבולון לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר, ונותן לתוך פיו של ישכר והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולון לישכר שתורתו של ישכר על ידי זבולון היתה". ותמה מרן הגר"ח זצ"ל דהנה לא מצאנו בכל התורה כולה ענין שותפות במצוות, ובפרט במצוה שבגופו כת"ת, דכמו דלא מהני שליחות במצוה שבגופו כי בעינן את הגוף כחלק מהמצוה, כמו כן לא מהני שותפות במצוה כמו שהשני יהנה משכר המצוות?

וביאר מרן הגר"ח, דהנה בכל המצוות כתפילין וכד' אין המצוה אלא שהאדם יעשה ולא שתיעשה המצוה, אבל בתלמוד תורה ישנם שני חיובים וענינים, חיוב אחד כתפילין ללמוד תורה, וחיוב שני שתיעשה - דהיינו שתתרבה התורה בעולם על ידו ובזה שייך שפיר שותפות.

וראיה לדבר הביא רבי חיים דהנה כתב הרמב"ם (בהל' ת"ת פ"א ה"ד) "היה הוא רוצה ללמוד תורה ויש לו בן ללמוד תורה הוא קודם לבנו, ואם היה בנו נבון ומשכיל להבין מה שילמוד יותר ממנו בנו קודם, ואע"פ שבנו קודם לא יבטל הוא, שכשם שמצוה עליו ללמוד את בנו כך הוא מצווה ללמד עצמו". והנה יש להבין הרי החיוב של תלמוד תורה הוא הללמוד שבו כל אחד לפי כשרונותיו וא"כ מה הטעם שאם בנו משכיל בנו קודם? היכן מצינו שיהיה ענין זה נ"מ בחיוב או בחשיבות מצות תלמוד תורה?

אלא חזינן מהכא שיש שני ענינים בתלמוד תורה, א' שילמוד תורת ה' ובחיוב זה שפיר שוים האב ובנו, ואולם ישנו חיוב נוסף על האדם להרבות תורה בעולם, ולזה שפיר אם בנו נבון ומשכיל עדיף עליו, ובחלק זה של הרבות תורה בעולם שפיר היה שייך שותפות בין ישכר לזבולון.

(תורת חיים)

כללו של דבר הכל שלה!

שוב נשא המשגיח ידיו לשמים ופרץ בשירת אשריך ישראל ומאות פיות ענו לעומתו והשירה התחדשה מחדש בכל תוקף ועוז, מי שזכה לשמוח בשמחת התורה עם גדולי ישראל היה יכול לראות מהי שמחת אמיתית אין סופית, כי כשאדם מלא וגדוש בתורה יחד עם יראת שמים אפשר לראות את פנמיותו כמה שהוא מאושר.

(המשגיח דמיר לתת עליון)

בין שבילי המוסר

"השמחה שישמח בהם האדם בעשיית המצוות ובעבודת הקל שציוה בהן עבודה גדולה היא" (רמב"ם הל' לולב)

במילים ספורות אלו מגדיר הרמב"ם את מהות השמחה העוברת כחוט השני וכבריח התיכון בכל אחת ממצוות ה' בעבודתו יתב"ש.

אמנם יש דברים המונעים את השמחה מן האדם והוא לסיבת החטאים המבדילים בינו לבין קונו, כי כל הקרוב אל ה' לא יתכן בו שום עצבות וצער משום שכל המצוי בקרבת אלקים טוב, הוא נשפע מהעוז והחדווה שבמקומו יתב"ש, ולכן נקראת השמחה 'עבודה גדולה' כי לא ישיגה כי אם נקיי הדעת וטהורי הלב שאין ביניהם במחיצה מבדלת בינם לבין קונם. משא"כ בימי חג הסוכות בהם כלל ישראל יוצאים נקיים וטהורים מקדושת יום הכיפורים בו נמחלו כל העוונות והוסרו כל המחיצות זאת היא העת המתאמת לשמחה אמיתית ונקייה מכל רבב זר, וכל אחד יוכל לזכות בה לפי דרגתו.

ובאמת שבתפילות החג ובפרט בתפילת אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו וכו' הרי הלב מתמלא על גדותיו משמחה בה' שאנו עם בני ישראל זכינו להיות העם הנבחר המצווים ועושים רצונו של מקום, ורק בנו בחר ה' להיות לו לעם, האם אפשר להעלות עלי שפתיים ולהסביר את גודל השמחה המתפרצת ממעמקי הלב הטהור, ואחרי ההתבוננות הנכונה והאמיתית ברום מעלת אתה בחרתנו שוב אין צורך לחפש עצות וסגולות במה לעורר א"ע לשמחה ואיך לשמוח, כי השמחה האמיתית העולה ובאה ממעמקי השכל והמחשבה אין לה גבול ואינה צריכה לכלי קיבול לצמצמה בדבר מסוים אלא שכל כולו אומר שמחה וחדוות ה' היא מעוזה, וכן איתא בשם רבוה"ק תלמידי מרנא ורבנא הבעש"ט הק' זי"ע כשיהודי אינו בשמחה ח"ו אזי יתבונן אם אמר באותו יום ברכת שלא עשני גוי, כי כשאומרים בבוקר ברכת שלא עשני גוי לא יתכן שלא לקבל מזה שמחה וחיות לכל היום כולו, וכן כתב בחוה"ל שיהודי הזוכה לבחינת אהבת ה' לא יתכן בו שום עצבות, ולכן

כשאומרים אתה בחרתנו הרי באים ומתעלים באהבת ה' כה גדולה שבחר בנו וכו' ומרוב אהבה מתמלאים שמחה איתנה בה' כאמור.

היה פעם בחור מירושלים שלמד בישיבת סלבודקא בבני ברק, והיה מקורב אצל מרן החזו"א זלה"ה, פעם אחר החגים כשחזר מירושלים לב"ב ונכנס אל החזו"א פנה אליו החזון איש ושאלו, האם היית שמח בחג, וכשלא ענה, אחז החזו"א בידיו הק' בכתיפו של הבחור ושאל ואמר תוך כדי נענוע קל, וכי איך אפשר שלא להיות שמח כשאומרים אתה בחרתנו.

ודכירנא פעם בבני ברק עליתי לבית הגה"צ רבי יחזקאל לעויןשטיין זצוק"ל וביקשתיו שיאמר לי דברי חיזוק, ובתחילה ניסה להתחמק ואמר וכי מי אני שאומר חיזוק, וכי פושטים את היד לכיס ומוציאים משם חיזוק, אולם לאחר שהפצתי בו למאוד והתעקשתי, אז פנה אלי ואמר, מ'דארף זיך מקרב זיין צום בורא עולם [צריכים להתקרב לבורא עולם] ניצלתי את ההזדמנות ואמרתי לו הרי בגלל זה באתי כדי לדעת איך מתקרבים אליו, התכופך רבי יחזקאל במן הכנעה ואמר, כשאני מתבונן במצבי של קודם יציאת מצרים ומתן תורה ובמצבי הנוכחי שלאחר יציאת מצרים ומתן תורה הנני מתמלא חיזוק ועידוד ואין לי צורך בחיזוק גדול יותר מזה (בבחינת בכל דור ודור חייב אדם לראות א"ע כאילו הוא יצא ממצרים), ועלי לציין שזה לא היה כלל בתקופת ימי הפסח ושבעות, וגם לא בפרשיות שבם קוראים מענין האמור, מ"מ שאב מזה חיזוק תמיד.

ובאמת שזהו החיזוק הכי גדול, שהרי במצבינו של קודם יציאת מצרים היינו עבדים משועבדים לפרעה ולמ"ט שערי הטומאה, וכי יש מצב גרוע יותר מכך, להיות משועבד לרע בשעבוד הגוף והנפש, עבדות וטומאה, וכשמתבוננים לאיזה דרגה נתעלינו ע"י יציאת מצרים שע"י כך באנו וזכינו להיות 'העם הנבחר' של 'אתה בחרתנו' אין לנו חיזוק גדול מזה כדי לרומם את הדעת ולשמח את הלב בישועתו הנצחית והמקווה. ומסופר על הגה"צ והחסיד המפורסם רבי נטע ציינורט זצ"ל שנכנס פעם בבוקר לפני התפילה לביהכ"נ, ושאל ובירר, מי עלה לגדולה בבחירות לנשיאות ארה"ב (היה זה למחרת הבחירות) וכששאלוהו הלמאי עליו לידע ומה יתן לו ומה יוסיף לו, ובפרט קודם התפילה שאין זה הזמן לדברים כאלו, ענה ואמר, וכי חושב אתה שכשמברכים ברכת שלא עשני גוי הכוונה על אותו גוי ישמעאלי מלוכלך ומזוהם משער האשפות, לא!! הכוונה הוא על הגוי הכי מאושר עלי אדמות כדוגמת נשיא ארה"ב, ולכן רוצה אני לדעת קודם שאברך ברכה זו על איזה גוי מכובד הנני מברך ומכוון שברוך ה' שלא עשני גוי, אפילו מכובד כמותו, אלא שעשני יהודי בין אחינו בני ישראל עבדיו, וכך מברכים ברכת שלא עשני גוי אלא יהודי.

(מרבה חיים)

גליון זה מוקדש לע"נ הצדקנית נינה מרטין בת מישלין ע"ה | ולע"נ ר' יצחק ב"ר גרשון ז"ל | ולע"נ ר' נח יצחק הלוי ב"ר משה יעקב ז"ל | ולע"נ הרב יהודה אריה בן רפאל אלתר ז"ל | ולהצלחת ר' אלחנן שמואל בן ר' נח יצחק ומשפחתו

כל המעוניין לקבל מגוון שבועי דרך פקס או מייל נא לשלוח מייל ל GISHMAKEVORT@GMAIL.COM או ישלח בקשה לת.ד. 18303 מיקוד 91182 ירושלים או להשאיר הודעה בתא הקולי שמספרו 151527131458 בצירוף שם כתובת ומספר טלפון ובל"ג נטפל בבקשתכם וכן כל המעוניין להקדיש העלון לעלוי נשמת או לרפואת וכו' מתבקש לשלוח למייל הנ"ל או להשאיר הודעה בתא הקולי הנ"ל.